

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN TRADE AND
ECONOMIC RELATIONS

Broj: 10-04-28-114-5 /18
Sarajevo, 04.01.2018. godine

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA
BOSNE I HERCEGOVINE
- PREDSTAVNIČKI DOM
- DOM NARODA

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIJAM. BROJ		16-01-2018	
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
01,02 -	28 -	108-2	/18

PREDMET: Prijedlog strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021) -
okvirni dokument, *dostavlja se*

Savjet ministara Bosne i Hercegovine, na 128. sjednici održanoj 04.01.2018. godine utvrdio je Prijedlog strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021) - okvirni dokument, te zadužio Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH da isti dostavi Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, uz prijedlog da se razmatra po hitnom postupku.

Pozivajući se na navedeni zaključak, u prilogu akta dostavljamo Prijedlog strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021) - okvirni dokument, na jezicima koji su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini, sa pratećom dokumentacijom.

MINISTAR

Mirko Šarović

Prilog:

1. Obavijest o zaključku Savjeta ministara BiH
2. Prijedlog strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021)- okvirni dokument
3. Mišljenja nadležnih institucija
4. Izvještaj o održanim konsultacijama sa zainteresovanom javnošću
5. Izjava predviđena Pravilima za konsultacije u izradi pravnih propisa

U-23

Broj: 05-07-1-43-1/18
Sarajevo, 5. 1. 2018. godine

PRIMLJENO: 08-01-2018			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Radni broj	Broj priloga
01-2 0-3 (10)	28-14-3	18	10-4

MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA BiH
- n/r tajniku Ministarstva -

11/01/18

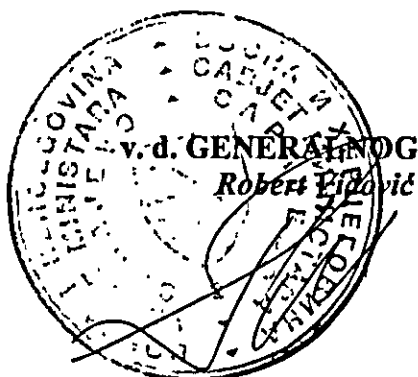
PREDMET: Obavijest o zaključku Vijeća ministara BiH

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 128. sjednici održanoj 4. 1. 2018. godine, utvrdilo je Prijedlog strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018. – 2021.) - okviri dokument.

Zadužuje se Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa da Prijedlog strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018. – 2021.) - okviri dokument dostavi Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine, uz prijedlog da se razmatra po žurnom postupku.

O zaključku vas informiramo radi njegov provedbe.

S poštovanjem,

v. d. GENERALNOG TAJNIKA
Robert Erićević

ПРИЈЕДЛОГ

**СТРАТЕШКИ ПЛАН РУРАЛНОГ
РАЗВОЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
(2018-2021)- оквирни документ**

САДРЖАЈ

СКРАЋЕНИЦЕ И АКРОНИМИ	5
1. УВОД.....	8
2. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА У СЕКТОРУ.....	11
2.1. Значај пољопривреде у економији БиХ	11
2.2. Природни ресурси као основа пољопривредне производње	12
2.3. Шумарство.....	16
2.4. Пољопривредна производња	16
2.4.1. Биљна производња	16
2.4.2. Сточарска производња	19
2.5. Опремљеност пољопривредних газдинстава	22
2.6. Рибарство	23
2.7. Органска и интегрална производња	24
2.8. Љековито, ароматично и самоникло биље	25
2.9. Ефикасност и конкурентност пољопривредне производње.....	26
2.9.1. Ефикасност пољопривредне производње	26
2.9.2. Остварени просјечни приноси	26
2.9.3. Покривеност увоза извозом.....	27
2.10. Прехрамбена индустрија	27
2.11. Спољна трговина.....	28
2.11.1. Трговина важнијих група пољопривредно-прехрамбених производа	29
2.11.2. Важнији БиХ спољнотрговински партнери у сектору пољопривредно-прехрамбених производа.....	30
2.11.3. Тржишна инфраструктура	31
2.12. Пољопривредни произвођачи.....	32
2.13. Политички, правни и институционални оквир	33
2.13.1. Правни оквир	33
2.13.2. Буџетски трансфери пољопривредне политике	36
2.13.3. Институционални оквир	40
2.13.4. БиХ у међународним и регионалним трговинским и економским интеграцијама	41
2.13.5. Образовне и научно-истраживачке институције у сектору пољопривреде	41
2.13.6. Пољопривредне савјетодавне службе	42
2.14. Финансирање пољопривреде.....	42
2.15. Друштвено-економска оцјена стања у руралним подручјима	43
2.15.1. Извори прихода.....	44

2.15.2. Рурална инфраструктура	44
2.15.3. Демографска ситуација	44
2.16. Агроеколошки услови	45
2.16.1. Деградација земљишта и управљање водама	45
2.16.2. Управљање отпадом	45
2.16.3. Агро-еколошка политика	46
2.16.4. Биодиверзитет и анимални и биљни генетски ресурси	46
2.16.5. Производи са заштићеним географским поријеклом, изворни и традиционални производи	47
2.17. Равноправност (с)полова	48
2.18. Донаторска подршка	49
3. САЖЕТАК SWOT АНАЛИЗЕ	51
4. СТРАТЕШКА ВИЗИЈА	56
5. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ И МЈЕРЕ	56
6. СТРАТЕШКЕ МЈЕРЕ	62
6.1. Директна подршка пољопривредним произвођачима	62
6.2. Подршка инвестицијама пољопривредних предузећа, произвођачких група и прерађивача	63
6.3. Подршка стручном усавршавању, развоју знања и обезбјеђењу савјета и информација	65
6.4. Подршка развоју руралне инфраструктуре и побољшање доступности услуга сеоском становништву	68
6.5. Подршка диверзификацији у руралним подручјима	69
6.6. Подршка развоју јавне инфраструктуре квалитета и услуга у пољопривредно-прехрамбеном сектору	71
6.7. Подршка системима и услугама у ветеринарској и фитосанитарној области	74
6.8. Подршка органској производњи, заштити животне средине и смањење утицаја климатских промјена	77
6.9. Подршка развоју административног сектора и услуга информационе подршке	80
6.10. Подршка развоју капацитета институционалног управљања	82
6.11. Мултидисциплинарне активности	84
7. ИНДИКАТИВНИ АКЦИОНИ ПЛАН	86
8. ИНДИКАТИВНИ БУЏЕТСКИ ОКВИР (2018-2021)	100
8.1. Укупне буџетске алокације	100

8.2. Буџетске алокације по циљевима.....	101
---	------------

ЛНСТА ТАБЕЛА

ТАБЕЛА 1: СТРУКТУРА ОБРАДИВИХ ПОВРШИНА У БИХ, ЕНТИТЕТИМА И БД БИХ, 2015. ГОДИНА	13
(У 000 НА).....	13
ТАБЕЛА 2: БРОЈ СТОКЕ У БИХ, ФБИХ И РС, 2015. ГОДИНА.....	19
(У 000)	19
ТАБЕЛА 3: УПОРЕДНИ ПРЕГЛЕД ПРОСЈЕЧНО ОСТВАРЕНИХ ПРИНОСА У ЕНТИТЕТИМА, ЗЕМЉАМА ОКРУЖЕЊА И ЕУ (ПРОСЈЕК 2006-2014.).....	26
ТАБЕЛА 4: УЧЕШЋЕ ПОЉОПРИВРЕДНО-ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА У УКУПНОЈ СПОЉНОТРГОВИНСКОЈ РАЗМЈЕНИ БИХ (ПЕРИОД 2006.-2015.) У МИЛИОНИМА КМ	29
ТАБЕЛА 5: ПРЕГЛЕД БУЏЕТСКИХ ИЗДВАЈАЊА ЗА СЕКТОР ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНА ПОДРУЧЈА, ФЕДЕРАЦИЈА БИХ, РЕПУБЛИКА СРПСКА, БРЧКО ДИСТРИКТ И БИХ (ПЕРИОД 2006.-2015.), У МИЛИОНИМА КМ	36
ТАБЕЛА 6: SWOT АНАЛИЗА.....	51
ТАБЕЛА 7: ИНДИКАТИВНИ АКЦИОНИ ПЛАН.....	86
ТАБЕЛА 8: УКУПНЕ БУЏЕТСКЕ АЛОКАЦИЈЕ	100
ТАБЕЛА 9: БУЏЕТСКЕ АЛОКАЦИЈЕ ПРЕМА ЦИЉЕВИМА	101

СКРАЋЕНИЦЕ И АКРОНИМИ

AFRS	-	Служба за предвиђање и извјештавање у пољопривреди
ANC	-	Подручја са природним органичењима (<i>eng. Areas with Natural Constrains</i>)
APIF	-	Агенција за пружање посредничких, информатичких и финансијских услуга
АРМ	-	Алат за мјере пољопривредне политике (<i>eng. Agri Policy Measured Tool</i>)
БД БиХ	-	Брчко дистрикт Босне и Херцеговине
БДП	-	Бруто домаћи производ
БДВ	-	Бруто додана вриједност
БХ МАЦ	-	Центар за уклањање мина у БиХ
БХАС	-	Агенција за статистику Босне и Херцеговине
БиХ	-	Босна и Херцеговина
BRC	-	Међународна компанија за глобалне стандарде безбједности хране
CEDAW	-	Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена (<i>eng. The Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women</i>)
ЦЕФТА	-	Споразум о слободној трговини централне Европе (<i>eng. Central European Free Trade Agreement</i>)
CLC	-	КОРИНЕ земљин покривач (<i>eng. CORINE Land Cover</i>)
ЕЦ	-	Европска комисија (<i>eng. European Commission</i>)
ЕФТА	-	Европска асоцијација за слободну трговину (<i>eng. European Free Trade Association</i>)
EIDHR	-	Европског инструмента за демократију и људска права
ЕУ	-	Европска унија
FADN	-	Мрежа рачуноводствених података са фарме (<i>eng. Farm Accountancy Data Network</i>)
FAO	-	Организација за храну и пољопривреду у оквиру Уједињених Нација (<i>eng. Food and Agriculture Organization of the United Nations</i>)
ФАМЗ	-	Федерални агромедитерански завод Мостар
ФАРМА	-	Пројекат развоја тржишне пољопривреде (<i>eng. Fostering Agriculture Market Activity</i>)
ФБиХ	-	Федерација Босне и Херцеговине
ФМПВШ	-	Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства
ФФС	-	Фитофармацеутска средства
ФИА	-	Финансијско-информатичка агенција
FVO	-	Канцеларија за храну и ветеринарство ЕУ (<i>eng. Food and Veterinary Office EU</i>)
ФЗС	-	Федерални завод за статистику
GIS	-	Географски информациони систем (<i>eng. Geographic information systems</i>)
GIZ	-	Немачка организација за међународну сарадњу (<i>нем. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit</i>)
GLOBALG.A.P.	-	GLOBAL Good Agricultural Practice
ha	-	Хектар
НАССР	-	Анализа опасности и критичне контролне тачке (<i>eng. Hazard Analysis and Critical Control Point</i>)

IACS	-	Интегрисани административни и контролни систем (енг. <i>Integrated Administration and Control System</i>)
IFAD	-	Међународна фондација за развој пољопривреде (енг. <i>International Fund for Agriculture Development</i>)
IFC	-	Међународна финансијска корпорација (енг. <i>International Finance Corporation</i>)
IFOAM	-	Интернационална федерација покрета за органску пољопривреду (енг. <i>International Federation of Organic Agriculture Movements</i>)
ИП	-	Интегрална производња
IPA	-	Инструмент претприступне помоћи (енг. <i>Instrument for pre-accession assistance</i>)
IPM	-	Интегрална заштита биља од болести и штеточина (енг. <i>Integrated Pest Management</i>)
КМ	-	Конвертибилна марка
ЛАГ	-	Локална акциона група
LPIS	-	Систем за идентификацију земљишних парцела (енг. <i>Land Parcel Information System</i>)
МАР	-	Медицинско и љековито биље (енг. <i>Medical and Aromatic Plants</i>)
мнв	-	Метара надморске висине
МКО/МКД	-	Микрокредитне организације/Микрокредитна друштва
МПШВ РС	-	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске
МСП	-	Мала и средња предузећа
МВТЕО/МСТЕО	-	Министарство вањске/спољне трговине и економских односа БиХ
ОРЕС	-	Организаација земаља извозница нафте (енг. <i>Organization of the Petroleum Exporting Countries</i>)
ОПШВ БД	-	Одјељење за пољопривреду, шумарство и водопривреду Брчко дистрикта БиХ
OFID	-	ОРЕС фонд за интернационални развој (енг. <i>OPEC Fund for International Development</i>)
PDO	-	Заштита изворности (енг. <i>Protection Denomination of Origin</i>)
PGI	-	Заштита географског поријекла (енг. <i>Protected Geographical Indication</i>)
PM	-	Интегрално управљање штеточинама (енг. <i>Integrated Pest Management</i>)
ПТИС	-	Пољопривредно тржишни информациони систем
PTSF	-	Организација земаља извозница нафте (енг. <i>Organization of the Petroleum Exporting Countries</i>)
RASFF	-	Систем за брзо узбуњивање за храну и сточну храну (енг. <i>The Rapid Alert System for Food and Feed</i>)
РК	-	Регистар клијената
РПГ	-	Регистар пољопривредних газдинстава
РС	-	Република Српска
РЗС РС	-	Републички завод за статистику РС
СТО	-	Свјетска трговинска организација
SIDA	-	Агенција за интернационалну кооперацију Краљевине Шведске
SEE SWG RRD	-	Стална радна група за регионални рурални развој Југоисточне Европе (енг. <i>Regional Rural Development Standing Working Group in South Eastern Europe</i>)
СЗЗБ	-	Средства за заштиту биља

TAIEX	-	Инструмент за техничку асистенцију и размјену информација Европске комисије (<i>енг. Technical Assistance and Information Exchange Instrument of the European Commission</i>)
TSG	-	Заштита традиционалног угледа хране (<i>енг. Traditional Speciality Guaranteed</i>)
TWINNING	-	TWINNING је инструмент ЕУ за институционалну сарадњу између јавне администрације ЕУ земаља чланица и корисника, односно партнерских земаља
UAA	-	Корисно пољопривредно земљиште (<i>енг. Utilized Agricultural Land</i>)
USAID	-	Агенција за помоћ владе Сједињених америчких држава (<i>енг. United States of America Aid</i>)
UGS	-	Условно грло
UHT	-	Ултра високе температуре (<i>енг. Ultra high temperature</i>)
УН	-	Уједињене нације
UNDP	-	Развојни програм Уједињених нација (<i>енг. United Nations Development Programme</i>)
UNFCCC	-	Оквирна конвенција УН о климатским промјенама (<i>енг. United Nations Framework Convention on Climate Change</i>)
КЗВ БиХ	-	Канцеларија за ветеринарство БиХ
ВЛ	-	Вриједносни ланац
ЗПП	-	Заједничка пољопривредна политика

1. Увод

Министарство спољне трговине и економских односа (МСТЕО), Сектор за пољопривреду, исхрану, шумарство и рурални развој, координирало је израду Стратешког плана руралног развоја БиХ (Стратешки план), за период 2018-2021. године. Стратешки план је припремљен у сарадњи са Федералним министарством пољопривреде, водопривреде и шумарства (ФМПШВ), Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске (МПШВ РС) и Одјељењем за пољопривреду, шумарство и водопривреду Владе Брчко дистрикта БиХ (ОПШВ БД БиХ), а уз техничку подршку USAID/SIDA Пројекта FARMA II.

У изради документа у обзир су узете анализе, циљеви, мјере и планови који су већ на снази и имплементирају се у оквиру ентитетских стратешких докумената. У Федерацији БиХ на снази је Средњорочна стратегија развоја пољопривредног сектора у Федерацији Босне и Херцеговине за период 2015-2020. година, а у поступку доношења је Програм руралног развоја Федерације Босне и Херцеговине за раздобље 2018-2020. година. У Републици Српској је на снази Стратешки план развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске, 2016-2020. Стратегија развоја пољопривреде, исхране и руралног развоја у Брчко дистрикту БиХ била је урађена за период 2008-2013. година, али никад није усвојена у Скупштини Брчко дистрикта БиХ. Израда нове стратегије пољопривреде, исхране и руралног развоја је у току.

Такође, документ је базран и на детаљној анализи постојећег стања цјелокупног сектора. Напријед наведени стратешки документи као и секторске анализе које је финансирала Европска унија, а реализовао FAO, пружили су чврсте улазне параметре и обезбиједили добар основ за оправдано и прикладно циљане мјере. Анализе пољопривредног сектора су креиране путем консултација са надлежним органима, и засниване су на релевантности у смислу стандарда ЕУ и привреде. Анализе су израђене за: месо, прераду и млијеко и млијечне производе; воће и поврће; житарице (пшеница и кукуруз); вино; и диверсификацију.

Додатно, узети су у обзир и резултати процјене конкурентности три вриједносна ланца у пољопривреди, за млијеко и млијечне производе, месо и месне производе, воће и поврће, вино и рибу у БиХ, Федерације БиХ и Републике Српске, која је потврдила да су сектори млијека и млијечних производа, меса и месних производа, воћа и поврћа најконкурентнији.

Анализе сектора пружају детаљне информације стања у секторима те идентификују слабости и питања, од интереса за сектор, које је потребно ријешити.

Документ сачињава:

- (I) Сажета анализа тренутне ситуације у пољопривреди и руралним подручјима БиХ;
- (II) Сажета анализа снага, слабости, могућности и пријетњи у пољопривреди и руралним подручјима у БиХ у наредне четири године;
- (III) Стратешки оквир и скуп приоритета за развој пољопривреде и руралних подручја у следеће четири године;
- (IV) Индикативни акциони план за спровођење Стратешког плана;
- (V) Индикативни финансијски оквир који одражава расподелу ресурса, укључујући расподелу средстава јавне управе, приватног сектора и донаторске заједнице.

Примарни циљ Стратешког плана је да обезбиједи оквир за постепено усклађивање циљева руралног развоја, утврди програме, мјере и друге активности за постизање ових

циљева, успостави мониторинг и евалуацију, те оквирно утврди потребна финансијска средства и процедуре за њихово коришћење. У том контексту, Стратешки план има за циљ да обезбиједи широк оквир који ће водити постепеном усклађивању пољопривреде и руралног развоја у оквиру БиХ, са најбољим праксама ЕУ. Документ има за циљ да промовише привлачење инвестиција и техничку подршку у процесу усклађивања и развоја сектора на свим нивоима управљања.

Стратешки план пружа оквир за развој сектора пољопривреде и руралног развоја, унапређење координације и управљања сектором, побољшање система регулације безбједности хране, ветеринарских и фитосанитарних питања, законодавно и институционално усклађивање, како би се обезбиједило постепено приближавање ЕУ и међународним стандардима. Стратешки план такође предвиђа развој капацитета и диверзификовану подршку руралном развоју.

За успјешну имплементацију Стратешког плана, неопходан је висок степен сарадње и партнерства између јавне управе и приватног сектора, на свим административним нивоима. Стратешки план иницира и поступно повећање инвестиционе подршке за развој приватног сектора, усмјерене на јачање производње, побољшање ланаца вриједности и повећање приступа произвођача и прерађивача савременој технологији, као и усмјеравање на тржишне нише у којима би производња у БиХ имала компаративну предност.

Интеграцијом регионалног тржишта, увођењем бесцаринског приступа земљама чланицама, у процесу приступања ЕУ, на тржиште БиХ, ствара се конкурентски притисак, који ће имати широк распон импликација на пољопривредну производњу и руралну привреду у БиХ. Неће сви произвођачи и прерађивачи у пољопривреди имати користи од побољшаног приступа тржишту за своје производе. Мање ефикасни пољопривредни прерађивачи и произвођачи, као и пољопривредници са slabим приступом тржиштима, нижим квалитетом земљишта и недовољним обимом производње, имаће потешкоћа у надметању са увезеним производима. Као резултат промјена, очекује се да ће се производња и продаја појединих пољопривредних производа повећати, док ће производња осталих роба опасти. Те потешкоће ће утицати на дугорочну одрживост многих руралних заједница. Рурални развој ће због тога постати све важнији елемент пољопривредне политике, нарочито креирање и спровођења мјера за помоћ људима у руралним подручјима у проналажењу алтернативних извора прихода и запошљавања који нису везани за пољопривреду, јер ће се укупна запосленост у примарној пољопривредној производњи смањивати. Због тога је Стратешки план осмишљен како би пружио оквир за ублажавање посљедица оваквих промјена, обезбјеђујући развој комерцијално одрживе пољопривреде и прераде у складу са приоритетима ентитета и Брчко дистрикта БиХ.

Приступ изнесен у Стратешком плану је свеобухватан. Међутим, приступ за имплементацију, како је дефинисано у Акционом плану, биће постепен, препознајући потребу за изградњом институционалних капацитета и капацитета корисника у наредном периоду како би могли ефикасно користити и имати користи од подршке за рурални развој, и осталих видова техничке и финансијске подршке.

Приликом осмишљавања Стратешког плана у потпуности су узете у обзир одговарајуће надлежности за креирање и спровођење политика која утиче на сектор на ентитетском, Брчко дистрикта БиХ и нивоу БиХ. Ентитетска министарства пољопривреде и Одјељење за пољопривреду Владе Брчко дистрикта БиХ, имају примарну одговорност за развој и унапређење производње биљака и животиња, рибарства и лова, заштите и коришћења пољопривредног земљишта, прехранбене индустрије и производње хране за животиње, заштите вода, области ветеринарства, фитосанитарне области, јавне здравствене

заштите и шумарства. У Федерацији БиХ одређене надлежности се даље преносе на кантоналне органе управе надлежне за пољопривреду, ветеринарство, шумарство и водопривреду. На нивоу БиХ, МСТЕО је између осталог, надлежно за обављање послова и задатака из надлежности БиХ који се односе на дефинисање политике, основних принципа, координацију дјелатности и усклађивање планова ентитетских органа власти и институција на међународном плану у подручјима: пољопривреде; енергетике; заштите животне средине, развоја и коришћења природних ресурса; туризма. Додатно, за све оне области које су обухваћене категоријом руралног развоја, а које не спадају директно у сектор пољопривреде, као што је на примјер, питање доступности здравствене заштите и здравственог осигурања, јавног превоза, образовања исл. примјењиваће се и документи, који су, у складу са уставним надлежностима, на снази и примјењују се по овим питањима.

Овакав законодавни оквир (Закон о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ, „Службени гласник БиХ“, број 50/08; Закон о пољопривреди, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 70/06, 20/07, 86/07 и 71/09; Закон о пољопривреди Федерације БиХ, „Службене новине ФБиХ“, бр. 88/07, 4/10, 27/12 и 7/13) захтијева висок ниво сарадње и координације између релевантних институција са нивоа ентитета, Брчко дистрикта БиХ и БиХ, како би се обезбиједио ефикасан развој политика сектора и ускладила њихова имплементација. Стратешки план настоји да ријеши овај изазов планирањем према приступу “од средине ка горе”, уз потпуно поштовање надлежности ентитета, Брчко дистрикта БиХ и БиХ, истовремено промовишући практична рјешења која ће обезбиједити стваран и мјерљив напредак у интересу свих пољопривредних и руралних учесника у сектору којима је потребна практична подршка и помоћ, како би могли развити своје пословање и руралне заједнице, током сљедеће четири године и касније.

2. Анализа постојећег стања у сектору

2.1. Значај пољопривреде у економији БиХ

Пољопривреда и прехранбена индустрија су важне привредне гране економије БиХ, њених ентитета и Брчко дистрикта БиХ, са становништа доприноса економији, укупној запослености и друштвено-економском развоју.

У БиХ, *брutto додана вриједност* (БДВ) пољопривреде (заједно са шумарством и риболовом), у протеклом периоду варирала је у апсолутном износу (1,6-1,8 милијарди КМ), али генерално расте. Ипак, у релативном смислу опада, због бржег раста БДВ других, непољопривредних, сектора (са 8,1% у 2006. године, на 6,2% у 2015. години). При томе, пољопривреда има већи значај за Републику Српску, него за Федерацију БиХ и Брчко дистрикт БиХ (Агенција за статистику БиХ).

Федерација Босне и Херцеговине: У Федерацији БиХ БДВ пољопривреде кретала се између 707 (2006.) и 857 милиона КМ (2015.), а њено учешће у БДП Федерације БиХ опада, и у 2015. години је било 4,6%.

Република Српска: У Републици Српској БДВ пољопривреде у 2015. години (857 милиона КМ), готово је идентична њеној вриједности у 2016. години (897 милиона КМ), с тим да је у појединим годинама прелазила 900 милиона КМ. Учешће пољопривреде у БДП Републике Српске опада, и 2015. године је било 9,3%.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: У Брчко дистрикту БиХ БДВ пољопривреде у апсолутном погледу расте (2006. године 52 милиона КМ, а 2015. године 66 милиона КМ), а у релативном смислу њено учешће у БДП Брчко дистрикта БиХ је опало са 14% у 2006. години, на 10% у 2015. години.

Дугорочни трендови указују на смањење броја становника који се баве пољопривредом у БиХ. Међутим, то је смањење споро и указује на аграрну презапосленост, у односу на значај и допринос тог сектора стварању друштвеног богатства. Запосленост у сектору пољопривреде према анкетама о радној снази је на крају 2015. године била 17,9%, наоко је у том сектору било запослено мање од 1% формално регистрованих. У БиХ се пољопривредном производњом, пуно или скраћено радно вријеме, бави 147 хиљада становника.

Федерација Босне и Херцеговине: Формално, у пољопривреди Федерације БиХ су 2015. године била запослена само 2.832 радника (0,6%), а неформално (према подацима анкете о радној снази) још 53 хиљаде радника (10,6%).

Република Српска: У Републици Српској је у сектору пољопривреде формално 2015. године запослено 1.759 радника (0,9%) (податак се односи на запослене у области 01 - биљна и сточарска производња, лов и припадајуће услужне дјелатности подручја А - пољопривреда, шумарство и риболов), а неформално чак 91 хиљада радника (29,1%) (*податак из Анкете о радној снази, а односи се на комплетно подручје а укључују формално и неформално запослене*).

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: У Брчко дистрикту БиХ у сектору пољопривреде је у 2015. години било формално запослено 88 радника (22 у с.п. и 66 у правним лицима), док је неформално било запослено око 3.215 запослених (према подацима из Регистра пољопривредних газдинстава и клијената).

Учешће пољопривредних и прехранбених производа у спољно-трговинској размјени БиХ је значајно, уз много веће учешће у увозу (2,8 милијарди КМ, 18,1%, 2015. година)

у односу на учешће у извозу (840 милиона КМ, 9,4%, 2015. година). Доступни трговински подаци показују да се покривеност увоза извозом пољопривредно-прехрамбених производа побољшава, али споро (2006. године 14,0%, а 2015. године 29,4%-Спољнотрговинска комора БиХ). С обзиром на јединственост економског простора и евидентирање података о извозу и увозу према сједишту увозника/извозника, није сврсисходно податке о спољно-трговинској размјени анализирати на нивоу ентитета и Брчко дистрикту БиХ.

Високо учешће пољопривреде у структури БДП, висок ниво запослених у пољопривреди и значајно учешће у спољно-трговинском дефициту, три су главне одлике значаја пољопривреде за економију у БиХ.

2.2. Природни ресурси као основа пољопривредне производње

Три кључна ресурсна фактора за пољопривредну производњу су: клима, земљиште/гло и вода.

Клима у БиХ варира од умјерено континенталне у сјеверном дијелу Панонске низије дуж ријеке Саве и у зони подножја, до алпске климе у планинским регијама, и медитеранске климе у приобалном подручју и подручју регије ниске Херцеговине на југу и југоистоку. Низијске области сјеверне БиХ имају средњу годишњу температуру између 10 и 12°C, док је у областима изнад 500 mnn средња годишња температура испод 10°C. У приобалном подручју средња годишња температура ваздуха варира између 12 и 17°C. У периоду од 1981. до 2010. године евидентирано је повећање температуре на читавом простору БиХ. Највеће повећање је током љетног и зимског периода и износи око 1°C. Годишње количине падавина варирају од 800 mm на сјеверу дуж ријеке Саве, до 2.000 mm у централним и југоисточним планинским регијама (1961-1990.). Просјечна годишња количина падавина у БиХ је око 1.250 mm, али оне нису једнако распоређене, ни просторно ни временски (Други национални извјештај о БиХ у складу са оквирном конвенцијом УН о климатским промјенама, UNDP, 2013.).

Климатске промјене се у БиХ огледају кроз пораст средњих температура. За посљедњих стотину година температура је просјечно порасла за 0,8°C (што је у складу са глобалним трендовима), са тенденцијом убрзања, па је тако средња декадна температура у претходној декади 2000-2010. најтоплија у посљедњих 120 година. Очекује се да ће се трајање сувих периода, учесталост поплава од бујица и интензитет ерозије тла повећати током овог вијека. Поред тога, очекује се повећање учесталости града, олуја, грмљавина и максималне брзине вјетра, што може представљати пријетњу свим облицима људске активности (Први национални извјештај о климатским промјенама према UNFCCC, 2009; Студија рањивости Федерације БиХ, 2011.).

Примарни природни ресурс који условљава обим и структуру пољопривредне производње је пољопривредно земљиште, његова површина, топографске карактеристике и квалитет. Међу значајним узроцима недовољне производње основних пољопривредних производа у БиХ је недовољно и неадекватно коришћење пољопривредног земљишта. Према статистичким изворима, у БиХ има 2,2 милиона ha пољопривредног земљишта, од чега је 1,6 милиона ha обрадиво земљиште, а 600 хиљада ha су пашњаци (Агенција за статистику БиХ и заводи за статистику Републике Српске и Федерације БиХ, 2016). У пољопривредном смислу највјернијег земљишта (I и II бонитетна класа) у БиХ је мало (300 хиљада ha). Према подацима ViH MAC-а за 2016. годину, у БиХ укупна мински сумњива површина обухвата 1.145 км² (2,3% у односу на

укупну површину у БиХ), а највећи дио тих површина је у категорији пољопривредног земљишта. Највећи дио пољопривредног земљишта, нарочито обрадивог, је у приватном власништву, али је његова дистрибуција на око 350 хиљада сеоских домаћинстава неповољна. У недостатку новијих података користе се они из 1991. године према којима је тада у БиХ била 291 хиљада пољопривредних газдинстава са посједом мањим од 2 ха, а само 16 хиљада газдинстава са посједом већим од 10 ха (Републички институт за статистику БиХ, 1983). Ситуација се засигурно промијенила и вјероватно је још неповољнија, а ажурнији и поузданији подаци могу се очекивати тек након спровођења пољопривредног пописа. Прописи о реституцији нису донесени и за сада нема могућности враћања одузетог пољопривредног земљишта законитим власницима или њиховим правним наследицима. Обимнија приватизација државног земљишта се не предвиђа, јер би могла да резултира даљим уситњавањем и још лошијом структуром посједа. Препреке развоју ефикасног тржишта приватним пољопривредним земљиштем су, између осталог: велика уситњеност пољопривредног земљишта, несређено земљишно-књижно и катастарско стање, недостатак организованих и систематизованих података о понуди и потражњи, непостојање пореске политике за систематско рјешавање проблема запушеног пољопривредног земљишта, пренамјена пољопривредног у грађевинско земљиште; те недостатак повољних кредита за куповину пољопривредног земљишта. За промовисање бољег коришћења пољопривредног земљишта и подршке будућој примјени подстицаја на бази земљишне површине неопходно је успостављање ефикасног система за идентификацију земљишних парцела LPIS, који се базира на стварном коришћењу површина, користећи GIS.

Према доступним статистичким изворима, уз незнатне осцилације у протеклих десет година, структура пољопривредних површина у БиХ, ентитетима и Брчко дистрикту БиХ, била је, како то приказује следећа табела:

Табела 1: Структура обрадивих површина у БиХ, ентитетима и БД БиХ, 2015. година

(у 000 ха)

	Пољопривредна површина	Обрадиве површине (ha)						Баре, трстици и рибњаци
		Укупно	Оранице и баште	Воћњаци	Виногради	Ливаде	Пашњаци	
БиХ	2.200	1.598	1.035	101	5	457	599	3
Федерација БиХ	1.181	747	428	45	5	269	432	2
Република Српска	983	816	577	52	0	187	166	1
Брчко дистрикт БиХ	36	35	30	4	0	1	1	0

Извор: ФБиХ: Федерални завод за статистику, РС: Статистички годишњак Републике Српске, БД: Агенција за статистику БиХ

Федерација Босне и Херцеговине: Према статистичким подацима (Федерални завод за статистику) за 2015. годину, у структури пољопривредног земљишта од укупно 1.181.000 ха, обрадиво земљиште заузима 747.000 ха или 63,2% (оранице-њиве и баште 428.000 ха, воћњаци 45.000 ха, виногради 5.000 ха, ливаде 267.000 ха), а необрадиво 435.000 ха или 36,8% (пашњаци 432.000 ха и трстици и баре 2.000 ха). Према подацима ВН МАС-а за 2013. годину, на простору ФБиХ има око 938,90 км² површина које се сматрају минираним.

Република Српска: Према статистичким подацима (Републички завод за статистику Републике Српске), у 2015. године Република Српске је имала 983 000 ха пољопривредног земљишта, од чега је 816 000 ха обрадивог земљишта, а 166 000 ха пашњака. У структури обрадивог земљишта оранице учествују са 577 000 ха, воћњаци и виногради са 52 000 ха, а ливаде са 187 000 ха. Према подацима ВН МАС-а за 2014. годину, на подручју Републике Српске је било 267 км² сумњивих (минираних) површина, што чини 1,07% од укупне пољопривредне површине.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: У Брчко дистрикту Босне и Херцеговине од 36 000 ха пољопривредног земљишта највише је ораница (30 000 ха), а слиједе воћњаци (4 000 ха), ливаде (1 000 ха) и пашњаци (1 000 ха) (Агенција за статистику БиХ, 2016.).

Хидролошку карту БиХ чине ријеке и природна и вјештачка језера. Са просјечним падавинама од 1.250 mm подручје БиХ је једно од водних подручја Европе, нарочито јужне Европе.

Федерација Босне и Херцеговине: У Федерацији БиХ укупна запремина оборинских вода износи 33×10^9 m³. Укупни отицај са простора Федерације БиХ креће се око 1.050 m³/sec, док се просјечни отицај са простора Федерације БиХ креће око 670 m³/sec. Просјечни коефицијент отицања са територије Федерације БиХ износи 0,64. Просторна и временска расподела воде у Федерацији БиХ је доста неравнојерна. Најизраженије потребе за водом су у регији Посавине која има значајан пољопривредни потенцијал, а уједно су и најсиромашнији дио Федерације БиХ у погледу сопствених вода. Периоди слабијих падавина на просторима основних подслива у Федерацији БиХ трају релативно дуго, и то у периоду од јуна до септембра. То је уједно и период када је потреба и потражња за водом, нарочито пољопривредног сектора, највећа. У постојећој просторној и временској прерасподјели вода у Федерацији БиХ тешко ће се наћи простора за захватање вода за интензивно наводњавање. Осигурање воде за потребе наводњавања због тога треба рјешавати у оквиру изградње вишенамјенских акумулација или прерасподјелом вода у оквиру постојећих акумулација.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: Непосредни слив ријеке Саве на подручју Брчко дистрикта БиХ, припада ободном дијелу Панонске низије, са умјерено континенталном односно средњо – европском климом. Средње годишње температуре износе око 13° С, а годишње падавине се крећу од 700 до 1.100 l/m². На водном подручју ријеке Саве, у Брчко дистрикту БиХ, идентификована су 24 водотока сливне површине од 10 km², релативно распоређених по подсливима. Законом о заштити вода Брчко дистрикта БиХ утврђена су три основна подслива Водног подручју ријеке Саве на подручју Брчко дистрикта БиХ и то: Непосредни слив ријеке Саве у Брчко дистрикту БиХ, подслив Брке и Подслив Тиње.

Република Српска: Територија Републике Српске подијељена је у два обласна ријечна слива: обласни ријечни слив ријеке Саве и обласни ријечни слив ријеке Требишњице. Водне ресурсе неких значајнијих водотока Републике Српске дијели са Федерацијом БиХ. Расподела вода у Републици Српској је таква да је нема тамо гдје је најпотребнија, а то су њени сјеверни дијелови гдје се налази најплодније земљиште. Просјечне годишње падавине у сјеверним дијеловима Републике Српске релативно су ниске и износе просјечно 750-850 mm/годишње. На другој страни, просјечне дневне падавине у јужним и планинским дијеловима Републике Српске износе око 1.800 mm/годишње. Према Стратегији интегралног управљања водама Републике Српске 2015-2024. година, могуће је обухватити наводњавањем 158.000 ха. Ранији податак да је у Републици Српској под системима за наводњавање 7.262 ха, од чега у функцији само 1.700 ха, у међувремену је побољшан. У периоду 2009-2015 у Републици Српској је су из аграрног буџета

субвенционисана инвестициона улагања у наводњавање на 14.357 ha. Влада Републике Српске је усвојила Стратешки плана развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске за период 2016-2020 којим су предвиђени новчани подстицаји за инвестирање у системе за наводњавање (заједничке и појединачне) са циљем да се до 2020. године наводњаване површине повећају за 10.000 ha.

Федерација Босне и Херцеговине: Територија Федерације БиХ подијељена је у два водна подручја: водно подручје ријеке Саве и водно подручје Јадранског мора. Због раскорака између распореда падавина и потреба за водом у току вегетације на простору Федерације БиХ неопходно је пронаћи начине за надокнаду недостајуће воде у кључним периодима. Нема тачних података о наводњаваним површинама у Федерацији БиХ будући да су системи који су постојали прије рата дјелимично или потпуно девастирани. Имајући у виду да је изостанак наводњавања једно од главних производних ограничења при узгоју пољопривредних култура у Федерацији БиХ израђен је пројекат “Основе уређења земљишта – програм наводњавања и програм окрупњавања посједа у Федерацији БиХ”. У оквиру пројекта планирано је детаљно снимање стања постојећих система за наводњавање, а у коначници је предвиђено повећање површине пољопривредног земљишта под системима за наводњавање на 30.000 ha до 2021. године, што би онда чинило 4% обрадивог пољопривредног земљишта у Федерацији БиХ.

Процењује се да ће у будућности утицај климатских промјена, преко повећања просјечних температура и смањења просјечних падавина, имати још већи негативан утицај на пољопривредну производњу, тако да ће наводњавање постати нужност. Обезбјеђење воде за потребе наводњавања ће се морати рјешавати у оквиру изградње више намјенских акумулација, те прерасподјелом вода у оквиру постојећих акумулационих простора. Вишак воде може бити проблем, као и мањак. Поред улагања у наводњавање мора се истовремено улагати и у одводњавање и заштиту од великих вода (спољних и унутрашњих) изградњом дренаже, одводних канала, насипа и пумпних станица.

Као и у већини других земаља, природни и други услови за пољопривредну производњу нису исти на читавој територији БиХ. У оквиру ЕУ постоји класификација подручја с природним ограничењима за бављење пољопривредом ANC. БиХ нема такву подјелу и нема посебне мјере за подршку таквим подручјима, као што то има ЕУ у склопу ZPP-a. Република Српска је усвајањем Стратешког плана развоја пољопривреде и руралних подручја препознала потребу посебног третмана мање повољних подручја и зато је један од задатака из тог плана усвајање регулативе којом ће се дефинисати критеријуми и на основу којих ће се извршити идентификовање мање повољних подручја за бављење пољопривредом. Федерални Закон о пољопривреди је, донекле различито у односу на категорије и критеријуме утврђене одредбама Уредбе Вијећа (ЕЦ)1257/1999, прописао да се подручја са тежим условима привређивања односе на: брдско-планинска подручја (одређена надморска висина) и подручја неповољних хидролошких и педолошких обиљежја. Предвиђено је да ће се подручја са тежим условима привређивања утврдити посебним законом.

2.3. Шумарство

Поред пољопривредног, значајан ресурс у БиХ је и шумско земљиште. Шумско богатство према званичним подацима БиХ сврстава у шумовите европске земље (зависно од извора шуме чине 55% или 63% укупне површине БиХ), чије пејзаже карактеришу природни шумски екосистеми и дају врло снажан печат привредном развоју и стандарду грађана, посматрано са економског, еколошког и социолошког становишта. Прије свега, то се односи на осигурање радних мјеста и учешће у енергетском билансу земље. Несагледива је улога шума уопште у подизању стандарда људи, боравком у природи, осигурањем и редовним снабдијевањем питком водом и ублажавањем климатских екстрема, те спречавање појаве високих вода и заштите људских живота од других непогода. Шумарство представља веома значајну привредну дјелатност са аспеката развоја руралних подручја. Производни потенцијал шума није само дрвна маса, већ њега чине и ловство као и остали (недрвни) шумски производи, чијим сакупљањем се бави велики број сиромашнијег руралног становништва. ФАО је урадио Анализу сектора шумарства у БиХ (2015.) је урадио анализу сектора шумарства у БиХ којом се предвиђају три правца дјеловања: (i) пошумљавање, (ii) превенција пожара и обнова након пожара и (iii) побољшање отпорности и еколошке вриједности шумских екосистема.

Федерација Босне и Херцеговине: Укупна површина прекривена шумама у Федерацији БиХ износи 1.465.600 ha, односно 56,2% од укупне површине Федерације БиХ. Од тога, укупна површина доступних шума производног карактера износи 1.028.700 ha, односно око 39,4% од укупне површине Федерације БиХ. Ради већих површина шибљака и голети уддио шума и шумских земљишта у укупној површини Федерације БиХ је нешто већи и износи 64,9%.

Република Српска: Шумовитост Републике Српске износи 51,7% од укупне њене територије и на једног становника отпада 0,70 ha шумом обраслог земљишта. Према подацима Катастра шума и шумског земљишта укупна површина шума и шумског земљишта у Републици Српској износи 1.282.412 ha. У државном власништву је 982.893 ha, односно 77% шумских површина, а приватних шума без шумског земљишта је 281.965 ha, односно 22%, док је 17.554 ha или 1% површина узурпирано.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: Укупна површина под шумама у Брчко дистрикта БиХ износи 10.873,45 ha, од чега се на државне шуме односи 2.473,00 ha или 22,65% а на приватне 8.410,45 ha или 77,35%.

2.4. Пољопривредна производња

Пољопривредна производња у БиХ обухвата широк спектар производних система за биљну и сточарску производњу.

2.4.1. Биљна производња

Биљна пољопривредна производња у БиХ ослања се на расположиве површине пољопривредног земљишта. Један од већих проблема са којима се сусреће биљна пољопривредна производња је недовољно искориштавање најквалитетнијих земљишних површина - **ораница**. Од расположивих ораница засије се око половина (иако постоје одређене резерве према овом статистичком податку).

Федерација Босне и Херцеговине: У Федерацији БиХ просјечно се у периоду од 2006-2015. године засијавало 194.000 ха односно 48,6% укупних ораничних површина, док је више од половине (205.000 ха) остало као угар или необрађено земљиште. У структури засијаности ораничних површина највеће учешће, на нивоу десетогодишњег просјека за период 2006-2015., имала су жита која са 85 хиљада ха чине 43,6% укупно засијаних површина. Друга група усјева по важности је било крмно биље које са 64 хиљаде ха чинило трећину (32,8%) засијаних ораничних површина, док су повртарске културе у просјеку засијаване на 44 хиљаде ха, односно 22,6% засијаних ораница. Индустријско биље у односу на остале групе има минорно значење у производњи њивских култура (1%) и односи се на производњу соје и дувана ФЗС.

Република Српска: У периоду 2006-2015. 324.000 ха или 55,4% ораница искориштавало се засијавањем неких од усјева, док је 44,6% или 261.000 било неискориштено. У структури употребе ораничних површина у Република Српска доминирала су жита (2/3 површина под житима засијава се кукурузом), која на нивоу десетогодишњег просјека 2006-2015., заузимају двије трећине (65,4%) обрађених ораница. Индустријско биље се сијало на око 1,9% ораница, поврће на 10,5%, а крмно биље на 22,2%. Подаци о обрађеним површинама су поузданији од податка о необрађеним површинама које статистика утврђује тако што од укупне површине ораница и башта одузме оно што је обрађено Републички завод за статистику Републике Српске. Према статистици, у Републици Српској је необрађено у просјеку 261 хиљада ха, што је (с обзиром на резерве изнесене у погледу укупне површине пољопривредног и обрадивог земљишта) мање, али је тешко утврдити за колико.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: У Брчко дистрикту БиХ се највише сију жита (просјек 10 хиљада ха), а поврће и крмно биље су заступљени на површинама по хиљаду ха.

Обим производње свих ратарско-повртарских производа варира од године до године, што упућује на значајну зависност ове производње од климатских прилика. Домаћа производња сјемена је недовољна, а велике количине сјемена се увозе. Приноси по јединици површине свих ратарских и повртарских производа који се производе у БиХ су ниски (подаци су приказани у табели бр. 3) и један су од разлога слабије конкурентности пољопривредних произвођача који се баве ратарством. Варирање приноса је узрок значајних варијација у производњи жита, крмног и индустријског биља од варирања засијане површине. Током периода 2016-2015. годишња производња кукуруза у БиХ је била између 539 хиљада (2012.) и милион тона (2008.). Највећа производња пшенице била је 265 хиљада тона (2013.), а најмања 145 хиљада тона (2009.). Укупна производња кромпира у БиХ креће се између 300 хиљада тона (2012.) и 428 хиљада тона (2008.).

Пољопривредна статистика у БиХ, воћарско-виноградарску производњу (са изузетком производње јагоде и малине) још увијек прати преко броја стабала и чокота, тако да су подаци у укупној производњи воћа и грожђа доступни по појединим воћним врстама само по стаблу/чокоту. Ово, као и чињеница да се у подацима не прави разлика између интензивне и екстензивне производње, отежава анализу расположивих података и извођење валидних закључака.

Федерација Босне и Херцеговине: На подручју Федерације БиХ гаји се велики број воћних врста умјереног климата, односно јабучастог, коштинчавог и јагодастог воћа. Развој воћарства на подручју Федерације БиХ, засниван на интензивној и савременој производњи воћа, а не на ревитализацији предратних воћњака, се показао успјешним. Најважнија воћна врста је шљива са 5,4 милиона родних стабала, коју слиједи јабука са

2,5 милиона родних стабала и крушка са 1,2 милион стабала. У укупној производњи шљива у просјеку доприноси са 48 хиљада тона, јабука са 25 хиљада тона, а крушка са 9 хиљада тона воћа. Просјечни приноси по родном стаблу варирају из године у годину, као резултат понајприје климатских прилика у којима се одвија производња. Производња јагодастог воћа, на подручју Федерације БиХ, доживјела је снажну експанзију, чија производња прати савремене трендове у најразвијенијим земљама. Раст производње јагоде и малине довео је до преоријентације праваца развоја одређених регија на подручју ФБиХ, до мјере да су индустријске гране замијењене пољопривредом. Површине под малином су учетверостурчене (1.029 ha у 2015. години), а и површине под јагодом су у сталном порасту (821 ha у 2015. години). Према Катастру винограда БиХ (██████) укупна површина под виноградима у ФБиХ је 3.250 ha. Процјене говоре да се у ФБиХ произведе између 20 и 32 хиљаде тона грожђа годишње.

Република Српска: У структури засада крупног воћа током задњих десет година (мјерено према броју стабала) смањује се релативно учешће шљиве, а повећава се учешће јабуке и крушке, што је резултат производне оријентације приликом подизања нових засада. Све остале воћне врсте заједно учествују са 5% у укупном броју воћних стабала. Шљиве се у просјеку годишње произведе 82 хиљаде тона, јабуке, 41 хиљада тона, а крушке 14 хиљада тона. Воћарство на подручју Републике Српске карактерише двојност производње, на једној страни су породична газдинства која имају старе засаде хетерогеног сортимента, која користе традиционалну технологију и воће најчешће прерађују у ракију, а на другој страни су предузетници који имају млађе засаде уједначеног сортимента, али често неусклађеног са тржишном тражњом, користе савремене технологије производње, а воће производе искључиво за тржиште. У Републици Српској расте интерес за производњом малине, док се интерес за производњом јагоде смањује (највећа засађена површина је била 2006, а најмања 2015. године). Производња малине достигла је свој врхунац 2011. године (772 ha) и од тада се она одржава на површини око 700 ha. Просјечан принос (између осталог захваљујући примјени вјештачког наводњавања и употребом квалитетнијег ђубрива) креће се између 6 и 9 тона по ha. Површине под виноградима су се у Републици Српској повећале са 288 ha (2006.), на 551 ha (2015.), односно са 756 хиљада родних чокота (2006.) на 1,5 милиона (2015). Производња грожђа се кретала између 1.500 и 3.500 тона годишње.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: И у Брчко дистрикту БиХ најзаступљенија воћна врста је шљива (око 400 хиљада стабала), а слиједе је јабука (80 хиљада стабала) и крушка (50 хиљада стабала), са годишњим варијацијама приноса и производње као и у осталим дијеловима БиХ.

У БиХ су значајне површине природних ливада и пашњака (1,05 милиона ha). Овај ресурс је у функцији сточарства и недовољно је искоришћен. Ако се овом придодају и сијане ливаде, добије се податак да у БиХ има око 2,3 ha ливада и пашњака по једном условном грлу стоке. С обзиром да је дошло до ширења ливада и пашњака на уштрб обрадивих површина и истовременог смањења броја стоке и учешћа кабасте сточне хране у њеној исхрани, све веће површине природних ливада и пашњака се не користе продуктивно у функцији сточарске производње, а из крајности да оне могу бити преоптерећене пречестим кошењем и испашом, дошло се у другу крајност да се све више тих површина запушта.

Федерација Босне и Херцеговине: Федерација БиХ има значајне површине природних ливада и пашњака (701 хиљада ha). Површине под ливадама и пашњацима у периоду 2006-2015. нису се значајно мијењале. Као што је већ речено, статистички подаци би и овдје могли значајно одступати од стварних, јер су многе ораничне површине

претворене у травњаке, а дио травних површина у шикаре или шумске површине. У Федерацији БиХ у периоду 2006-2015. статистички просјечне површине под природним ливадама износе 269 хиљада ха, док су пашњачке површине знатно веће и износе 432 хиљаде ха. Приноси суве масе остварени на ливадама су ниски (1,5–1,8 t/ха сијена), јер се, углавном, не примјењују никакве агротехничке мјере.

Република Српска: Република Српска има значајне ресурсе у брдско-планинским подручјима у виду природних ливада и пашњака које су предодређене за сточарство, нарочито за екстензиван тоф у систему крава-теле и за узгој оваца и коза (које пашом могу да обезбиједе и 70% потреба за хранљивим материјама). Званично, Република Српска има 187.000 ха природних ливада и 166.000 ха пашњака, а у стварности вјероватно више. Природне ливаде се углавном не прихрањују, због неравномјерног распореда падавина приноси по јединици површине су ниски, па се оне косе најчешће само једном годишње. Лош квалитет сијена посљедица је лошег састава трава и касне косидбе. Пошто је стоке све мање, значајан дио пашњака се не испаса.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: Површине под ливадама и пашњацима у Брчко дистрикту БиХ износе око 3.300 ха.

2.4.2. Сточарска производња

Узимајући у обзир расположивост природних ресурса и број пољопривредних произвођача који се баве сточарством, ова производња има велики значај за пољопривреду у БиХ, посебно у Федерацији БиХ. Доминантни удео ливада и пашњака у Федерацији БиХ (60,6%, просјек за период 2006-2015.) и значајно учешће у Републици Српској (35,1%, просјек за период 2006-2015.) у пољопривредним површинама представља ресурс на којем је могуће базирати њен даљи развој. Код анализе производње сточарских производа полазиште је број стоке по појединим врстама и категоријама.

Табела 2: Број стоке у Босни и Херцеговини, Федерацији БиХ и Републици Српској, 2015. година
(у 000)

	Босна и Херцеговина		Федерација БиХ		Република Српска			Брчко дистрикт			
	Укупно	Говедарство	Укупно	Говедарство	Укупно	Говедарство	Сточарство	Укупно	Говедарство	Сточарство	Пчеларство
БиХ	455	247	564	77	1.011	592	72	17	6	22 248	393
ФБиХ	216	136	89	9	525	404	42	6	1	9 818	229
РС	229	108	452	61	486	272	30	11	5	11 011	164
БДБиХ	7,0	1,9	19,4	2,1	7,2	4,6	0,9	0,03		1 004	9,9

Извор: ФБиХ:Федерални завод за статистику, Република Српска: Статистички годишњак Републике Српске, Агенција за статистику БиХ, Одјељење за пољопривреду, шумарство и водопривреду Владе Брчко дистрикта БиХ

Постојећи систем идентификације и контроле кретања животиња није у потпуности ажуран и поуздан, тако да постоје одређене резерве према подацима о броју појединих врста и категорија домаћих животиња. Генерално, у периоду 2006-2015., број свих врста стоке у БиХ има тенденцију смањења, осим код живине/перади и пчела. Говедарство,

односно производња млијека, је најзначајнија грана сточарске производње у оба ентитета.

Федерација Босне и Херцеговине: У Федерацији БиХ говедарство, овчарство и козарство биљеже благи пад сточног фонда, док је пад броја коња драматичан. Број свиња је био релативно стабилан, а број перади од 2006. остварује значајан позитиван растући тренд, посебно до 2013. године, када се повећао за 2,5 пута. Производња млијека у Федерацији БиХ је у 2015. години износила 352 милиона литара, што је чинило 52% укупне производње у БиХ и била је већа за око 13% у односу на 2006. годину. За разлику од периода до 2006. године, када се укупна производња млијека развијала у складу са развојем основног стада крава, од 2007. године развој је успорен (стопа 1,2%) и ослања се првенствено на развој производње млијека по крави, захваљујући побољшаном пасминском саставу.

Република Српска: У истом периоду у Републици Српској број говеда, а нарочито музних грла, имао је тренд смањења који је заустављен 2012. године. Иако се број музних грла смањивао, производња млијека није, захваљујући повећању млијечности по грлу. Број свиња се смањио за четвртину, а број крмача и назимица се готово преполовио. Број оваца у Републици Српској се благо повећао, а број коња смањио. Број живине се повећао за готово 4 милиона, углавном захваљујући њеном повећању на великим комерцијалним фармама. Највећи раст биљежи пчеларство, јер се број кошница за десет година повећао за 50 хиљада. У Републици Српској је количина произведеног крављег млијека достигла максимум 2008. године, након тога има пад, а задњих година стагнира на 320-330 милиона литара. Иако су статистички подаци о просјечној млијечности по музном грлу нижи (2.935 кг), контролом продуктивности којом је обухваћено око 12% музних грла утврђена је просјечна млијечност по грлу од 5.689 (*симента*), односно 6.632 кг/годишње (*халштајн*).

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: У Брчко дистрикту БиХ сточарство, са неким осцилацијама, има тренд раста закључно са 2014. годином. Према подацима из базе подстицаја у 2015. години дошло је до пада броја говеда и музних грла за 9,5 % односно за 9,1 %, свиња за 17,08 %, док је број крмача и назимица порастао за 17,85 %. Број оваца за приплод је порастао за 3,85 % а коза опао за 31,97 %. Број перади и кошница пчела такође биљежи пад у 2015. години за 15,81 % и 18,87 %.

Ослонац домаће млекарске индустрије су велике млекарске фарме које ће то и остати, а њихова даља модернизација и повећање економске ефикасности су императив. Чињеница да је у БиХ достигнута самодовољност у производњи млијека, повећање откупа и прераде млијека условљени су извозом прерађевина од млијека, при чему се домаће млекаре суочавају са извозним баријерама (испуњавање стандарда поријекла и квалитета) и јаком конкуренцијом. Највише се у БиХ увозе сиреви, маслаци и млијечни намази, а домаће млекаре успјешно парирају увозу код УНТ млијека и ферментисаних производа, које једним дијелом и извозе. Домаћи потрошачи не испољавају посебну лојалност према производима домаћег поријекла, тако да је, приликом доношења одлуке у куповини цијена често примаран фактор (Milkprocessing, 2016.).

Укупну производњу меса у БиХ је тешко поуздано утврдити због непостојања тачних података, нарочито у дужем временском периоду, с обзиром на то да се она не може поистовјетити са бројем закланих животиња у клаоницама, коригованих за разлику броја увезених и извезених живих животиња. Код производње говеђег меса од 2011. године примјечује се благи пад, а исти тренд је и код производње овчијег меса. Код производње свињског меса од 2013. године почиње нагли пад, а само производња меса перади биљежи стални раст у анализираном периоду. Недовољна буџетска подршка и ниска

(цјеновна) конкурентност у односу на увоз основни су разлози споменутих кретања у производњи најважнијих врста меса у БиХ.

Федерација Босне и Херцеговине: Генерално се може рећи да обим производње говеђег меса у Федерацији БиХ не задовољава домаће потребе становништва и прехрамбене индустрије и допуњује се увозом. Иако је од 1996. године успједило оживљавање овчарства у Федерацији БиХ, обим ове производње још увијек не задовољава домаће потребе, па је и даље значајан увоз живе јагњадии за клање. У популацији оваца у Федерацији БиХ превладава домаћа аутохтона *праменка*, као и разни крижанци праменке са племенитим пасминама оваца за месо. Забрана номађења је довела до драстичног смањења величине стада. Садашње стање у свињогојској производњи у Федерацији БиХ није на задовољавајућем нивоу и не обезбјеђује довољну производњу свињског меса за домаће потребе. По вриједности производње свињогојство је, са удјелом од свега 5-6%, на задњем мјесту међу сточарским производњама у ФБиХ.

Република Српска: Број закланих говеда у Републици Српској биљежи константан пад, што кореспондира са смањењем укупног броја говеда. У складу са потребама повећања узгоја говеда, МПВШ Републике Српске је 2016. године донијело *Програм узгоја говеда у Републици Српској*, чији је циљ да се планским узгојем говеда подстакне повећање ефикасности производње и узгоја говеда, повећање економичности производње, побољшање квалитета сточарских производа, те очување генетске разноврсности говеда. Захваљујући природним предусловима за развој производње говеђег меса интензивирањем је узгој у систему крава-теле. Свињогојска производња, по својим природним карактеристикама, и реалној могућности развоја у Републици Српској, заузима високо мјесто у структури производње меса. Задњих десет година, осјетан је пад ове врсте производње, тако да је учешће свињског меса у 2015. години, било смањено на 31% у укупној производњи меса у Републици Српској. Традиција узгоја оваца у Републици Српској има видљиво регионалан карактер. Степен девастације пашњачких површина, посебно у херцеговачкој регији оставља простор за држање, углавном, оваца и коза. Ту се развио економски изузетно атрактиван вид овчарења, гдје су овце зими и са прољећа на домицилним пашњацима, а лјети на тачно маркираним херцеговачко-босанским планинама (Трескавица, шире подручје Зеленгоре, Сомине, Морине и др).

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: Број закланих говеда и свиња у Брчко дистрикту БиХ у 2015. години у односу на 2014. годину биљежи извјестан раст.

Перадарство, као грана сточарства, има битно мјесто у пољопривредној производњи, а то произлази из чињенице да је савремено перадарство најинтензивнији облик сточарства и има карактеристике индустријске производње. Потрошња пилећег меса у БиХ је у порасту, а исти тренд биљежи и производња. Број заклане перади у БиХ је у 2015. години био 32 милиона комада, односно 48 хиљада тона пилећег меса. Више од 90% узгајивача товних бројлера организовано је кроз систем кооперације са клаоницама. Производња јаја (око 700 милиона комада годишње), једна је од ријетких производњи, гдје БиХ достиже самодовољност. Задњих година се биљежи благи раст производње конзумних јаја. Доминира кавезни узгој, што ће бити посебан изазов за сектор перадарства и испуњавању све строжијих критеријума ЕУ у области добробити животиња.

Федерација Босне и Херцеговине: Производња меса перади у Федерацији БиХ заснива се углавном на производњи пилећег меса. Посебну експанзију бројлерске производње доживио је Зеничко-добојски кантон са два велика перадарска лидера који су кроз организацију производње и прераде за собом повукле формирање све већег броја бројлерских фарми, као и повећање капацитета већ постојећих фарми. Производња меса

перади је у периоду 2006-2015. година порасла са 11,3 хиљаде тона на 37,3 хиљаде тона, а број заклане перади са 8,4 милиона на 25,1 милиона. Просјечна годишња производња конзумних јаја у Федерацији БиХ у анализираном периоду 2006-2015. износила је 246 милиона комада као резултат држања у просјечних 1,6 милиона кокоши носилица.

Република Српска: Према незваничним подацима на територији Републике Српске има око 176 фарми товних бројлера, капацитета од 2.000 до 100.000 бројлера у турнусу. Највећа концентрација бројлерских фарми смјештена је у регији Србца с обзиром да је на том подручју смјештена и клаоница у власништву Перутнина Птуј. Број заклане перади се са 2 милиона (2006.) повећао на 7 милиона (2015.), а самим тим и количина меса перади је у 2015. години достигла 11,4 милиона тона. Годишња производња кокошијих јаја у Републици Српској је задњих година око 400 милиона комада. Тржишну производњу јаја "носи" мањи број специјализованих комерцијалних фарми, док још увијек велики број сеоских домаћинстава држи кокоши и производи јаја само за властите потребе.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: У Брчко дистрикту БХ егзистира 15 фарми бројлера.

Пчеларство у БиХ је у експанзији. У односу на податак пописа становништва из 1981. године, БиХ данас има двоструко више кошница пчела (393 хиљаде, 2015.). Производња меда је постала значајан извор додатних прихода сеоских домаћинстава која имају расположиву радну снагу, а у прилог позитивним трендовима иду релативно мала инвестициона улагања, могућност прилагођавања броја кошница расположивим новчаним средствима, једноставни услови складиштења и повећање цијене меда. Један број произвођача се пчеларством бави професионално, а други споредно и као хобијем, али не треба занемарити ни њихов број који је све већи. Производња меда у БиХ варира од 2,5 до 5 милиона кг годишње, зависно од године.

Федерација Босне и Херцеговине: Број кошница пчела у Федерацији БиХ је 229 хиљада. Годишња производња меда је између 1,4 и 2,8 милиона тона, а принос меда по кошници између 7 и 12,5 кг.

Република Српска: Број кошница пчела у Републици Српској је 2015. године достигао 164 хиљаде. Производња меда варира између 1 и 2 милиона тона годишње, са просјечним приносом између 7 и 12 кг меда по кошници.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: Број кошница пчела у Брчко дистрикту БиХ је у 2015. години, износио 9.994 кошнице.

2.5. Опремљеност пољопривредних газдинстава

Пољопривредна газдинства су, генерално, опремљена основном пољопривредном механизацијом, међутим, она је углавном стара и често технолошки превазиђена. Мали је број прикључака по трактору, тако да су произвођачи често принуђени да користе туђе услуге или да импровизују извођење појединих радних операција.

Република Српска: На основу једног истраживања спроведеног (само) на територији Републике Српске, преко 70% газдинстава је посједовало трактор, а њих 18% је имало више од једног трактора. Са друге стране, скоро 90% трактора је било старије од 10 година (нити једно газдинство није имало комбајн млађи од 10 година). Газдинства су

била релативно добро снабђевена са основним тракторским прикључцима (плуг, тањирача, приколица), а остале врсте прикључних оруђа (сијачице, прскалице, растурачи ђубрива, цистерне, вадилце и сл.), биле су заступљене у знатно мањем броју. Истраживање је потврдило далеко бољу механизованост газдинстава у равничарском дијелу Републике Српске, а слабију у брдско-планинском подручју. Ситуација са опремљеношћу пољопривредном механизацијом, вјероватно је нешто боља код правних лица, односно разних облика привредних друштава, али се и код њих, због ниског нивоа ефикасности, замјена дотрајале пољопривредне механизације не врши благовремено.

Слично као и код механизације, пољопривредна газдинства располажу са основним објектима за сточарство, складиштење пољопривредних производа и смјештај пољопривредне механизације. Међутим, капацитети и технолошка опремљеност тих објеката су скромни и углавном се ради о старијим објектима који су грађени и дограђивани "у властитој режији", без уважавања стандарда који задовољавају правила осигурања добробити животиња и обезбјеђења и очувања квалитета пољопривредних производа.

Федерација Босне и Херцеговине: Иако не постоје слични подаци за подручје Федерације БиХ, може се закључити да се ситуација по питању опремљености пољопривредном механизацијом и њене старости не разликује значајно.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: За Брчко дистрикт БиХ, такођер не постоје подаци, а претпоставља се да је ситуација слична као и у ентитетима.

Без обзира на неекономичност и мали обим употребе појединих специјализованих машина и прикључака, пољопривредни произвођачи у БиХ избјегавају заједничку набавку и посједовање пољопривредне механизације (покушаји формирања "машинских прстенова" у различитим дијеловима БиХ углавном нису успјели).

За модернизацију пољопривредне производње и подизање њене конкурентности неопходно је инвестирање у замјену и набавку нове, специјализоване, пољопривредне механизације, али се при томе мора водити рачуна о економичности таквих инвестиција, односно предност дати већим газдинствима или неким моделима њене заједничке употребе од стране више корисника.

2.6. Рибарство

За БиХ економски значај има слатководно рибарство. Зависно од врсте рибе која се гаји (а она зависи од квалитета и количине воде) разликују се шарански и пастрмски рибњаци (салмониде и циприниде).

Федерација Босне и Херцеговине: У Федерацији БиХ, у периоду 2011-2015. године, у просјеку се производило између 3.000 и 4.000 т конзумне пастрмке. Федерација БиХ има само 24 км морске обале и 1.400 ha морске површине. Иако је ово мали простор за узгој морских производа (рибе и шкољке), он је још увијек недовољно искоришћен.

Република Српска: Република Српска има четири велика шаранска рибњака. Пастрмских рибњака има више, али је њихова појединачна и укупна површина знатно мања у односу на шаранске рибњаке. Поред ове двије врсте рибњака у експанзији је и кавезни узгој рибе у језерима и већим ријекама. Производња шарана и других ципринидних врста рибе се смањује (1.104 т, 2015. године), а на другој страни производња пастрмке се повећава и површински, и количински (1.889 т, 2015. године).

2.7. Органска и интегрална производња

Као одговор на све присутније погоршање квалитета хране и угрожавање здравља људи, почиње интензивније да се развија **органска пољопривредна производња**. Органска пољопривреда је производња здравствено безбједне, квалитетне хране на еколошки одржив начин. У БиХ органска пољопривредна производња, углавном, се развија у биљном сектору, производњи меда, сакупљању љековитог биља, шумских плодова и гљива, те дестилацији етеричних уља. У систему органске производње пољопривредни произвођачи морају примјењивати строге прописе, а њихов крајњи производ мора бити сертификован, тј. добити потврду да је произведен уз поштовање тих прописа. Законодавство из области органске производње донесено је на нивоу ентитета (Закон о органској производњи „Службени гласник Републике Српске“, број 12/13; Закон о пољопривредној органској производњи, "Службене новине Федерације БиХ", број 72/16). Органска пољопривредна производња у БиХ почиње се развијати 90-тих година прошлог вијека, када почињу активности везане за промоцију, примјену метода органске производње, контролу и сертификацију. Иако БиХ располаже природним ресурсима који су погодни за развој органске производње, број произвођача који се баве том производњом је мали, а количине произведене органске хране скромне.

Федерација Босне и Херцеговине: Статистика за сада не прати овај вид производње. Поред тога, нема регистра органских произвођача на нивоу Федерације БиХ. Извоз је, углавном, везан за поврће, воће, љековито биље, свјеже, замрзнуте и суве гљиве, те шумске плодове (малина, купина, боровница, брусница, јагода). У Федерацији БиХ не постоји ниједна сертификована органска сточарска фарма, а тек двије фарме су у фази конверзије. Од 2009. године егзистира *Савез удружења органских произвођача Федерације Босне и Херцеговине-ОРГАНСКО ФБиХ*, који има 17 чланица (седам кантоналних асоцијација органских произвођача и 10 удружења која се баве развојем органске производње). ОРГАНСКО ФБиХ окупља око 2.000 пољопривредних произвођача.

Република Српска: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске све више посвећује пажњу побољшању услова за развој органске производње. Пољопривредни произвођачи у систему органске производње и произвођачи у периоду конверзије, подстичу се новчано кроз двије мјере за органску производњу, а произвођачи могу остварити новчана средства подстицаја и за све остале мјере прописане правилником. У Републици Српској је 2015. године формирано Удружење органских произвођача и прерађивача Републици Српској. У Републици Српској је идентификовано 26 произвођача који се баве органском пољопривредном производњом, а тренутно их је највише у области љековитог биља и бобичастог воћа.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: У Брчко дистрикту БиХ постоје подстицаји за органску производњу али се може закључити да не постоји заинтересованост за овај вид производње.

Поред органске пољопривреде, еколошки је прихватљива и интегрална пољопривредна производња, која подразумијева начела интегралне заштите биља, уравнотежену примјену агротехничких мјера и рационалну употребу агро-хемијских средстава и ђубрива у процесу производње. У БиХ није до сада развијена (добровољна) сертификациона шема за интегралну производњу.

2.8. Љековито, ароматично и самоникло биље

Према подацима СТК, годишњи извоз љековитог и ароматичног биља, шумског воћа и дивљих гљива у БиХ премашује 32 милиона КМ. Традиционално сакупљање је доминирало у сектору љековитог и ароматичног биља (МАР) у БиХ. Међутим, у новије вријеме, расте тренд за узгој одређених производа. Број породица укључених у прикупљање МАР-а у БиХ процјењује се на приближно 50.000, од чега је готово 3.000 организовано у преко 50 предузећа која купују љековито биље. Већина сакупљача остварује своје приходе искључиво скупљањем биља, гљива и шумског воћа. Иако не постоје тачне информације о прикупљеним количинама, према процјенама годишње се прикупљају између 1.500 и 9.000 т сушеног биља (USAID/SIDA FARMA пројекат, 2010). Осим прикупљања и прераде дивљих биљака, воћа и гљива, постоје и бројни произвођачи који се баве узгојем љековитог биља на плантажама (попут камилице, метвице, смиља, лаванде, боснока итд.). Већина извозно оријентисаних твртки посједује органске сертификате за трговину на међународним тржиштима.

Република Српска: Поред сакупљања и прераде самониклог љековитог биља постоји и одређени број произвођача који се баве плантажним узгојем љековитог биља (камилица, нана, кадуља, смиље итд.), а неки од њих су ушли и у сертификацију органске производње љековитог биља. У Републици Српској, 2016. године, 44 правна лица и 114 породичних газдинстава су засијали љековитог и ароматичног биља на 158 ха (Статистички завод Републике Српске, 2015.). Откупљено или произведено љековито биље се суши и продаје фармацеутској индустрији, углавном у иностранству. Један дио и сами произвођачи прерађују и пласирају на тржиште. Није занемарива ни производња етеричних уља из љековитог биља. Главни откупљивачи љековитог биља на подручју Републике Српске (иако откуп често "прелази" ентитетску границу) и прерађивачи су у Региону Требиња и Бања Луке.

Група откупљивача љековитог биља настоји да дода вриједност овим производима производећи различите врсте чајева, козметике и есенцијалних уља. Углавном се ради о преради плантажно узгајаних љековитих биљних врста (камилица, матичњак, смиље, кадуља, лаванда, ловор) и игличастог зимзеленог дрвећа (иглице бора, јеле и смрче) дестилацијом у етерична уља.

Федерација Босне и Херцеговине: За Федерацију БиХ не постоје тачне информације о засијаним површинама, али процјењује се да се самог смиља узгаја на више од 1.000 ха (Федерација БиХ, Удружење произвођача смиља). Ово повећање производње неизбјежно је изазвало повећање извоза есенцијалних уља која се у 2016. години процјењују на вриједности између 3 и 8 милиона КМ, уз процјену повећања количине у 2017. и касније. Иако МАР има све већи економски (и социјални) значај, остаје углавном правно нерегулисан и финансијски неподржан. Постојећи законодавни и спроведбени прописи доступни су на ентитетском нивоу и односе се, углавном, на опште прописе о заштити животне средине и смјерницама у доброј пољопривредној и скупљачкој пракси. Закон о шумарству и релевантни подзаконски прописи који би могли регулисати ово подручје производње у Федерацији БиХ још нису усвојени. У Федерацији БиХ 2014. године објављена је Црвена листа угрожених дивљих врста и подврста биљака, животиња и гљива („Службене новине ФБиХ“, број 7/14), а недостају ефикасне инспекцијске службе које би смањиле сиво тржиште МАР-а и ограничиле прекомјерно брање заштићених и угрожених врста.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: У Брчко дистрикту БиХ постоје подстицаји за лековито и зачинско биље али не постоји интерес за овом врстом производње.

2.9. Ефикасност и конкурентност пољопривредне производње

2.9.1. Ефикасност пољопривредне производње

За утврђивање ефикасности пољопривредне производње потребни су подаци о кључним финансијским показатељима (приходи, трошкови, добит, број запослених и др.) којима се, с обзиром да у сектору пољопривреде у БиХ доминирају ситна пољопривредна газдинства, не располаже. Велики број пољопривредних газдинстава, чак и када су регистрована као комерцијална, не води рачуноводство редовно и нема обавезу извјештавања о оствареним финансијским резултатима. Систем прикупљања и анализе података пољопривредног рачуноводства FADN, путем којег се ти подаци обезбјеђују од одабраног узорка пољопривредних газдинства из чланица ЕУ, у БиХ тренутно није развијен на задовољавајућем нивоу.

2.9.2. Остварени просјечни приноси

Остварени просјечни приноси по јединици површине су један од начина мјерења продуктивности пољопривредне производње према једном производном фактору, земљишту. За израчунавање продуктивности рада (количина произведених производа у односу на број уложених радних сати) у БиХ недостају подаци о ангажованом раду.

За поређење остварених просјечних приноса одабрано је 16 карактеристичних пољопривредних производа који имају највећи значај за пољопривредну производњу у БиХ. Поређење је извршено на бази података из ФАОСТАТ базе података (ФАОСТАТ, 2017.). Сви подаци о просјечним приносима који су предмет поређења сведени су на деветогодишње просјеке за период 2006.-2014. година (за 2015. нису били доступни подаци), како би се елиминисали сезонски утицаји неповољних година и приказани су за оба ентитета посебно.

Табела 3: Упоредни преглед просјечно остварених приноса у ентитетима, земљама окружења и ЕУ (просјек 2006.-2014.)

Производ	Јединица мјере	Федерација БиХ	Република Српска	Србија	Хрватска	ЕУ
Кукуруз	т/ха	4,2	4,8	5,2	8,1	6,9
Пшеница	т/ха	3,6	3,4	3,8	4,8	5,3
Зоб	т/ха	2,6	2,5	2,2	2,8	2,9
Јечам	т/ха	2,8	3,3	3,3	3,9	4,4
Раж	т/ха	3,3	2,6	2,4	2,7	3,4
Соја	т/ха	2,1	1,8	2,6	2,5	2,7
Дуван	т/ха	0,9	1,6	1,6	2,0	2,3
Уљана репица	т/ха	2,2	2,3	2,5	2,7	3,1
Сунцокрет	т/ха	0,9	0,9	2,3	2,8	1,8
Кромпир	т/ха	9,6	10,7	11,4	16,4	29,9
Пасуљ	т/ха	1,3	1,4	1,6	1,2	1,6
Купус и кељ	т/ха	13,2	13,7	18,5	21,4	30,0
Парадајз	т/ха	11,3	10,9	11,6	32,3	57,4
Јагода	т/ха	9,3	4,7	4,8	10,2	10,7
Малина	т/ха	7,0	7,6	5,6	3,2	4,4
Млијеко	кг/грло	2.236	2.800	2.980	4 007	6 279

Извори података: Билтени биљне производње Федералног завода за статистику; саопштења Републичког завода за статистику Републике Српске; Саопштења Агенције за статистику БиХ; FAOSTAT

Једини производ код којег је у БиХ већи просјечан принос по хектару од ЕУ и сусједних земаља је производња малина, чак и поред чињенице да представници сектора често оспоравају статистички податак о приносима малине, тврдећи да је стварни просјек знатно виши. Сви подаци о оствареним просјечним приносима у Федерацији БиХ и Републици Српској, а тиме и у БиХ, указују на то да постоји простор и потреба за повећањем продуктивности у готово свим областима пољопривредне производње. Ефикасним повећањем продуктивности повећали би се приходи пољопривредних газдинстава и руралних домаћинстава, и повећала заинтересованост пољопривредних произвођача да се баве одређеном врстом пољопривредне производње.

2.9.3. Покривеност увоза извозом

Босна и Херцеговина је у периоду 2006-2015. имала негативан спољнотрговински биланс (дефицит) у свим годинама, а покривености увоза извозом код пољопривредно-прехранбених производа је била још неповољнија. Индекс релативне покривености извоза увозом (дефицит одређене тарифне групе у односу на укупан дефицит) показује константне предности само код рибе, а у појединим годинама и код млијека и производа од млијека (2009-2013.), масти и уља биљног и животињског поријекла (2013-2015.) и производа од воћа и поврћа (2006-2010.). Већина осталих производа има дефицит који је већи од просјечног дефицита спољнотрговинске размјене Босне и Херцеговине.

Индекс нето извоза, рачунат као однос разлике извоза и увоза (суфицита или дефицита) одређеног производа или групе производа и збира извоза и увоза истог производа на нивоу БиХ, код све 24 главе хармонизоване царинске тарифе, негативан је током читавог анализираног периода (2006-2015.), што значи да је код свих група пољопривредно-прехранбених производа константно оствариван дефицит у спољнотрговинској размјени. Међутим, охрабрујуће је да се негативна вриједност овог индекса код већине производа смањује, али исувише споро.

Претходни и други подаци о спољнотрговинској размјени БиХ упућују на то да је стање алармантно и да је, упркос солидним природним ресурсима, увоз хране енорман јер се током задњих година спољнотрговински дефицит код пољопривредно-прехранбених производа одржава на око двије милијарде КМ.

Спољнотрговински дефицит код пољопривредно-прехранбених производа је посљедица неконкурентности домаће пољопривредне производње, а њени узроци су: ниска продуктивност, нестандардизован квалитет и поријекло производа, мањи подстицаји и либералан спољнотрговински режим.

2.10. Прехрамбена индустрија

Већина предузећа из сектора прехранбене индустрије у БиХ је приватизована, уз мали број државних предузећа који је остао у функцији. Истовремено, дошло је до нових greenfield инвестиција у различитим подсекторима којима је дјелимично надокнађен крах предатних капацитета прехранбене индустрије.

Међутим, многи домаћи предузетници из домена прехранбене индустрије нису посебно осјетљиви на изазове и потребе домаћих пољопривредника, што често резултира увозом

сировина како би се задовољила потражња прерађивача, као поузданијим и досљеднијим ланцем снабдјевања, умјесто да их купују од домаћих произвођача, код којих количине (обим), квалитет и поузданост често представљају проблем. Слично се понашају и трговци који су у великој мјери индиферентни према поријеклу робе коју продају. Генерално гледајући, прехранбена индустрија у БиХ се налази у развојној фази, у којој се захтијевају већа улагања и изградња капацитета како би се унаприједили сви аспекти ефикасности пословања, од примарног снабдијевања до финалног пласмана и продаје.

Федерација Босне и Херцеговине: Према доступним подацима у Федерацији БиХ, још увијек је један од већих проблема прехранбене индустрије недовољна искоришћеност инсталираних капацитета. Најбоља искоришћеност инсталираних капацитета је код прераде воћа и поврћа (62%), прераде млијека (56%) и производње безалкохолних пића (54%), док је веома ниска искоришћеност код производње минералних вода (16%), вина (16%) и код производње кекса и вафла (19%) (МСТЕО, 2016).

Република Српска: Без обзира што стање у прехранбеној индустрији Републике Српске није задовољавајуће, она у вриједности продаје сектора индустрије Републике Српске учествује са 16,5% (додатних 1,4% производња пића и 0,4% производња дуванских производа). Бруто додана вриједност произведених прехранбених производа у Републици Српској је 2015. године била 201 милион КМ, а укупни пословни резултат овог сектора је позитиван. Стопа раста прехранбене индустрије у 2015. години је била 121%, у 2014. години 115%, а у 2013. години 108%. Истовремено, запосленост је расла спорије, што је резултирало да је продуктивност у прехранбеној индустрији порасла. Искоришћености инсталираних капацитета прехранбене индустрије је ниска и креће се од 12% до 60%, зависно од гране.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: Прехранбена индустрија је у 2015. години у Брчко дистрикту БиХ, у укупној индустрији, учествовала са 56,91 %, у БДВ-у са 8,76 % и у БДП-у са 6,85%.

2.11. Спољна трговина

Једно од важнијих обиљежја укупне БиХ економије је висок спољнотрговински дефицит и зависност о увозу, у чему пољопривредно-прехранбени сектор има веома значајно мјесто. БиХ је изразити нето увозник пољопривредно-прехранбених производа што значајно доприноси лошој слици БиХ спољнотрговинске размјене. Стање спољнотрговинске размјене БиХ за период 2006-2015. године резимирано је у наредној табели (према подацима Спољнотрговинске коморе БиХ).

Табела 4: Учешће пољопривредно-прехранбених производа у укупној спољнотрговинској размјени БиХ (период 2006.-2015.) у милионима КМ

Година	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Укупни извоз роба	5.164	5.937	6.712	5.531	7.096	8.222	7.858	8.381	8.682	8.987
Укупни увоз роба	11.389	13.898	16.293	12.355	13.616	15.526	15.253	15.169	16.200	15.852
Трговачки биланс	-6.224	-7.962	-9.581	-6.824	-6.521	-7.304	-7.395	-6.789	-7.518	-6.864
Извоз ППП	270,2	336,1	424,5	466,0	563,7	621,2	620,7	685,4	661,7	840,1
Учешће ППП у укупном извозу	5,2%	5,7%	6,3%	8,4%	7,9%	7,6%	7,9%	8,2%	7,6%	9,4%
Увоз ППП	1.923,5	2.210,6	2.580,8	2.365,8	2.466,7	2.745,4	2.788,9	2.725,4	2.728,9	2.862,1
Учешће ППП у укупном извозу	16,9%	15,9%	15,8%	19,2%	18,1%	17,7%	18,3%	18,0%	16,8%	18,1%
Трговачки биланс ППП	-1.653,7	-1.874,9	-2.156,8	-1.900,3	-1.903,4	-2.124,6	-2.168,7	-2.040,5	-2.067,7	-2.022,5
Степен покрића увоза ППП извозом	14,0%	15,2%	16,4%	19,7%	22,9%	22,6%	22,3%	25,1%	24,2%	29,4%

Извор: Спољнотрговинска комора БиХ

У 2015. години пољопривредно-прехранбени сектор је са 840 милиона КМ учествовао са 9,4% у вриједности укупног БиХ извоза, односно са 2.862 милиона КМ или 18,1% укупног БиХ увоза. Степен покривености увоза извозом пољопривредно-прехранбених производа још увијек је доста низак и у 2015. години износио је 29,4%. Укупан трговачки биланс пољопривредно-прехранбених производа у 2015. години био је негативан (-2.022,5 милиона КМ) и чинио је 29,5% укупног БиХ трговачког дефицита. И поред позитивних и обећавајућих помака, стање спољнотрговинске размјене пољопривредно-прехранбених производа је и даље лоше, јер је дефицит велик и неодржив на дужи рок.

2.11.1. Трговина важнијих група пољопривредно-прехранбених производа

У периоду, 2006-2015. година, одређен број група пољопривредно-прехранбених производа биљежи значајан раст извоза. Производња меса и клаоничких производа је са свега 2 милиона КМ у 2006. години достигла ниво од готово 100 милиона КМ у 2015. години. Млијеко и млијечни производи биљеже константан раст извоза до 2013. године, када се због уласка Хрватске у ЕУ и строжијих правила извоза ова тенденција зауставља и показује пад. Детаљнија структура те размјене показује да БиХ више извози млијечне производе нижих фаза прераде, а више увози производе виших фаза прераде, при чему дефицит ствара значајно већи увоз од извоза сирева. Извоз свјежег поврћа такође биљежи раст, али знатно заостаје када се упореди са извозом свјежег воћа. Извоз воћа појачан је нарочито у периоду 2013-2015. година, прије свега у земље попут Руске Федерације када је искоришћен повољан трговачки положај услед ембарга, којег има ова земља од стране земаља ЕУ. Извоз свјежег воћа се са 22,7 милиона КМ у 2006. години повећао за готово пет пута и у 2015. години достигао ниво од 103 милиона КМ. Тенденције раста извоза показује и производња уља биљног и анималног поријекла, месно-прерађивачки производи, те производи од жита и брашна. Позитивне помаке направили су и БиХ произвођачи пића (тарифна група 22) који су укупан извоз својих

производа са 18,8 милиона КМ у 2006. години повећали за нешто више од два пута и у 2015. години остварили вриједност извоза од 44,1 милиона КМ.

У истом периоду (2006-2015.), код БиХ увоза већина група пољопривредно-прехрамбених производа наставила је са тенденцијом раста, док је код само малог броја производа у одређеном периоду забиљежена стагнација и задржавање претходно успостављеног нивоа. Увоз живе стоке је од 2006. до 2009. имао изражену тенденцију раста, а затим се достигнути ниво од око 100 милиона КМ задржао наредних пет година, да би последњих година, са изузетком 2015, забиљежио пад. Увоз меса и клаоничких производа биљежи константни раст и са 64,3 милиона КМ у 2006. години се готово учетворостручио у 2015. години, достигавши ниво од 255,1 милиона КМ, што је резултат негативних кретања у БиХ сточарској производњи и цјеновне неконкурентности домаће производње меса. Млијеко и млијечни производи биљеже константан раст увоза до 2013. године, када због уласка Хрватске у ЕУ, долази до нарушавања трговинских односа код ове групе производа и смањења њиховог укупног увоза. Нажалост, производи за које БиХ има изразито повољне услове, свјеже воће и поврће, и у анализираном периоду 2006-2015. биљежи трендове раста увоза ових производа. Увоз свјежег поврћа је повећан са 52,4 милиона КМ (2006.) на 75,5 милиона КМ (2015.), а увоз свјежег воћа са 104,6 милиона КМ (2006.) на 147,1 милион КМ (2015.). БиХ је значајно зависна од увоза жита и вриједност увоза ових производа је највише одређена домаћом производњом и климатским приликама у којима се та производња одвијала. Укупан увоз жита варира између 150 и 250 милиона КМ. Значајно повећање увоза забиљежено је код групе производа масти биљног и анималног поријекла те производа од жита и брашна. Увоз месних прерађевина од 2012. године биљежи тренд смањења као резултат јачања домаће прерађивачке индустрије. Увоз пића из тарифне групе 22 показује тренд благог повећања у периоду 2006-2015. година, али када се узме тренд БиХ извоза ових производа, долазимо до сазнања, да ова група производа, има тенденцију стагнације, у трговинском билансу, у последњих седам година, крећући се у нивоу 255-275 милиона КМ.

2.11.2. Важнији БиХ спољнотрговински партнери у сектору пољопривредно-прехрамбених производа

Најважнији спољнотрговински партнери БиХ, када се говори о извозу пољопривредно-прехрамбених производа, су земље Западног Балкана, односно земље ЦЕФТЕ и земље ЕУ-28. Вриједности спољнотрговинске размјене са споменутиим партнерима су се значајно мијењале током анализираног периода 2006-2015. године. Оне рефлектују промјене до којих је долазило попут уласка Бугарске, Румуније и Хрватске у ЕУ, те приступање БиХ, Србије, Хрватске (до уласка у ЕУ), Македоније и још неких земаља, са којима БиХ има интензивну спољнотрговинску размјену пољопривредно-прехрамбених производа, ЦЕФТА споразуму од 2006. године. Највеће вриједности извоза пољопривредно-прехрамбених производа БиХ остварује са земљама Западног Балкана и он има изражену тенденцију раста до 2012. године, након тога, због новог статуса Хрватске као земље чланице ЕУ, ове вриједности се смањују, али још увијек чине највећи дио укупног увоза. Земље ЕУ су друге по важности БиХ извоза пољопривредно-прехрамбених производа. БиХ извоз има континуирани раст у земље ЕУ, и он је са уласком Хрватске у ЕУ 2013. године, као веома важним БиХ партнером још повећан и у 2015. години је достигао ниво од 256,5 милиона КМ. Упркос исказаним тенденцијама раста БиХ извоза пољопривредно-прехрамбених производа у земље ЕУ он је још увијек скроман и далеко од реалних могућности. Подизање конкурентности БиХ производа са пратећим испуњавањем фитосанитарних и других стандарда најважнији су фактори

повећања извоза на захтјевно ЕУ тржиште. Произвођачи млијека и млијечних производа показали су да је то могуће. Од осталих земаља које посљедњих година значајно повећавају своје учешће у укупном БиХ извозу (2015. године 35%) издвајају се Турска и Руска Федерација.

2.11.3. Тржишна инфраструктура

Данашње вријеме карактерише смањење директних контаката купаца и продаваца и укључивање у те ланце специјализованих посредника. Све то важи и за пољопривредне и прехранбене производе. Број фармера зависи од карактеристика производа и организације маркетиншких активности. Мање количине пољопривредних производа продају се путем директне продаје, на пољопривредним газдинствима или путем зелених и сточних пијаца. Обим продаје преко пијаца опада, а обим директне продаје на газдинству такође, јер су потрошачи хране, због све бржег темпа живота, све више окренути према куповини хране у супермаркетима/хипермаркетима. Има позитивних примјера оживљавања куповине пољопривредних производа директно од познатог произвођача, а то највећим дијелом зависи од иницијативе, понуде и организације пољопривредних произвођача.

Због високе уситњености у ланцу снабдијевања и постојања великог броја малих произвођача, те сличне фрагментираности прерађивача, долази до раста трошкова промета, а користи од домаће трговине у пласману пољопривредних и прехранбених *outputs*, углавном убире трговачка мрежа. Неповезаност и неорганизованост лишава пољопривреднике могућности преговарања са добављачима о повољнијој куповини већих количина инпута као што су сјемена, минерална ђубрива, заштитна средства и остало. Због сезонског карактера производње и одсуства услова за складиштење њихових производа, произвођачи воћа и поврћа нису у могућности остварити веће приходе. Као и други пољопривредни произвођачи у БиХ, они су слабо организовани и готово не постоји производња за познатог купца. Овоме треба додати још и недјелотворне царине, лошу транспортну мрежу и непостојање тржишног информационог система, што све резултира нижим приходима за произвођаче хране у земљи.

Доминација ситних пољопривредних газдинстава и мале производње и понуде појединих пољопривредних производа одређивале су положај задруга (током протеклог периода оне су добијале префикс селачке, пољопривредне или земљорадничке), у оба ентитета и Брчко дистрикту БиХ, као значајног учесника у увезивању ланца вриједности између произвођача и потрошача. Оне су представљале успјешан модел повезивања пољопривредних произвођача са прерађивачима и потрошачима у земљи и иностранству, али су оне, нажалост, током процеса транзиције изгубиле ту улогу.

Федерација Босне и Херцеговине: Посљедњих година број задруга у Федерацији БиХ стално расте, према подацима регистрационих судова у Федерацији БиХ је регистровано 230 пољопривредних и 40 осталих задруга, у којима је удружено 12.000 задругара и око 45.000 коопераната (МПВШ Републике Српске, ФБИХ, 2014).

Република Српска: У Републици Српској је око 300 земљорадничких задруга. Приликом израде Програма развоја пољопривредног задругарства у Републици Српској 2011-2016. (МПШВ Републике Српске, 2011.) утврђено је да Република Српска има 347 задруга, уз констатацију да их је 2/3 неактивно, а само 1/3 активно.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: У Брчко дистрикту БиХ постоји 7 задруга као и Задружни савез Брчко дистрикта БиХ.

У немогућности да се ослоне на задруге, домаћи прерађивачи пољопривредних производа којима они представљају сировину за даљу прераду (млекаре, клаонице, прерађивачи индустријског биља, воћа, поврћа и др.) били су принуђени да сами организују њихов откуп директно или ангажовањем посредника.

Неповољан аспект тржишта *inputa* за пољопривредну производњу је да у БиХ готово да и не постоје њихови произвођачи него се они у значајним количинама увозе. Врло слаба је домаћа производња сјемена, а производња садног материјала недовољна. Иако је тржиште *inputa* у земљи либерално, произвођачи не осјећају користи од њиховог увоза по нижим цијенама. Највећу корист извлаче трговци, што се одражава на нижу конкурентност домаће пољопривредне производње. Свјетска банка је у свом извјештају о стању у БиХ пољопривреди из 2010. године констатовала да фармери у БиХ плаћају скупље своје *inpute* и истовремено добијају нижу цијену за своје *outpute*, што их чини мање конкурентним у односу на њихове конкуренте из сусједних земаља (Свјетска банка, 2010.).

2.12. Пољопривредни произвођачи

Према методологији БХАС и заводима за статистику, носиоци пољопривредне производње, односно предузетници у сектору пољопривреде у БиХ, дијеле се на оне који имају званично регистровану пољопривредну дјелатност, који се у домаћој терминологији најшире називају правна лица, и на оне који немају регистровану пољопривредну дјелатност, али се баве пољопривредном производњом, који се називају физичка лица. У категорију правних лица спадају привредна друштва која се, зависно од њиховог организационог облика, дијеле на акционарска/дионичка друштва, друштва са ограниченом одговорношћу и земљорадничке задруге, а у категорију физичких лица пољопривредна газдинства (фарме).

Федерација Босне и Херцеговине: Према подацима Финансијско-информатичке агенције (ФИА), 2015. године у подручју пољопривреде, шумарства и риболова (подручје А) у Федерацији БиХ било је регистровано 577 привредних субјеката, што је за 14 предузећа више у односу на 2014. годину. Од 2011. године присутан је стални тренд пораста броја предузећа.

Поред правних лица, остатак пољопривредне производње односи се на пољопривредна газдинства. Према резултатима Пописа становништва у БиХ, из 2013. године (ФЗС, 2016.), у ФБиХ је било 217.061 сеоских домаћинстава која обављају пољопривредну активност (30,32% укупног броја домаћинстава), од чега их је само 30.089, односно 13,86% изјаснило да уједно и продају своје производе на тржишту. Према подацима из марта 2017. године (ФМПВШ, 2017.) у РПГ је било регистровано укупно 69.542 пољопривредних газдинстава са подручја Федерације БиХ, од чега 2.986 правних субјеката, док остатак од 66.556 чине породичне фарме.

Република Српска: Један од извора путем којег се може утврдити број правних лица регистрованих за пољопривредну дјелатност у Републици Српској је регистар финансијских извјештаја које сва правна лица по завршетку године предају АПИФ-у. Те извјештаје је за 2015. годину у Републици Српској предало 330 привредних друштава (највише доо, затим задруга, а најмање АД). Исте извјештаје је 2011. године предало 338 привредних друштава, тако да се може констатовати да њихов број стагнира.

Према резултатима пописа становништва из 2013. године у Републици Српској је било 140.960 сеоских домаћинстава која су обављала пољопривредну активност (34,48%

укупног броја домаћинстава), од чега их се само 18% (25.335) изјаснило да продају своје производе на тржишту (РЗС Републике Српске, 2016.). Крајем 2016. године у РПГ било регистровано 35.093 пољопривредних газдинстава са подручја Републике Српске, од чега их је 603 било у статусу правних лица, а преосталих 34.490 као породична газдинства (МПШВ Републике Српске, 2017.).

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: Закључно са 2015. годином на подручју Брчко дистрикта БиХ у Регистар пољопривредних газдинстава било је уписано 3.215 пољопривредна газдинства (МСТЕО, 2015.).

Све у свему, пољопривредном производњом у БиХ бави се око 1.000 правних лица и око 360 хиљада сеоских домаћинстава, од којих се трећина регистровала као пољопривредна газдинства у РПГ у Федерацији БиХ, Републици Српској и Брчко дистрикту БиХ. У недостатку детаљније анализе података о пољопривредним газдинствима која обављају пољопривредну активност у контексту структуре према величини коришћеног пољопривредног земљишта, односно према броју појединих врста стоке, за потребе ове анализе дају се ограничени подаци о пољопривредним газдинствима и њиховој структури насталим у оквиру Пилот пописа пољопривреде из 2010. године (БХАС, ФЗС и РЗС Републике Српске, 2010.). Према тим подацима просјечна површина коришћеног земљишта је била 1,97 ха по газдинству са просјечно четири парцеле, што је знатно испод просјека у ЕУ 27, који износи 14,3 а (EUROSTAT). Ови подаци као и званични подаци из пописа становништва из 2013. године о броју пољопривредних газдинства, указују на један од кључних проблема којег имају Федерација БиХ, Република Српска, и Брчко дистрикт БиХ, а то је велики број пољопривредних газдинстава и као последица тога њихова мала величина и економско-производна снага. Ако се овоме додају од раније познате чињеница о малој просјечној величини земљишног посједа, његовој израженој расцјепканости и дуалном карактеру производње, јасно је да пред БиХ стоји изазов неповољне величине и структуре пољопривредних газдинстава, који се намеће као важан проблем и стратешки приоритет који се мора рјешавати у будућности.

2.13. Политички, правни и институционални оквир

2.13.1. Правни оквир

У складу са Уставом Босне и Херцеговине креирање пољопривредне политике је на нивоу ентитета а у Федерацији БиХ и кантона. На нивоу ентитета, за креирање и имплементацију аграрне политике задужени су Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, а у Брчко дистрикту БиХ Одјељење за пољопривреду, шумарство и водопривреду. У Федерацији БиХ, осим нивоа ентитета, постоји и структура на кантоналном нивоу (10 кантона), за пољопривредну политику и управу. У оба ентитета, одређени облици подршке се пружају и на општинском нивоу.

На нивоу Босне и Херцеговине, МСТЕО има надлежност везано за спољнотрговинску и царинску политику као и за обављање послова и задатака из надлежности БиХ који се односе на дефинисање политике, основних принципа, координирање дјелатности и усклађивање планова ентитетских тијела власти и институција на међународном плану у подручју пољопривреде.

У складу са Уставом и надлежностима, закони и подзаконска акти доносе се на нивоу БиХ, ентитета, Брчко дистрикта БиХ и кантона (у Федерацији БиХ). Овакав правни систем гдје се се различити прописи примјењују на различитим административним

нивоима у БиХ, захтијева њихову хармонизацију, нарочито у контексту ширег процеса европских интеграција.

У задњих двадесет година на ентитетском нивоу донесено је на десетине закона и њихових измјена и допуна. Поред закона донесено је стотине подзаконских аката, правилника, упутстава, одлука, наредби и програма. Један број тих аката, нарочито закона, усклађен је са правном стечевином ЕУ (*тзв. acquis Уније*), о чему се нарочито води рачуна у након што је 15.02.2016. године БиХ предала апликацију за чланство у ЕУ.

Оквирни циљеви пољопривредно-прехрамбеног сектора и руралног развоја на нивоу БиХ дефинисани су Законом о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ („Службени гласник БиХ“, број 50/08).

Федерација Босне и Херцеговине: Пољопривредна политика Федерација БиХ оквирно је дефинисана Законом о пољопривреди Федерације БиХ („Службене новине Федерације БиХ“, бр. 88/07, 04/10, 27/12 и 07/13), којим су утврђени циљеви и мјере пољопривредне политике овог ентитета. Овим Законом су отворени процеси за јачање конкурентности и подизање квалитета пољопривредно-прехрамбених производа, те примјену стандарда неопходних за остваривање динамичнијег развоја у сектору пољопривреде, прераде и руралног развоја. Законом је јасно назначен пут европских интеграција, на начин да ће се мјере подршке за пољопривреду и рурални развој постепено прилагођавати на свим нивоима власти, у циљу усклађивања са врстама мјера у ЕУ.

Врло важан закон у области пољопривредне подршке на нивоу Федерација БиХ свакако је Закон о новчаним подршкама у пољопривреди и руралном развоју („Службене новине Федерације БиХ“, број 42/10). Овим Законом се (i) прописују мјере новчаних подршки у пољопривреди и руралном развоју и дају модели подршке и начини њихове реализације, (ii) истиче важност спровођења у складу са обавезама и потписаним споразумима БиХ попут Споразума о стабилизацији и придруживању ЕУ и (iii) усклађују ентитетски и кантонални ниво подршке на начин да се не подударају по истој основи и истим критеријумима. Пољопривредна политика у Федерацији БиХ спроводи се према Средњорочној стратегији развоја пољопривредног сектора у Федерацији БиХ за период 2015-2019. година која представља скуп основних принципа којом се утврђују циљеви, мјере и механизми свих пољопривредних политика овог БиХ ентитета. За креирање и имплементацију раније пољопривредне политике у Федерацији БиХ важан документ била је Средњорочна стратегија развоја пољопривредног сектора у Федерацији БиХ за период 2006-2010. која се, у недостатку новог документа овакве врсте, уз сагласност Владе Федерације БиХ о продужењу њеног важења за још двије године, имплементирала закључно са 2012. годином, приликом чега су ажурирани акциони планови Стратегије (за Пољопривреду, Управљање земљиштем, Рурални развој и Прехрамбену индустрију). Нови стратешки документ за период 2015-2019. (усвојен на Парламенту Федерације БиХ средином 2015. године), дао је нагласак на потребу подизања техничко-технолошког нивоа сектора, ефикаснијег искоришћавања расположивих ресурса, као и унапређење укупног стандарда и квалитета живљења у руралним срединама. Садашњом стратегијом је планирана имплементација 37 мјера, распоређених унутар три стуба пољопривредне политике – 10 мјера се односи на I стуб и директну подршку произвођачима, 17 мјера се односи на II стуб, односно на реструктурисање сектора и политику руралног развоја (преузете из приједолга Програма руралног развоја ФБиХ за период 2018-2021.), док се преосталих 10 мјера, односи на III стуб ентитетске пољопривредне политике и мјере из домена општих услуга у пољопривреди.

Република Српска: Правни оквир за спровођење пољопривредне политике у Републици Српској су законски и подзаконски акти, те стратешки документи везани за развој цијелог сектора или руралних подручја овог ентитета у БиХ. Законом о републичкој управи („Службени гласник Републике Српске“, бр. 118/08, 11/09, 74/10, 86/10, 24/12, 121/12, 15/16 и 57/16), дефинисана је улога МПШВ Републике Српске као институције задужене за обављање управних и стручних послова у домену креирања и имплементације пољопривредне политике. Законом о пољопривреди Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 70/06), утврђени су циљеви и мјере пољопривредне политике, те начини њене имплементације и мониторинга. Законом о пољопривреди Републике Српске предвиђено је да се пољопривредна политика спроводи на основу Стратегије развоја пољопривреде Републике Српске, као скупом основних принципа којима се утврђују циљеви, мјере и инструменти аграрне политике. Република Српска је прво имала два одвојена стратешка документа која су покривала двије комплементарне области, пољопривреду и рурални развој - Стратегију развоја пољопривреде Републике Српске до 2015. године и Стратешки план руралног развоја Републике Српске за период 2010-2015. За други стратешки документ се може рећи да је био иновативан и у великој мјери компатибилан са тада важећом политиком руралног развоја у ЕУ, али се након завршетка периода његовог важења може констатовати да његови стратешки и специфични циљеви и мјере у већој мјери нису реализовани у планираном обиму и на планирани начин. Нови Стратешки план развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске 2016-2020, усвојен је благовремено, прије истека два претходно поменута стратешка документа, чиме је осигуран континуитет у стратешком планирању аграрне и руралне политике. За разлику од претходног периода, нови стратешки документ истовремено покрива оба подручја – пољопривреду и рурални развој. Актуелни Стратешки план развоја пољопривреде и руралних подручја садржи шест стратешких циљева, 16 специфичних циљева и 52 мјере за њихову реализацију. Имплементацијом овог стратешког документа очекује се: повећање обима и продуктивности пољопривредне производње и обезбјеђење стабилности дохотка пољопривредних произвођача, јачање конкурентности сектора пољопривреде кроз повећање нивоа инвестиција, повећање степена тржишности и финализације пољопривредне производње, одрживо управљање природним ресурсима и ублажавање посљедица климатских промјена, уравнотежен интегрални рурални развој и систематска подршка развоју сектора пољопривреде и руралних подручја. Овим Планом је предвиђена дјелимична реформа досадашње политике подстицаја, која је на линији приближавања политици новчаних подстицаја који су на снази у ЕУ, нарочито за земље које су недавно приступиле ЕУ (прелазак на директна плаћања по јединици површине и по грлу стоке). Основа за континуирано осигурање средстава је Закон о обезбјеђењу и усмјеравању средстава за подстицање развоја пољопривреде и села ("Службени гласник Републике Српске", бр. 43/02 и 106/09). Овим Законом првобитно је било предвиђено да се осигурана средства примарно користе за интервенције у пољопривреди путем исплате премија, регреса и суфинансирања различитих програма и пројеката, као и инвестиције у пољопривреди путем регресирања камата на кредите одобрене пољопривредним газдинствима од стране банака. У каснијим измјенама Закон дефинише да се подстицајна средства распоређују у складу са пољопривредном политиком утврђеном у Стратегији развоја пољопривреде Републике Српске.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: Политика прихода пољопривредних газдинстава, политика производње, структурна политика и политика руралног развоја у Брчко дистрикту БиХ се може посматрат у контексту Закона о подстицају у пољопривредној производњи. Циљ доношења овог Закона је био осигурање дугорочних подстицаја који

ће омогућити стварање и унапређивање комерцијалне пољопривредне производње, задржавању становништва на селу и укупни рурални развој у Брчко дистрикту БиХ. Висина подстицаја одређује се појединачно за сваку буџетску годину и не може бити мања од 4.000.000,00 КМ, од годишњег буџета Брчко дистрикта БиХ. Правилник о начину и условима за подстицај у пољопривредној производњи доноси се за сваку фискалну годину и њиме се регулишу сви потребни услови за остваривање подстицаја.

2.13.2. Буџетски трансфери пољопривредне политике

Европски интеграциони процеси траже прилагођавање и редефинисање пољопривредне политике. Због различитости њеног концепта и мјера, приступ Европској унији је економски и политички изазов за сваку земљу која има аспирације уласка у ову заједницу. Будући да је БиХ земља која је поднијела захтјев за кандидатски статус, веома је важно познавати достигнути ниво подршке пољопривреди и руралним срединама у поређењу са хармонизованим ЕУ стандардима. За анализу и упоредбу пољопривредне политике БиХ, која се припрема за улазак у ЕУ, са ЗПП кориштен је методолошки алат, тзв. АРМ (Agri-Policy Measures tool – Алат за мјере пољопривредне политике), који је развијен од стране Реднак и Волк. Пољопривредну политику БиХ, односно политике њених ентитета Федерације БиХ и Републике Српске, као и Брчко дистрикта БиХ чине три стуба, тј. групе мјера и то: (I) Тржишне мјере и мјере директне подршке произвођачима; (II) Структуралне мјере и мјере руралног развоја и (III) Опште мјере које се односе на пољопривреду.

Табела 5: Преглед буџетских издвајања за сектор пољопривреде и рурална подручја, Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске, Брчко дистрикта БиХ и Босне и Херцеговине (период 2006-2015.), у милионима КМ

Административна јединица/ Група мјера	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Федерација БиХ										
I Тржишне мјере и мјере директне подршке	27,6	33,2	49,3	44,4	56,2	63,3	48,9	69,5	60,7	65,9
II Структурне мјере и мјере руралног развоја	5,5	22,2	28,1	23,6	19,2	7,8	35,3	1,7	11,2	2,3
III Опште мјере у пољопривреди	2,0	4,4	5,5	2,1	1,8	0,8	1,0	2,5	0,5	0,4
Укупна буџетска подршка	35,2	59,8	82,8	70,0	77,2	71,9	85,2	73,7	72,4	68,6
Република Српска										
I Тржишне мјере и мјере директне подршке	29,4	48,4	51,0	59,1	39,8	51,5	48,7	45,7	46,7	48,2
II Структурне мјере и мјере руралног развоја	13,3	15,2	17,2	13,1	23,2	26,1	21,8	10,8	6,5	7,8
III Опште мјере у пољопривреди	5,1	7,5	11,6	8,5	1,7	2,8	2,8	3,5	6,9	4,0

Административна јединица/ Група мјера	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Укупна буџетска подршка	47,8	71,1	79,7	80,6	64,8	80,5	73,3	60,0	60,0	60,0
Брчко дистрикт БиХ										
I Тржишне мјере и мјере директне подршке	5,1	4,4	4,3	5,4	4,5	4,0	5,8	5,9	3,4	5,2
II Структурне мјере и мјере руралног развоја	0,3	0,4	0,2	0,7	0,5	0,6	0,7	0,7	0,2	0,4
III Опште мјере у пољопривреди	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Укупна буџетска подршка	5,4	4,9	4,6	6,1	5,1	4,6	6,5	6,7	3,6	5,5
БиХ										
I Тржишне мјере и мјере директне подршке	62,2	86,0	104,6	108,8	100,5	118,8	103,4	121,1	110,8	119,3
II Структурне мјере и мјере руралног развоја	19,1	37,7	45,5	37,3	42,9	34,5	57,8	13,2	17,9	10,5
III Опште мјере у пољопривреди	7,1	12,1	17,1	10,5	3,5	3,6	3,8	6,0	7,4	4,4
Укупна буџетска подршка	88,4	135,8	167,1	156,7	146,9	156,9	165,0	140,3	136,1	134,2

Извор: АРМ база података FAO/JRC/SWG пројекта на основу обрађених података добијених од ФМПВШ, МПВШ Републике Српске и ОПШВ Брчко дистрикта БиХ

Мјере директне подршке представљале су најважнији облик досадашње буџетске подршке пољопривредним произвођачима у БиХ. Њих чине директна плаћања заснована на количини продатог производа и плаћања по површини или грлу стоке, те плаћања за варијабилне пољопривредне инпуте. Директна плаћања, као најважнији облик директне подршке произвођачима у БиХ, значајно се разликују међу њеним административним јединицама, како по приступу, тако и по износима. Заједнички именилац је варирање подршке, неконзистентност политике као резултат економске кризе, и посљедично смањење финансирања сектора пољопривреде.

Федерација Босне и Херцеговине: Уз изражено варирање, из године у годину, у овом БиХ ентитету, може се рећи, да постоји благи раст, укупне директне подршке произвођачима, која се са 27,1 милиона КМ (2006) повећала на ниво од 65,4 милиона КМ (2015.). Директна плаћања произвођачима су, заправо, једини облик ове врсте подршке, а скромна подршка варијабилним инпутима долази искључиво са кантоналног нивоа власти. За овај ентитет је важно истаћи да је од 2011. године, измијењен систем имплементације директне подршке, тако да је готово сва биљна производња, умјесто плаћања по кг, прешла на плаћање по јединици површине. Ипак, ни ова промјена није пуно утицала на структуру директних плаћања. Шта више, примјетно је да у 2014. и 2015. години преовладавају плаћања на бази outputa. Очито да висока плаћања произвођачима млијека (на бази продатих количина), одређују структуру ове врсте подршке у ФБиХ.

Република Српска: У Републици Српској примјетан је негативан тренд буџетских издвајања за мјере директне подршке произвођачима који почиње од 2009. године и траје до 2015. године. Издвајања за директну подршку произвођачима, мања су сваке године у односу на претходну тако, да се ова буџетска подршка са 58,1 милион КМ у 2009. години, смањила на свега 47,0 милиона КМ у 2015. години. У структури мјера, за

разлику од Федерације БиХ, значајно мјесто поред директних плаћања има и подршка варијабилним инпутима. У појединим годинама (2011.), субвенционисање варијабилних инпута износило је готово половину укупне директне подршке, али посљедњих година, учешће ове подршке је ниже и креће се на нивоу 12-20%. Од 2009. године, доминирају плаћања на бази оутпута и у просјеку чине 85% укупних директних плаћања, а њихови апсолутни износи се крећу између 16,6 милиона КМ (2011.) и 37 милиона КМ (2014.).

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: У овој БиХ административној јединици, од 2009. године, прешло се на јединствену подршку директног плаћања по јединици површине/грла стоке. Висина ових издвајања је доста неуједначена и у анализираном периоду, варијала је између 3,4 милиона КМ (2014) и 5,9 милиона КМ (2013).

Постојећа структура главних буџетских издвајања - директних плаћања у оквиру БиХ, односно њеним ентитетима и Брчко дистрикту БиХ, са значајним учешћем плаћања на бази продатог производа, у контексту европских интеграција и приближавања ЗПП ЕУ, показује да је још увијек присутан раскорак и недовољна хармонизација. Овај проблем је препознат у новим стратешким документима урађеним од оба БиХ ентитета, којима је предвиђено да готова сва директна плаћања буду на бази површине/грла стоке.

Треба истаћи да су у свим административним јединицама у БиХ, директна плаћања веома осјетљиво питање и понекад разлог незадовољства и социјалног бунта пољопривредних произвођача (кашњење исплата, креирање буџета). Поред тога, један од већих проблема који се може рећи за мјере директног плаћања у ентитетима и Брчко дистрикту БиХ је њихово администрирање и сама контрола, што су свакако један од кључних услова које БиХ мора ријешити прије приступања ЕУ. У ентитетима и Брчко дистрикту БиХ постоје регистри пољопривредних газдинстава који су алфанумерички и потребна је минимална интервенција како би се ускладили са ЕУ (дефиниција газдинстава и система регистрације посједа), као и дефинисање система за размјену података. Тренутни највећи проблем за имплементацију мјера директних плаћања је непостојање адекватног надзора у идентификацији пољопривредног земљишта (ЛПИС систем), као и неажуриран регистар домаћих животиња, што даје могућност злоупотребе и неефикасних рјешења.

Као и политика директне подршке пољопривредним произвођачима, тако је и политика руралног развоја различита по ентитетима и Брчко дистрикту БиХ. Та различитост се огледа у самој висини издвајања буџетских средстава за ту намјену, структури подршке и односу према три осе руралне политике.

Федерација Босне и Херцеговине: Подршка руралном развоју у Федерацији БиХ значајно је расла од 2007. године (22,2 милиона КМ), до 2012. године (35,3 милиона КМ), а онда долази до наглог пада подршке и у 2015. години износи свега 2,3 милиона КМ. Ово прије свега зато што се у политичким структурама још не препознаје важност развојне компоненте, а са друге стране, рурално становништво и потенцијални корисници ове подршке, још увијек не виде мјере руралног развоја као прилику да постану модернији фармери и буду конкурентни на тржишту. У Федерацији БиХ готово сва издвајања за рурални развој усмјерена су на мјере *Осе 1* - унапређење конкурентности пољопривредног сектора и то првенствено за инвестиције у пољопривредна газдинства.

Република Српска: И у политици руралног развоја у Републици Српској, примјетна су значајна варирања у издвајањима из године у годину (2010. година 23,2 милиона КМ, 2015. година 7,8 милиона КМ), а подршка се своди на *Осу 1* – унапређење конкурентности и *Осу 3* – подршка развоју села, док у потпуности изостаје подршка

питањима заштите животне средине, у анализираном периоду. Највећи број корисника подржан је кроз мјеру унапређења конкурентности (кроз набавку механизације, стоке, изградњу објеката, подизање засада, пластеника, стакленика и сл.), док су се издвајања за *Осу 3*, углавном односила на изградњу потребне сеоске инфраструктуре. Општи утисак у настанку и развоју политике руралног развоја у Републици Српској је да је направљен позитиван помак у стратешком усмјеравању средстава, у систематичној и бројнијој врсти мјера подршке, као и значајном повећању обима издвојених средстава.

Брчко дистрикт Босне и Херцеговине: У Брчко дистрикту БиХ издвајају се скромна средства за мјере руралног развоја и искључиво се односе на унапређење конкурентности, односно набавку сталних средства за производњу.

Овакав приступ који је уочен код оба БиХ ентитета и Брчко дистрикта БиХ не изненађује, с обзиром на чињеницу да се мјере *Осе 2* и *Осе 3* развијају тек када се заокружи систем "*производне подршке*". Актуелна структура подршке руралном развоју није неуобичајена за земље у транзицији као што је БиХ. Треба нагласити да је и већина нових чланице ЕУ већину средства подршке руралном развоју користила управо кроз *Осу 1*, односно на повећање конкурентности сектора пољопривреде.

Група мјера из *III стуба* пољопривредне политике - мјере општих услуга у пољопривреди нису намијењени директно пољопривредним произвођачима као крајњим корисницима, него је усмјерена на успостављање бољих услова пословања у пољопривреди и укључује различите облике инспекција/надзора, истраживања и развоја, маркетинга и промоција и сл.

У 2014. години, укупна буџетска издвајања по ха кориштене пољопривредне површине (УАА) у Федерацији БиХ (77 КМ) и Републици Српској (79 КМ), била су значајно мања од издвајања постигнутих у Македонији (366 КМ), Србији (180 КМ) и Црној Гори (155 КМ). Само је Албанија мање подржавала сектор пољопривреде (45 КМ/ха УАА). Ако се овоме дода да је у земљама ЕУ 27 укупна буџетска подршка по ха УАА износила 939 КМ, очито је да је у оквиру БиХ буџетска подршка сектору још увијек веома ниска. Подједнака издавања за директну подршку произвођачима у 2014. години у Федерацији БиХ и Републици Српској (60 КМ/ха УАА), била су већа у односу на Албанију (6 КМ/ха УАА), и Црну Гору (49 КМ/ха УАА), а знатно су мања у односу на Македонију (284 КМ/ха УАА) и Србију (156 КМ/ха УАА).

Опште је правило, које важи за све земље региона, да пољопривредни буџет није развојно оријентисан. Овакав став је заснован на чињеници веома ниских издвајања за структуралне мјере и мјере руралног развоја. Осим што су износи доста ниски, како укупни, тако и по ха УАА, у свим земљама Западног Балкана (са изузетком Црне Горе), примјетни су негативни трендови код ове врсте буџетске подршке. Издвајања за рурални развој у 2014. години, у Федерацији БиХ (12 КМ/ха УАА), и Републици Српској (9 КМ/ха УАА), била су већи само у односу на Србију (8 КМ/ха УАА), али знатно нижа у односу на Албанију (22 КМ/ха), Македонију (45 КМ/ха) и Црну Гору.

Земље које имају јасне аспирације ка интеграцији у ЕУ, морају већ на самом почетку интеграционог процеса почети преузимати концепте, механизме и системе имплементације ЗПП. Претходна анализа буџетских трансфера, као битног дијела пољопривредне политике у оквиру БиХ и њеним ентитетима у периоду 2006-2015., јасно указује да је формално и суштинско спровођење приступног процеса и прилагођавање у вези пољопривредне политике са ЗПП још увијек на ниском и незадовољавајућем нивоу. Пољопривредна политика у оба БиХ ентитета се значајно разликују и по обиму и по структури мјера, па је и спровођење политике далеко од модела ЕУ. У циљу

приближавања ЗПП-у и преузимању његовог концепта неопходно је успоставити систем координације политика између Федерацији БиХ, Републици Српској и Брчко дистрикту БиХ.

2.13.3. Институционални оквир

Министарство спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине у пољопривредном сектору обавља послове и задатке из надлежности БиХ који се односе на дефинисање политике, основних принципа, координирање дјелатности и усклађивање планова ентитетских органа власти и институција на међународном плану у подручју пољопривреде. Те активности проводе се у оквиру Сектора пољопривреде, прехране, шумарства и руралног развоја. Управне организације у саставу МСТЕО су: Канцеларија за ветеринарство БиХ, Управа БиХ за заштиту здравља биља и Канцеларија за хармонизацију и координацију система плаћања у пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ. Поред тога, на нивоу БиХ егзистира и Агенција за безбједност хране БиХ, као самостална управна организација, која је у административном погледу подређена директно Савјету министара БиХ.

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске је самостални орган управе који обавља управне и друге послове у више управних подручја и непосредно је потчињено Влади Републике Српске. Основне организационе јединице у Министарству су ресори: Ресор за пољопривреду, прехранбenu индустрију и рурални развој, Ресор за пружање стручних услуга у пољопривреди, Ресор за ветеринарство, Ресор за шумарство и ловство и Ресор за водопривреду. Унутрашње организационе јединице су одјељења, којих има 9. Републичке управне организације у саставу Министарства су: Агенција за аграрна плаћања, Републички хидрометеоролошки завод Републике Српске и Јединица за координацију пољопривредних пројеката. Јавна предузећа под надзором Министарства су ЈПШ "Шуме Републике Српске" и ЈП "Противградна превентива Републике Српске", а јавне установе под надзором Министарства су: ЈУ Ветеринарски институт "Др Васо Бутозан" Бања Лука, ЈУ "Воде Српске" Бијељина и ЈУ "Ергела Вучијак" Прњавор.

У Федерацији БиХ надлежне институције за сектор пољопривреде су **Федерално министарство пољопривреде водопривреде и шумарства**, односно кантонална ресорна министарства пољопривреде, водопривреде и шумарства (у 7 кантона) или одјели за пољопривреду при министарствима привреде (у 3 кантона). Основне организационе јединице у Министарству су ресори: Кабинет министра, Сектор за пољопривреду и прехранбenu индустрију, Сектор за рурални развој и пољопривредне савјетодавне службе, Сектор за пољопривредна плаћања, Сектор за ветеринарство, Сектор за воде, Сектор за шумарство и ловство, Сектор за управљање пројектима, Сектор за финансије и рачуноводство, Сектор за правне, кадровске и опште послове, Сектор за информатичке системе и Јединица за интерну ревизију. У саставу Министарства је Федерална управа за шумарство. Унутрашње организационе јединице су одсјеци, којих има 22. Сектор за пољопривреду и прехранбenu индустрију чине четири одсјека. Сектор за рурални развој и пољопривредне савјетодавне службе је подијељен на два одсјека, док сектор за пољопривредна плаћања чине три одсјека. У Федерацији БиХ су успостављене и дјелују двије самосталне федералне научно-стручне установе (Федерални завод за пољопривреду Сарајево и Федерални агромедитерански завод Мостар) и једна установа специјализована за питања пољопривредног земљишта (Федерални завод за агропедологију).

У Брчко дистрикту БиХ је успостављено Одјељење за пољопривреду, шумарство и водопривреду Брчко дистрикта Босне и Херцеговине. Одјељење је надлежно за пољопривреду и рурални развој. У оквиру Одјељења успостављена су пододјељења, и то: Пододјељење за пољопривреду (укључујући савјетодавну службу), Пододјељење за шумарство и водопривреду, Пододјељење за ветеринарство и Пододјељење за анализу, административну подршку и рурални развој. Инспекцијску функцију у БД БиХ обавља Инспекторат БД БиХ који дјелује унутар Канцеларије градоначелника, а укључује, између осталог и пољопривредну, ветеринарску и фитосанитарну инспекцију.

2.13.4. БиХ у међународним и регионалним трговинским и економским интеграцијама

БиХ преговара 18 година о приступању Свјетској трговинској организацији, које се годинама пролонгира. БиХ и њени нижи административни нивои ће морати да поштују права и обавезе које БиХ испредговара са СТО и придржавати се одредби посебних споразума СТО - Споразума о пољопривреди, Споразума о санитарним и фитосанитарним мјерама и Споразума о трговинским аспектима права интелектуалне својине (битан због заштите географског поријекла пољопривредних производа). То ће неминовно захтијевати и прилагођавање политике подстицања пољопривреде.

БиХ, у односу на Европску унију има статус потенцијалног кандидата, с обзиром да је 15. фебруара, 2016. године, поднесен захтјев за чланство у ЕУ и потом 9. децембра 2016., добила детаљан Упитник Европске комисије. Тренутно је у току припрема и давање одговора на Упитник ЕК. Након пријема одговора из БиХ, Европска комисија ће приступити њиховој даљој процјени, од чега ће зависити могућа препорука Европске комисије Савјету Европске уније о томе да ли статус земље кандидата за чланство у ЕУ може бити додијељен Босни и Херцеговини.

БиХ је чланица ЦЕФТА-е од 2007. године. Поред ње, тренутно чланице ЦЕФТА-е, су: Србија, Црна Гора, Македонија, Албанија и Молдавија. Око 15% и увоза и извоза БиХ у 2016. години било је између БиХ и чланица ЦЕФТА-е. Око користи БиХ од чланства у ЦЕФТА-и има доста контраверзних ставова. БиХ има већи увоз од извоза из земаља ЦЕФТА-е. У 2016. години, покривеност БиХ увоза извозом је била 67,7%. Међутим, ситуација није повољнија ни са другим економским групацијама, па се може рећи да спољнотрговинска размјена БиХ и ЦЕФТА-е прати трендове укупне спољнотрговинске размјене БиХ. Ако се фокус сузи само на пољопривредно-прехранбене производе, БиХ ту биљежи дефицит који се временом смањује. У 2007. години тај дефицит је био 907 милиона КМ, а 2015. године 582 милиона КМ.

БиХ је 2013. године, потписала споразум о слободној трговини са ЕФТА-ом. Спољнотрговинска размјена БиХ са четири чланице ЕФТА-е је уравнотежена и са благим суфицитом у корист БиХ, а учешће пољопривредних производа у тој размјени је релативно мало.

2.13.5. Образовне и научно-истраживачке институције у сектору пољопривреде

На основу података о оствареним просјечним приносима, технолошким пропустима током производње, недовољно искоришћеним расположивим ресурсима и другим проблемима са којима се сусрећу пољопривредни произвођачи у БиХ, очито је да им,

пored других лимитирајући фактора, недостаје знање. Знање се може стећи редовним и накнадним образовањем и *ad hock* обукама. Кадрови за потребе сектора пољопривреде у БиХ се образују у средњим пољопривредним школама и на пољопривредним, пољопривредно-прехрамбеним или ветеринарским факултетима (3 у Републици Српској, 6 у Федерацији БиХ). Поред тога, дио кадрова се додатно образује у склопу програма цјеложивотног учења.

2.13.6. Пољопривредне савјетодавне службе

Тренутна структура пољопривредне савјетодавне службе у оквиру БиХ, успостављена је кроз два пројекта које је финансирао ЕУ (PFAR и ESP), крајем деведесетих година прошлог вијека. По завршетку тих пројеката пољопривредна савјетодавна служба је наставила да функционише као јавна савјетодавна служба, чије финансирање су преузела ентитетска или кантонална министарства пољопривреде, између осталог и због тога што није било реално да та служба преживи пружајући своје услуге на комерцијалној основи.

Република Српска: Пољопривредна савјетодавна служба у Републици Српској је десетак година била самостална агенција, а након реорганизације МПШВ Републике Српске од 2013. године, у његовом је саставу као посебан Ресор за пружање стручних услуга у пољопривреди. Овај ресор има 78 запослених и поред централне канцеларије у Бањој Луци, има 7 подручних центара (Бања Лука, Приједор, Градишка, Добој, Бијељина, Соколац и Требиње).

Федерација Босне и Херцеговине: Ако се узме у обзир да је савремени трансфер знања у пољопривреди низ системски увезаних процеса наслоњених на образовање, пољопривредна истраживања, примјену информационих технологија, стално усавршавање савјетодаваца, итд, онда се може рећи да у Федерацији БиХ постоје фрагменти овог система. У Федерацији БиХ још увијек нема капацитета који би омогућили реализовање чак и застарјелог приступа трансферу знања у пољопривреди, који се, готово у потпуности, ослања на дјеловање пољопривредне стручно-савјетодавне службе према моделу повремене обуке и обиласка пољопривредника.

И даље се један дио савјетодавних услуга за пољопривредне произвођаче одвија на пројектној основи, са ограниченим временским трајањем и географским присуством, у оквиру пројеката које финансирају међународне финансијске и развојне организације/институције (USAID, SIDA, IFAD, Свјетска банка и др.).

2.14. Финансирање пољопривреде

Пољопривредна газдинства и привредна друштва своје инвестиционе и текуће потребе финансирају из више извора: сопствена средства, кредити комерцијалних банака и МКО/МКД, донације, подстицаји и други извори (лизинг, заједничка улагања и сл.). Ситна пољопривредна производња, чији носилац су пољопривредна газдинства, традиционално слабо користи екстерне изворе финансирања, док су привредна друштва (акционарска друштва, друштва са ограниченом одговорношћу, задруге и др.), углавном оријентисана према кредитима. Кориштења неких развијенијих облика финансирања, као што су лизинг, факторинг, форфетинг, кредитирање на бази складишнице и сл. готово да и нема у пракси.

Банке су углавном оријентисане према привредним друштвима (оне чак и не класификују посебно кредите одобрене физичким лицима за пољопривредну дјелатност), а МКО су претежно оријентисане према физичким лицима, међу којима је значајан број пољопривредних газдинстава. Према подацима ентитетских агенција за банкарство, правна лица су комерцијалним банкама у БиХ дуговала између 200 и 250 милиона КМ (око 2% главнице укупно одобрених кредита правним лицима). Број и износ микрокредита одобрених правним лицима од стране МКО/МКД је занемарив, али су оне главни кредитори пољопривредних газдинстава чији дуг према МКО је око 200 милиона КМ, што чини 35-50% њиховог кредитног портфолија. МКО одобравају кредите пољопривредницима брзо и уз поједностављену процедуру, али је цијена тога висока каматна стопа. Иако ефективне каматне стопе микрокредита имају тренд пада, њихов просјечан ниво је на крају 2015. године био 20% (за краткорочне кредите), односно 22% (за дугорочне кредите).

Здрава економска логика налаже да је оправдано задуживати се само уколико је профитна стопа већа од каматне стопе, што мали број инвеститора из сектора пољопривреде може да задовољи, а на чему банке ригорозније инсистирају приликом оцјене кредитних захтјева. Због тога пољопривредницима, као извор задуживања, преостају једино микрокредитне организације. Апсурдна је ситуација да се нископрофитна пољопривреда у БиХ претежно финансира скупим микрокредитима.

Овај проблем дјелимично је рјешаван успостављањем намјенских кредитних линија за пољопривреду посредством Инвестиционо развојне банке Републике Српске и Развојне банке Федерације БиХ, уз дуже рокове отплате и ниже (углавном лимитиране), каматне стопе.

У Републици Српској је у периоду 2008-2016. година из извора Инвестиционо развојне банке Републике Српске одобрено преко 2.000 кредита за пољопривреду, чија главница је износила 119 милиона КМ. Ови кредити пласирани се преко посредника, комерцијалних банака и МКО/МКД, уз лимитирану каматну маржу.

И у Федерацији БиХ Развојна банка Федерације БиХ директно или посредно кредитира и пољопривреду. Тренутно су у понуди кредити за финансирање пољопривредне производње са роком отплате од 18 мјесеци до 10 година, са грејс периодом у складу са врстом дјелатности и ефективном каматном стопом од 3,1% на годишњем нивоу.

Одређене кредитне линије за пољопривреду постоје и у оквиру одређених пројеката, прије свега пројеката финансираних од стране IFAD у оквиру којих се такође настоје обезбиједити повољна кредитна средства за специфичне циљне групе и слабије развијена подручја.

У немогућности да обезбиједи (повољан) кредит пољопривредници се окрећу подстицајима и донацијама као алтернативним изворима или одустају од инвестирања.

Пољопривредно осигурање у оквиру БиХ је такође неразвијено. Полисе осигурања усјева, плодова и животиња закључује мали број пољопривредних газдинстава и поред чињенице да оба министарства пољопривреде субвенционису дио трошкова пољопривредног осигурања.

2.15. Друштвено-економска оцјена стања у руралним подручјима

За рурални развој је значајно од чега и како живи становништво у руралним подручјима у оквиру БиХ. За потребе израде овог стратешког документа нису вршена додатна

истраживања о стању у руралним подручјима, тако да се изнесене констатације ослањају на друге доступне изворе. Неки од тих извора су повремене анкете домаћинстава, као и резултати анкетирања 724 пољопривредна домаћинства на подручју Републике Српске, почетком 2014. године.

2.15.1. Извори прихода

Када су сеоска домаћинства анкетирана у БиХ 2012. године (УНДП, 2012.), разврстана у шест типичних група, дошло се до неочекиваног податка, да само 6% руралних домаћинстава у БиХ остварује свој приход углавном од пољопривреде, а чак 52,1% од неке друге запослености и 35,9% од разних видова подршке (преосталих 2,5% од повремених услуга; 1,3% од имовинских прихода; 1,3% од из мјешовитих извора и 1% од самозапошљавања). 35% анкетираних руралних домаћинстава није се бавило уопште пољопривредом, 16% их је имало само окућницу (<0,1 ха или UGS), 37% мали посјед (0,1-3 ха или UGS), а само 13% би се могло сматрати комерцијалним пољопривредним газдинствима (>3 ха или 3 UGS). Иако претходно представљена ситуација не мора бити потпуно тачан одраз стварног стања (јер се базира на анкетном истраживању), она указује на сложености ситуације у руралним подручјима у оквиру БиХ у којима за значајан дио становништва пољопривреда није основна дјелатности и примаран извор прихода. Добровољно или принудно "бјежање" руралног становништва ка другим изворима прихода, последица је деаграризације руралних подручја која се огледа у смањењу обрађених површина и грла стоке, чији главни узроци су немогућност продаје произведених производа и незадовољство (ниским) откупним цијенама.

2.15.2. Рурална инфраструктура

Други аспект живота у руралним подручјима је доступност инфраструктуре. У недостатку других извора, у наставку су представљени подаци из Анкете домаћинстава из 2012. године (UNDP, 2012.): Текућу воду у кући је имало 83% руралних домаћинстава, 32% их је имало канализацију (а 62% септичку јаму), а 99% их се гријало индивидуално на дрва или угаљ, 63% их је имало мобилни телефон, 50% персонални рачунар, а 44% интернет везу. Руралним домаћинствима су у БиХ најближи продавница, основна школа и амбуланта, а најудаљенији пошта, банка и болница. Рурално становништво се најчешће састаје у кафани или вјерском објекту, а слободно вријеме најчешће проводе гледајући ТВ.

2.15.3. Демографска ситуација

Републику Српску карактеришу негативна демографска кретања током задњих десет година, а Федерацију БиХ од 2013. године. Расположиви подаци (број рођених, умрлих, природни прираштај, миграциони салдо и др.), не обрађују се посебно за урбана и рурална подручја, за које ни на нивоу БиХ, ни ентитета још увијек нема усвојене методологије класификације.

Према резултатима анкетирања домаћинстава (само) на подручју Републике Српске, просјечан број чланова пољопривредних домаћинстава је 4,21 чланова, од којих је 2,21 мушких и 2,00 женских чланова, са просјеком старости од 41,75 година. Носиоци пољопривредних газдинстава у 90,47% случајева су мушки чланови домаћинства, док је само 9,53% жена носиоца пољопривредног газдинства и то претежно у старачким самачким газдинствима. Образовна структура на пољопривредним газдинствима на први поглед не изгледа неповољно јер 36,64% чланова има средњу стручну спрему, док

је 31,79% чланова завршило основну школу, а високу стручну спрему има 3,83% чланова пољопривредних газдинстава. Формално образовање из пољопривредне производње има њих само 2,49% (завршену пољопривредну средњу школу 1,80%, а пољопривредни факултет 0,69%), док их чак 92,82% посједује само искуство стечено праксом (Вашко и сар., 2015.).

2.16. Агроеколошки услови

Генерално се може рећи да су у БиХ присутни бројни агро-околински проблеми. Са једне стране они се односе на нарушавање здравља руралне популације и екосистема уопште, а са друге стране, везани су за уништавање природних ресурса и за слабији квалитет пољопривредних биљних и сточних производа. Проблеми се односе углавном на неадекватно и неконтролисано коришћење пестицида, неодговарајуће управљање плодности земљишта и коришћење ђубрива. Надаље, у сточарској производњи неодговарајуће је управљање животном средином када се говори о средњим и великим сточним фармама, те коначно још увијек је присутан низак ниво свијести о околишу међу пољопривредним произвођачима.

2.16.1. Деградација земљишта и управљање водама

Главни проблеми везани за деградацију и нарушавање земљишта и губитак продуктивног пољопривредног земљишта, препознати у Првом националном извјештају о имплементацији Конвенције Уједињених нација о борби против десертификације и деградације земљишта у БиХ, су следећи: нарушавање земљишта експлоатацијом сировина; депоније; изградња стамбених, индустријских и других објеката; повећање киселости земљишта; ерозија, клизишта и огољавање; деградација земљишта узрокована ратним дјеловањима и контаминација минама. Додатни проблеми су и низак ниво свијести о значају земљишта и тла за одрживи развој и преживљавање људске врсте, низак ниво планског коришћења земљишта, итд. Неусвајање, непознавање и непоштовање Директиве Вијећа 91/676/EEZ од 12. децембра 1991 о заштити вода од онечишћења узрокованог нитритима из пољопривредних извора, којом је тачно прописана количина нитрата по м² пољопривредног земљишта на годишњем нивоу, само су један од проблема са којим се БиХ пољопривреда свакодневно сусреће у овом дијелу.

Према легислативи у БиХ и Федерације БиХ питање заштите земљишта од различитих видова деградације се не уређује јединственим прописом, већ се преплиће кроз више секторских прописа којима се уређује просторно планирање, заштита околиша и вода, пољопривредно земљиште, шуме и шумско земљиште и др.

У Републици Српској, питање заштите земљишта од деградације је регулисано: Законом о пољопривредном земљишту („Службени гласник Републике Српске“, бр. 93/06, 86/07, 14/10 и 05/12), Законом о рударству („Службени гласник Републике Српске, број 59/12) и Законом о шумама („Службени гласник Републике Српске, број 75/08) као и низом других прописа.

2.16.2. Управљање отпадом

Посебна проблематика загађења и борбе против загађења животне средине је управљање разним врстама отпада, међу које спада и отпад из пољопривреде. Анимални отпад настао као нус продукт прехрамбене индустрије, прије свега отпад настао из клаоничких

постројења, као и отпад настао као продукт производње пољопривредних производа још увијек није на адекватан начин ријешен у БиХ.

У Републици Српској на снази је Закон о нуспроизводима животињског поријекла („Службени гласник Републике Српске“ број 60/13), којим је предметна материја детаљно регулисана на простору Републике Српске.

2.16.3. Агро-еколошка политика

У БиХ не постоје агро-еколошке мјере. Анализа законодавства из области животне средине указује на недостатак бројних аката, а у оквиру донесених аката јавља се проблем њихове непотпуне усаглашености са стандардима и прописима ЕУ као и неусаглашености између закона који су донесени на различитим нивоима власти. Осим законодавних, присутни су и институционални проблеми у области животне средине.

Федерација Босне и Херцеговине: Закон о заштити околиша Федерације БиХ („Службене новине Федерације БиХ“, број 33/03), основни је законски акт који одређују и утврђује циљеве, начела, мјере, одговорности, документе, финансирање и надзор заштите животне средине на простору Федерације БиХ. Администрација за еколошка питања у Федерацији БиХ има фрагментирану институционалну инфраструктуру (три нивоа: Федерација, кантони, општине). У таквој ситуацији непостојања снажне хоризонталне и вертикалне координације довело је до тога да је управљање животном средином у Федерацији БиХ у значајној мјери неефикасно, нерационално и неекономично. Поред ресорних министарстава која се баве сегментима животне средине/околине, на нивоу Федерације БиХ постоје и јавне стручне институције које се баве проблематиком животне средине.

Република Српска: Слична институционална структура која прати, надзире и спроводи политике и мјере из домена агро-еколошке политике је и у овом ентитету. Кључна два министарства су Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске и Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност Републике Српске. Кључни закон је Закон о заштити животне средине Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, бр. 53/02, 109/05, 71/12 и 79/15), са већим бројем подзаконских аката којима се разрађује његова примјена у појединим областима.

2.16.4. Биодиверзитет и анимални и биљни генетски ресурси

У БиХ је било око 25.000 ха заштићених подручја (стање 2010.), што је око 0,5% њене територије и око 1% шумских површина по чему је БиХ међу задњим земљама у Европи.

Федерација Босне и Херцеговине: Еколошка хетерогеност простора Федерације БиХ условила је висок степен ендемичности живог свијета на овом подручју. Њу чини преко 450 врста и подврста васкуларних биљака, неколико стотина бескичмењака, 12 врста риба, двије врсте водоземаца, четири врсте гмизаваца, те неколико врста птица и сисара. Флористичко, фаунистичко и богатство гљива ФБиХ не огледа се само у високом броју заступљених облика, него и у високом степену диференцираности од сродника, што свједочи о врло специфичним процесима генезе живота на овом простору. Анализа просторног екосистемског биодиверзитета у периоду 2000-2006. према CLC класама у БиХ (шумска вегетација и остале природне површине; влажна подручја – мочваре; водене површине) показује да нема већих промјена површина (а тиме и значајних

функционалних промјена) унутар природних екосистема Федерације БиХ за анализирани период.

Република Српска: У стратегији заштите природе Републике Српске из 2011. године констатује се да је степен истражености биодиверзитета у Републици Српској оскудан, уз констатацију да је стање најбоље у областима ихтиологије и орнитологије. На основу дјелимичних и спорадичних података констатовано је да је флора, микро флора и фауна у Републици Српској још увијек изванредно богата, нарочито у поређењу са другим европским земљама. У Републици Српској је 2009. године основан Институт за генетичке ресурсе Републике Српске, који је координаторска институција за спровођење Програма за очување биљних генетичких ресурса Републике Српске, који је Република Српска усвојила 2008. године и тиме успоставила правни оквир за очување биодиверзитета. Поред тог програма, Република Српска је 2013. године усвојила и Програм очувања шумских генетичких ресурса. До сада, Институт је извршио евалуацију и генетичку карактеризацију бројних типова и сорти воћака, винове лозе, ратарских и повртарских биљака. До сада је најмање урађено на заштити животињских генетичких ресурса.

Намеће се потреба да се питања агро-околиша интегришу у процес планирања руралног развоја. Њима би се требало спријечити уништавање пејзажа и биодиверзитета, нестанак анималних и биљних генетских ресурса (аутохтоних сорти и пасмина), губитак пољопривредних површина, те деградација животне средине изазвана коришћењем неодговарајућих и традиционалних пољопривредних пракси укључујући при томе неадекватно одлагање стајњака и осоке, те високу потрошњу пестицида и минералних ђубрива, нарочито код интензивних култура и узгоја на ораничним површинама. Будуће мјере које ће се односити на рјешавање агро-еколошких проблема у Федерације БиХ, Републике Српске и Брчко дистрикта БиХ требале би бити у усклађене са оним које се примјењују у оквиру ЕУ ЗРП, односно уважавајући бројне стандарде и прописе ЕУ који регулишу ову проблематику, а све на нивоу потребних/могућих буџетских и институционалних капацитета.

2.16.5. Производи са заштићеним географским поријеклом, изворни и традиционални производи

Данас су захтјеви и очекивања потрошача у погледу специфичности квалитета производа, његових особина и карактеристика производа који носе ознаку одређеног квалитета све већи, а посебан значај се придаје брендирању пољопривредно-прехранбених производа. Промовисање производа који имају одређене особине могло би значајно допринијети руралној економији, посебно у подручјима с мањим могућностима или у удаљеним подручјима, побољшањем прихода пољопривредника и задржавањем руралног становништва на тим подручјима. Заштићени производи су препознатљивији на тржишту и постижу вишу цијену у односу на "обичне" пољопривредне и прехранбене производе. Директна веза пољопривредног производа са неким подручјем доноси додатну вриједност том подручју јер га чини препознатљивијим и пожељнијим за посјету туриста.

ЕУ има три врсте заштите пољопривредних и прехранбених производа – заштиту изворности PDO, заштиту географског поријекла PGI и заштиту традиционалног угледа TSG.

У БиХ, због посебности географског положаја, природних и климатских услова као и богате културе и традиције, постоји одређени број пољопривредних и прехранбених

производа са потенцијалом за њихову заштиту, које нису довољно искоришћене. Разлози за то леже у процесу покретања поступка заштите и у недовољном познавању користи од ових ознака. Поступак заштите тражи вријеме, финансијска средства и стручну особу која ће водити цијели поступак заштите, те сарађивати са надлежним институцијама. Такође, важно је да и произвођачи увиде корист које могу имати од заштите.

Евидентна је и неусклађеност надлежности између Агенције за безбједност хране БиХ и Института за интелектуалну својину БиХ. Један правни оквир примјењује поменута Агенција (која своје надлежности црпи из Закона о храни („Службени гласник БиХ“, број 50/04)), а други Институт (који своје надлежности црпи из Закона о индустријском власништву у БиХ („Службени гласник БиХ“, број 03/02) и Закона о заштити ознака географског поријекла („Службени гласник БиХ“, број 53/10)). Ради се на измјени и допуни тренутних прописа како би се избјегло преклапање надлежности.

2.17. Равноправност (с)полова

БиХ је потписница свих важнијих међународних конвенција о равноправности полова и укидању свих облика дискриминације над женама од којих је свакако најважнија УН Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена CEDAW. Посебан члан ове конвенције односи се на унапређење положаја жена на селу и он обавезује БиХ, као потписницу ове конвенције, да ради на унапређењу социо-економске ситуације жена на селу, њиховог приступа ресурсима, тржишту и информацијама, те приступа основној инфраструктури и јавним услугама. Најважнији домаћи правни акт који регулише област равноправности полова као посебно људско право је Закон о равноправности полова у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 32/10) који промовише равноправност полова и забрањује дискриминацију по основу пола и полне оријентације, те обавезује све институције власти, на свим нивоима да израде, усвоје и спроведу програме мјера за имплементацију закона у свим областима. Питања равноправности полова се преплићу са питањима из домена аграрне и руралне политике. Жене на селу су у већој мјери укључене у обављање пољопривредних послова који су слабо или никако плаћени, док мушка радна снага ради изван газдинства и остварује редовно новчану накнаду и друге бенефиције (здравствено и пензионо осигурање). Такође, жене традиционално обављају кућне послове за што утроше значајан дио времена у току дана.

Република Српска: Операционализујући једну од мјера предвиђену Стратешким планом руралног развоја Републике Српске за период 2009-2015. Гендер центар Републике Српске је, у сарадњи са МПШВ Републике Српске, припремио Акциони план за унапређење положаја жена на селу који је усвојила Народна скупштина Републике Српске 2010. године, а који је и ажуриран, тако да су донесене нове Смјернице за нови средњорочни циклус 2017-2022. У случају Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске сутерише се наставак примјене и финансирања мјере подршке пословним активностима жена на селу и унапређење родне равноправности приликом пружања савјетодавних услуга и програма обука на селу.

Федерација Босне и Херцеговине: Федерација БиХ нема посебан гендер акциони план него своје активности усмјерава у складу са Гендер акционим планом БиХ за период 2013-2017.

2.18. Донаторска подршка

Због ратних дешавања у БиХ у периоду 1992-1995. и значајних материјалних разарања, у послеријатном периоду је било интензивно присуство различитих донатора. Они су имали бројне интервенције од којих се значајан дио дешавао у руралним подручјима (деминурање, обнова руралне инфраструктуре и стамбеног фонда), а донације су се дијелом односиле и на обнову пољопривреде у БиХ (додјела стоке, пољопривредне механизације, пластеника, садница, сјемена, сточне хране итд).

МСТЕО спроводи одређене активности да успостави базу података текуће донаторске помоћи, а активности се спроводе на нивоу радне групе у којој су заступљени представници релевантних институција на БиХ и ентитетском нивоу. У протеклим годинама направљен је помак у побољшању координације између донаторских пројеката у смислу да МСТЕО сада припрема и објављује годишње извјештаје о међународној (донаторској и кредитној) помоћи сектору пољопривреде, исхране и руралног развоја који садрже основне податке о појединим донаторима/кредиторима и листу пројеката која укључује њихов обим/вриједност. Ипак, и даље један дио донаторске помоћи остаје неевидентан у дијелу гдје је помоћ више међусекторска, као што је подршка за локални економски развој (што је често активно у руралним подручјима).

ЕУ је историјски највећи донатор послеријатне обнове и развоја бројних сектора у БиХ, међу којима је и сектор пољопривреде и руралног развоја, као и сигурности хране, ветеринарства и фитосанитарног сектора. Такође, значајне донације ЕУ су биле усмјерене на побољшање животних услова у руралним подручјима, као и за заштиту природе. Донације ЕУ реализоване су у оквиру различитих програма (CARDS, PHARE, OBNOVA и др), а од 2007. године, се одвијају путем IPA и EIDHR. У оквиру IPA I програма (2007–2013.), ЕУ-а је инвестирала сса 26 милиона евра у сектор пољопривреде и руралног развоја, безбједности хране, ветеринарства и фитосанитарни сектор. Такође, ЕУ обезбјеђује техничку подршку БиХ фокусирану на специфична питања кроз TAIEХ, Twinning и BTSF програме. Упркос спровођењу великог броја пројеката и ангажовању бројних техничких стручњака, како би се помогло рјешавању питања у специфичним секторским областима, укупни учинак у БиХ је дјеломичан. Недостак политичког договора да се подрже реформе у сектору, довео је до тога да 2013. године, ЕУ привремено обустави подршку сектору. Као предуслов за поновно ангажовање ЕУ у подршци пољопривредном сектору, БиХ и ентитетске институције требају да припреме, усагласе и усвоје Стратешки план руралног развоја БиХ, који ће садржати вишегодишњи Акциони план и Оквирни буџет. Нацрт овог документа представља званични одговор институција на овај захтјев.

У посљедњих десет година или дуже, USAID и Шведска су такође врло активно пружале подршку сектору пољопривреде у БиХ, уз значајне ресурсе и техничку помоћ која је пружана приватном сектору за побољшање конкурентности, унапређење продуктивности, повећање стандарда квалитета и изградњи јачих веза са циљаним ланцима вриједности. У текућем периоду, путем треће генерације помоћи овом сектору, USAID и Шведска влада тренутно финансирају највећи пројекат подршке пољопривредном сектору, „Пројекат развоја тржишне пољопривреде II (FARMA II)“.

Одређену помоћ, углавном техничке природе или на експертском нивоу, пружају UNDP, FAO, GIZ, SWG RD и још неке међународне и регионалне организације, првенствено финансиране средствима ЕУ. Уз то, различити билатерални донатори такође обезбјеђују циљана средства и техничку помоћ, укључујући владе и државне агенције из Јапана, Шпаније, Италије, Њемачке, Швајцарске, Чешке Републике, Кине,

Кувајта, Саудијске Арабије, Турске и Словеније. Било је програма и пројеката обнове руралних подручја и пољопривреде на кредитној основи, по основу коришћења позајмица од међународних финансијских институција (Свјетска банка, IFAD, OFID, и др.).

Уопште, подршка донатора за рурални и сектор пољопривреде у БиХ обично је помало фрагментирана и лоше усклађена током посљедњег декаде или дуже. Стога постоји намјера да званично усвајање Стратешког плана руралног развоја Босне и Херцеговине (2018-2021.) обезбиједи снажнији политички оквир који ће усмјеравати будуће планирање и координацију донаторске помоћи у наредном спроведбеном периоду.

3. Сажетак SWOT анализе

Резиме претходно констатованих подстицајних и ограничавајућих услова и фактора за развој пољопривреде и руралних подручја у БиХ резимирају следеће табеле, урађене на основу методологије SWOT анализе.

Табела 6: SWOT анализа

Природни ресурси	
S - Чврсте (Strengths)	W - Слабости (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> Повољан геостратешки положај БиХ; Различите агро-климатске зоне које омогућавају разноврсну пољопривредну производњу; Расположиви водени ресурси за наводњавање; Присуство шумских и необрађених пољопривредних површина богатих шумским, самониклим, љековитом и ароматичним биљем (могућност стицања додатних прихода); Релативно добро очувана природа и незагађена околина; Повољни амбијентални услови за развој руралног туризма. 	<ul style="list-style-type: none"> Недовољна искориштеност природних ресурса (аспект пољопривреде, туризам, предузетништво); Неефикасност система управљања земљишним, шумским и водним ресурсима; Честе штете на усјевима и засадама настале као посљедица природних непогода (суша, поплава, град, мраз); Несређено земљишно-књижно и катастарско стање; Недовољна развијеност свијести о потреби заштите околине и очувања биодиверзитета; Изражени проблеми одлагања отпада; Минска поља; Не постоји демаркација мање повољних подручја за пољопривредну производњу (ANC); Одсуство LPIS-a.
O - Прилике (Opportunities)	T - Пријетње (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> Опредјељења ФМПВШ и МПВШ Републике Српске о важности инвестирања у системе за наводњавања; (коришћење кредитних средстава WB и других међународних организација); Инвестирање у обновљиве изворе енергије и чистије технологије; Постојање већег броја владиних и невладиних организација која се баве проблематиком природних ресурса; Климатске промјене уочене као важан изазов за дефинисање стратешких одређења, механизма дјеловања и конкретних мјера 	<ul style="list-style-type: none"> Глобалне климатске промјене; Неодговарајућа и недовољна регулатива која се бави проблематиком околних и природних ресурса; Угрожавање биодиверзитета због недовољне и неадекватне заштите.
Пољопривредна производња	
S - Чврсте (Strengths)	W - Слабости (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> Значајне површине необрађеног земљишта; Значајне травнате површине погодне за експанзију сточарске производње; Постојање традиције бављења пољопривредом; Солидно познавање технологије пољопривредне производње; Унапређен сортимент у биљној и пасмински састав у анималној пољопривредној производњи; Повећање броја и тржишног учешћа великих комерцијалних произвођача, Изражен тренд повећања регистрованих пољопривредних газдинстава; Повећање конкурентности у неким пољопривредним производњама (вино, јагодасто воће, рибе, поврће); 	<ul style="list-style-type: none"> Изразита уситњеност земљишног посједа; Низак удио наводњаваних у укупним обрадивим површинама; Низак ниво специјализације и тржишности производње; Ниски приноси који заостају за земљама окружења и ЕУ просјецима; Мала додана вриједност код већине пољопривредних производа; Лоша техничко-технолошка опремљеност великог броја газдинстава; Нестабилност приноса и високе флукуације цијена; Ниска продуктивност у свим гранама пољопривредне производње;

<ul style="list-style-type: none"> Растућа свијест о постојању стандарда у производњи и потреби њиховог увођења у праксу; Сачуване аутохтоне пасмине домаћих животиња и сорте воћа и грожђа. 	<ul style="list-style-type: none"> Недовољна производња домаћег сјеменског и садног материјала; Садни материјал неуједначеног квалитета (изражена присутност нецертификованог материјала); Неадекватан асортимент/ниско учешће савремених сорти; Низак ниво организације и потребне инфраструктуре након жетве/бербе пољопривредних производа; Неадекватно складиштење на фармама; Високи сезонски вишкови; Ниска технолошка, маркетиншка и менаџерска знања пољопривредних произвођача; Слаба и неадекватна организованост пољопривредних произвођача (нефункционалност и неефикасност задруга и удружења пољопривредних произвођача); Лош имиџ пољопривреде као дјелатности.
О- Прилике (Opportunities)	Т- Пријетње (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> Развој и промовисање више тржишних ниша, високовриједних пољопривредних производа; Трансфер знања и технологија у пољопривредној производњи; Техничко-технолошка модернизација пољопривредне производње; Интензивирање пољопривредне производње; Диверзификација дјелатности пољопривредних газдинстава; Потражња тржишта за органским производима; Могућности за брендирање и заштиту аутохтоних, типичних и регионалних производа. 	<ul style="list-style-type: none"> Висока зависност пољопривредних произвођача од директне буџетске подршке; Неразвијено тржиште земљиштем; Неријешено питање реституције земљишта; Регионално присуство заразних болести и штеточина; Негативни трендови у величини сточног фонда и засијаности ораничних површина; Даља фрагментација посједа; Елементарне непогоде; Биљне болести и штеточине.
Прехрамбена индустрија	
S- Чаче (Strengths)	W- Слабости (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> Постојање капацитета за прихват и прераду сировина пољопривредног поријекла; Постојање успешних, извозно оријентисаних предузећа; Повећана свијест о важности увођења стандарда у производњи. 	<ul style="list-style-type: none"> Одређени сегменти прехрамбене индустрије технолошки застарјели, неефикасни и неконкурентни; Низак степен искоришћења капацитета у прехрамбеној индустрији; Висока зависност од увоза сировина (посебно месна и млинско-пекарска индустрија); Слаба вертикална и хоризонтална повезаност; Традиционалан асортиман производа и недовољно истраживање потреба купаца
О- Прилике (Weaknesses)	Т- Пријетње (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> Јачање подршке прехрамбеној индустрији у прибављању инпута од домаћих произвођача; Унапређење квалитета производње, стандарда и поузданости набавке у прехрамбеној индустрији; Јачање интеграције и веза ланца вриједности. 	<ul style="list-style-type: none"> Недостатак повјерења потрошача у пољопривредно-прехрамбене производе произведене у БиХ; Континуирано ослањање на увозне пољопривредне производе, ради нижих цијена и поузданости; Недостатак страних директних инвестиција и немогућност обезбјеђења извора финансирања нових инвестиција; Неиспуњавање тржишних стандарда и немогућност извоза.

Социо-демографски фактори	
S: Чврсте (Strengths)	W: Слабости (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> Цијеновно конкурентна радна снага; Разноликост и атрактивност руралног амбијента; Растућа мотивација за сарадњу и координацију; Прилике за самозапошљавање у пољопривреди; Релативно висок проценат руралног становништва; Постојање демократског процеса одлучивања на локалном нивоу; Постојање одређеног броја партнерстава јавне управе, пословног и цивилног сектора на локалном нивоу; Богатство руралног наслеђа. 	<ul style="list-style-type: none"> Недостатак радне снаге (за бербу и друге сезонске послове) у појединим регионима; Неповољна старосна, образовна и социјална структура руралне популације; Миграције радно способног и образованог становништва из сеоских средина; Низак ниво квалитета живота (физичка и јавна инфраструктура) у појединим руралним подручјима; Слаб капацитет организација цивилног друштва и низак ниво учешћа локалног становништва у јавном одлучивању; Слабо развијена физичка, друштвена и услужна инфраструктура у руралним подручјима.
O: Прилике (Opportunities)	T: Пријетње (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> Значајна заинтересованост за сеоски туризам и друге облике руралног туризма; Могућност разнолике туристичке понуде руралних подручја током цијеле године; Оснивање Локалних акционих група и кориштење средстава LEADER фондова; Стварање нових радних мјеста кроз изградњу предузетничких капацитета (људских и материјалних) у руралном подручју; Израда локалних стратегија и пројеката руралног развоја; Умрежавање локалних заједница/регија и размјена добрих пракси са ЕУ регијама/локалним заједницама 	<ul style="list-style-type: none"> Пораст миграције на релацији село-град, старење руралних домаћинстава, одлазак младе и образоване популације; Неравномјеран регионални развој; Неприлагођеност образовних система у БиХ потребама модерне економије (рурални развој); Лош имиџ и неразумијевање појма "руралан"; Неповољан статус пољопривредних произвођача (без формалног запослења, већином без здравственог и пензионог осигурања).
Тржиште и конкурентност	
S: Чврсте (Strengths)	W: Слабости (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> Побољшана интеграција ланца вриједности у одређеним подсекторима; Разне циљане нише пољопривредно-прехранбених производа конкурентне како на домаћем, тако и на међународним тржиштима; Одређени примјери развоја и трговине високотехнолошким, високовриједним производима. Примјена механизма подршке и заштите домаће производње; Очуван значај зелених пијаца за снабдјевање свјежим воћем и поврћем; Добро снабдјевено тржиште инпута; Доступност сировина из домаће производње; Развијен систем откупа и контроле квалитета у сектору млекарства; Научна истраживања у интересу пољопривреде и трансфер њихових резултата у практичну примјену. 	<ul style="list-style-type: none"> Недовољно развијен пољопривредно-прехранбени ланац снабдјевања; Недовољно информација са тржишта/неразвијен тржишно-информациони систем; Ниска свијест о потреби хоризонталног и вертикалног повезивања произвођача; Велика зависност о увозу и високе цијене инпута и репроматеријала; Генерално низак ниво цијеновне конкурентности домаће пољопривредне производње; Неповољан спољнотрговински биланс код највећег броја пољопривредних и прехранбених производа (дефицит); Незадовољавајући ниво примјене хигијенских и околинских и стандарда квалитета и недостатак ресурса за подршку система контроле; Недостатак складишних капацитета; Неадекватна гранична контрола приликом увоза хране Низак ниво прилагођености захтјевима тржишта; Лоша инфраструктура у већини руралних подручја; Ниска куповна моћ становништва; Слаб маркетинг производа.

О-Прилике (Opportunities)	Т-Пријетње (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> Пораст потражње за храном на глобалном нивоу; Повећање стандарда квалитета и продаје хране домаће производње (супституције увоза); Већа тржишна оријентација пољопривредних произвођача; Успостављање ефикасног система откупа и дистрибуције пољопривредних производа; Развој аранжмана за уговарање производње; Пристап регионалним тржиштима кроз ЦЕФТА и друге споразуме о слободној и преференцијалној трговини; Боља снабдјевеност репроматеријалима; Тренд раста потражње за традиционалним, аутохтоним те производима са ознаком географског поријекла; Јачање комплементарних привредних грана (туризам и угоститељство); Квалитетније и доступније савјетодавне услуге Развој предузетништва у руралним подручјима. 	<ul style="list-style-type: none"> Глобална економска криза, Убрзани процес прихватања ЕУ регулатива из области производње и промета хране; Оријентација трговине према увозу хране; Ниска лојалност домаћих потрошача према производима домаћег поријекла; Нестабилност цијена инпута и најскупљи репроматеријали у региону; Низак ниво заштите домаће производње; Недовољна заштита културног, историјског и природног наслеђа; Присутна сива економија.
Политичко, правно и институционално окружење	
S-Чиниоци (Strengths)	W-Слабости (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> Постојање стратешких докумената за развој пољопривреде и руралних подручја у оба ентитета (иако се углавном не спроводе); Постојање научних и образовних институција за трансфер знања; Постојање међународно препознате сертификацијске куће за сертификацију органске производње; Све већи број законске регулативе у контексту приближавања правној стечевини ЕУ (али је ниво усклађености између нивоа управљања ограничен); 	<ul style="list-style-type: none"> Споро усклађивање сектора са ЕУ и другим међународним оквирним политикама; Недостатак система за анализу/праћење и/или евалуацију ефикасности претходних, садашњих или планираних политика о секторском учинку; Неадекватна пољопривредна статистика (укључујући податке пописа) и/или поуздане секторске информационе системе за усмјеравање ефикасног доношење политика; У односу на потреба, недовољно развијен систем савјетодавне и стручне помоћи; Институционални, политички и законодавни оквир који није у потпуности усклађен са ЕУ праксом и стандардима
О-Прилике (Opportunities)	Т-Пријетње (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> Стратешки документи, детаљни акциони планови и намјенски буџети за развој пољопривреде и руралног развоја у БиХ ентитетима и одређивање за постепено прилагођавање са ЕУ, у подршку конкурентским циљевима; Реструктурисање и изградња капацитета свих секторских управљачких структура, усмјеравано најбољим ЕУ и међународним праксама; Успостављање ефикасних капацитета и система за креирање, програмирање, управљање, координацију, анализу, праћење и евалуацију политика; Додатни ЕУ фондови за претприступно прилагођавање и јачање структура и система пољопривредног сектора; Јачање актера на локалном нивоу у свим областима економије и друштва Јачање јавно-приватних партнерстава у реализацији инвестиционих програма и у процесу управљања 	<ul style="list-style-type: none"> Политичка нестабилност и лоше пословно окружење; Недостатак политичке посвећености за подршку већим улагањима у рурални развој; Зависност пољопривредне политике од укупних друштвено-политичких односа унутар и ван БиХ; Лош имиџ БиХ због протеклог рата, политичке нестабилности и економске неразвијености; Неразвијен и непоуздан информациони систем у пољопривреди и недовољна логистичка подршка (прогнозне службе, регистри, катастар и др.); Либералан спољнотрговински режим; Застој у ЕУ интеграцијским процесима; Недостатак средстава за спровођење политичких и економских реформи.

Финансирање пољопривреде	
S- Чврсте (Strengths)	W- Слабости (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> Одређене понуде новчаних кредита у пољопривредно-прехранбеном сектору; Различите опције микрокредитног финансирања доступне за подршку малим пољопривредницима; Континуирано издавање буџетских средстава за финансирање пољопривредне производње; Законски постављено и уређено финансирање у пољопривреди; Значајни извори финансирања из међународних кредитних средстава и међународних пројеката и донација. 	<ul style="list-style-type: none"> Низки потицаји за пољопривреду у односу на ЕУ и већину земаља региона; Неадекватна структура дистрибуције подстицајних средстава са превагом на подршку текућој производњи на уштрб руралног развоја и дугорочних инвестиција; Недостатак властитог капитала пољопривредних произвођача; Неповољни услови екстерног финансирања; Кредитирање и други извори финансирања неприлагођени специфичностима пољопривреде; Недовољна буџетска подршка за пољопривреду; Територијално/ентитески неуједначена буџетска подршка и неједнак положај пољопривредних произвођача ; Мјере подршке су недовољно транспарентне, процедуре за аплицирање компликоване, а мониторинг утрошка средстава неразвијен (неефикасан); Непостојање законске регулативе за формирање штедно-кредитних организација (ФБиХ). Слабо заступљено пољопривредно осигурање.
O- Прилике (Opportunities)	T- Пријетње (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> Спремност пољопривредних произвођача за коришћење кредитних средстава Пољопривреда и даље међу водећим привредним гранама у БиХ која се подржава од стране међународних организација Приступ претприступним фондовима Европске уније за рурални развој; Приступ фондовима Европске уније за институционалну изградњу и прекограничну сарадњу; Приступ фондовима Европске уније за развој цивилног друштва, фондовима за научна истраживања (HORIZON 2020 и други) и неким другим структурним фондовима. 	<ul style="list-style-type: none"> Континуирани фокус на неефикасне, друштвено оријентисане производне потицаје (умјесто на промовисање комерцијалне пољопривреде); Некозистентност и нестабилност буџетских трансфера у имплементацији мјера пољопривредне политике; Смањен интерес и присуство донатора и страних инвеститора; Ограниченост домаћих извора за развој руралних подручја; Политичка нестабилност и нефункционалност институција власти; Погоршање безбједоносне ситуације и ризика за инвестиције; Споро прилагођавање привредне структуре у условима брзог технолошког напретка; Смањење кредитног рејтинга и неизвршавање обавеза према кредиторима; Неиспуњавање услова за остваривање права на приступ ЕУ фондовима; Елементарне непогоде и природне катастрофе.

4. Стратешка визија

Визија сектора пољопривреде и руралних подручја за период 2018-2021. година упућује на одређене помаке који ће бити остварени у сектору пољопривреде и у руралним подручјима у БиХ:

Унапријеђена конкурентност пољопривредно-прехранбених производа и квалитета живота у руралним подручјима за све друштвене групе, а нарочито младе, уз осигурање одговарајуће заштите животне средине кроз ефикасније искориштавање расположивих ресурса, унапријеђен квалитет производа и повећан ниво инвестиција у циљу подстицања реструктурисања, модернизације, примјене иновација и промовисање диверзификације економије руралних подручја.

Ова визија је израђена на основу идентификоване анализе снага, слабости, прилика и пријетњи (SWOT) развоја пољопривреде и руралних подручја и начина на које се политика пољопривреде и руралног развоја у БиХ може суочити са овим основним изазовима, истовремено усклађујући своје структуре, системе, политике и програме са ZPP EU.

5. Стратешки циљеви и мјере

Шест основних стратешких циљева развоја пољопривреде и руралних подручја у БиХ за период 2018-2021. година су:

- I Осигурање стабилности дохотка и изједначавање услова пословања са окружењем;
- II Јачање конкурентности пољопривреде, шумарства и руралних подручја кроз повећање нивоа инвестиција и унапређење преноса знања и промовисање иновација;
- III Унапређење тржишности пољопривредно-прехранбених производа кроз повећање додане вриједности, побољшање стандарда квалитета и безбједности, и јачање веза унутар ланаца вриједности;
- IV Одрживо управљање природним ресурсима и прилагођавање климатским промјенама;
- V Побољшање квалитета живота у руралним подручјима кроз остваривање нових извора прихода и унапређење физичке инфраструктуре, друштвене укључености и доступности јавних услуга;
- VI Унапређење институционалних система и капацитета и хармонизација правног оквира, из
 - области пољопривреде и руралног развоја, на свим нивоима власти у складу са уставним
 - надлежностима, у правцу постепеног приближавања заједничкој пољопривредној политици
 - ЕУ.

Ови циљеви пружају шири оквир за развој пољопривреде и руралних подручја (јачање конкурентности, унапређење тржишности, одрживо управљање природним ресурсима, побољшање квалитета живота и унапређење институционалних и законодавних капацитета), и истовремено, настоје уважити актуелне стратешке приоритете које су одредили ентитети и Брчко дистрикт БиХ.

I Осигурање стабилности дохотка и изједначавање услова пословања са окружењем

Дохоци у различитим областима пољопривредне производње су ниски и нестабилни те ће се средствима намијењеним за финансирање наведеног стратешког циља обезбиједити стабилност и сигурност прихода на пољопривредним газдинствима те настојати изједначити положај домаћих произвођача у односу на старне.

Учешће пољопривреде у бруто домаћем производу је доста високо, такође је велики и број становника који се стално или повремено бави пољопривредном производњом, што указује да су пољопривреда и њен развој врло битни, како са економског, тако и са социјалног становишта.

Унапређење пољопривредне производње првенствено се постиже кроз повећање обима и продуктивности пољопривредне производње и обезбјеђење стабилности дохотка пољопривредних произвођача, а потом и кроз јачање конкурентности кроз повећање нивоа инвестиција, степена тржишности и финализације пољопривредне производње.

Додатни изазов унапређења пољопривредне производње је уситњеност посједа, стога у наредном периоду неопходно је изнаћи оптимална рјешења за укрупњавање посједа и организацију производње на великом броју производних јединица и обједињавање њихове хетерогене понуде производа.

Тржишни систем привређивања карактерише слободна конкуренција и право пољопривредних произвођача да сами одлучују шта ће производити, када и како ће продати робу. Са једне стране слобода у приступу тржишту доноси користи неким пољопривредним произвођачима, са друге стране конкуренција је врло висока, а због обавеза који произилазе из међународних уговора мали је број мјера које могу предузети надлежне институције да заштите домаћу производњу.

Евидентан проблем домаће пољопривредне производње је ниска продуктивност, што се може унаприједити промјеном технологије производње, прилагођавањем структуре производње природним и другим компаративним предностима, употребом адекватног сортимената и расног састава, а све то је могуће постићи уз бољу сарадњу научно истраживачких институција и савјетодаваца са произвођачима.

С друге стране позицију домаћих произвођача на отвореном тржишту ЕУ, којем имају приступ, угрожава висок ниво финансијске подршке коју добијају ЕУ произвођачи, што их уз фактор ниске економије обима у односу на ЕУ произвођаче чини мање конкурентним, што је још један од разлога задржавања високог нивоа директне подршке.

У пољопривредној производњи доминирају производи који имају малу додану вриједност, зато треба фаворизовати производњу која доносе већу тржишну вриједност.

II Јачање конкурентности пољопривреде, шумарства и руралних подручја кроз повећање нивоа инвестиција и унапређење преноса знања и иновација:

Модернизација газдинстава и прерађивача довешће до повећања продуктивности и ефикасности пољопривредне производње и прераде у сврху стварања додатне вриједности, а самим тим и повећања конкурентности домаћих пољопривредно-прехрамбених производа на домаћем и иностраном тржишту.

Инвестиције у модернизацију објеката, механизацију и опрему, повећање бројности и квалитета сточног фонда, повећање површина под трајним засадима (воћњаци и виногради) и заштићеним просторима (пластеници и стакленици), развој аквакултуре, повећање интензитета коришћења обрадивих површина кроз спровођење иригација и јачање инфраструктуре у доради, преради и дистрибуцији су неке од активности које директно утичу на дугорочно повећање конкурентности пољопривредних газдинстава. Ова подршка би требала бити повезана са континуираним директним плаћањима/подстицајима за произвођаче, која ће се постепено усклађивати са мјерама директне подршке које су подржане кроз ZPP. Циљ је јачање веза између таквих подстицаја за произвођаче и унапређење добрих пољопривредних и околинских пракси.

За финансирање инвестиција, поред власититих средстава пољопривредних произвођача и потицаја, неопходно је обезбиједити повољна кредитна средства комерцијалних банака и других финансијских институција које ће пратити та улагања са одговарајућим кредитним производима. Крупније инвестиције у наводњавање и одводњавање, чији носилац нису појединачна газдинства, треба реализовати путем јавних улагања или кроз модел приватно-јавног партнерства.

Други аспекти повећања конкурентности ће такођер имати значајну улогу кроз постепено повећање знања и вјештина пољопривредних произвођача и свих других учесника у ланцу вриједности кроз њихово школовање и накнадно стручно усавршавање у чему значајну улогу има савјетодавна служба, јавне или приватне савјетодавне мреже.

Овај систем надопуњују научна и примијењена истраживања, која могу пружити практичне и демонстриране резултате, а која ће се подржати, како би постала још значајнија у промовирању и примјени нових технологија и иновација у сектору.

Различити системи сертификације квалитета и поријекла пољопривредно-прехрамбених производа ће такође бити подржани и допринијеће повећању стандарда и цјелокупне конкурентности, јер на тај начин производи добијају већу додатну вриједност и отварају се могућности за њихов извоз, што ће допринијети унапређењу тржишности пољопривредно-прехрамбених производа.

III Унапређење тржишности кроз повећање степена финализације, побољшање квалитета и сигурности, увођење стандарда и повезивање унутар ланца вриједности:

Оспособљавање пољопривредно-прехрамбеног сектора у БиХ да оствари профит у отвореној економији слободног тржишта, какво је тржиште у БиХ након његове либерализације, коначни је барометар вредновања производње кроз креирање јачих идентитета производа уз примјену међународно признатих стандарда квалитета и здравствене исправности хране, ефикаснију производњу и увезивање у ланце вриједности у којим су произвођачи, прерађивачи и трговци, чиме ће бити омогућено ширење пољопривредно-прехрамбених производа из БиХ на домаћа и међународна тржишта.

Подршка ће бити пружена јачању организовања и међусобног повезивања пољопривредних произвођача, купаца и прерађивача њихових производа, јачање препознатљивости пољопривредно прехрамбених производа на домаћем и међународном тржишту, увођење сертификованих међународних стандарда квалитете, јачање контролно инспекцијске инфраструктуре везане за квалитет и безбједност пољопривредно прехрамбених производа поријеком из БиХ, развијање механизма за имплементацију прописа о заштити добробити животиња, јачање способности сектора за укључивање у глобалне ланце вриједности.

IV Одрживо управљање природним ресурсима и прилагођавање климатским промјенама:

Циљ одрживог управљања природним ресурсима је одговорно управљање расположивим природним ресурсима кроз: промовисање и јачање пољопривредних пракси угодних по околину; изједначавање услова пословања у подручјима са природним ограничењима и очување вриједних пејзажа; јачање система управљања водом у пољопривреди; јачање свијести о климатским промјенама, њеним посљедицама и методама за ублажавање или заштиту сектора од таквих промјена; промоција кориштења обновљивих извора енергије и кориштења отпада из пољопривреде; ревитализација и очување пашњачких површина; унапређење биодиверзитета и очување аутохтоних генетских ресурса; заштита и унапређење плодности тла; успостављање и јачање механизма одрживог управљања земљиштем.

Фактори који утичу на приступ природним ресурсима у БиХ, а на које је неопходно утицати, су и контаминаност пољопривредног земљишта мионама, посебно у подручјима погођеним поплавама и клизиштима, неријешени имовинско-правни односи, непостојање добрих пракси уређења земљишних површина попут арондације и комасације, демографски проблеми и сл.

V Побољшање квалитета живота у руралним подручјима кроз остваривање нових извора прихода и унапређење физичке инфраструктуре, друштвене укључености и доступности јавних услуга:

Подршка стабилности прихода пољопривредних газдинстава оствариваће се и кроз смањење разлика у условима пословног окружења у различитим регионима унутар БиХ али и шире, унапређење добне и образовне структуре руралне популације, диверзификација пољопривредних и непољопривредних активности на руралном подручју, заштита и очување природне и културне баштине, унапређење инфраструктуре и услуга од важности за руралну популацију.

У циљу искориштавања неискориштених ресурса у руралном подручју, смањења ризика пословања пољопривредних произвођача, обезбјеђења стабилности дохотка и повећања прихода, подржаће се промовисање диверзификације економских активности у руралним подручјима, те пружити могућност за креирање нових радних мјеста на и ван газдинства односно у и ван пољопривредне производње. Улагањима у образовање руралне популације, културу и социјалну инфраструктуру, унаприједиће се добна структура сеоског становништа и допринијети смањењу депопулације руралних подручја.

У склопу мјера аграрне и руралне политике посебну пажњу и додатне напоре треба посветити унапређењу положаја жена и младих на селу, кроз креирање циљних програма

њиховог запошљавања и давање одређених додатних потицаја у склопу расположивих мјера подршке.

VI Унапређење институционалних капацитета и хармонизација правног оквира, из области пољопривреде и руралног развоја, на свим нивоима власти у складу са уставним надлежностима, у правцу приближавања заједничкој пољопривредној политици ЕУ:

Ефикасна реализација претходних циљева рураног развоја мора истовремено да прати стварање и унапређење неопходних институционалних и правних оквира за спровођење стратешких циљева и мјера, односно стварање погодног амбијента за развој сектора у цјелини. Због тога, већина задатака и активности у оквиру овог циља представља предуслов за реализацију стратешке платформе у цјелини.

То се, прије свега, односи на убрзавање и хармонизацију активности код преузимања *acquis*, јачање институционалних капацитета, постепено и рационално увођење мјера аграрне политике сличних онима у ZPP EU, јачање сарадње и координације свих интересних група у циљу побољшања положаја и угледа пољопривреде у друштву.

Јасно је да без потпуног и добро успостављеног законодавног оквира, усклађеног са ЕУ одредбама, у пракси неће бити могуће спровести ефикасан систем контроле који гарантује сигурну производњу и конзумирање хране. Свака неусклађеност са правним прописима ЕУ, евентуална је препрека за напредовање у преговорима за приступ ЕУ.

Сектор пољопривреде, укључујући области ветеринарства, безбједности хране и фитосанитарну област, кључни је сектор за достизање одрживог економског и социјалног развоја у БиХ, уз обезбјеђење економског раста, извозног потенцијала и стварање нових радних мјеста.

Области ветеринарства, сигурности хране и фитосанитарна област требају наставити даљи институционални и административни развој капацитета. Правни оквир у овим областима се константно унапређује нарочито у смислу имплементације легислативе. Међутим прописи из ових области и даље треба да се хармонизују и усвајају у циљу потпуног усаглашавања са *acquis*.

Стварање информационе основе за програмирање и праћење аграрне и руралне политике, подразумијева, с једне стране, институционално повјеравање одговорности за овај процес или структурама унутар појединих јавних институција или уговарањем тих услуга са другим институцијама и организацијама. С друге стране, то подразумијева успостављање адекватног информационог система у пољопривреди чија основа би био пољопривредни попис, а подразумијева даље унапређивање и одржавање RPG-а, регистара домаћих животиња, унапређење и одржавање FADN, успостављање и одржавање PTIS, успостављање LPIS и др., у складу са уставним надлежностима.

Један од изазова је и организација и унапређење платних система у БиХ неопходних за имплементацију ЕУ претприступних средстава и усклађивање са ZPP EU.

За достизање овог широког скупа циљева, неопходно је и јачање институционалних капацитета у оквиру инспекција задужених за пољопривреду ветеринарство, фитосанитарну област и област безбједности хране, те унапређење капацитета за имплементацију службених контрола и ревизију службених контрола.

Такође је неопходно јачање капацитета фитосанитарних лабораторија за акредитацију метода за детерминацију и идентификацију штетних организама, сертификацију сјемена

и садног материјала, испитивање квалитета средстава за заштиту биља и испитивање квалитета минералних ђубрива.

Доступност регистара субјеката који производе храну је суштински важна за гаранцију ефективности контрола које се проводе у подручју сигурности хране.

Развој ефикасног система за идентификацију животиња и контролу кретања представљају кључни алат за припрему и провођење свих политика у области сточарства, контроле здравља животиња и спречавања болести. Недостаци у овом систему и проблеми који могу произаћи из њих наведени су и у различитим препорукама FVO инспекцијских мисија у БиХ.

У погледу земљишне политике, осим законских рјешења којима ће се унаприједити систем управљања земљишним ресурсима, потребно је унапређење у области надзора над земљишним ресурсима и управљање процесима унапређења плодности, режима контроле воде и зрака, ризика од ерозија, загађења тла који су од кључног значаја за одрживо управљање земљишним ресурсима. Такође, у циљу управљања дијелом земљишних ресурса који су под травним покривачем потребно је доношење програма ревитализације пашњака и природних ливада. У контексту управљања природним ресурсима и у будућем периоду потребно је наставити са подршком очувању генетичких ресурса и подршку организацији банака гена за биљне и сточарске ресурсе.

Потребно је на свим нивоима јачати јавне и приватне савјетодавне службе у пољопривреди те квалитетном и редовном едукацијом њених савјетника повећати стручност свих особа које обављају савјетодавну дјелатност, с циљем даљњег ширења знања првенствено о provedби и могућностима повлачења финансијских средстава (израда и писање пројеката), коришћењу нових технологија, одговорном управљању природним ресурсима, ублажавању и прилагодби климатским промјенама. Савјети би такође требали обухваћати стандарде сигурности на раду и стандарде везане уз добру пољопривредну праксу, добру произвођачку праксу, НАССР, као и савјетовање пољопривредника који по први пута успостављају пољопривредно газдинство.

6. Стратешке мјере

Ових шест стратешких циљева реализоваће се кроз имплементацију 11 ширих стратешких мјера, уз конкретну имплементацију кроз одговарајуће подмјере. Приступи и методе имплементације ће бити хармонизоване на свим нивоима, гдје је то одговарајуће.

6.1. Директна подршка пољопривредним произвођачима

Генерални опис мјере: У БиХ се и даље највећи дио новчане подршке пољопривредним произвођачима реализује у виду директних плаћања на која се троши 90% аграрних буџета и ентитета и Брчко дистрикта БиХ. Поред плаћања по јединици површине и по условном грлу и даље су присутна директна плаћања по јединици оутпута и инпута (више у Републици Српској, него у Федерацији БиХ). На тај начин се стимулише повећање обима производње, што је оправдано с обзиром на висок спољнотрговински дефицит и значајне неискориштене земљишне површине. Међутим, мора се имати у виду да је такав вид подршке неодржив на дуже стазе и потенцијално може представљати погрешан сигнал пољопривредним произвођачима да су конкурентнији него што заиста јесу у односу на тржишне околности. Поред тога у случају примјене плаћања по јединици оутпута у годинама када због суше или болести у појединим регијама производња буде смањена, смањују се и износи подршке, а то произвођаче на тим подручјима доводи у још тежи положај. Додатно, то такође није у складу са правилима СТО и ЕУ. С тим у вези, неминовно је активности водити у правцу постепеног напуштања директне везе између подстицаја и примарне производње и постепеног преласка на плаћања по површини, која нису везана за одређену врсту пољопривредне производње. Мјера се односи само на директна плаћања, а не и на друге врсте подстицаја.

Кључни аспекти приступа и методе његове имплементације: Стратешка одређења и у Федерацији БиХ и Републици Српској и у Брчко дистрикту БиХ су да се постепено са директних плаћања по јединици инпута и оутпута пређе на директна плаћања по јединици површине и по условном грлу. То је већ реализовано у Брчко дистрикту БиХ, а у Федерацији БиХ и Републици Српској је одгођено док се не испуне претпоставке које ће омогућити исправну дистрибуцију и ефикасну контролу додијељених средстава. Осим обезбјеђења сигурности и стабилности дохотка, сигурности пословања и изједначавања услова пословања домаћих у односу на произвођаче из окружења, увођење директних плаћања по јединици површине има за циљ и постепено прилагођавање регулативама ЕУ, односно корак ка хармонизацији аграрне политике у БиХ са ZPP-ом. Уједначеном директном подршком по ња за све културе промовисаће се оптималније коришћење пољопривредног земљишта током времена, директније усклађено са промјенама потражње на тржишту, чиме ће се обезбиједити да политика не фаворизује било који подсектор у поређењу са осталим подсекторима и да се промовише рационалнија и исплативија расподела природних ресурса. У складу са правилима ZPP, земље имају право задржавања подстицаја по јединици аутпута за стратешки важне производе, што ће на овим просторима сигурно још неко вријеме бити производи попут млијека и евентуално пшенице.

Према томе, током наредног периода све надлежне институције ће ићи у правцу: повећања укупног обима расположивих средстава као и унапређења модела финансирања сектора пољопривреде и руралног развоја; постепене хармонизацију врста подстицаја у циљу њиховог усклађивања унутар БиХ, и са подршком типа EU ZPP;

постепена прерасподјела извора финансирања, како би се обезбиједило више средстава за подршку пољопривредним улагањима и другим мјерама подршке руралном развоју, као што је дефинисано приоритетним стратешким мјерама.

Листа подмјера:

- 6.1.1. Директна плаћања у сточарству и рибарству;
- 6.1.2. Директна плаћања у биљној производњи;
- 6.1.3. Директна плаћања по јединици инпута и оутпута;
- 6.1.4. Директна плаћања за друге пољопривредно-прехрамбене производе.

КРАЈЊИ КОРИСНИЦИ: Физичка и правна лица уписана у РПГ/РК

АДМИНИСТРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ И КРИТЕРИЈУМ ОДАБИРА:

Административне процедуре и критеријум одабира прописују институције/донатори који усмјеравају средства у реализацију ове мјере а биће дефинисани одговарајућим програмима/правилницима о исплати новчаних подстицаја

ИНДИКАТОРИ ПРАЋЕЊА:

- Број корисника мјере;
- Број засијаних хектара;
- Број грла стоке за која је исплаћена премија;
- Количине откупљених премираних производа;
- Исплаћен износ подстицајних средстава (по појединим подмјерама);
- Раст обима и вриједности производње.

6.2. Подршка инвестицијама пољопривредних предузећа, произвођачких група и прерађивача

Генерални опис мјере: Општа је констатација да бх. пољопривреда није конкурентна и да је неопходно предузимати мјере за побољшање њеног тржишног положаја. Један од проверених начина повећања конкурентности су инвестициона улагања у модернизацију и укрупњавање производних капацитета у пољопривредној производњи и преради. Пољопривредна производња у БиХ још увијек у значајној мјери има натурални карактер, тј. висок степен производње (само) за властите потребе. Посљедица је то ограничених производних капацитета великог броја малих породичних газдинстава која не производе изнад властитих потреба, али и одсуства могућности да се продају мали и спорадични вишкови пољопривредних производа. Стога је задатак да се промовишу нове инвестиције којима ће се повећати производни капацитети пољопривредних газдинстава, модернизовати производња и прерада увођењем нових технологија, повећати квалитет и сигурност пољопривредних производа те подржати специјализација производње. Ова политика има за крајњи циљ измјену структуре производње али и структуре носилаца пољопривредне производње у правцу производње високодоходовних култура и укрупњавања газдинстава те подизања њихове конкурентности кроз економију обима и модернизацију технологије. Поред

пољопривредних произвођача, у фокусу ове политике је и прехранбена индустрија која је логичан и нужан наставак вертикалног ланца вриједности од производње до крајње потрошње пољопривредних производа. Подржаће се инвестиције у изградњу нових и модернизацију постојећих прерађивачких капацитета са крајњим циљем супституције увоза прехранбених производа и пољопривредних сировина и стварања потенцијала за конкуренцију на извозним тржиштима.

Кључни аспекти приступа и методе његове имплементације: Због постојећег ниског нивоа продуктивности и конкурентности у сектору пољопривреде и прехранбене индустрије нужне су нове инвестиције у изградњу и модернизацију објеката, набавку нове механизације, уређење пољопривредног земљишта и подизање вишегодишњих засада воћа. За такву врсту инвестиције, потребно је обезбиједити бесповратна средства (грантове) у одређеном проценту од укупне инвестиције. Повећање износа и диверзификација грантова позитивно ће утицати на мотивацију пољопривредних произвођача на ширење производње и додатна улагања.

Томе треба додати и подршку успостављању и развоју група пољопривредних произвођача (удружења и задруга), која ће се такође подржавати у процесу формирања и ширења таквих група у БиХ. Дио подршке инвестиционим улагањима ће ићи и пољопривредно-прехранбеним прерађивачима (нпр. прехранбеној индустрији) на бази уговореног откупа домаћих сировина пољопривредног поријекла и чији ће развој допринијети повећању извоза и /или супституцији увоза. Временом ће се износ подстицаја за инвестициона улагања повећавати у складу са прилагодбама пољопривредних подстицаја, укупно расположивих аграрних буџета и привлачењем додатних извора финансирања.

Настојаће се сва инвестициона улагања повезати односно условити са изработом пословног или инвестиционог плана који укључује и јасне показатеље економичности, приказује потенцијалне ризике и период поврата инвестиције.

Листа подмјера:

- 6.2.1 Подршка инвестицијама у сточарству и рибарству;
- 6.2.2 Подршка инвестицијама у биљној производњи;
- 6.2.3. Подршка инвестицијама у пољопривредну механизацију;
- 6.2.4. Подршка изградњи инфраструктуре за наводњавање и одводњавање и заштиту од поплава;
- 6.2.5. Подршка успостављању и развоју произвођачких група (удружења/удруга, задруга и др.);
- 6.2.6. Подршка инвестицијама у производњу енергије из биомасе из пољопривредног отпада;
- 6.2.7. Подршка инвестицијама у инфраструктуру и опрему за складиштење, прераду и маркетинг пољопривредних-прехранбених производа.
- 6.2.8. Промоција пољопривредно-прехранбене трговине и извоза укључујући присуство на међународним сајмовима и изложбама.

КРАЈЊИ КОРИСНИЦИ: Физичка и правна лица уписана у РПГ/РК

АДМИНИСТРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ И КРИТЕРИЈУМ ОДАБИРА:

Административне процедуре и критеријум одабира прописују институције/донатори који усмјеравају средства у реализацију ове мјере, а биће дефинисани одговарајућим програмима/правилницима о исплати новчаних подстицаја.

ИНДИКАТОРИ ПРАЋЕЊА:

- Повећања продаје и раст извоза као резултат инвестиција %;
- Повећање запослености као резултат инвестиција;
- Број корисника мјере;
- Број изграђених/реконструисаних објеката (по врстама);
- Број набављене опреме (по врстама);
- Површине новоподигнутих воћњака и винограда (по врстама);
- Обим производње енергије из обновљивих извора;
- Број подржаних пројекта за прераду пољопривредно-прехрамбених производа;
- Број пољопривредних газдинстава, удружења, задруга или МСП;
- Вриједност инвестиција КМ (по врсти подршке);
- Вриједности исплаћених потицаја КМ (по врстама подршке);
- Број организованих посјета и наступа на сајмовима и изложбама.

6.3. Подршка стручном усавршавању, развоју знања и обезбијеђењу савјета и информација

Генерални опис мјере: Мјера је дизајнирана да помогне пољопривредним произвођачима, власницима шума и малим и средњим произвођачима да унаприједи одрживо управљање, економски и околишки учинак њихових газдинстава и/или предузећа. Тренутно постоји преко 350.000 пољопривредних газдинстава и око 400 правно регистрованих пољопривредно-прехрамбених предузећа, која су активна у сектору, у производњи усјева/сточарској производњи. Већином се ради о малим пољопривредним газдинствима која захтијевају циљану подршку за рјешавање различитих изазова са којима се суочавају, као што су ниска продуктивност, приступ кредитним средствима, посљедице природних катастрофа, високи трошкови инпута и слаба организација тржишта. У претходном периоду подржавани су различити модели за развој савјетодавних служби у земљи, са различитим степеном успјеха. Спроведене су значајне иницијативе за изградњу капацитета, уз велики број обука, информација и ресурса за јавне и приватне савјетодавце. Временом су се паралелно развили модели пружања савјетодавних услуга са различитим степеном доступности и ефикасности: јавни модел савјетодавне службе, при министарству у Републици Српској и Брчко дистрикту БиХ и при кантоналним министарствима, односно заводима у Федерацији БиХ са ограниченим капацитетима у људству и опреми у односу на укупан број корисника. Ипак, још увијек није у потпуности заживио одржив модел, који може адекватно подржати секторске савјетодавне потребе на свим нивоима. Свакако, мора се нагласити да постоји низ обучених особа и даваоца услуга, који би могли представљати значајан ресурс у развоју ефикасног савјетодавног система на ентитетским нивоима и Брчко дистрикту БиХ, који ће комбиновати ресурсе и капацитете пружаоца услуга јавних и приватних служби. Јавна средства за савјетодавне услуге искључиво су обезбијеђена за пружаоце услуга јавних савјетодавних служби. И поред тога, распон и свеобухватност тих услуга остају недовољни, ради ограничења по питању финансирања,

обучености и мандата. Стога, мјера мора обезбиједити премоштавање постојећих недостатака у стручности, ресурсима, приступу тржишту и квалитетном пружању услуга, мора рјешавати ове потребе на свеобухватнији начин, те такође треба поставити темеље за привлачење будућих претприступних фондова ЕУ, који су доступни за подршку савјетодавним активностима и активностима обуке. Зато ће се обезбиједити средства, како би се подржало јавно и приватно пружање савјетодавних услуга.

На основу различитости идентификованих потреба, активности ће бити усмјерене на савјете о економском развоју за све подсекторе који су активни у пољопривреди и руралном развоју, са фокусом на постепено испуњавање релевантних ЕУ, међународних и локалних стандарда квалитета. Шире области савјетовања, као што су климатске промјене и смањење ризика те прилагођавање, додатно ће подржати допринос мјере, како би се унаприједио ниво повјерења пољопривредних произвођача према инвестиционим улагањима, у складу са политикама пољопривреде и руралног развоја.

Због тога ће ова мјера подржати унапређење квалитета и доступности савјетодавних услуга, који истовремено може задовољити потребе корисника и институционалне захтјеве. Такви интегрисани системи се сада развијају и подржавају у већини земаља чланица ЕУ, с циљем осигурања комплементарности у пружању савјета и подршку оба стуба ЗПП-а. То је такође основ приступа који се проводи у БиХ, а што је јасно наведено у постојећим стратегијама за развој савјетодавних услуга на ентитетском нивоу. Пружање обуке тренера (*Траининг оф траинерс*), као и обука за савјетодавце биће веома снажна компонента у оквиру ове мјере, како би се обезбиједила стручна савјетодавна служба, заснована на квалитету, развијена кроз стручну експертизу. На овај начин биће побољшан квалитет, врста и ефикасност понуђених савјета.

Кључни аспекти приступа и методе његове имплементације: Како би се унаприједио систем пружања савјетодавних услуга од стране јавних и приватних оператера, од свих пружаоца савјетодавних услуга захтијеваће се одговарајући квантитет и квалитет услуга, које ће дефинисати надлежне институције ентитета и Брчко дистрикта БиХ.

Пружање савјета ће бити усмјерено на пољопривреднике, мале и средње предузетнике укључене у пољопривредни, пољопривредно-прехрамбени и непољопривредни сектор. Савјетодавне услуге које ће се подржати у оквиру ове мјере ће такође директно подржати реализацију других пољопривредних и руралних мјера, гдје је то могуће (нпр. подршка потенцијалним подносиоцима захтјева за инвестиционе мјере за газдинства, прерађиваче, инфраструктуру и диверзификацију). Корисници мјера савјетодавних услуга ће имати могућност одабира између различитих пакета савјетодавних услуга који ће бити дефинисани. Пакети ће бити међусобно повезани и укључиваће одређене обавезне услуге и друге факултативне услуге. Сви пакети услуга ће бити груписани и допринијеће сету савјета о планирању пословања, управљању, унапређењу продуктивности, тржишним везама, ефикасности, смањењу ризика, управљању и усклађености, креирању, планирању и управљању пројектима. Ефикасан трансфер најбољих пракси и знања на оперативни ниво (газдинство/предузеће) овиси о високообученој и добро информисаној савјетодавној служби. Подршка обуци савјетодаваца који су укључени у све аспекте пружања савјета на/или изван газдинства ће осигурати да се у достављању савјета пољопривредницима користе најажурније и најрелевантније информације и вјештине. Штавише, учешће у активностима континуираног стручног усавршавања ће омогућити савјетодавцима да константно унапређују своје знање као и да буду упознати са најновијим техникама и регулаторним захтјевима у пољопривредној индустрији и приликама које се рапидно мијењају.

Промовират ће се развој едуцираних, стручних и компетентних савјетодаваца, а тиме и побољшати квалитет услуга које се пружају примаоцима савјета. То ће заузврат подржати ефикасније праксе које ће довести до конкурентнијих и еколошки ефикаснијих пракси у области пољопривреде, шумарства и осталих пракси за развој руралног пословања.

Савјетодавци ће такође бити обучени у пружању услуга у примјени добре пољопривредне праксе, ГЛОБАЛ Г.А.П. стандарда, стандарда интегралне производње, односно интегралне заштите биља од болести и штеточина IPM, НАССР стандард, односно контрола потенцијалних биолошких, хемијских и физичких тачака опасности којима су изложене сировине, полупроизводи и готово прехранбени производи током њихове производње и дистрибуције. Ту су и добровољни стандарди који олакшавају извоз производа у поједине дијелове свијета (*Халал*, *Кошер* итд.). Степен стандардизације пољопривредне производње у БиХ је јако низак и у наредном периоду треба подстицати пољопривредне произвођаче и/или прерађиваче да уведу и усвоје један или више поменутих стандарда, како би унаприједили своју продуктивности и цјелокупне стандарде квалитета.

Поред тога развијаће се системи преноса знања и информација (AKIS) кроз финансирање примјењених истраживања и увезивање образовних и истраживачких институција с једне стране, савјетодавних организација и других пружалаца стручних услуга с друге стране и фармера, односно произвођачких организација с треће стране.

Листа подмјера:

- 6.3.1. Јачање система стручних служби за информисање, служби за обуку и савјетодавних служби кроз развој заједничких програма обука, система сертификације, портала за размјену знања и праћење и евалуацију квалитета тог система;
- 6.3.2. Подршка развоју јавних и приватних савјетодавних услуга како би се подржали пољопривреда и рурални развој;
- 6.3.3. Развој и јачање система истраживања у пољопривреди и подршка практичним демонстрацијама;

КРАЈЊИ КОРИСНИЦИ: Физичка и правна лица уписана у РПГ/РК, пољопривредни савјетодавци из јавне управе и приватног сектора и друге релевантне институције

АДМИНИСТРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ И КРИТЕРИЈУМ ОДАБИРА: Административне процедуре и критеријум одабира прописују институције/донатори који усмјеравају средства у реализацију ове мјере, а биће дефинисани одговарајућим програмима/правилницима о исплати новчаних подстицаја

ИНДИКАТОРИ ПРАЋЕЊА:

- Број полазника обука;
- Број реализованих програма, пројеката за примјену нових технологија;
- Број реализованих програма обуке;
- Број промотивних кампања.

6.4. Подршка развоју руралне инфраструктуре и побољшање доступности услуга сеоском становништву

Генерални опис мјере: Унапређење доступности услуга и општих услова живота у руралним подручјима су значајан дио овог документа, којим би се осигурао демографски и економски развој руралних заједница у БиХ. Повећан ниво миграција руралног становништва према урбаним срединама и иностранству, у потрази за новим могућностима запошљавања и бољем квалитету живота су дио континуираних индиректних посљедица неразвијене физичке руралне инфраструктуре и ограничене доступности одређених јавних услуга у руралним подручјима у БиХ. Мјере за подршку уравнотеженог руралног, економског, друштвеног и територијалног развоја и промовисање одрживог и инклузивног руралног економског раста утицаће на рјешавање проблема миграционог тренда и нестанка руралних заједница.

То ће бити постигнуто кроз промовисање циљаних малих улагања у физичку руралну инфраструктуру, што је потребно локалним руралним заједницама. Мјере у овој области ће обезбиједити подршку за инфраструктуру потребну за развој економских инвестиција и инвестиција у јавна добра, неопходних за постизање развоја и сродних циљева заштите околине.

Финансирање ће бити обезбијеђено за подршку инфраструктурних улагања, потребних за развој руралних подручја, укључујући, али не и нужно ограничено на објекте за пољопривредне садржаје (нпр. зелене пијаци у заједницама, откупне станице, простори за сајмове, продају и презентације производа), локални приступ цестама од посебног значаја за локални економски развој, приступ пољопривредним и шумским земљиштима, противградну заштиту, снабдијевање енергијом, управљање отпадом и водама, локални приступ ИТ технологијама, објекте за културне, спортске, едукативне и друге активности локалног становништва, руралне службе и сервисе од заједничког интереса групе села (ИТ центри, центри за обуку, заштита од пожара, занати, туристички пунктови, и сл.), локалне услуге за бригу о дјечи итд.

Додатно образложење за ову мјеру је промовисање ефикасније координације и коришћења развојних пројеката који имају мултисекторски приступ, као што су, нпр. релевантни међународни пројекти у области регионалног и руралног развоја. Ефикаснија координација таквих пројеката ће постићи више нивое ефикасности, јер инвестиције могу бити усмјераване да се надопуњују и међусобно повезују у циљу унапређења локалне и регионалне повезаности и развоја ефикаснијих капацитета за управљање таквим пројектима на локалном нивоу, у које ће самим тим бити укључена и од којих ће имати користи шира група руралних заинтересованих страна.

Кључни аспекти приступа и његове имплементације: Мјера ће бити креирана да промовише уравнотежени рурални територијални развој усмјерен на побољшање услова живота и рада руралног становништва и унапређење њихове цијелокупне повезаности и приступа. Подршка ће се пружати кроз бесповратна средства (грантове) за улагања у физичку инфраструктуру у руралним подручјима (нпр. путна инфраструктура, електроснабдијевање, водоснабдијевање, канализација, радио, ТВ, интернет) и унапређење доступности услуга које су потребне руралном становништву.

Овакав приступ је уобичајен за све земље у процесу транзиције у којима је развој руралних подручја доминантан приоритет због удјела становништва које живи у руралним подручјима, великог дијела територије која је рурална, као и ниског нивоа развијености инфраструктуре и јавних услуга у руралном у односу на урбана подручја.

Листа подмјера:

- 6.4.1. Подршка унапређењу доступности јавних услуга у руралном подручју (јавног превоза, образовања, система здравствене и социјалне заштите, културних и спортских садржаја);
- 6.4.2. Подршка унапређењу јавне инфраструктуре у руралним подручјима (путна инфраструктура, њивски путеви, противградна заштита, водоснабдјевање, интернет мрежа, радио и ТВ сигнал, електроснабдјевање, инфраструктура за управљање отпадом);
- 6.4.3. Подршка ревитализацији сточних и зелених пијаца;
- 6.4.4. Подршка истраживањима и заштити природног наслеђа и културно-историјског наслеђа.

КРАЈЊИ КОРИСНИЦИ: Становништво руралних подручја, локалне заједнице, организације цивилног друштва, партнерства на локалном нивоу

АДМИНИСТРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ И КРИТЕРИЈУМ ОДАБИРА: Административне процедуре и критеријум одабира прописују институције/донатори који усмјеравају средства у реализацију ове мјере, а биће дефинисани одговарајућим програмима/правилницима о исплати новчаних подстицаја.

ИНДИКАТОРИ ПРАЋЕЊА:

- % руралног становништва (домаћинстава) којем су доступне одређене услуге (по врстама);
- Број изграђених, реконструисаних и одржаваних објеката руралне инфраструктуре (по врстама);
- Број одржаних спортских, културних и других манифестација у руралним подручјима;
- Вриједност уложених средстава КМ;
- Број становника у руралном подручју, миграциони салдо;
- Број одобрених пројеката за успостављање јавних услуга.

6.5. Подршка диверзификацији у руралним подручјима

Генерални опис мјере: Диверзификација се сматра кључном компонентом руралног развоја неког подручја. Инвестиције које су планиране за пољопривредни и прехрамбени сектор осигураће дугорочну одрживост ових сектора. Међутим, иако ће инвестиције у примарне секторе у одређеној мјери подржати општи раст, вјероватно је да неће имати значајнији удио у расту БДП-а, односно у расту запошљавања. Мишљење базирамо на чињеници да модернизација и технолошко унапређење примарних сектора у већини случајева резултирају боље плаћеним пословима, али и смањењем укупног броја радних мјеста. Због тога је неопходна и диверзификација у руралним подручјима. Два су значајна фактора за то: (i) већа је вјероватноћа да ће диверзификација у руралном подручју довести до раста запошљавања, будући да ће доћи до смањења запошљавања у примарној пољопривредној производњи, и (ii) нова предузећа ће највјероватније

пословати у областима високе стопе раста као што је услужни сектор, што значи да ће ти послови вјероватније бити боље плаћени и имати већу вриједност за економију ентитета и Брчко дистрикта БиХ у дугорочном периоду. Кроз развој непољопривредних дјелатности попут руралног туризма, прераде пољопривредних производа, прераде дрвета, обављања занатских дјелатности или неке друге услужне дјелатности ствара се мања зависност прихода газдинстава од само пољопривредне производње, а уједно се остварују приходи из више извора, чиме се боље искориштава радна снага на газдинству.

Узимајући у обзир богато природно, културно и историјско наслеђе, разноликост гастро понуде те изражени биодиверзитет, рурални туризам једна је од дјелатности којом се ови потенцијали морају боље искориштавати.

Према томе, кроз ову мјеру пружиће се подршка породицама на пољопривредним газдинствима и становницима руралних подручја који желе диверзификовати своје активности и пружање услуга за руралне заједнице. Примјери оваквих активности могу обухватити следеће: машински прстенови и сервисни центри (заједничко власништво над опремом и њихово кориштење), промоција занатских дјелатност, прераду хране, други развој додане вриједности кроз сортирање, степеновање и паковање, директни маркетинг и промовисање, прераду дрвета и занатске дјелатности, руралне и друге облике туризма, маркетинг и развој брэнда, производњу обновљиве енергије, неконвенционалне пољопривредне производње те управљање отпадом.

Кључин аспекти приступа и методе његове имплементације: Стварање и развој нових економских активности у смислу нових пољопривредних газдинстава, диверзификација у непољопривредне дјелатности, укључујући пружање услуга пољопривреди и шумарству, активности везане уз друштвену интеграцију и туристичке активности значајне су за развој руралних подручја. Мјера за развој пољопривредног газдинства и предузећа требала би олакшати, прије свега, почетно пословање младих пољопривредника и структурног прилагођавања њихових пољопривредних имања након почетног успостављања. Надаље, требало би подстицати развој и диверзификацију непољопривредних дјелатности и оснивање и развој непољопривредних МСП-а у руралним подручјима. Ова би мјера такође требала подстаћи предузетништво жена у руралним подручјима као и развој малих пољопривредних газдинстава која су потенцијално економски исплатива. Исплативост нових економских активности које примају подршку из оквира ове мјере, биће представљена пословним планом. Подршка за покретање пословања требала би обухваћати само почетни период животног циклуса дјелатности и не би требала постати помоћ за трошкове пословања. Ова мјера ће такође бити оптимизирана уколико се развије као дио локалних развојних стратегија, гдје локалне руралне заједнице могу идентификовати кључне локалне јаке стране и могућности за диверзификацију руралног пословања на њиховом подручју.

Листа подмјера:

- 6.5.1. Подршка инвестицијама у диверзификацију активности везаних за запошљавање на и ван пољопривредног газдинства;
- 6.5.2. Подршка инвестицијама за развој руралног туризма;
- 6.5.3. Подршка покретању микро-бизниса у руралним подручјима (укључујући програме обука и едукација за покретање новог бизниса);
- 6.5.4. Подршка развоју друштвених организација и друштвених услуга у руралним подручјима;
- 6.5.6. Подршка оснивању LAG, изради локалних развојних стратегија и управљању мањим пројектима у локалним руралним заједницама.

КРАЈЊИ КОРИСНИЦИ: Физичка и правна лица уписана у РПГ/ПК, становништво руралних подручја и чланови LAG

АДМИНИСТРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ И КРИТЕРИЈУМ ОДАБИРА: Административне процедуре и критеријум одабира прописују институције/донатори који усмјеравају средства у реализацију ове мјере, а биће дефинисани одговарајућим програмима/правилницима о исплати новчаних подстицаја.

ИНДИКАТОРИ ПРАЋЕЊА:

- Број поднесених и одобрених захтјева;
- Број пољопривредних газдинстава са диверзификованим изворима прихода;
- Број корисника подршке;
- Број корисника који су остварили подршку за развој микро и малог предузетништва;
- Број остварених ноћења у газдинствима која обављају рурални туризам;
- Укупан износ у оквиру мјере КМ;
- Број креираних послова (структура по полу и доби);
- Број новоформираних LAG-ова;
- Број израђених локалних развојних стратегија.

6.6. Подршка развоју јавне инфраструктуре квалитета и услуга у пољопривредно-прехрамбеном сектору

Генерални опис мјере: Осигурање квалитета и безбједности хране данас постаје императив: Испуњавање предуслова за контролу, праћење и доказивање квалитета хране и слєдивости у процесу производње и прераде постали су један од кључних изазова и предуслова за извоз, не само на тржиште ЕУ, већ и на друга међународна тржишта.

Поред тога, ефикасно законодавство и његово спровођење, као и процедуре које се односе на контролу квалитета и безбједност хране, у интересу су потрошача и јавног здравља уопште и представљају дио цјелокупног система безбједности хране.

Успостављање система за праћење и доказивање квалитета и безбједности хране представља један од највећих изазова са којима ће се институције у БиХ суочити у наредном периоду и захтијева значајне људске, материјалне и финансијске ресурсе, као и успостављање правног оквира и функционалних механизма и институционалних капацитета за његово спровођење.

Повезано са овим системом безбједности хране је регулисање политике квалитета пољопривредних производа и хране, кроз тржишне стандарде (GLOBALGAP, GRASP, GMP), система квалитета као што су HACCP, интегрална производња, органска производња, али и ознаке географског поријекла (PGI), заштићене ознаке изворности (PDO), загарантовано традиционални специјалитет (TSG) и друге шеме квалитета, чија постепена хармонизација са законодавством ЕУ је у току.

Даљи развој и промовисање ове области политике ће потрошачима пружити увјерења о квалитету и карактеристикама производа или производног процеса. Учесће пољопривредних произвођача или група произвођача у овим шемама допринијеће постизању додане вриједности производа и побољшати њихове тржишне могућности, како на домаћем тако и на међународном тржишту.

Лабораторије су значајна компонента у оквиру ефикасне мреже за праћење безбједности и квалитета хране и морају бити подржане одговарајућом стручношћу као и адекватном опремом за физичку, микробиолошку и хемијску анализу.

Лабораторијске анализе су неопходне за: идентификацију контаминираних хране, идентификацију извора појаве тровања храном, омогућавање примјене прописа и активности које се предузимају како би се спријечило улазак несигурне и патворене хране у људски прехранбени ланац, потврђивање безбједности домаћих извезених као и увезених прехранбених производа, омогућавање процјене ризика изложености хране, омогућавање организацијама потрошача и прерађивача хране да прате и анализирају квалитет хране доступне потрошачу, пружање помоћи у поступку регулаторног одлучивања и процјену успјешности интервенција у области управљања ризиком.

Мрежа лабораторија мора да буде поуздана и морају радити у складу са међународним квалитативним стандардима који су усклађени са службеним системом за контролу хране. Подршка ће бити неопходна у погледу акредитације одређених методологија и система тестирања, а евидентна је и потреба за унапређењем мреже лабораторија за безбједност хране водећи рачуна о географским разликама и потребама.

Посебна пажња се треба посветити спречавању преклапања активности и повећању координације између лабораторија укључених у систем безбједности хране и контроле квалитета.

Кад храна на тржишту представља ризик, потребно је предузети хитне мјере како би се послала информација о опасности. Њих пласирају оне земаље које препознају проблем и иницирају релевантне мјере, као што је, рецимо, повлачење производа. Такве информације имају за циљ да свим члановима мреже дају упозорење за постојање спорних производа на тржишту. Након добијене информације упозорења, земља чланица мреже може благовремено предузети адекватне мјере у циљу заштите потрошача који морају бити увјерени да је такав производ повучен са тржишта. Потребно је унаприједити систем брзог обавјештавања (RASFF).

Кључни аспекти приступа и методе имплементације: Надлежности за одређене аспекте дефинисања и спровођења контроле хране у БиХ су регулисане законима и највећим дијелом се односе на ентитетски ниво. У оквиру ове мјере, постепена хармонизација прописа у БиХ и њихова хармонизација са законодавством ЕУ и земљама ван ЕУ ће се одвијати на свим нивоима у складу са надлежностима, а посебно у погледу увођења и регулисања политике квалитета, постепено увођење стандарда и пракси ЕУ, GLOBAL GAP, GRASP, IFC; ISSO; HACCP, PGI-PDO-TSG и другим релевантним шемама за заштиту квалитета и релевантних прописа.

У БиХ се примјењују два различита правна оквира за рјешавање ових питања: један који проводи Агенција за безбједност хране БиХ и други, који спроводи Институт за интелектуалну својину БиХ. Оваква ситуација у пракси може да створи забуну произвођачима и њиховим удружењима што не може бити трајно рјешење.

За прехранбене производе доступне су све три ознаке: PDO, PGI и TSG. Поред тога, постоји низ добровољних услова квалитета и посебна правила за органску производњу. Шеме квалитета су такође подржане тржишним стандардима.

Недовољни институционални капацитети, мањак интереса произвођача хране, недостатак релевантних информација и обука за произвођаче одражава се у ниском броју захтјева и одобрења за PDO, PGI и TSG и друге шеме. Потребно је ојачати активности изградње капацитета, како би се подстакло стварање различитих локалних организација заинтересованих за заштиту традиционалне хране у БиХ.

Евидентан је и недостатак координације јавне управе и приватног сектора у погледу промовисања PGI-PDO-STG сертификације типичних регионалних производа са јединственим физичким и културним обиљежјима, што је основни захтјев за PGI-PDO-STG. Кључне заинтересоване стране нису довољно организоване да аплицирају за PGI-PDO сертификацију, за своје локалне производе. Пољопривредни произвођачи и групе пољопривредних произвођача би се требале подстицати и технички подржавати да аплицирају и учествују у таквим шемама.

Предузимаће се активности за јачање тијела одговорних за службене контроле које се спроводе ради провјере усклађености са законским захтјевима везаним за ове шеме квалитета. Такође ће се предузимати активности за подизање свијести локалних произвођача и потрошача, кроз провођење релевантних обука и циљане активности подизања свијести.

Приоритет ће бити јачање институција и кадрова који су одговорни за рјешавање ситуација управљања кризом у области безбједности хране, кроз подршку јасном дефинисању улоге свих институција, на различитим нивоима, у таквим ситуацијама и механизмима координације који ће бити потребни како би се осигурале брзе и директне акције за заштиту потрошача и прехранбене индустрије у БиХ. Неуспјех у јачању ових структура потенцијално може ослабити цјелокупан интегритет система контроле безбједности хране, а тиме и пољопривредно-прехранбени бренд.

У овом контексту, лабораторије представљају кључну компоненту у развоју снажног система контроле хране и неопходно је ојачати капацитете и хармонизовати начин рада постојећих лабораторија на нивоу ентитета и Брчко дистрикта БиХ.

Поред правног аспекта регулисања ланца безбједности хране, неопходно је подржати све наведене активности са одговарајућом ИТ, лабораторијском и другом опремом, што је једна од потенцијалних области ЕУ подршке у овом сектору у БиХ.

Листа подмјера:

- 6.6.1. Хармонизација законодавства у области безбједности хране у складу са ЕУ стандардима и најбољим праксама како би се подржао развој конкурентности пољопривредно-прехранбених производа;
- 6.6.2. Постепена хармонизација законодавства и пракси са политиком квалитета- EU PGI-PDO-TSG прописа - за увођење, регистрацију и промовисање PGI-PDO-TSG производа и других схема квалитета;
- 6.6.3. Подршка произвођачима да се сертификаирају по GLOBALGAP стандардима;
- 6.6.4. Подршка произвођачима да сертификају интегралну производњу (IP);

- 6.6.5. Подршка произвођачима и прерађивачима за испуњавање HACCP стандарда, захтјева добре хигијенске праксе и међународних трговинских и извозних стандарда;
- 6.6.6. Подршка увођењу система безбједности и квалитета хране и PGI-PDO-TSG производа;
- 6.6.7. Унапређење система, институционалних капацитета и службених контрола;
- 6.6.8. Јачање капацитета за управљање кризним ситуацијама у безбједности хране капацитетима за одговор и управљање хитним случајевима;
- 6.6.9. Јачање лабораторијских капацитета, укључујући оцјену и одобрење од стране надлежних органа.

КРАЈЊИ КОРИСНИЦИ: Физичка и правна лица уписана у РПГ/РК, лабораторије; надлежни органи

АДМИНИСТРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ И КРИТЕРИЈУМ ОДАБИРА: Административне процедуре и критеријум одабира прописују институције/донатори који усмјеравају средства у реализацију ове мјере, а биће дефинисани одговарајућим програмима/правилницима о исплати новчаних подстицаја.

ИНДИКАТОРИ ПРАЋЕЊА:

- Број усвојених планова, законских и подзаконских прописа и смјерница;
- Број прописа усклађених са ЕУ регулативом;
- Број правних или физичких лица који су увела системе осигурања квалитета и/или хигијенске стандарде;
- Број обучених пољопривредних произвођача и издатих сертификата;
- Број регистрованих производа са географским и другим ознакама;
- Број регистрованих заштићених производа (PDO, PGI, TSG);
- Број акредитованих лабораторија;
- Број нових акредитованих метода;
- % смањења инцидентних ситуација.

6.7. Подршка системима и услугама у ветеринарској и фитосанитарној области

Генерални опис мјере: Ветеринарске и фитосанитарне политике имају значајну улогу у свакој земљи. Неадекватна provedба ветеринарских/фитосанитарних активности може резултирати повећаном учесталости појаве инфективних болести животиња/биљака. По питању зооноза и људи, храна животињског поријекла је често извор инфекције, чиме се губи могућност судјеловања у међународној трговини животињама и производима животињског поријекла. Због постојања сталне опасности за здравље људи и животиња, организација и provedба заштите здравља животиња као и спровођење ветеринарских мјера за јавно здравље морају бити приоритет у свакој земљи.

Добро успостављена ветеринарска и узгојно-селекцијска служба има за циљ постизање одговарајућег нивоа контроле болести животиња, контроле узгоја, производности као и задовољавајућег система безбједности хране, да подиже повјерење потрошача, унапређује заштиту околине и пољопривреде, те доприноси могућностима трговине животињама и производима животињског поријекла са трећим земљама.

У БиХ постоје системи за регистрацију и одобрење субјеката у пословању са храном и врше их ентитетска министарства. Иако постоји заједнички оквир и јединствен принцип регистрације и одобравања субјеката у пословању са храном, активности нису хармонизоване.

Евиденције о субјектима који се баве храном/храном за животиње воде ентитети, Брчко дистрикт БиХ и кантони, подаци су доступни али нецентрализовани.

Идентификација животиња и контрола кретања представљају кључне алате за припрему и имплементацију мјера за контролу заразних болести животиња, као и система за додјелу здравственог статуса.

Мора се истаћи да је постојећи систем идентификације животиња нефункционалан и постоји потреба за његовим редефинисањем.

Недостаци у систему и проблеми који се могу појавити с тим у вези, наведени су у препорукама ФВО инспекцијске мисије за млијеко, која је проведена у БиХ.

Детаљан, вишегодишњи приступ контроли болести животиња и зооноза, и стратешки приступ за јачање капацитета за добробит животиња су неопходни, како би се осигурала заштита потрошача и створили услови за извоз живих животиња и производа животињског поријекла из БиХ.

Имајући у виду знатан друштвено-економски утицај заразних болести које се сузбијају у складу са важећим законодавством, осигурање имплементације програма за контролу ових болести је неопходно за јачање сектора пољопривреде у области сточарства и одржавања конкурентности произвођача у БиХ.

Додатно, потребно је узети у обзир и појаву егзотичних болести са прекограничним учинцима у регији, током неколико протеклих година, што је додатно закомпликовало напоре ветеринарских служби да одрже повољан здравствени статус животиња, те да осигурају услове за неометану међународну трговину живих животиња и производа животињског поријекла.

Такође, неопходно је успоставити функционалан систем у фитосанитарној области који обухваћа здравље биља, сјеме, садни материјал и заштиту нових сорти, СЗЗБ и минерална ђубрива.

Свака неусклађеност са законодавством ЕУ може представљати препреку напретку у преговорима о прикључењу ЕУ.

Кључни аспекти приступа и методе њихове имплементације: Потребно је наставити са даљом изградњом институционалних и административних капацитета у области безбједности хране и ветеринској, узгојно-селекцијској и фитосанитарној области у БиХ.

Правни оквир у овим областима се константно унапређује, нарочито у погледу проведених прописа, међутим, законодавство у овим областима треба додатно хармонизовати и усвајати у циљу потпуног усклађивања са стандардима и најбољим праксама ЕУ.

У ширем контексту, квалитет домаће производње се такође постиже кроз контролу и унапређење квалитета сјемена и садног материјала, програма и мјера за заштиту здравља биља и кориштење средстава за заштиту биља, као и provedбене програме и мјере за заштиту здравља и добробити животиња.

Успостављањем интегрисаног управљања штеточинама (IPM) у оквиру интегрисане производње, које је обавезујуће у ЕУ од 2014. године, биље и биљни производи постали би конкурентнији на тржишту ЕУ.

Постоји потреба унапређења ИТ подршке за евидентирање, прикупљање, проток и анализу података а који се односе на службене контроле, лабораторијске анализе, мониторинг податке, болести узроковане храном идр. Такође, постоји потреба и за успостављањем система за размјену података између институција на различитим нивоима власти.

Потребно припремити и провести програме подршке за производњу висококвалитетног сјемена и садног материјала, заштиту здравља биља и употребу и примјену средстава за заштиту биља.

Такав програм ће бити припремљен и имплементиран и за заштиту здравља животиња и побољшање добробити животиња.

Листа подмјера:

- 6.7.1. Наставак активности на хармонизацији ветеринарског, узгојно-селекционог и фитосанитарног законодавства пракси са ЕУ стандардима и најбољим праксама како би се подржао развој конкурентности пољопривредно-прехрамбених производа;
- 6.7.2. Јачање капацитета надлежних органа и инспекција за ветеринарство и фитосанитарну област, у складу са ЕУ захтјевима, и најбољим праксама и дефинисаним уставним надлежностима;
- 6.7.3. Унапређење система идентификације животиња и система контроле кретања у складу са уставним надлежностима;
- 6.7.4. Унапређење система службених контрола надлежних органа за ветеринарство, узгојно-селекцијске службе, сигурност хране и фитосанитарну област у складу са уставним надлежностима;
- 6.7.5. Јачање капацитета надлежних институција за управљање кризним ситуацијама у случају болести животиња или биљака/хитни случајеви, израда планова за непредвиђене ситуације у складу са уставним надлежностима;
- 6.7.6. Јачање ИТ капацитета надлежних органа и система за прикупљање података у ветеринарској, узгојно-селекцијској служби и фитосанитарној области у складу са уставним надлежностима;
- 6.7.7. Јачање лабораторијских капацитета на основу процјене и приједлога надлежних органа у складу са уставним надлежностима;
- 6.7.8. Припрема и имплементација програма подршке производњи висококвалитетног сјемена и садног материјала у складу са уставним надлежностима;
- 6.7.9. Припрема и спровођење програма подршке за заштиту здравља биља и кориштење и примјена производа за заштиту биља;
- 6.7.10. Припрема и имплементација програма за заштиту здравља животиња и унапређење добробити животиња.

КРАЈЊИ КОРИСНИЦИ: Физичка и правна лица уписана у РПГ/РК, лабораторије, надлежни органи

АДМИНИСТРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ И КРИТЕРИЈУМ ОДАБИРА: Административне процедуре и критеријум одабира прописују институције/донатори који усмјеравају средства у реализацију ове мјере, а биће дефинисани одговарајућим програмима/правилницима о исплати новчаних подстицаја.

ИНДИКАТОРИ ПРАЋЕЊА:

- Број усвојених планова, програма, закона, подзаконских аката и смјерница;
- Број хармонизираних ентитетских закона;
- Број прописа хармонизованих са ЕУ легислативом;
- Систем за идентификацију животиња у функцији;
- Фито регистри, регистри сјемена и садног материјала у функцији;
- Број обучених инспектора;
- % домаће произведеног сјемена;
- % домаће произведеног садног материјала.

6.8. Подршка органској производњи, заштити животне средине и смањење утицаја климатских промјена

Генерални опис мјере:

Органска производња: Широм свијета органска производња постаје све важнија. То је резултат све већег степена свијести потрошача о важности здраве прехране и растућих трендова у потражњи за природним, органски узгојеним пољопривредно-прехранбеним производима. За пољопривреднике у БиХ ово представља значајну прилику да прошире производњу и снабдијевање стандардне пољопривредне производње циљаним обимом органски произведених пољопривредних и прехранбених производа. Разлог за ово је релативно добро очуван пољопривредну околину, обиље нетакнутог земљишта и незагађене воде, а који пружају значајне предуслове за развој ове врсте производње. Осим тога, традиционалне методе производње које се често користе у БиХ, на много начина одговарају принципима органске пољопривреде и зато нуде додатну предност за многе произвођаче који би били заинтересовани да развију системе органске производње. Зато ће ова мјера подржати јачање сектора органске производње у складу са праксама ЕУ-а и захтјевима тржишта органске пољопривреде, засновано на системима контроле и сертификације органске производње у складу са међународно признатим стандардима на нивоу ЕУ-а, IFOAM-а и Codex Alimentarius. Мора се напоменути да се из године у годину повећава извоз производа који имају пратећи сертификат о органској производњи. Ова трговина стимулише развој система шире подршке, сертификације и контроле који ће имати за циљ постепено проширивање асортимана производа и тржишних прилика за органске производе из БиХ.

Заштита околине: БиХ је богата аутохтоним биљним и животињским врстама (пасминама и сортама) које чине важан дио генетског и културног наслеђа руралних подручја. Очување ове базе природних ресурса је од изузетне важности, као дио ширег интегрираног плана и програма руралног развоја. Ова мјера ће зато промовисати увођење политика, програма и практичних иницијатива како би се осигурала примјена добрих пољопривредних и еколошких пракси; заштита и одрживо коришћење пољопривредног земљишта; те шира заштита биоразноликости и руралних крајолика. То ће укључивати: успостављање система за континуирано праћење коришћења пољопривредног земљишта; праћење нивоа потенцијалног загађења и ерозије; праћење могућег губитка пољопривредног земљишта због његове претворбе у грађевинско земљиште; и праћење јавних и приватних травњака и ливада те њихово одрживо коришћење и заштиту.

Управљање ризицима климатских промјена и ублажавање посљедица: Развој пољопривреде у БиХ све чешће бива погођен посљедицама климатских промјена. То укључује повећање екстремних климатских услова који су узроковали чешће и обилније падавине и поплаве, непредвидљиве промјене температуре и непредвидљиве сезонске услове за одређене усјеве. Ове промјене су већ имале значајне посљедице за приносе одређених производа. Такве ће промјене постепено утицати на избор и распоред усјева, захтијевајући да се развију системи мијешаних усјева и да се развију разноврсније праксе у управљању пољопривредним добром. У оваквим околностима постепено се повећавају ризици за доходак пољопривредних газдинстава као и за квалитет живота и социјално-економски статус руралних домаћинстава. Због тога ће се развити и спровести подмјере које ће помоћи пољопривредницима у рјешавању утицаја климатских промјена, помажући при управљању ризицима и јачању савјетодавства, обуке и пружању информација како би се помогло сектору да се носи са промјењљивим условима, вођен, гдје је то релевантно, искуством и најбољим праксама ЕУ-а.

Кључни аспекти приступа и методе његовог спровођења:

Органска производња: С обзиром на све већу важност органске производње и растућу потражњу за конзумирањем органских производа, неопходно је креирати одржив систем за такву производњу. Финансијска подршка ће бити омогућена пољопривредним произвођачима и прерађивачима који желе постати органски произвођачи како би им се помогло са трошковима сертификације и везаних улагања. Како би се олакшала ова подршка, биће ојачане институционалне структуре подршке за регулацију органске производње, сертификацију и контролу. Уз то, правни оквир који регулише органску производњу у БиХ ће се усклађивати са ЕУ захтјевима и пружиће се подршка како би се осигурао квалитет и тржишни стандарди органске производње у БиХ.

Заштита околине: Како би се обезбиједила заштита руралних подручја са природним ограничењима, пружиће се подршка за развој и спровођењу пилот програма. Научене лекције током пилот програма ће бити коришћене за усмјеравање развоја свеобухватнијег скупа политика и мјера за очување и одрживо коришћење пољопривредног земљишта и генетских ресурса. Подршка ће такође бити пружена за заштиту и промоцију аутохтоних биљних и животињских врста (пасмина, сорти) које имају непроцјењиву важност као генетски ресурс земље и представљају важан дио генетског и културног наслеђа. За БиХ је веома важно да сачува аутохтоне животињске пасмине као што су босански брдски коњ, босански торњак, гатачко говедо, буша и праменка. Такође, постоје бројне сорте биљака и аутохтони биљни генетски ресурси који

исто тако захтијевају сличну заштиту. Ово ће се постићи успостављањем и/или јачањем посебних банака гена, гдје је то могуће.

Климатске промјене: Подршка ће се пружити пољопривредницима да промовишу увођење нових технологија које могу помоћи у спречавању или ублажавању учинака климатских промјена и одговорити изазову растућих потреба за производњом хране. Подршка кроз савјетодавне службе ће такође бити промовисана како би се помогло пољопривредницима да прилагоде пољопривредне производне системе, како би им помогли да реагују на учинке климатских промјена и управљају ризицима. Такође ће се истражити могућности подршке за шеме за осигурање усјева које покривају и усјеве погођене екстремним временским условима узрокованих климатским промјенама и које ће потенцијално бити пилотиране. Системи за надзор учинака климатских промјена и подршка научним иновацијама и ширењу знања и информација у овој области ће такође бити дио одговора који ће се развијати и спроводити. Осим тога, инвестициона подршка за пољопривредна газдинства биће осмишљена тако да као приоритет буду финансирања нових технологија и пракси (као што је примјена агротехничких мјера, асортимани, системи за узгој и управљање) који доприносе смањењу глобалног затопљавања и/или обезбјеђују иновативна рјешења.

Листа подмјера:

- 6.8.1. Подршка производњи, сертификацији и контроли органске производње на свим нивоима, у складу са најбољим праксама ЕУ-а и захтјевима тржишта;
- 6.8.2. Израда и спровођење програма праћења пољопривредног земљишта (плодност, загађење, ерозија, претворба, итд.) и стварање регулаторног оквира за ефикасно праћење стања пољопривредног земљишта;
- 6.8.3. Израда и спровођење пилот програма за развој и заштиту подручја са природним ограничењима (подручја у неповољнијем положају);
- 6.8.4. Израда и усвајање програма ревитализације за пашњаке и природне ливаде;
- 6.8.5. Израда и спровођење програма за подршку очувању и одрживом коришћењу генетских ресурса (на примјер: банке гена, теренско прикупљање, ботаничке баште, подизање свјести, публикације, итд.);
- 6.8.6. Подршка циљаним програмима за смањење учинака климатских промјена на пољопривредну производњу и иновативне акције (нпр. улагање у обновљиве изворе енергије на пољопривредном газдинству-сунчева и геотермална енергија, енергија на органски отпад и сл.).

КРАЈЊИ КОРИСНИЦИ: Физичка и правна лица уписана у РПГ/РК, надлежне институције или организације

АДМИНИСТРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ И КРИТЕРИЈУМ ОДАБИРА: Административне процедуре и критеријум одабира прописују институције/донатори који усмјеравају средства у реализацију ове мјере, а биће дефинисани одговарајућим програмима/правилницима о исплати новчаних подстицаја.

ИНДИКАТОРИ ПРАЋЕЊА:

- Број корисника;

- Величина површине под органском производњом;
- Укупна површина ревитализованих пашњака и ливада;
- Број врста и број животиња аутохтоних пасмина, број, врсте и површине засађених аутохтоним сортама за које је пружена подршка;
- Број пољопривредних газдинстава, удружења или задруга које испуњавају услове за ову врсту подршке;
- Вриједност плаћене подршке КМ;
- Ниво подршке за одржавање банака гена КМ;
- Број пројеката за смањење учинка климатских промјена на пољопривредну производњу.

6.9. Подршка развоју административног сектора и услуга информационе подршке

Генерални опис мјере: Како би се ријешно недостатак поузданих информација, статистичких и административних система података за ефикасно управљање и подршку сектору потребно је надоградити све постојеће системе услуга и подршке сектора, на свим нивоим, у складу са уставним надлежностима.

ЕУ је развила стандардизоване приступе и методе за прикупљање таквих информација и системе који су потребни да то подрже.

Потребно је ојачати информације о пољопривреди, статистичке и административне системе у БиХ како би се подржало спровођење пољопривредних политика и њихово праћење, те користили резултати за процјену утицаја политике, и на основу тога, вршиле прилагодбе у одређеним мјерама како би биле што ефикасније.

Ова мјера ће подржати успостављање основних елемената усклађеног пољопривредног информационог и административног система како би се подржао сектор, а односи се на развој унапријеђених регистара пољопривредних произвођача према ЕУ стандардима на ентитеском нивоу и у Брчко дистрикту БиХ, што ће представљати платформу за осигурање критеријума прихватљивости произвођача за будућу финансијску подршку.

Додатно мјера укључује и развој регистра домаћих животиња успостављеним у складу са ЕУ стандардима, који ће на јасан начин бити повезан са финансијском подршком и који ће обезбиједити контролу унутрашње трговине животињама и праћење слједивости производа животињског поријекла, што су неопходни услови за испуњавање стандарда ЕУ тржишта, као и иницијативе за јачање система прикупљања пољопривредних статистичких података, њихово упоређивање и дијелење, како би се постепено ускладили са стандардима Еуростата.

Побољшано усклађивање приступа који се користе за дизајн и развој система ће оптимизовати коришћење и ефикасност ресурса те унаприједити координацију и сарадњу између свих нивоа управљања, а у интересу пољопривредног сектора и његовог будућег развоја. То ће захтијевати повезивање ентитетских и база података на нивоу БиХ и постепено кренуће система информација и администрирања, који ће испунити захтјеве ЕУ.

Кључни аспекти приступа и методе његовог спровођења: Приступ у изради и спровођењу ове мјере ће бити да се обезбиједи бољи начин прикупљања података и успостављање одговарајућих мрежа размјене података између различитих нивоа власти у БиХ, који су стандардизовани и усклађени како би се обезбиједила квалитета, цјеловитост и поузданост свих извора података. Такође, неопходно је ускладити ову врсту информација са ЕУ нормама и стандардима који регулишу прикупљање и обраду података, чинећи их доступним у складу са одређеним спецификацијама, степеном тачности и заступљености циљане популације.

Успостављање модела подршке који ће омогућити прикупљање и анализу података у FADN-у, подршка ажурирању система евиденција пољопривредних газдинстава и клијената, одржавање и редовно ажурирање PTIS-а, успостављање модела редовног одржавања и ажурирања дигиталних ортофотографија и дигиталних катастарских палнова у оквиру LPIS-а су дио неопходних активности како би се подигао ниво развоја PTIS-а у БиХ.

Укратко, неопходно је обезбиједити постепени развој цјелокупне инфраструктуре како би се успоставили и одржавали појединачни информативни системи, омогућило њихово комуницирање и размјена података и омогућило им да дјелују на начин да обезбјеђују унапријед дефинисане информације, доступне институцијама БиХ, ентитета, Брчко дистрикта и ЕУ, у складу са заједничким стандардима.

Листа подмјера:

- 6.9.1 Успостављање, развој и одржавање хармонизованих регистара пољопривредних произвођача у складу са уставним надлежностима;
- 6.9.2 Унапређење и одржавање Система идентификације и кретања животиња у складу са уставним надлежностима;
- 6.9.3 Унапређење и одржавање FADN-а Мреже рачуноводствених података у складу са уставним надлежностима;
- 6.9.4 Јачање система и услуга за статистику у пољопривреди у складу са надлежностима;
- 6.9.5 Успостављање и одржавање Система за информисање о пољопривредном тржишту (AMIS) у складу са надлежностима;
- 6.9.6 Успостављање Система за идентификацију земљишних парцела (LPIS) у складу са надлежностима;
- 6.9.7 Успостављање Службе за предвиђање и извјештавање у пољопривреди (AFRS) у складу са надлежностима;
- 6.9.8 Спровођење пољопривредног пописа у складу са уставним надлежностима.

КРАЈЊИ КОРИСНИЦИ: надлежне институције на свим нивоима власти

АДМИНИСТРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ И КРИТЕРИЈУМ ОДАБИРА: Административне процедуре и критеријум одабира прописују институције/донатори који усмјеравају средства у реализацију ове мјере, а биће дефинисани одговарајућим програмима/правилницима о исплати новчаних подстицаја.

ИНДИКАТОРИ ПРАЋЕЊА:

- Нови статистички подаци доступни и објављени;
- Оперативни нови системи;
- Број особља обученог за рад на новим системима и услугама.

6.10. Подршка развоју капацитета институционалног управљања

Генерални опис мјере: Јачање институционалних капацитета за стварање и спровођење пољопривредне политике у БиХ је један од најважнијих и најсложенијих мултидисциплинарних циљева Стратешког плана, без којих ефикасно спровођење практичних активности и мјера дефинисаних у Стратешком плану неће бити могуће.

Везано уз стална буџетска ограничења, такође, постоје и значајни изазови за институционалне капацитете у постојећим структурама надлежних институција у односу на: управљање политиком и програмом, анализу, праћење и административне капацитете; платне системе, процедуре и услуге; регистре и остале сродне административне системе и услуге; службе за инспекцију и контролу; итд.

Капацитети и механизми који олакшавају трговину на ентитетском, односно спољну трговину на нивоу БиХ, у пољопривредном и прехранбеном сектору и спровођење опсежних обавеза дефинисаних важећим споразумима о слободној трговини са ЕУ и ЦЕФТА споразумом, такође су врло ограничени. Ова слабост се протеже на област олакшавања трговине, промоцију извоза и заштиту домаће производње.

Јачање ових и других повезаних институционалних капацитета у наредном периоду ће бити кључни за промовисање унапређене конкурентности, трговине и извоза бх. пољопривредно-прехранбених производа.

Кључни аспекти приступа и методе његове provedбе: Како би се подржао ефикаснији развој, координација и спровођењу политике пољопривреде, прехране и руралног развоја у сектору и осигурало спровођење широког и комплексног низа специфичних мјера дефинисаних Стратешким планом, јачање институционалних капацитета на свим нивоима ће бити од кључне важности. Капацитети институција надлежних за сектор пољопривреде биће ојачани у смислу развоја људских ресурса, те унапређења административних пракси и процеса који ће резултирати бољом ефикасношћу рада јавне администрације усмјереног према интересима корисника.

Надлежне институције, у сарадњи са владиним и невладиним сектором, континуирано раде на припреми, усаглашавању и усвајању закона и подзаконских аката неопходних и од важности за сектор пољопривреде и прехранбене индустрије, водећи при томе рачуна да они буду у што већој мјери у складу са *acquis* како би се благовремено вршиле припреме за потпуно преузимање регулативе ЕУ када БиХ постане чланица те интеграције.

У циљу побољшања рада пољопривредних платних система у БиХ, покренуће се иницијатива између релевантних ентитетских и БД БиХ и институција на нивоу БиХ како би се израдио план за постепену хармонизацију процедура и смјерница између свих нивоа управљања и усклађивање са оним које се примјењује ЕУ, као дио припремних активности за претприступне фондове.

Иницијативе за институционално јачање ће бити надопуњене подршком програмима стажирања и стипендирања ради промоције и привлачење нових, младих, талентованих појединаца да се укључе у сектор јавне администрације и управљања. Циљ ће бити покретање програма који ће моћи генерисати будуће менаџере и водитеље сектора који ће бити потребни у будућности како се буде настављао процес интеграције у ЕУ и повећавала сложеност и распон регулаторних функција.

Цјелокупни циљ ових институционалних процјена и додатних прилагођавања ће унаприједити ефикасност и дјелотворност свих организационих јединица и нивоа, те постепено јачати везе и партнерства међу кључним организацијама јавне управе и приватног сектора као и са локалним руралним организацијама и развојним партнерима који ће бити укључени у новопланиране иницијативе руралног развоја.

Листа подмјера:

- 6.10.1 Јачање капацитета и повећање ефикасности министарстава и припадајућих јавних институција и организација у складу са уставним надлежностима;
- 6.10.2 Усвајање и хармонизација прописа из области пољопривреде на свим нивоима власти у складу са уставним надлежностима;
- 6.10.3 Унапређење структура за управљање плаћањима у пољопривреди и руралном развоју, те контролних и координацијских структура и капацитета у складу са уставним надлежностима;
- 6.10.4 Успостављање система за праћење и оцјену јавних политика у области пољопривреде и руралног развоја;
- 6.10.5 Доношење мјера за унапређење спољне трговине пољопривредним и прехранбеним производима и заштиту домаће производње на свим нивоима;
- 6.10.6 Унапређење хоризонталне и вертикалне институционалне координације и размјене информација између надлежних тијела за пољопривреду и рурални развој са другим релевантним секторима у БиХ у складу са уставним надлежностима.

КРАЈЊИ КОРИСНИЦИ: надлежне институције у складу са уставним надлежностима

АДМИНИСТРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ И КРИТЕРИЈУМ ОДАБИРА: Административне процедуре и критеријум одабира прописују институције/донатори који усмјеравају средства у реализацију ове мјере, а биће дефинисани одговарајућим програмима/правницима о исплати новчаних подстицаја.

ИНДИКАТОРИ ПРАЋЕЊА:

- Годишња провјера вјештина запосленог особља у институцијама;
- Број нових креираних и усвојених политика и процедура усклађених са ЕУ;
- Број нових, усклађених закона и спроведбених прописа који су усвојени;
- Финансијско извјештавање о управљању и праћењу јавних средстава.

6.11. Мултидисциплинарне активности

Генерални опис мјере: Проблем старења пољопривредних произвођача је веома изражен у цијелој Европи, а БиХ није изузетак. Упркос недостатку послова и веома ограниченим могућностима запослења, веома мали број младих људи се опредјељује за пољопривреду. Дугорочно гледано то може представљати проблем, нарочито ако се има у виду чињеница да у БиХ као ни у њеним ентитетима и Брчко дистрикта БиХ нема иницијатива нити буџетске подршке којом би се младе генерације охрабриле да наставе (или оснују) дјелатност у пољопривреди или у руралним подручјима. Осим овог питања, постоји и други проблем недовољне равноправности полова и истицања важности активне улоге жена у пољопривредном сектору. У складу са постојећом праксом Европске уније и приближавањем ЗПП ЕУ потребан је агилнији приступ овим питањима у БиХ.

Кључни аспекти приступа и методе његовог спровођења: Неопходно је охрабрити младе људе и жене да се више укључе у пољопривредну дјелатност како би се зауставили растући негативни трендови. Подршка се треба осмислити тако да се приликом подношења захтјева за добијање одређених грантовских средстава предност даје младим људима, односно женама или на начин да та подршка буде посебно усмјерена на намјенске мјере.

Једноставнији и повољнији приступ руралним кредитима, једноставнија куповина земљишта (или пренос власништва на пољопривредне произвођаче), повољан приступ провођењу различитих мјера за улагање у пољопривредна газдинства представљају мјере којима се млади људи могу охрабрити да остану у руралним подручјима и на својим посједима. Исто тако је веома важно охрабрити учешће младих људи, односно жена у различитим удружењима која се баве питањима пољопривреде и руралног развоја.

Остале мултидисциплинарне теме обухватају агро-околину који је експлицитно обрађен кроз друге мјере, а који ће се генерално више обрађивати кроз промоцију, обуку и сертификацију произвођача из добрих пољопривредних и околинских пракси. Овдје се заправо мисли на *cross compliance* односно испуњавање захтјева везаних за заштиту околине, одржавање плодности земљишта, добробити животиња и др.

Подмјере:

- 6.11.1 Подршка младим пољопривредницима и младим предузетницима у руралним подручјима;
- 6.11.2 Подршка равноправности полова;
- 6.11.3 Подршка агро-околинској заштити.

КРАЉЊИ КОРИСНИЦИ: физичка и правна лица уписана у РПГ/РК, становништво руралних подручја, млади и жене.

АДМИНИСТРАТИВНЕ ПРОЦЕДУРЕ И КРИТЕРИЈУМ ОДАБИРА: Административне процедуре и критеријум одабира прописују институције/донатори који усмјеравају средства у реализацију ове мјере, а биће дефинисани одговарајућим програмима/правилницима о исплати новчаних подстицаја.

ИНДИКАТОРИ ПРАЋЕЊА:

- Број младих пољопривредника;
- Број младих предузетника;
- Учешће жена у инвестиционим програмима за пољопривредна газдинства и диверзификацију руралне економије;
- Број уговора;
- Величина пољопривредног земљишта (ha) у околинских уговорима;
- Број одређених врста подржаних активности.

7. Индикативни акциони план

Детаљни акциони планови ће се израђивати годишње

Табела 7: Индикативни акциони план

#	Мјера	Подмјера	Рок											
			БИХ	ФБИХ	РС	БДБИХ	БИХ	ФБИХ	РС	БДБИХ	БИХ	ФБИХ	РС	БДБИХ
1	Директна подршка пољопривредним произвођачима	1.1 Директна плаћања сточарству и рибарству	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		1.2 Директна плаћања у билној производњи	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		1.3 Директна плаћања по јединици инпута и оупута	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		1.4 Директна плаћања за друге пољопривредно-прехранбене производе	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2	Подршка инвестицијама пољопривредних предузећа,	2.1 Подршка инвестицијама у сточарству и рибарству	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		2.2 Подршка инвестицијама у билној производњи	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Mjera	Podmjeri	God															
		2018		2019		2020		2021		2022		2023					
		BH	FBH	PC	DBH	BH	FBH	PC	DBH	BH	FBH	PC	DBH	BH	FBH	PC	DBH
производничких група и прерађивача	2.3 Подршка инвестицијама у пољопривредну механизацију		x	x	x		x	x	x		x	x	x		x	x	x
	2.4 Подршка изградњи инфраструктуре за наводњавање, одводњавање и заштиту од поплава		x	x	x		x	x	x		x	x	x		x	x	x
	2.5 Подршка устостављању и развоју производњачких група (удружења/ удруга, задруга и др.)		x	x	x		x	x	x		x	x	x		x	x	x
	2.6. Подршка инвестицијама у производњи енергије из биомасе из пољопривредног отпада;		x	x	x		x	x	x		x	x	x		x	x	x
	2.7. Подршка инвестицијама у инфраструктуру и опрему за складиштење, прераду и маркетинг пољопривредно-прехранбених производа		x	x	x		x	x	x		x	x	x		x	x	x
	2.8. Промоција пољопривредно-прехранбене трговине и извоза укључујући присуство на међународним сајмовима и изложбама.		x	x	x		x	x	x		x	x	x		x	x	x

Мјера	Рок											
	2018			2019			2020			2021		
	БНХ	ФБНХ	РГ	БДБНХ	БНХ	ФБНХ	РГ	БДБНХ	БНХ	ФБНХ	РГ	БДБНХ
3	Подршка стручном усавршавању, развоју знања и обезбјеђењу савјета и информација	3.1 Јачање система стручних служби за информисање, служби за обуку и савјетодавањих служби кроз развој заједничких програма обука, система сертификације, портала за размјену знања и праћење и евалуацију квалитета тог система	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4	Подршка развоју руралне инфраструктуре и побољшање доступности услуга сеоском становништву	3.2 Подршка развоју јавних и приватних савјетодавањих услуга у пољопривреди и руралном развоју	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		3.3 Развој и јачање система истраживања у пољопривреди и подршка практичним демонстрацијама	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		4.1 Подршка унапређењу доступности јавних услуга у руралном подручју (јавног превоза, образовања, система здравствене и социјалне заштите, културних и спортских садржаја)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		4.2 Подршка унапређењу јавне инфраструктуре у руралним	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

#	Мјера	Година	Пош											
			БНХ	ФБНХ	РС	БДНХ	БНХ	ФБНХ	РС	БДНХ	БНХ	ФБНХ	РС	БДНХ
5	Поддршка диверзификацији у руралним подручјима	подручјима (путна инфраструктура, њивски путеви, противградна заштита, водоснабдевање, интернет мрежа, радио и ТВ сигнал, електроснабдевање, инфраструктура за управљање отпадом);												
		4.3 Поддршка ревитализацији сточних и зелених пијаца	x	x		x		x	x		x		x	x
		4.4. Поддршка истраживањима и заштити природног наслеђа и културно-историјског наслеђа.	x	x				x	x				x	
		5.1 Поддршка инвестицијама у диверзификацију активности везаних за запошљавање на и ван пољопривредног газдинства	x	x		x		x	x		x		x	x
		5.2 Поддршка инвестицијама за развој руралног туризма	x	x				x	x		x		x	
		5.3. Поддршка покретању микро-бизниса у руралним подручјима (укључујући програме обука и едукација за покретање новог бизниса);	x	x		x		x	x		x		x	x

Мјера	Подмјере	Рок											
		БНХ	ФВНХ	РР	БДНХ	БНХ	ФВНХ	РР	БДНХ	БНХ	ФВНХ	РР	БДНХ
6	Подршка развоју јавне инфраструктуре квалитета и услуга у пољопривредно-прехрамбеном сектору	5.4 Подршка развоју друштвених организација и друштвених услуга у руралним подручјима	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		5.5. Подршка оснивању локалних акционих група, изради локалних развојних стратегија и управљању мањим пројектима у локалним руралним заједницама	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		6.1 Хармонизација законодавства у области безбједности хране у складу са ЕУ стандардима и најбољим праксама како би се подржао развој конкурентности пољопривредно-прехрамбених производа	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		6.2 Постепена хармонизација законодавства и пракси са политиком квалитета- ЕУ PGI-PDO-TSG прописи- за увођење, регистрацију и промовирање PGI-PDO-TSG производа и других шема квалитета	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		6.3. Подршка произвођачима да се сертификају по GLOBAL GAP стандардима	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Мјера	Година											
	2018			2019			2020			2021		
	ВНХ	ФВНХ	РС	БДВНХ	ВНХ	ФВНХ	РС	БДВНХ	ВНХ	ФВНХ	РС	БДВНХ
6.4. Подршка произвођачима да сертифицишу интегралну производњу (IP);	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x
6.5. Подршка произвођачима и прерађивачима за испуњавање НАССР стандарда, захтјева добре хигијенске праксе и међународних трговинских и извозних стандарда	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x
6.6. Подршка увођењу система безбједности и квалитета хране и PGI-PDO-TSG производа;	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x
6.7. Унапређење система, институционалних капацитета и службених контрола	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x
6.8. Јачање капацитета за управљање кризним ситуацијама у безбједности хране капацитетима за одговор и управљање хитним случајевима;	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x
6.9. Јачање лабораторијских капацитета, укључујући оцјену и одобрење од стране надлежних тијела.	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x

#	Мјера	Година	Рок											
			БХ	ФБХ	РС	БДБХ	БХ	ФБХ	РС	БДБХ	БХ	ФБХ	РС	БДБХ
7	Подршка системима и услугама у ветеринарској и фитосанитарној области	7.1 Наставак активности на хармонизацији ветеринарског и фитосанитарног законодавства и пракси са ЕУ стандардима и најбољим праксама како би се подржао развој конкурентности пољопривредно-прехранбених производа ;	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		7.2 Јачање капацитета надлежних тијела и инспекција за ветеринарство И фитосанитарну област, у складу са ЕУ захтјевима, и најбољим праксама и дефинисаним уставним надлежностима	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		7.3 Унапређење система идентификације животиња и система контроле кретања у складу са уставним надлежностима	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		7.4 Унапређење система службених контрола надлежних органа за ветеринарство и фитосанитарну област у складу са уставним надлежностима	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

#	Мјера	Помјере	Год											
			БМХ	ФБМХ	РГ	БДБМХ	БМХ	ФБМХ	РГ	БДБМХ	БМХ	ФБМХ	РГ	БДБМХ
		7.5 Јачање капацитета надлежних институција за управљање кризним ситуацијама у случају болести животиња или биљака/хитни случајеви, израда планова за непредвиђене ситуације у складу са уставним надлежностима	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		7.6 Јачање IT капацитета и прикупљања података у ветеринарској, узгојно-селекцијској и фитосанитарној области у складу са уставним надлежностима	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		7.7 Јачање лабораторијских капацитета на основу процјене и приједлога надлежних органа у складу са уставним надлежностима		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		7.8 Припрема и имплементација програма подршке производњи висококвалитетног сјемена и садног материјала у складу са уставним надлежностима		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		7.9 Припрема и provedba програма подршке за заштиту здравља биља и		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

#	Мјера	Поднојер	Год											
			БНХ	ФВХ	РС	БДНХ	БНХ	ФВХ	РС	БДНХ	БНХ	ФВХ	РС	БДНХ
		кориштење и примјена производа за заштиту биља												
		7.10 Припрема и имплементација програма за заштиту здравља животиња и унапређење добробити животиња	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		8.1 Подршку производњи, сертификацији и контроли органске производње на свим нивоима, у складу са најбољим праксама ЕУ-а и захтјевима тржишта	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
8	Подршка органској производњи, заштити околине и смањење утицаја климатских промјена	8.2 Израда и provedба програма праћења пољопривредног земљишта (плодност, загађење, ерозија, претворба, итд.) и стварање регулаторног оквира за учинкито праћење стања пољопривредног земљишта;	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		8.3 Израда и provedба пилот програма за развој подручја са природним ограничењима (мање повољна подручја)	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

#	Мјера	Помјери	Год											
			БНХ	ФВНХ	РГ	БНХ	ФВНХ	РГ	БНХ	ФВНХ	РГ	БНХ	ФВНХ	РГ
		8.4 Израда и усвајање програма ревитализације за пашњаке и природне ливаде												
		8.5 Израда и provedba програма за подршку очувању и одрживом кориштењу генетских ресурса (на примјер банке гена, теренско прикупљање, ботаничке баште, итд.);												
		8.6 Подршка циљаним програмима за смањење учинака климатских промјена на пољопривредну производњу и иновативне акције (нпр. улагање у обновљиве изворе енергије на пољопривредном газдинству-сунчева и геотермална енергија, енергија на органски отпад и сл.).												
9	Подршка развоју административног сектора и услуга информационе подршке	9.1 Успостављање, развој и одржавање хармонизираних регистара пољопривредних произвођача у складу са уставним надлежностима;												
		9.2 Унапређење и одржавање Система за идентификацију и												

№	Мјесто	Година												Рок
		2018		2019		2020		2021						
		БИХ	ФБИХ	РС	БДБИХ	БИХ	ФБИХ	РС	БДБИХ	БИХ	ФБИХ	РС	БДБИХ	
	кретање животиња у складу са уставним надлежностима													
	9.3 Унапређење и одржавање FADN - Мреже рачуноводствених података са фарми у складу са уставним надлежностима	х	х	х	х	х	х	х	х	х	х	х	х	
	9.4 Јачање система и услуга за статистику у пољопривреди у складу са уставним надлежностима	х	х	х	х	х	х	х	х	х	х	х	х	
	9.5 Успостављање и одржавање Система за информисање о пољопривредном тржишту (AMIS) у складу са уставним надлежностима	х	х	х	х	х	х	х	х	х	х	х	х	
	9.6 Успостављање Система за идентификацију земљишних парцела (LPIS) у складу са уставним надлежностима	х	х	х	х	х	х	х	х	х	х	х	х	
	9.7 Успостављање Службе за предвиђање и извјештавање у пољопривреди (AFRS) у складу са уставним надлежностима ;		х	х	х		х	х	х		х	х	х	

№	Мјера	Подмјера	Рок											
			БиХ	ФБиХ	РС	БДБиХ	БиХ	ФБиХ	РС	БДБиХ	БиХ	ФБиХ	РС	БДБиХ
10	Подршка развоју капацитета институционално г управљања	9.8 Спровођење пољопривредног пописа у складу са уставним надлежностима	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		10.1. Јачање капацитета и повећање ефикасности министарства и припадајућих јавних институција и организација у складу са уставним надлежностима.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		10.2 Усвајање и хармонизација прописа из области пољопривреде на свим нивоима власти у складу са уставним надлежностима	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		10.3 Унапређење структура за управљање плаћањима у пољопривреди и руралном развоју, те контролних и координајских структура и капацитета у складу са уставним надлежностима	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
		10.4 Успостављање система за праћење и оцјену јавних политика у области пољопривреде и руралног развоја	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

8. Индикативни буџетски оквир (2018-2021)

8.1. Укупне буџетске алокације

Потребна средства за имплементацију активности предвиђених овим документом дефинисана су оквирним финансијским и стратешким документима надлежних институција који укључују и буџетска и ванбуџетска средства (донаторска, кредитна).

Средства која су предвиђена у Буџету Министарства спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине намијењена су за финансирање учешћа на сајамским и другим манифестацијама у земљи и иностранству у сврху промовисања домаће производње. С обзиром да се средства додјељују и за пољопривреду и остале дјелатности, наведени износ се односи на просјечан износ средства додијељен за сајамске и друге манифестације у посљедње три године, а које су се односиле на пољопривреду.

Средства која су планирана у Буџету Канцеларије за ветеринарство БиХ односе се на уговорене услуге штампање маркица и контролу заразних болести. Документом Оквирног Буџета 2018-2020. за ове намјене планирано је повећање.

Укупне буџетске алокације за Републике Српске односе се и на процјену средстава која се додјељу на нивоу локалних заједница.

Донаторска средства (укључујући и средства ЕУ) представљају недостајућа средства за имплементацију постављених циљева и мјера узимајући у обзир раст БДП од 3% чиме би се обезбиједило и повећање издвајања средства из свих буџета за пољопривреду и рурални развој. Учешће приватних средства у реализацији постављених циљева и мјера базирано је на искуствима сличних иницијатива и активности у земљама Западног Балкана.

Табела 8: Укупне буџетске алокације (КМ)

Све мере	Мере од интереса				
Извор	2018	2019	2020	2021	Тотал
МСТЕО и УЗВ	1.796.000	1.796.000	1.796.000	1.796.000	7.184.000
Федерација БиХ	91.500.000	114.200.000	127.500.000	141.000.000	474.200.000
Кантони у ФБиХ	20.000.000	23.000.000	23.000.000	23.000.000	89.000.000
Република Српска	99.732.000	111.931.000	117.128.000	124.584.000	453.375.000
Брчко дистрикт БиХ	8.950.000	9.650.000	9.871.000	10.400.660	38.871.660
Укупно БиХ	221.978.000	260.577.000	279.295.000	300.780.660	1.062.630.660
ЕУ	-	-	-	-	-
Донатори	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%
Приватна	13-17%	13-17%	13-17%	13-17%	13-17%

8.2. Буџетске алокације по циљевима

Табела 9: Буџетске алокације према циљевима (КМ)

Циљ 1: Осигурање стабилности дохода и издјелачање услуга постовања са околином					
Извор	2018	2019	2020	2021	Тотал
Федерација БиХ	55 500.000	57.200 000	59 000.000	60.500 000	232.200 000
Кантони у ФБиХ	16.000.000	16 000 000	16 000 000	16 000 000	64 000 000
Република Српска	62.365.000	65.735 000	69 230 000	73.375 000	270.705 000
Брчко дистрикт БиХ	7.500 000	7 650 000	7.803 000	7.959 060	30 912 060
Укупно БиХ	141.365.000	146.585.000	152.033.000	157.834.060	597.817.060
Донатори	-	-	-	-	-
Приватна	-	-	-	-	-
Циљ 2: Јачање конкурентности пољопривреде, шумарства и руралних подручја кроз повећање нивоа инвестиција и унапређење преноса знања и промовирање иновација					
Извор	2018	2019	2020	2021	Тотал
БиХ - МСТЕО	200.000	200 000	200.000	200.000	800 000
Федерација БиХ	15.000.000	29.210.000	33 560.000	38.690 000	116 460 000
Кантони у ФБиХ	0	0	0	0	0
Република Српска	25 056 375	26 209.500	26.569.750	25.613.375	103.449 000
БД БиХ	950.000	1.140.000	1.368.000	1.641.600	5 099 600
Укупно БиХ	41.206.375	56.759.500	61.697.750	66.144.975	225.808.600
Донатори	10-15 %	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%
Приватна	50-55%	50-55%	50-55%	50-55%	50-55%
Циљ 3: Унапређење тржишности пољопривредно-прехрамбених производа кроз повећање додате вриједности, побољшање стандарда квалитета и сигурности и јачање веза унутар ланца вриједности					
Извор	2018	2019	2020	2021	Тоталс
УзВ	1.596 000	1.596.000	1.596.000	1.596.000	6.384.000
Федерација БиХ	7.500 000	8.490.000	11.040.000	14.310.000	41.340 000
Кантони у ФБиХ	0	0	0	0	0
Република Српска	2.381.000	2 533.500	2.998.500	3.276.000	11.189.000
Брчко дистрикт БиХ	0	0	0	0	0
Укупно БиХ	11.477.000	12.619.500	15.634.500	19.182.000	58.913.000
Донатори	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%
Приватна	3-6%	3-6%	3-6%	3-6%	3-6%
Циљ 4: Одрживо управљање природним ресурсима и прилагођавање климатским промјенама					
Извор	2018	2019	2020	2021	Тотал
Федерација БиХ	420.000	950 000	1.180 000	1.350 000	3 900 000
Кантони у ФБиХ	0	0	0	0	0
Република Српска	805.000	7.742.375	8.158.250	11.750.775	28.456.400
Брчко дистрикт БиХ	0	0	0	0	0
Укупно БиХ	1.225.000	8.692.375	9.338.250	13.100.775	32.356.400
Донатори	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%
Приватна	-	-	-	-	-

Циљ 5: Побољшање квалитета живота у руралним подручјима кроз остваривање нових извора прихода и унапређење физичке инфраструктуре, друштвене укључености и доступности јавних услуга.					
Извор	2018	2019	2020	2021	Тотал
Федерација БиХ	5.700 000	9.650.000	11.490 000	13.770.000	40 610 000
Кантони у ФБиХ	4 000 000	7.000 000	7.000 000	7.000.000	25 000 000
Република Српска	2.914.625	3 375 625	3.451.500	3.723 850	13 465 600
Брчко дистрикт БиХ	300.000	300 000	300.000	300.000	1.200 000
Укупно БиХ	12.914.625	20.325.625	22.241.500	24.739.850	80.275.600
Донатори	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%	10-15%
Приватна	25-30%	25-30%	25-30%	25-30%	25-30%
Циљ 6: Унапређење институционалних система и капацитета и хармонизација правног оквира, из области пољопривреде и руралног развоја, на свим нивоима власти, у складу са уставним надлежностима, у правцу постепеног приближавања заједничкој пољопривредној политици ЕУ					
Извор	2018	2019	2020	2021	Тотал
Федерација БиХ	7.380 000	8.700.000	11.230 000	12 380 000	39.690.000
Кантони у ФБиХ	0	0	0	0	0
Република Српска	6 210.000	6.335 000	6.720.000	6.845.000	26.110 000
БД БиХ	200.000	300 000	400.000	500.000	1.400 000
Укупно БиХ	13.790.000	15.335.000	18.350.000	19.725.000	67.200.000
Донатори	30- 50%	30-50%	30-50%	30-50%	30-50%
Приватна	-	-	-	-	-

11605

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE**
Federalno ministarstvo poljoprivrede
vodoprivrede i šumarstva

**BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA**
Federal Ministry of Agriculture, Water
Management and Forestry

Broj: 04-24/1-1763-1/17 P.J.
Sarajevo, 04. 09. 2017. godine

**BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I
EKONOMSKIH ODNOSA**

**BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE
I EKONOMSKIH ODNOSA
SARAJEVO**

PRIMLJENO: 12. 09. 2017			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Fedni broj	Broj prijema
10	28-	3118-1/17	

n/p pom. ministra gosp. Dušana Neškovića

10-4
12/09/17

PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH; dostavlja se

Veza: Vaš akt broj 10-4-28-3118/17 od 23. 08. 2017. godine

Poštovani,

Sukladno traženom u Vašem dopisu dostavljamo mišljenje vezano za izradu Nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine.

Budući da je proces izrade Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine 2018.-2021. godine proveden u skladu sa Zakonom o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju („Službeni glasnik BiH“ broj 50/08), te da su pri tom poštovane i preporuke Delegacije EU u BiH, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva daje pozitivno mišljenje na dostavljeni Nacrt.

Naglašavamo važnost usvajanja ovog strateškog dokumenta koji je osnovni preduvjet za korištenje EU IPA II sredstava namijenjenih za stvaranje povoljnijeg ambijenta i povećanje konkurentnosti poljoprivrednog sektora u Bosni i Hercegovini.

Stoga se nadamo da će Strateški plan ruralnog razvoja BiH, u najkraćem mogućem roku, biti usvojen od strane nadležnih državnih institucija.

Molimo Vas da samo još jednom izvršite provjere tehničkih i stručnih pogrešaka na koje smo već ukazivali, a koje na pojedinim mjestima i dalje uočavamo u dostavljenom Nacrtu strateškog plana.

S poštovanjem,

mr. sci. Senad Dedić

Dostaviti:

naslovu
- u spis predmeta

¹Sarajevo, Marka Marulića br.2 Tel:+ 387 33 72 65 91, Fax: 033 72 66 69

E-mail: kabinet@fmpvs.gov.ba

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
БРЧКО ДИСТРИКТ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
ВЛАДА

118/6
BOSNA I HERCEGOVINA
BRČKO DISTRIKT
BOSNE I HERCEGOVINE
V L A D A

BOSN WAR MIRA 1. 76100 BRČKO DISTRIKT BiH
TEL: 049 240 830. FAX: 049 217 142

www.bdcrra.net

BH VAVAR MIRA 1. 76100 BRČKO DISTRIKT BiH
TEL: 049 240 830. FAX: 049 217 142

Broj predmeta: 23-002500/17
Broj akta: 01.11-1161DS-003/17
Datum: 23.11.2017. godine
Mjesto: Brčko

Na osnovu člana 52. Statuta Brčko distrikta Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, broj 2/10) i člana 10. i člana 11. stav (4) Zakona o Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, broj: 19/07, 36/07, 38/07, 02/08, 17/08, 23/08, 14/10, 28/12 i 22/17), a u vezi s dopisom Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, broj: 10-4-28-3118/17 od 23. 8. 2017. godine, na Prijedlog Odjeljenja za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu, broj: 23-002500/17 od 6. 11. 2017. godine, Vlada Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, na prvom nastavku 28. redovne sjednice održanom 23. novembra 2017. godine, d o n o s i

ZAKLJUČAK

Član 1.

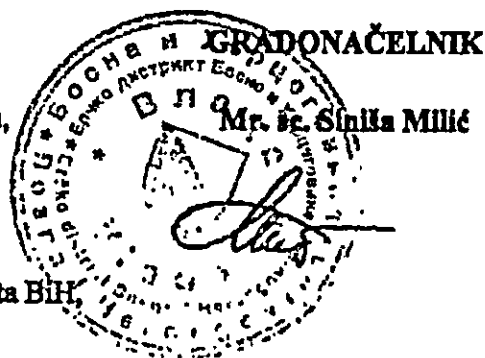
Vlada Brčko distrikta Bosne i Hercegovine daje saglasnost na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018–2021.).

Član 2.

Ovaj zaključak stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u „Službenom glasniku Brčko distrikta BiH“.

DOSTAVITI:

1. Članovima Vlade Brčko distrikta BiH,
2. Odjeljenju za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu,
3. Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine
Musala 9, 71000 Sarajevo,
4. Kabinetu gradonačelnika,
5. Uredu za upravljanje javnom imovinom Brčko distrikta BiH,
6. Direkciji za finansije Brčko distrikta BiH,
7. Sekretaru Vlade Brčko distrikta BiH,
8. Uredu koordinatora Brčko distrikta BiH pri Vijeću ministara BiH,
9. Sektoru za koordinaciju politika i opće poslove
- Odsjeku za opće poslove,
10. „Službenom glasniku Brčko distrikta BiH“,
11. Arhivi.

BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE
I EKONOMSKIH ODNOSA
30.11.2017

PRIMLJENO:			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj pripisa
011 012 013	10	28-3118-12/17	

10-4
01/12/17

BOSNA I HERCEGOVINA

VIDEĆE MINISTARA

DIREKCIJA ZA EVROPSKE INTEGRACIJE

DIREKCIJA ZA EVROPSKE INTEGRACIJE

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

КАБЛЕТ МИНИСТРА

11659

02C-06-1-1236-2/17

Sarajevo, 25.09.2017.

DIREKCIJA ZA EVROPSKE INTEGRACIJE
BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE
I EKONOMSKIH ODNOSA
SARAJEVO

PRIMLJENO: 27-09-2017		Redni broj		Broj priloga	
011	012	013	(10)	28-3	118-4/17
				10-4	
				29/09/17	

MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA
BOSNE I HERCEGOVINE

n/r g-din. Mirko Šarović, ministar

Predmet: Mišljenje na Strateški plan ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine

Veza: Vaš akt broj 10-4-28-3118-2/17 od 13.09.2017. godine

Poštovani,

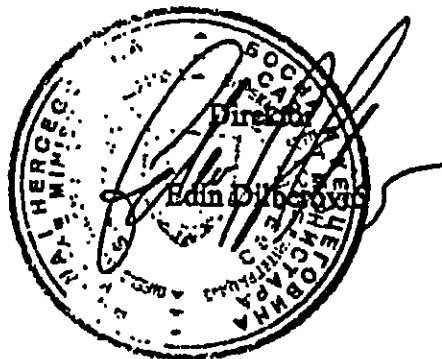
Direkcija za evropske integracije zaprimila je 18.09.2017. godine službenom poštom vaš dopis (broj i datum naveden u vezi) u prilogu kojeg nam dostavljate Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine na mišljenje. U određenim dijelovima teksta uočili smo potrebu za tehničkim korekcijama koje se odnose na zamjene termina „acquis communautaire“ terminom „acquis Unije“ ili skraćeno „acquis“ u dijelovima teksta gdje se navodi prvi termin. Također je potrebno termin „nitratna direktiva“ (stranica 43) zamijeniti punim nazivom direktive kako slijedi: „Direktiva Vijeća 91/676/EEZ od 12. decembra 1991. o zaštiti voda od onečišćenja uzrokovano nitratima iz poljoprivrednih izvora“.

Podsjećamo da je prilikom razrade aktivnosti za provođenje strateške mjere 6.10., pod-mjere 6.10.5. koja se odnosi na zaštitu domaće proizvodnje, potrebno voditi računa o okvirima zaštite koju predviđa Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju.

Poznato vam je da je usvajanje Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine također i preduslov za uvrštavanje sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja u Indikativni strateški dokument za Bosnu i Hercegovinu za period 2017-2020 koji je osnova za alokaciju pomoći ovom području politike predviđenoj Instrumentom predpristupne pomoći Evropske unije (IPA-e II). Kako je proces revizije Indikativnog strateškog dokumenta za Bosnu i Hercegovinu u toku, neophodno je Strateški plan ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine usvojiti najkasnije tokom novembra 2017. godine kako bi se sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, uključujući sigurnost hrane, veterinarstvo i fitosanitarnu politiku, uvrstio u prijedlog Indikativnog strateškog dokumenta za Bosnu i Hercegovinu za period 2017-2020.

Direkcija za evropske integracija pozdravlja i podržava upućivanje Nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine u dalju proceduru usvajanja. Smatramo da je izrada ovog dokumenta važan element provedbe Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH 50/08). Njegovom izradom i usvajanjem stvaraju se pretpostavke za ujednačeni razvoj ruralnih područja u Bosni i Hercegovini i jednake uslove privređivanja poljoprivrednika. Vjerujemo da će se isto odraziti pozitivno i na ocjena napretka Bosne i Hercegovine u procesu evropskih integracija u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja u narednom Izvještaju Evropske komisije za Bosnu i Hercegovinu za 2017. godinu obzirom da je izrada ovog dokumenta jedan od dugogodišnjih prioriteta u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja u procesu evropskih integracija Bosne i Hercegovine.

S poštovanjem,

Dostavljeno:

1. Nasovu;
2. a/a.

Broj:03-02-2-765/17
Sarajevo, 19.09.2017.godine
(RŠ)

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
МИНИСТАРСТВО VANJSKE TRGOVINE
I EKONOMSKIH ODNOSA
SARAJEVO

PRIMLJENO: 20-09-2017			
Organizaciona jedinica	Klasifikacioni oznaka	Redni broj	Broj priloga
(10)	28-3118-2/17	3	143

011
012
013

10-4
21/09/17

BOSNA I HERCEGOVINA

MINISTARSTVO SPOLJNE TRGOVINE I
EKONOMSKIH ODNOSA

SARAJEVO

PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine
(2018-2021)

Veza vaš akt broj: 10-4-28-3118-2/17 od 13.09.2017.godine

Ured za zakonodavstvo Savjeta ministara Bosne i Hercegovine razmotrio je Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021), i na osnovu člana 25. stav 1. Zakona o Savjetu ministara Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», br.30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), daje

MIŠLJENJE

Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine dostavilo je Uredu za zakonodavstvo Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021), radi davanja mišljenja.

U skladu sa članom 17. Zakona o Savjetu ministara Bosne i Hercegovine, Savjet ministara u ostvarivanju svojih prava i dužnosti, između ostalog, usvaja analize, informacije, strategijska dokumenta i druga akta.

Savjet ministara Bosne i Hercegovine je na 90.sjednici održanoj 01.02.2017.godine, usvojio Program rada Savjeta ministara Bosne i Hercegovine za 2017.godinu, gdje je, između ostalog, predviđeno donošenje ovog strateškog plana.

Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvoj, koordiniralo je izradu ovog strateškog plana za period 2018.-2021.godine, a isti je pripremljen u saradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, i uz tehničku podršku USAID/SIDA Projekta FARMA II.

Primarni cilj Strateškog plana je da obezbjedi okvir za postepeno usklađivanje ciljeva ruralnog razvoja, utvrdi programe, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva,

uspostavi monitoring i evaluaciju, te okvirno utvrdi potrebna finansijska sredstva i procedure za njihovo korišćenje.

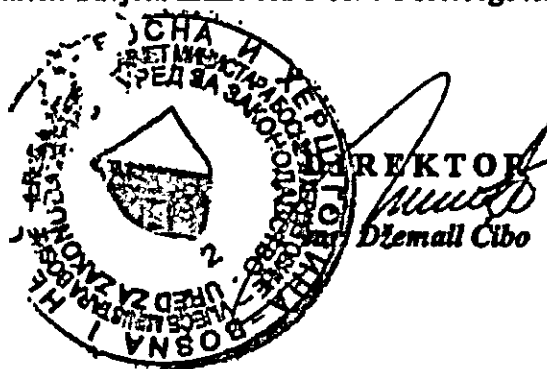
Strateški plan ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021), pruža okvir za razvoj sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja, unapređenje koordinacije i upravljanja sektorom, poboljšanje sistema regulacije bezbjednosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih pitanja, zakonodavno i institucionalno usklađivanje, kako bi se obezbjedilo postepeno približavanje EU i međunarodnim standardima.

Na dostavljeni tekst Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021), Ured za zakonodavstvo nema primjedbi, osim što ukazuje da je o predmetnom strateškom planu potrebno pribaviti mišljenje Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine, kao i mišljenja nadležnih entitetskih organa i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, te tako kompletiran materijal dostaviti Savjetu ministara Bosne i Hercegovine u dalju proceduru.

Dostaviti:

-naslovu

-a/a

ПРИЈЕДЛОГ

На основу члана 43. став 7. Закона о Влади Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 118/08 и 11/09), а у вези са Одлуком остваривању координације републичких органа управе у спровођењу активности у области европских интеграција и међународне сарадње („Службени гласник Републике Српске“, број 47/13), након разматрања „Информације о ревидираном тексту Нацрта стратешког плана руралног развоја БиХ – Оквирни документ“, Влада Републике Српске на 158. сједници одржаној 29. децембра 2017. године, доноси

ЗАКЉУЧАК

1. Влада Републике Српске се упознала са „Информацијом о ревидираном тексту Нацрта стратешког плана руралног развоја БиХ – Оквирни документ“ и исту усваја.

2. Полазећи од чињенице да је документ из тачке 1. Закључка израђен искључиво у контексту обезбјеђења услова за финансијску подршку сектору пољопривреде и руралног развоја у БиХ посредством Инструмента претприступне помоћи (ИПА 2) Европске уније, да је Кабинет предсједнице Владе Републике Српске дана 27. децембра 2017. године запримио допис шефа Делегације Европске уније у БиХ бр. Ares (2017)6372907 којим се изражава спремност шефа Делегације да личне и капацитете Делегације Европске уније у наступајућем периоду ангажује у правцу позиционирања и реализације процеса програмирања у складу са усаглашеном Одлуком о систему координације процеса европских интеграција у БиХ, те се на тај начин дјелује у правцу отклањања низа недостатака и проблема у процесу програмирања на које су надлежне институције Републике Српске перманентно указивале, Влада Републике Српске прихвата ревидирани текст документа из тачке 1. Закључка.

3. Влада Републике Српске је сагласна да финални назив документа из тачке 1. Закључка гласи: „Стратешки план руралног развоја БиХ – Оквирни документ“, јер исти адекватније рефлектује уставне надлежности појединих нивоа власти у БиХ у области пољопривреде и руралног развоја у односу на првобитни приједлог назива документа, према којем су институције Републике Српске изразиле резерве.

4. Влада Републике Српске захтијева од свих релевантних актера у БиХ да се процес програмирања средстава помоћи Европске уније реализује у складу са усаглашеном Одлуком о систему координације процеса европских интеграција у БиХ, а посебно њеним чланом 9. (8) б), те апсолутно одбацује могућност реализације процеса програмирања у оквиру „секторских група за програмирање“, које су успостављене изван система координације процеса европских интеграција и без сагласности Владе Републике Српске.

5. У складу са тачком 4. Закључка, Влада обавезује све актере из Републике Српске ангазоване на пословима европских интеграција, укључујући и потенцијални процес програмирања средстава

помоћи Европске уније, на стриктно поштивање и придржавање „Одлуке о остваривању координације републичких органа управе у спровођењу активности у области европских интеграција и међународне сарадње”.

6. Задужује се Министарство за економске односе и регионалну сарадњу Републике Српске да, у својству републичког координатора процеса европских интеграција, редовно извјештава Владу Републике Српске о процесу програмирања средстава помоћи Европске уније за 2018. годину, те у случају да проблеми и мањкавости у процесу програмирања не буду ријешени на одговарајући начин, Влада ће сагласност из тачке 2. Закључка повући, а све активности на провођењу документа из тачке 1. Закључка обуставити.

7. Обавезује се Министарство за економске односе и регионалну сарадњу да овај закључак достави Савјету министара и Делегацији Европске уније у БиХ.

8. Овај закључак ступа на снагу даном доношења.

ПРЕДСЈЕДНИЦА ВЛАДЕ

Жељка Цвијановић

Број:

Датум:

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN TRADE AND
ECONOMIC RELATIONS

Број: 10-4-07-4581-1/17
Сарајево, 13.12.2017. године

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Министарство за економске односе и регионалну сарадњу
Н/р г. Златан Клокић, министар
Трг Републике Српске 1
Бања Лука

ПРЕДМЕТ: Закључак Владе Републике Српске, *доставља се одговор*

Поштовани,

У складу са Вашим дописом број: 17.02-012-17-183-1/17, од 04.12.2017. године, у којем нас информисте о Закључку Владе Републике Српске усвојеном на 154. сједници који се односи на „Информацију о обједињеним коментарима институција Републике Српске на „Нацрт стратешког плана руралног развоја БиХ 2018-2021. године“ обавјештавамо Вас о следећем:

1. Назив предметног документа је произишао из члана 12. став (1) Закона о пољопривреди, исхрани и руралном развоју БиХ („Службени гласник БиХ“, број 50/08) којим је утврђено да се основе за реализовање политике руралног развоја БиХ уређују Стратешким планом руралног развоја БиХ. Ова законска одредница коју је усвојила Парламентарна скупштина БиХ, била је водила за Интерресорну радну групу која је припремала текст документа.

Наш приједлог је да назив документа коригујемо и да исти гласи: „Нацрт Стратешког плана руралног развоја БиХ – оквирни документ“. Уколико сте сагласни са предложеним, упутићемо приједлог Савјету министара БиХ да донесе посебан Закључак којим би се утврдила наведена формулација.

2. Коментар који се односи на процес програмирања и имплементације финансијских средстава подршке за нас није споран, али то није предмет овог документа, јер се ради о активностима које би слиједиле тек након доношења горе наведеног документа.
3. Остале коментаре које сте навели смо прихватили и уградили у текст документа на начин како су и предложени, осим једне примједбе која се односи на кориговање табеле у тачкама 6.1. и 6.2. у оквиру мјере Подршка развоју јавне инфраструктуре квалитета и услуга у пољопривредно-прехрамбеном сектору, БиХ ниво није могуће избацити из табеле

надлежности јер су исте утврђене Законом о заштити ознака географског поријекла („Службени гласник БиХ“, бр. 53/00), Законом о храни БиХ („Службени гласник БиХ“, број 50/04), Законом о министарствима БиХ („Службени гласник БиХ“, бр. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09 и 103/09) и другим прописима.

На крају, имајући у виду потребу поштовања рока за разматрање и доношење овог важног документа, цијенили бисмо да нам Ваше мишљење доставите у што краћем року.

С поштовањем,

Прилог:
Нацрт Стратешког плана
руралног развоја БиХ -оквирни документ

МИНИСТАР
Мирко Шаровић

Достављено:
- Наслову
- а/а

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВЛАДА

МИНИСТАРСТВО ЗА ЕКОНОМСКЕ ОДНОСЕ И РЕГИОНАЛНУ САРАДЊУ

Трг Републике Српске 1, Београд, телефон: 011/333-824, факс: 011/333-847
www.mlad.gov.rs, e-mail: mlo@mlad.gov.rs

BOŠNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE
I EKONOMSKIH ODNOSA
05.12.2017 EVO

PRIMLJENO:			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
(10)	07-4589		1/1

10-4
07/12/17

Број: 17.02-012-17-183-1/17
Датум: 4. децембар 2017. године

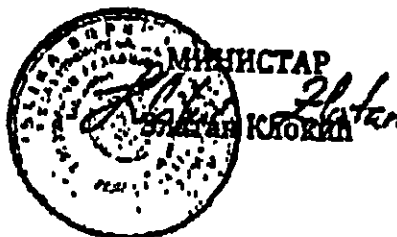
МИНИСТАРСТВО СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ И ЕКОНОМСКИХ ОДНОСА БИХ
Н/р г. Мирко Шаровић, министар

ПРЕДМЕТ: Закључак Владе Републике Српске – доставља се;

Поштовани,

У прилогу Вам достављамо Закључак Владе Републике Српске број: 04/1-012-2-2949/17, усвојен на 154. седници одржаној 30. новембра 2017. године, а који се односи на „Информацију о обједињеним коментарима институција Републике Српске на Нацрт стратегије руралног развоја БиХ 2018–2021. године“ као и документ који садржи ставове Владе Републике Српске о Нацрту стратегије руралног развоја БиХ 2018–2021.

С поштовањем,

Прилог:

- Закључак Владе Републике Српске број: 04/1-012-2-2949/17 од 30. новембра 2017. године
- Ставови Владе Републике Српске о Нацрту стратегије руралног развоја БиХ 2018–2021.

Достављено:

- 1 х масову,
- 1 х Кабинету председника Владе Републике Српске,
- 1 х Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске,
- 2 х а/а.

На основу члана 43. став 7. Закона о Влади Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 118/03), а након разматрања Информације о обједињеним коментарима институција Републике Српске на Нацрт стратегије руралног развоја БиХ 2018 – 2021. године Влада Републике Српске, на 154. сједињу одржаној 30.11.2017. године, д о н о с и

ЗАКЉУЧАК

1. Влада се упознала са „Информацијом о обједињеним коментарима институција Републике Српске на Нацрт стратегије руралног развоја БиХ 2018 – 2021. године“ и исту усваја.
2. Влада захтијева да изнесени ставови и сугестије институција Републике Српске буду у потпуности уважени у процесу израда текста документа из тачке 1. Закључка.
3. У складу са тачком 2. Закључка, обавезују се чланови Радне групе 11 у систему координације процеса европских интеграција у БиХ (Пољопривреда и рурални развој) из Републике Српске да, у координацији Министарства за економске односе и регионалну сарадњу, као републичког координатора у процесу европских интеграција, у што краћем року систематизују обједињене коментаре институција Републике Српске.
4. Обавезује се Министарство за економске односе и регионалну сарадњу да систематизоване коментаре и ставове институција Републике Српске достави Министарству спољне трговине и економских односа БиХ и, по потреби, другим релевантним институцијама које партиципирају у изради документа из тачке 1. Закључка.
5. Обавезују се Министарство за економске односе и регионалну сарадњу и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде да резидирани документ из тачке 1. Закључка, који ће уобличи изнесене ставове и сугестије институција Републике Српске, доставе Влади Републике Српске на разматрање.
6. Закључак ступа на снагу даном доношења.

Број:04/1-012-2- *244* /17

Датум:30.11.2017. године

ПРЕДСЈЕДНИЦА ВЛАДЕ
Ана Јовановић
Др Ана Јовановић

Нацрт Стратешког плана руралног развоја БиХ 2018 – 2021

- Ставови Владе Републике Српске -

- Влада Републике Српске је Закључком бр. 04/1-012-2-1159/13 од 29. маја 2013. године, због потреба процеса европских интеграција, а у циљу обезбјеђења предуслова за коришћење претприступних средстава ЕУ из ИПА 2 пакета намијењеног развоју сектора пољопривреде, руралног развоја и јачању конкурентности пољопривредних произвођача, дала сагласност на израду „Оквирног стратешког плана руралног развоја у БиХ“. Како овакав назив документа искључиво одговара уставној структури и дистрибуцији надлежности појединих нивоа власти у БиХ у области пољопривреде и руралног развоја, те како је наведеним закључком Владе Републике Српске дефинисан искључиви оквир партиципације институција Републике Српске у изради тематског документа на нивоу БиХ, из тога слиједи да његов назив не може бити „Стратешки план руралног развоја БиХ 2018 – 2021“, већ „Оквирни стратешки план руралног развоја у БиХ 2018 – 2021“.
- Наведеним закључком Владе Републике Српске бр. 04/1-012-2-1159/13 од 29. маја 2013. године, утврђено је и да евентуални тематски документ на нивоу БиХ, у садржинском и структуралном смислу, мора бити израђен по модуларном принципу, који подразумева засебно и јасно приказану позицију Републике Српске по свим релевантним питањима која се обрађују у заједничком документу, те преглед усаглашених оквирних стратешких одређења за рурални развој у БиХ. Увидом у документ „Нацрт стратешког плана руралног развоја БиХ 2018 – 2021“ јасно је да овај принцип није испоштован. Подсјећања ради, по члану 68. тачка 8. Устава Републике Српске, Република, између осталог, уређује и обезбјеђује основне циљеве и правце развоја пољопривреде и села, те политике и мјере за усклађивање развоја. С тим у вези, Народна скупштина Републике Српске усвојила је „Стратешки план развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Српске за период 2016 – 2020“, што се у документу „Нацрт стратешког плана руралног развоја БиХ 2018 – 2021“ не рефлектује на одговарајући начин. Тако, између осталог, на страни 8. Нацрта садржане су информације из којих је видљиво да Федерација БиХ (у сегменту руралног развоја) и ДБ БиХ немају усвојене стратешке планске документе у овој области, из чега је јасно да „Нацрт стратешког плана“ није концептиран на модуларном принципу.
- Узимајући у обзир да израда и усвајање стратешког документа руралног развоја на нивоу цијеле БиХ представља предуслов за коришћење средстава

ИПА у овом сектору, као и да у БиХ не постоји сагласност о моделу ИПАРД структуре, остаје отворено питање процеса програмирања и имплементације финансијских средстава подршке, као и природе и конкретне наміјене пројеката, носећих институција у пројектним активностима, те, посебно, узимајући у обзир досадашњу праксу и искуства, позиције и видљивости институција Републике Српске у процесу програмирања и имплементације пројектних активности. Ревидирање текста стратешког плана руралног развоја у складу са легитимним захтјевима и ставовима Владе Републике Српске представља први, али и недовољан предуслов за формалну верификацију документа од стране Владе Републике Српске, те, самим тим, за обезбјеђење финансијске подршке и посредством средстава Европске уније из пакета ИПА. Други, важнији предуслов, подразумијева обезбјеђење јасне уставне позиције и видљивости надлежних институција Републике Српске у свим сегментима процеса програмирања и имплементације средстава из пакета ИПА, у складу са њиховом уставном надлежношћу у предметној области. Тек испуњавањем наведена два предуслова, створиће се претпоставке за формалну верификацију предметног документа од стране Владе Републике Српске. Подсјећања ради, у складу са усаглашеним системом координације процеса европских интеграција у БиХ од 17. августа 2016. године, конкретно, чланом 9. (8) б), радне групе су, између осталог, овлаштене да „партicipацију у процесу програмирања средстава помоћи Европске уније, примарно у контексту идентификације потреба за осигурањем финансијске и техничке подршке Европске уније институцијама у БиХ у реализацији њихових обавеза у реализацији европског интеграционог процеса“. Узимајући у обзир природу система координације процеса европских интеграција у БиХ, а то је да он представља перманентан и искључиви оквир за реализацију заједничких активности надлежних институција у БиХ у процесу европских интеграција, а никако само механизам за припрему одговора на Упитник Европске комисије, као и његова рјешења којима је уважена уставна структура БиХ и позиција свих нивоа власти, те којима је предвиђена и одговарајућа заштита од прегласавања, радне групе у систему координације процеса европских интеграција намећу се као један од незаобилазних форума у процесу програмирања средстава помоћи Европске уније, укључујући и област пољопривреде и руралног развоја (Радна група 11).

- На стр. 41. и 42, у дијелу 2.16.1, који обрађује проблеме деградације земљишта и управљање водама, наведено је да је заштита земљишта у БиХ и ФБиХ уређена путем више секторских прописа, док се стање у Републици Српској и не анализира. Уважавајући модуларни принцип, али чињеничко стање, те уставну надлежност у предметној области, неопходно је да наведена чињеница буде инкорпорисана у текст документа.

- На страни 42, подтачка 2.16.2. - у дијелу који се односи на проблематику загађења и управљања разним врстама отпада, па тако и отпадом из пољопривреде, прије свега отпадом насталим из класичних постројења, наведено је да предметна материја у БиХ није адекватно ријешена. Напомињемо да је у Републици Српској на снази Закон о нустроизводима животинског поријекла („Службени гласник Републике Српске“ број 60/13) којим је предметна материја детаљно регулисана, те је неопходно да, узимајући модуларни принцип, предметни податак буде инкорпорисан у текст документа.
- На страни 48, у дијелу SWOT анализе социо-демографских фактора, као пријетња је наведена „Неприлагођеност образовног система потребама модерне економије (рурални развој)“. Напомињемо да у БиХ постоји више образовних система. Образовни систем је у Републици Српској успостављен и уређен на републичком нивоу, а у ФБиХ је исти уређен на нивоу кантона. Узимајући уставну структуру БиХ и надлежности појединих нивоа власти у области образовања, као и модуларни принцип, неопходно је да наведена чињеница буде јасно назначена у документу.
- Предметни документ је потребно кориговати на страници бр. 42, гдје се говори о институционалном и правном оквиру у Републици Српској у области заштите животне средине. С тим у вези, потребно је истаћи да су институционално за ову област у Републици Српској надлежни Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, али и Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност Републике Српске. Неопходно је да наведена чињеница буде јасно назначена у документу.
- У цијелом тексту Нацрта стратешког плана, неопходно је користити пуне називе ентитета Републике Српске и Федерације БиХ, као и Брчко дистрикта БиХ, те пуне називе институција Републике Српске. Наведени нацрт је у складу са принципом уставности, те модуларним принципом на којем би предметни документ требао да почива.
- Нацрт стратешког документа треба да буде коригован у контексту уношења тачних и ажурираних података, те је приликом навођења података обавезно навести и извор из којег су ти подаци добијени. Тако је нпр. на страници бр. 11 (Анализа постојећег стања у сектору), потребно ажурирати податке о износима новчаних средстава, те је умјесто броја 856 милиона КМ потребно уписати 857 милиона КМ, уколико исти представља податак Републичког завода за статистику. Исто тако, умјесто 866 милиона КМ, потребно је уписати 897 милиона КМ, а у дијелу у којем се наводи број запослених у сектору пољопривреде у Републици Српској, потребно је навести да се број од 1759 односи на запослене у области 01 (биљна и сточарска производња, лов и

припадајуће услужне дјелатности) подручја А – пољопривреда, шумарство и риболов, а број 91000 према подацима из АРС (Анкета о радној снази) се односи на комплетно подручје А. Наиме, у оквиру броја 91000 укључени су и формално и неформално запослени. Такође, потребно је ажурирати и податке на страници бр. 18, јер табела 2 није потпуна и потребно је назначити категорије животиња на које се подаци односе. Нпр. 229 је укупан број говеда, а 108 је број музних крава. Неопходно је извршити и корекције на страници бр. 31, јер дло која се односи на 2.13 - Политички, правни и институционални оквир, није објективно приказан. Иако постоје прописи из предметне области на нивоу БиХ, пољопривреда и рурални развој је у надлежности Републике Српске у складу са Уставом Републике Српске.

- Накрт документа, укључујући његов основни текст, индикативни акциони план, те листу предвиђених мјера, треба бити коригован на начин да се по питањима која су обухваћена категоријом „руралног развоја“, а која не спадају директно у сектор пољопривреде, као што је, на примјер, питање доступности здравствене заштите и здравственог осигурања, јавног превоза, образовања, итд., уваже уставне надлежности појединих нивоа власти у БиХ и стратешки и оперативни документи који су на снази и који се примењују по овим питањима. Наведени захтјев је у складу са уставном структуром, односно надлежностима појединих нивоа власти у БиХ по наведеним питањима, као и модуларним принципом на којем би предметни документ требао да почива.
- Кроз дијелу текст документа неопходно је прецизирати надлежности појединих нивоа власти по питањима која се обрађују. На примјер, на стр. 64, тачка 7.2, у оквиру „Индикативног акционог плана“, гдје се говори о јачању капацитета за инспекције у ветеринарству и фитосанитарној области; на стр. 51, у дијелу који се односи на тачку 5. „Стратешке циљеве и мјере“, у подтачки VI – унапријеђење институционалних система и капацитета и хармонизација правног оквира у области пољопривреде и руралног развоја; на стр. 55, у дијелу текста који се односи на „даље унапређивање и одржавање РРС-а регистра домаћих животиња, унапређење и одржавање FADN, успостављање и одржавање PTIS, успостављање LPIS и др.“; на стр. 72, у дијелу који се односи на 6.9 Подршка развоју административног сектора и услуга у информационом услугама; на стр. 73, у тачкама од 6.9.4. до 6.9.7; на стр. 74, у дијелу 6.10 „Подршка развоју капацитета институционалног управљања, у трећем пасусу, потребно је назначити да је ријеч о спољнотрговинском пословању, уколико се реферише на ниво институција БиХ, те прецизирати одредбе које се односе на платне системе и надлежности појединих нивоа власти; на стр. 75, у дијелу који се односи на Крајње кориснике потребно је уписати „у складу са уставним надлежностима“ умјесто ријечи „на свима нивоима власти“; на стр. 82 – у тачкама 6.1. и 6.2. означен је и ниво БиХ, који нема надлежности у том

сегменту, те је неопходно кореговати табелу у том контексту; на стр. 84 потребно је измијенити табелу у тачкама 7.2 - 7.7 у складу са уставним надлежностима за реализацију предвиђених мјера; на стр. 85 потребно је исправити податак у табели под тачком 7.8 у складу са уставним надлежностима у БиХ у односу на предметну област; на стр. 86, потребно је исправити табелу у тачкама 9.1 до 9.3, у складу са уставним надлежностима у БиХ по наведеним областима; на стр. 87, потребно је исправити табелу у тачкама 9.4 до 10.3, у складу са уставним надлежностима по наведеним областима; на стр. 88, у тачки 10.6, потребно је исправити табелу у складу са уставним надлежностима за предметну област, итд.

11-860

РЕПУБЛИКА СРПСКА BOSNA I HERCEGOVINA
 МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ
 Трг Републике Српске бр. 1, Бања Лука, тел: 051 338 415, факс: 051 338 866, Е-маил: mps.mps.wedars.net
 БАЊА ЛУКА, САРАЈЕВО

Број: 12.03.1-330-3432/17
 Датум: 06.12.2017. године

01
02
03

PRIMLJENO: 13-12-2017			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj prijema
10	28-	3118-	14/17

МИНИСТАРСТВО СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ И ЕКОНОМСКИХ ОДНОСА БИХ
 ул. Мусала 9,
 71000 Сарајево

10-4
14/12/17

ПРЕДМЕТ: Обавјештење везано за тражење мишљења на Нацрт стратешког плана руралног развоја БиХ 2018-2021., доставља се

Веза: Ваши дописи број 10-4-28-3118/17 од 23.08.2017., 10-4-28-3118-7/17 од 02.10.2017., 10-4-28-3118-8/17 од 18.10.2017., 10-4-28-3118-11/17 од 15.11.2017. и 10-4-28-3118-13/17 од 1.12.2017. године

Поштовани,

Вашим дописима, број и датум везе, тражили сте мишљење Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске на текст Нацрта стратешког плана руралног развоја БиХ 2018-2021.

Овим путем Вас обавјештавамо да је Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, у циљу добијања мишљења Владе Републике Српске, израдило „Информацију о активностима везаним за израду Нацрта стратешког плана руралног развоја Босне и Херцеговине“ и са истом је, на сједници од 12.10.2017. године, упозната Влада Републике Српске. Након тога су, у координацији Министарства за економске односе и регионалну сарадњу Републике Српске, успиједиле међуресорне консултације између представника институција Републике Српске, чланова Радне групе 11 у систему координације процеса европских интеграција у БиХ (Пољопривреда и рурални развој). Као резултат наведених консултација дошло се до одређеног броја примједби и коментара на текст Нацрта стратешког плана. Након разматрања „Информације о обједињеним коментарима институција Републике Српске на Нацрт стратешког плана руралног развоја БиХ 2018-2021. године“, израђене од стране Кабинета предсједника Владе, Влада Републике Српске је, на сједници одржаној 30.11.2017. године, донијела Закључак којим је дефинисано да ће Министарству спољне трговине и економских односа БиХ све примједбе бити достављене од стране Министарства за економске односе и регионалну сарадњу Републике Српске.

С поштовањем,

Достављено:

1. Наслову,
2. Архива.

ПОСЛАШЕНО МИНИСТРА
 ПОСЛАШЕНО МИНИСТРА
 Др Зоран Милетић

U-875

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВЛАДА

МИНИСТАРСТВО ЗА ЕКОНОМСКЕ ОДНОСЕ И РЕГИОНАЛНУ САРАДЊУ

Трг Републике Српске 1; Београд; Телефон: 051/339-324; Факс: 051/339-647
www.vladara.net; E-mail: meo@meo.vladara.net

Број: 17-03-012-17-198/17

Датум: 22. децембра 2017. године

REPUBLIKA HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE
I EKONOMSKIH ODNOSA
SARAJEVO

САВЈЕТ МИНИСТАРА
МИНИСТАРСТВО СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ И
ЕКОНОМСКИХ ОДНОСА БИХ

011
012
013

22.12.2017			
Uputna oznaka	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj prijave
10	07	4581-2	17

ПРЕДМЕТ: Обавијест у вези са Вашим дописом број: 10-4-07-4581-1/17 од 13. децембра 2017. године, запримљеног у Министарству за економске односе и регионалну сарадњу 18. децембра 2017. године – доставља се;

10-4
25/12/17

Поштовани,

У вези са Вашим дописом напријед наведеног броја и датума, у прилици смо да Вас обавијестимо да смо исти, заједно са Нацртом стратешког плана руралног развоја БиХ (2018-2021) – оквирни документ, прослиједили Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, те да ће се у вези са достављеним нацртом одредити Влада Републике Српске, а све у складу са Закључком Владе Републике Српске број: 04/1-012-2-2949/17 од 30. новембра 2017. године, којим Вам је уредно достављен.

С поштовањем,

Достављено:

1 х наслову,
1 х Кабинету Предсједника Владе Републике Српске,
2 х/а.

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN TRADE AND
ECONOMIC RELATIONS

Broj:10-4-28-3118-6 /17
Sarajevo, 2.10.2017. godine

MINISTARSTVO FINANSIJA I TREZORA BiH
Trg BiH 1
71 000 Sarajevo

PREDMET: Obrazloženje Finansijskog dijela Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021), dostavlja se

VEZA: Vaš dopis broj 05-02-2-7994-2/17 od 20.09.2017. godine i naš dopis broj 10-4-28-3118-2/17 od 13.09.2017. godine

Poštovani,

Pozivajući se na vaš dopis broj 05-02-2-7994-2/17 od 20.09.2017. godine a u vezi našeg dopisa broj 10-4-28-3118-2/17 od 13.09.2017. godine kojim smo tražili mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021) u nastavku akta dostavljamo vam

OBRAZLOŽENJE

Finansijskog dijela Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021)

Članom 12. stav (2) Zakona o poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 50/08 definisano je da „Strateškim planom BiH definišu se ciljevi ruralnog razvoja, utvrđuju programi, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavljaju mehanizmi monitoringa i evaluacije, te okvirno utvrđuju potrebna finansijska sredstva i procedure za njihovo korišćenje.“

U dostavljenom Nacrtu strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021), u poglavlju 8. *Indikativni budžetski okvir (2018-2021)* navedeno je da su potrebna sredstva za implementaciju aktivnosti predviđenih ovim dokumentom definisana okvirnim finansijskim i strateškim dokumentima nadležnih institucija koji uključuju i budžetska i vanbudžetska sredstva (donatorska, kreditna).

U tabeli - *Ukupne budžetske alokacije* navedena su ukupna sredstva potrebna za dostizanje svih postavljenih ciljeva koji će se implementirati kroz navedene mjere. Dio koji se odnosi na implementaciju aktivnosti koje će se finansirati iz Budžeta institucija BiH iznosi 1.796.000 KM godišnje i to u okviru Budžeta Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Budžeta Ureda za veterinarstvo BiH.

Nadalje, u poglavlju 8.2. *Budžetske alokacije po ciljevima* navedeno je da je za dostizanje Cilja 2: *Jačanje konkurentnosti poljoprivrede, šumarstva i ruralnih*

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN TRADE AND
ECONOMIC RELATIONS

područja kroz povećanje nivoa investicija i unapređenje prenosa znanja i promovisanje inovacija izdvaja 200.000 KM godišnje iz Budžeta Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa. Ova sredstva su već predviđena Dokumentom okvirnog Budžeta 2018-2020 u okviru Tekući transferi i grantovi: Grantovi neprofitnim organizacijama - podrška sajamskim manifestacijama u zemlji i inostranstvu. Iznos od 200.000 KM godišnje se odnosi na prosječan iznos sredstava dodijeljen za sajamske i druge manifestacije u posljednje tri godine, a koje uključuju promovisanje poljoprivrede. Aktivnost koja je vezana za korištenje ovih sredstava odnosi se na realizaciju Mjere 2: Podrška investicijama poljoprivrednih preduzeća, proizvođačkih grupa i prerađivača, Podmjera: 2.8. Promocija poljoprivredno-prehrambene trgovine i izvoza uključujući prisustvo na međunarodnim sajmovima i izložbama.

Takođe, u poglavlju 8.2. Budžetske alokacije po ciljevima navedeno je da je za dostizanje Cilja 3: Unapređenje tržišnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kroz povećanje dodane vrijednosti, poboljšanje standarda kvaliteta i sigurnosti, i jačanje veza unutar lanaca vrijednosti izdvaja 1.596.000 KM iz Budžeta Ureda za veterinarstvo. Sredstva koja su planirana u Budžetu Ureda za veterinarstvo odnose se na ugovorene usluge - štampanje markica i kontrolu i praćenje zaraznih bolesti. Aktivnosti koje se finansiraju ovim sredstvima odnose se na realizaciju podmjera identifikovanih u okviru Mjere 7: Podrška sistemima i uslugama u veterinarskoj i fitosanitarnoj oblasti. Iako je za ove namjene Dokumentom okvirnog Budžeta 2018-2020 za Ured za veterinarstvo, na pozicijama koje se odnose na realizaciju ove mjere traženo i povećanje, s obzirom da to još nije potvrđeno, u kalkulaciji je korišten iznos koji se za ove namjene izdvaja u Budžetu Ureda za veterinarstvo za 2017. godinu.

Sa svim gore navedenim, dodajemo da finansijska sredstva potrebna za implementaciju mjera definisanih Strateškim planom ruralnog razvoja BiH (2018-2021) ne iziskuju nikakva dodatna izdvajanja iz Budžeta institucija BiH, i podrazumijevaju sredstva koja su već planirana budžetima Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa i Ureda za veterinarstvo.

S poštovanjem,

Broj: 05-02-2-7994-4/17
Sarajevo, 16.10.2017. godine

PRIMLJENO:

Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj prijema
10	28-	3118-9	117

BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA

10-4
02/11/17

PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021), dostavlja se

Veza: Vaši akti broj 10-4-28-3118-2/17 od 13.09.2017 godine i 10-4-28-3118-6/17 od 2.10.2017 godine

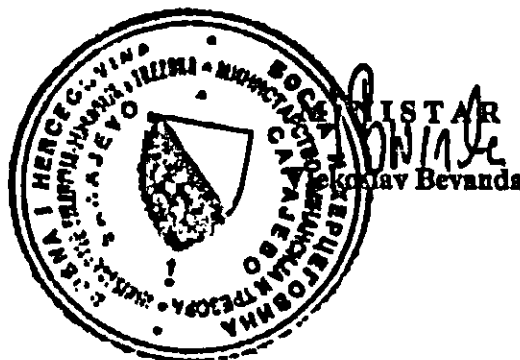
Vezano za vaše akte, broj naveden u vezi, a kojim se traži mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine 2018-2021, sukladno odredbama članka 31. pod e). Poslovnika o radu Vijeća ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 22/03), Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine daje:

MIŠLJENJE

- U dostavljenom Nacrtu strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021) i naknadno dostavljenom Obrazloženju financijskog dijela Nacrta, između ostalog je navedeno:
 - Primarni cilj Strateškog plana je da osigura okvir za postepeno usklađivanje ciljeva ruralnog razvoja, utvrdi programe, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavi monitoring i evaluaciju, te okvirno utvrdi potrebna financijska sredstva i procedure za njihovo korišćenje.
 - U poglavlju 8.-Indikativni proračunski okvir 2018-2021, navedeno je da su potrebna sredstva za implementiranje aktivnosti predviđenih Nacrtom strategije definisana okvirnim financijskim i strateškim dokumentima nadležnih institucija koji uključuju i proračunska i vanproračunska sredstva. Tabelom proračunskih alokacija koje se odnose na implementiranje aktivnosti iz nadležnosti Bosne i Hercegovine predviđen je iznos od 1.796.000KM godišnje, najvećim dijelom iz proračuna Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ureda za veterinarstvo BiH i dijelom iz donatorskih (10-15%) i privatnih izvora (13-17%).
 - U obrazloženju financijskog dijela Nacrta strateškog plana je navedeno da su financijska sredstva potrebna za implementiranje definiranih mjera već planirana u proračunima Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa i Ureda za veterinarstvo te da ne iziskuju dodatna izdvajanja iz Proračuna institucija Bosne i Hercegovine.
- Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine je razmotrilo dostavljeni Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja, te konstatira slijedeće:
 - Nosioci implementiranja mjera iz indikativnog akcionog plana Nacrta strategije koje se odnose na Bosnu i Hercegovinu su Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ured za veterinarstvo BiH.

- b. Implementiranje Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021) će imati finansijske implikacije na Proračun institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine.
 - c. Sredstva predviđena u proračunu Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa sa pozicije „potpora sajamskim manifestacijama u zemlji i inozemstvu „ se dodjeljuju i za poljoprivredu i ostale djelatnosti.
 - d. Dokumentom okvirnog proračuna (2018-2020) je planirano povećanje iznosa proračuna Ureda za veterinarstvo na poziciji „ugovorene usluge“ za štampanje markica i kontrolu zaraznih bolesti.
 - e. U tabeli ukupne proračunske alokacije, naveden je ukupan iznos po godinama za implementiranje aktivnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ured za veterinarstvo BiH.
 - f. Finansijska sredstva potrebna za implementiranje definiranih mjera su planirana u proračunima Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa i Ureda za veterinarstvo te neće iziskivati dodatna izdvajanja iz Proračuna institucija Bosne i Hercegovine.
3. Slijedom konstatiranog u tački 2. ovog mišljenja, Ministarstvo financija i trezora BiH nema primjedbi na finansijski aspekt Nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018.-2020.). Nadalje, u prpratnom aktu navedeno je da ste Nacrt Strateškog plana uputili resornim entitetskim i Brčko Distrikt institucijama na mišljenje. Imajući u vidu da je oblast ruralnog razvoja u slučaju Federacije BiH u podijeljenoj nadležnosti Federacije BiH i kantona, smatramo neophodnim da predmetni Nacrt Strateškog plana uputite nadležnim kantonalnim institucijama na mišljenje prije upućivanja istog Vijeću ministara Bosne i Hercegovine.

S poštovanjem,

U-68

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FINANCE
AND TREASURY

BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE
I EKONOMSKIH ODNOSA

Broj: 05-02-2-7994-2/17
Sarajevo, 20.09.2017. godine

BOSNA I HERCEGOVINA
MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA

28-09-2017

PRIMLJENO:			
Organizacioni odjel	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
10✓	28-3118-5/17		

011
042
9-3

10-4
19/09/17

PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021), dostavlja se
Veza: Vaš akt broj 10-4-28-3118-2/17 od 13.09.2017. godine.

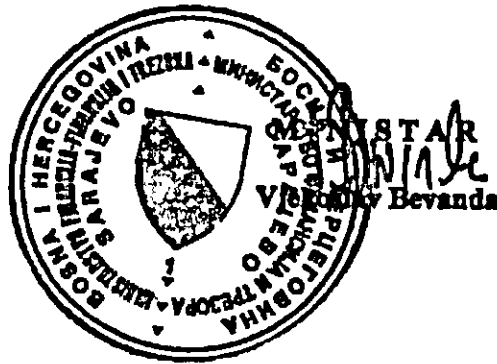
Vezano za vaš akt, broj naveden u vezi, a kojim se traži mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine 2018-2021, sukladno odredbama članka 31. pod e). Poslovnika o radu Vijeća ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 22/03), Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine daje :

MIŠLJENJE

1. U dostavljenom Nacrtu strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021), između ostalog je navedeno:
 - a. Primarni cilj Strateškog plana je da osigura okvir za postepeno usklađivanje ciljeva ruralnog razvoja, utvrdi programe, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavi monitoring i evaluaciju, te okvirno utvrdi potrebna financijska sredstva i procedure za njihovo korišćenje.
 - b. U poglavlju 8.-Indikativni proračunski okvir 2018-2021, navedeno je da su potrebna sredstva za implementiranje aktivnosti predviđenih Nacrtom strategije definisana okvirnim finansijskim i strateškim dokumentima nadležnih institucija koji uključuju i proračunska i vanproračunska sredstva. Tabelom proračunskih alokacija koje se odnose na implementiranje aktivnosti iz nadležnosti Bosne i Hercegovine predviđen je iznos od 1.796.000KM godišnje, najvećim dijelom iz proračuna Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ureda za veterinarstvo BiH i dijelom iz donatorskih (10-15%) i privatnih izvora (13-17%).
2. Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine je razmotrilo dostavljeni Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja, te konstatira slijedeće:
 - a. Nosilci implementiranja mjera iz indikativnog akcionog plana Nacrta strategije koje se odnose na Bosnu i Hercegovinu su Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ured za veterinarstvo BiH.
 - b. Implementiranje Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021) će imati finansijske implikacije na Proračun institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine.
 - c. Sredstva predviđena u proračunu Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa sa pozicije „potpora sajamskim manifestacijama u zemlji i inozemstvu „ se dodjeljuju i za poljoprivredu i ostale djelatnosti.

- d. Dokumentom okvirnog proračuna (2018-2020) je planirano povećanje iznosa proračuna Ureda za veterinarstvo na poziciji „ugovorene usluge“ za štampanje markica i kontrolu zaraznih bolesti.
- e. U tabeli ukupne proračunske alokacije, naveden je ukupan iznos po godinama za implementiranje aktivnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Ured za veterinarstvo BiH.
- f. Predlagač uz Nacrt strategije nije dostavio detaljno obrazloženje finansijskog dijela u kojem je potrebno navesti koliki iznos potrebnih sredstava za implementiranje Strategije se odnosi na Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa a koliko na Ured za veterinarstvo i da li će se sredstva obezbjediti u okviru postojećih proračuna nosioca aktivnosti ili će biti potrebna dodatna sredstva.
3. Slijedom konstatiranog u točki 2. pod f. ovog mišljenja, *upućuje se predlagač da dostavi obrazloženje finansijskog dijela Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021).*

S poštovanjem,

Broj:07-05-24— 1/17
Sarajevo;15.11.2017.god.

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
Federalno ministarstvo poljoprivrede,
vodoprivrede i šumarstvo
n/p ministra Šemrudina Dedića

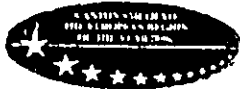
Predmet:Dostava mišljenja,veza vaš akt br:04-24/1-1763-2/17 P.J. od 13.11.2017.god.

Poštovani,
vezano za Vaš zahtjev broj i datum gornji, kojim tražite od ovog ministarstva da dostavi svoje mišljenje na "Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine", obavještavamo Vas da ovo ministarstvo daje "pozitivo mišljenje" na isti.
Nadamo da će njegovo usvajanje uroditi mogućnošću za dobivanje sredstava od EU IPA II, koja će nam pomoći u stvaranju povoljnijeg ambijenta za rad poljoprivrednog sektora.

Lijep pozdrav!

Dostaviti:
-naslovu
-evidenciji
-a/a

MINISTAR
Dr. Muharem Šabić

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ŽUPANIJA POSAVSKA
Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

Broj: 08-01-337-1/17

Orašje, 10. 11. 2017. godine

**FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA
SARAJEVO**

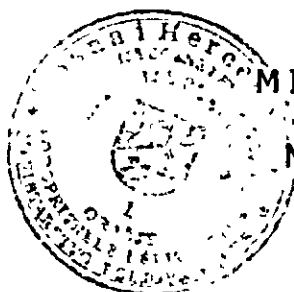

Predmet: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH,
dostavlja se.-

Veza: Akt Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, broj: 04-21-
/1-1763-2/17 P.J. od 13.11.2017. godine

Veza: Akt MVTEO BiH, broj: 10-4-28-3118-10/17 od 07.11.2017. godine

Temeljem upućenih dopisa od strane naznačenih Institucija (veza) dostavljamo Vam
pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

S poštovanjem,

 MINISTAR

Mato Brkić

Dostaviti:

- Naslovu;
- a/a.

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
MINISTARSTVO ZA POLJOPRIVREDU,
ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDU

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia i Herzegovina
ZENICA-DOBOJ CANTON
MINISTRY OF AGRICULTURE,
FORESTRY AND WATER MANAGEMENT

Federalno ministarstvo poljoprivrede,
vodoprivrede i šumarstva
Sarajevo

Zenica, 13.11.2017. godine

Vaš znak: 04-24/1-1763-2/17

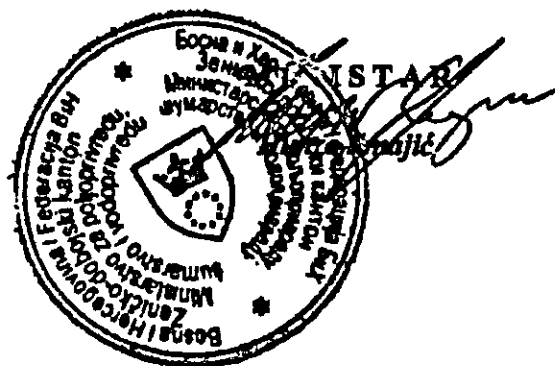
Naš znak: 05-24-11688-2 /17

Predmet: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH

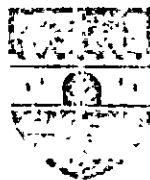
Vezano za Vaš dopis broj:04-24/1-1763-2/17 od 13.11.2017. godine u kojem tražite mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH, uvidom u isti ovo Ministarstvo daje pozitivno mišljenje i nema primjedbi.

S poštovanjem,

Dostavljeno:
1 x Naslovu,
1 x a/a.

Bosna i Hercegovina, Zenica, Kućukovići br. 2
Telefon: 032/460-750 i 460-751; Fax: 032/460-752
e-mail: minpolj@bih.net.ba
www.zdk.ba

16-11-2017

Broj: 08-24-12540-1/2
Bihać; 15.11.2017. godine

VLADA FEDERACIJE BiH
Federalno ministarstvo poljoprivrede,
vodoprivrede i šumarstva
Ul. Marka Marulića 2
Sarajevo

Predmet: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH, dostavlja se

Uvažavajući važnost donošenja Strateškog plana ruralnog razvoja BiH, budući da je isti osnovni preduvjet za korištenje EU IPA II sredstava namijenjenih za stvaranje povoljnijeg ambijenta i povećanje konkurentnosti poljoprivrednog sektora u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Unsko-sanskog kantona daje pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH s ciljem da se isti usvoji u predviđenom roku.

S poštovanjem,

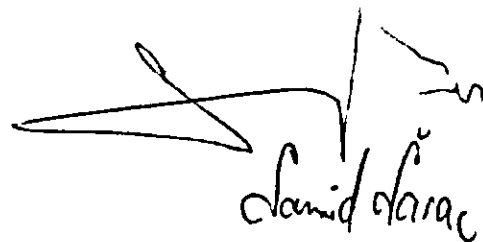
Dostaviti:
1. Naslovu
2 a/a

Dragan Volimarić, dipl. pravnik

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
TUZLANSKI KANTON
Ministarstvo poljoprivrede,
šumarstva i vodoprivrede

Broj: 04/1-24-09- 18790 /17
Tuzla, 15.11.2017.godine

Samir Džarić

FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA
Sarajevo

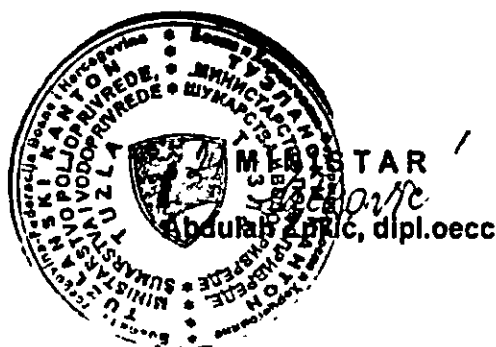
PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog ravoja Bosne i Hercegovine-dostavlja se

Vašim aktom broj 04-24/1-1763-2/17 P.J. zatražili ste od ovog Ministarstva mišljenje na dostavljeni Nacrt strateškog plana ruralnog ravoja Bosne i Hercegovine.

Na dostavljeni Nacrt strateškog plana ruralnog ravoja Bosne i Hercegovine ovo Ministarstvo nema primjedbi, te daje punu podršku usvajanju ovog dokumenta.

S poštovanjem,

Dostavljeno:
1 x Naslovu
① x a/a

Broj: 11-03-26-2719-1/17
Mostar, 22.11.2017. godine

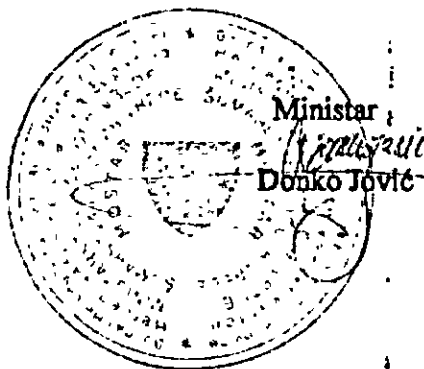
Federalno ministarstvo poljoprivrede,
vodoprivrede i šumarstva
Sarajevo

PREDMET: Mišljenje na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH 2018-2021 g.

Vezano za Vaš dopis/e-mail od 15.11.2017.god, u kojem se traži mišljenje na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH 2018-2021.g. sa aspekta oblasti poljoprivrede ovo Ministarstvo daje načelno pozitivno mišljenje zbog važnosti usvajanja ovog strateškog dokumenta na razini Bosne i Hercegovine, a kako bi se otvorile mogućnosti za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja.

Ovim putem napominjemo kako Zavod za poljoprivredno savjetodavnu službu i zaštitu bilja ističe da je Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH u načelu jako dobro urađen, ali su promašeni prioriteti vezani za savjetodavstvo. Naime, ovdje se naglašava kako praktično savjetodavne službe dodatno treba finansijski opteretiti, kako bi se ojačale institucije koje bi, kao obučavale savjetodavce, a u stvari na terenu postoje jako kvalitetni i obrazovani stručnjaci. Temelj je u tome da se prošire ingerencije savjetodavnih službi, da se zakonski uredi svaka suradnja poljoprivrednog proizvođača sa savjetodavcima ukoliko želi dobiti novčanu potporu ili deklarirati svoj proizvod za ono zašto je namijenjen. Tako se radi u našem okruženju, a i u EU. Primjerice, sama nabava ili uporaba zaštitnih sredstava uvjetovana je time da je svaki proizvođač bio dužan odslušati propisani tečaj o datoj temi koji su održavali savjetodavci. Slična situacija je sa nitratnom direktivom gdje poljoprivredni proizvođač mora biti upućen sa pravilima koja nalaže ovaj propis. Također savjetodavci izravno odrađuju sav administrativni posao vezan za apliciranje prema EU fondovima, od formulara, kontrole proizvodnje do pisanja projekata.

S poštovanjem,

Dostaviti:

1. FMPVŠ, Marka Marulića 2, 71 000 Sarajevo(sa dostavnicom)
2. Sektoru poljoprivrede
3. A/a

Bosna i Hercegovina
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
HERCEGBOSANSKA ŽUPANIJA
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA
GLAMOČ

Broj: 08-02-24-2707/17

Dana: 24.11.2017.godine

Federalno ministarstvo poljoprivrede,
vodoprivrede i šumarstva
Ulica Marka Marulića 2
71 000 Sarajevo

Predmet : Mišljenje na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021)

Veza: Vaš akt broj: 04-24/1-1763-2/17 P. J. Od 13.11.2017.godine

Vezano za vaš akt, broj i datum naprijed navedeni, zatražili ste mišljenje na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021). Sa aspekta poljoprivredne oblasti ovo Ministarstvo daje načelno pozitivno mišljenje na predmetni dokument, zbog važnosti usvajanja ovog strateškog dokumenta na nivou Bosne i Hercegovine, kako bi se stvorile pretpostavke za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja.

Napominjemo da je u tijeku izrada Strategije razvoja poljoprivrede i ruralnih područja za Hercegbosansku županiju koja će jasno definirati ciljeve, mjere i smjernice razvoja poljoprivrede i ruralnih područja ove županije. S obzirom da je Strateški plan ruralnog razvoja BiH (2018-2021), u fazi nacrtu, tražimo da se, po završetku izrade dokumenta koji se radi za područje HBŽ, u Strateški plana ruralnog razvoja BiH, uključe prioriteti i mjere koji su specifični za Hercegbosansku županiju.

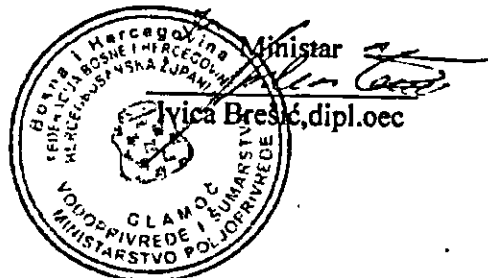
Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva je Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021), uputilo i Vladi HBŽ, te zatražilo da se uvrsti u dnevni red sjednice Vlade HBŽ.

Po primitku mišljenja Vlade HBŽ, isto ćemo vam proslijediti za daljnje postupanje.

S poštovanjem

Dostavljeno:

1. Naslovu
2. Ministarstvo PVŠ
3. Pismohrana

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ŽUPANIJA ZAPADNOHERCEGOVAČKA
MINISTARSTVO GOSPODARSTVA

Broj: 05-06-24-1856/17
Posušje; 20.11.2017. godine

Na temelju članka 6. Zakona o županijskim ministarstvima i drugim tijelima županijske uprave («Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke», broj 2/96, 81/96, 13/98 i 17/00) po zahtjevu Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo gospodarstva daje

MIŠLJENJE

Daje se pozitivno mišljenje na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH 2018-2021 godine iz sljedećih razloga:

- Zbog privlačenja investicija i tehničku potporu u procesu usklađivanja i razvoja sektora na svim nivoima upravljanja
- Pruža okvir za razvoj sektora poljoprivrede i ruralnog razvoja, unapređuje koordinacije i upravljanje sektorom, poboljšava sustav regulacije sigurnosti hrane, veterinarskih i fitosanitarnih pitanja, zakonodavno i institucionalno usklađivanje, kako bi se osiguralo približavanje EU i međunarodnim standardima
- Zbog razvoja kapaciteta i potporu ruralnom razvoju
- Zbog povećanja investicijske potpore za razvoj privatnog sektora, usmjeren na jačanju proizvodnje, poboljšanje lanaca vrijednosti i povećanje pristupa proizvođača i prerađivača suvremenoj tehnologiji
- Ruralni razvoj će kroz strateški plan postati sve važniji element poljoprivredne politike, naročito kreiranje i provođenje mjera za pomoć ljudima u ruralnim područjima
- Ostalo

Obrađivač akta: Vinko Landeka

Po ovlaštenju ministra
Pomoćnik ministra
Branko Skoko dipl. ing. agr.

Dostaviti:

- Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
- Pismohrana

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Bosansko-podrinjski kanton Goražde
MINISTARSTVO ZA PRIVREDU

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
Bosnian-podrinje canton Gorazde

Босна и Херцеговина
Федерација Босне и Херцеговине
Босанско-подрињски кантон Горажде
МИНИСТАРСТВО ЗА ПРИВРЕДУ

MINISTRY OF ECONOMY

Broj: 04-24-1953/17
Goražde, 16.11.2017. godine

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
Marka Marulića br. 2
Sarajevo

PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine, dostavlja se.

Veza: Vaf akt broj: 04-24/1-1763-2/17 P.J od 13.11.2017. godine.

Ovo ministarstvo je razmotrilo predloženi Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine za period 2018 – 2021. godine, dostavljen od strane Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, te na isti nema primjedbi i dajemo pozitivno mišljenje na predmetni Nacrt. Međutim, izražavamo rezervu u pogledu mogućnosti finansijskog provođenja Strateškog plana u dijelu koji se odnosi na kantone, iz razloga što Bosansko-podrinjski kanton Goražde nije samoodrživ.

S poštovanjem,

Dostavljeno:

- 1. Naslovu
- 2. Evidenciji i
- 3. a/a.

MINISTAR

Ante Salihović

*Ministarstvo poljoprivrede,
vodoprivrede i šumarstva*

*Ministarstvo poljoprivrede,
vodoprivrede i šumarstva*

Broj: 04-24- sl. /17
Travnik, 15.11.2017. godine

FEDERALNO MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE,
VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA
Marka Marulića br.2
Sarajevo

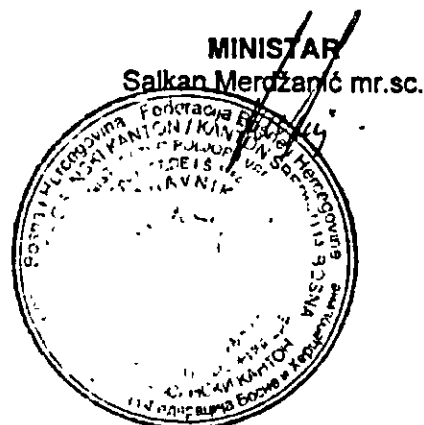
PREDMET: Mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH – dostavlja se
Veza Vaš akt broj 04-24/1-1763-2/17 P.J. od 13.11.2017. godine

Poštovani,

obavještavamo vas da Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva daje pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH i na isti nema primjedbi.

S poštovanjem,

Dostavljeno:
-naslovu
-a/a

IZVJEŠTAJ O ODRŽANIM JAVNIM KONSULTACIJAMA SA ZAINTERESOVANOM JAVNOŠĆU

TEMA

Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine

IZJAVA O SVRSI

Osnove za realizovanje politike ruralnog razvoja BiH određuju se Strateškim planom ruralnog razvoja. Strateškim planom BiH definišu se ciljevi ruralnog razvoja, utvrđuju programi, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavljaju mehanizmi monitoringa i evaluacije, te okvirno utvrđuju potrebna finansijska sredstva i procedure za njihovo korišćenje. Strateški plan BiH je osnova za usmjeravanje svih planova i programa ruralnog razvoja donesenih na svim nivoima vlasti u BiH.

OPIS TOKA KONSULTACIJA

Metode konsultacija	Statistika
Javne rasprave Datum početka 25.07.2017. Datum kraja 03.08.2017.	Broj učesnika: 133 Broj komentara: 51 Broj prijedloga: 68 Broj prihvaćenih prijedloga: 41
Metode konsultacija	Statistika
On line konsultacije Datum početka 14.07.2017 Datum kraja 22.08.2017	Broj učesnika: 4 Broj komentara: 2 Broj prijedloga: 0 Broj prihvaćenih prijedloga: 0

ZAKLJUČAK:

U periodu 25.07.-03.08.2017. godine, održane su četiri javne rasprave o Nacrtu strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: SP RR). Prva javna rasprava održana je u BD BiH 25.07.2017. godine, u organizaciji OPŠV BD, potom je 26.07.2017. godine, uslijedila javna rasprava za FBiH, u organizaciji FMPVŠ, javna rasprava za RS, održana je 27.07.2017. godine u organizaciji MPŠV RS, a za nivo BiH 03.08.2017. godine u organizaciji MSTEO.

U javnim raspravama ukupno je učestvovalo 133 predstavnika javne uprave, privrednog i civilnog sektora. Na svakoj Javnoj raspravi vođeni su zapisnici, u kojima su evidentirani opšti komentari na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH, kao i prijedlozi za izmjene i dopune teksta. Takođe učesnici su postavili mnogobrojna pitanja o Strateškom planu ruralnog razvoja, na koja su odmah dobili odgovore. Javne rasprave su takođe bile prilika za učesnike, da predstavnicima nadležnih institucija (MSTEO, FMPVŠ, MPŠV RS i OPŠV BD), postave i pitanja koja nisu direktno vezana za Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH, na koje su dobili usmene odgovore ili su upućeni da se informišu kod nadležnih službi.

Nakon završenih javnih rasprava, primljena su 3 e-mail-a i 0 dopisa sa komentarima i prijedlozima za izmjene i dopune teksta predmetnog dokumenta.

Komentari i prijedlozi izneseni na javnim raspravama, kao i oni dostavljeni putem dopisa i e-mail-ova sastavni su dio Aneksa ovog Izvještaja. Svi prijedlozi za korekciju tehničkih i pravopisnih grešaka su usvojeni.

Online konsultacije putem platforme e-konsultacije.gov.ba, održane su u periodu 14.07. – 22.08.2017. godine. Na platformi e-konsultacije, prijavljena su četiri učesnika, od kojih su dva dostavila prijedloge za izmjene i dopune Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

VODITELJ KONSULTACIJA

Jelena Prorok

KOORDINATOR KONSULTACIJA

Faruk Hadžiomerović

Sarajevo, dana 25.12.2017. godine

Anex

Prikupljeni prijedlozi za izmjene i dopune Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH

Opšti komentari

Komentar:

Šta znači modularni pristup u izradi SP RR?

Odgovor:

Prilikom izrade Nacrta SP RR uvažene su sve nadležnosti svih institucija na svim nivoima vlasti. Podaci su prikupljeni, analizirani i prikazani za FBiH, RS, BD i zbirno za BiH. Prilikom programiranja strateških ciljeva i mjera, kao polazna osnova koristili su se ciljevi i mjere prikazani u već izrađenim i usvojenim strategijama entiteta.

Komentar: SP RR BiH je vrlo uopšten, da li će takav dokument pomoći da se pređe sa sistema plaćanja po jedinici proizvodnje, na plaćanje po ha?

Odgovor:

Trenutni sistem podrške BiH poljoprivrednim proizvođačima, u mnogom se razlikuje od evropskog. SP RR je zamišljen kao dokument koji će doprinijeti postepenom prilagođavanju politika podsticaja u BiH, onima u EU.

Komentar:

Da li je predviđena podrška seoskom turizmu?

Odgovor:

Da, programirana je mjera 5.2. Podrška investicijama za razvoj ruralnog turizma.

Komentar:

Kako možemo dobiti cijeli SP RR BiH?

Odgovor:

Nacrt SP RR možete preuzeti sa web platforme www.ekonsultacije.gov.ba.

Prijedlog:

Predlaže se da se trenutnih podsticaja pređe na podršku dohotku poljoprivrednika. U EU akcenat se stavlja na mjere ruralnog razvoja i mi na putu pridruživanja moraćemo preći na takav sistem podrške.

Odgovor:

S tim u vezi je i pripremljen ovaj dokument, kao jedna od stepenica na putu prilagođavanja EU politikama podsticaja.

Komentar:

Predlaže se da se daju podsticaji za udruživanje poljoprivrednika i zadruge.

Odgovor:

Prepoznat je značaj udruživanja poljoprivrednih proizvođača i s tim u vezi je planirana mjera 2.5. Podrška uspostavljanju i razvoju podizvođačkih grupa (udruženja, zadruga i dr.).

Komentar:

Na koji način će SP RR doprinijeti unaprijeđenju poljoprivrede i dobrobiti seljaka. Da li je ovo još jedan dokument kojim se podstiču veletrgovci.

Odgovor:

Iluzorno bi bilo očekivati da će se svi problemi riješiti usvajanjem i implementacijom SP RR 2018-2021. To je kratak period da bi se poljoprivredni sektor u potpunosti oporavio ali očekujemo značajan napredak. Implementacija SP RR će biti monitorisana, o čemu će MSTEO jednom godišnje izvještavati Parlamentarnu skupštinu BiH

Komentar:

Istaknut je problem velikog nedostatka stočne kreme, što za posljedicu ima skupu proizvodnju i nisku produktivnost. Sa druge strane imamo neiskorištene pašnjake, koje je potrebno rekultivisati. Povećanje stočarske proizvodnje je preduslov za unaprijeđenje stočarstva. Predlaže se da se uvede alpski model uzgoja stoke.

Odgovor:

Prijedlog je vrlo koristan. Nažalost napredak se ne može postići preko noći. Na ovom pitanju radi se kroz više aspekata, uključuje se savjetodavna služba da se unaprijedi znanje, ulaže se u mehanizaciju.

Komentar:

Traženo je pojašnjenje prijedloga budžeta za poljoprivredu u kantonalnim budžetima za 2018. godinu, budući da je to sada aktuelna aktivnost i da se već planiraju sredstva za narednu godinu. Nejasno je učešće kantona u prezentovanoj strukturi izdvajanja sredstava za implementaciju SP.

Odgovor:

Prijedlog budžeta je baziran na projekciji navedenoj u Strategija razvoja poljoprivrednog sektora ovog Federacije BiH za period 2006.-2010. i Programa ruralnog razvoja FBiH za period 2015.-2020. godine. Uključena su i sredstva za koje je planirano da izdvoje kantoni.

Komentar:

Odnos vlasti prema strateškim dokumentima je veoma površan, umjesto 6% za poljoprivredu se izdvaja samo 2-3% budžeta.

Odgovor:

Planirano je povećanje budžeta za poljoprivredu i RR ali svi smo svjesni da realizacija plana podložna promjenama i da ne prati uvijek strateške prijedloge.

Komentar:

Ko je ciljna grupa kada je riječ o podsticajima u SP RR?

Odgovor:

U okviru svake mjere definisani su korisnici. Generalno to su fizička i pravna lica upisana u RPG/RK, stanovništvo ruralnih područja, mladi, žene, nadležne institucije sa svih nivoa vlasti i sl.

Komentar:

Postoje nejasnoće vezano za definiciju "poljoprivrednog gazdinstva", ona koja su registrovana po Zakonu o obrtu i ona koja su upisana u Registar poljoprivrednih gazdinstava, to pitanje treba riješiti.

Odgovor:

Kada se u Nacrt SP RR navodi registrovano poljoprivredno gazdinstvo misli se na evidenciju Registra poljoprivrednih gazdinstava i klijenata.

Komentar:

Tokom prezentacije rečeno je da BiH nema Registar poljoprivrednih gazdinstava ne stoji. Postoji jedinstven Registar poljoprivrednih gazdinstava, koristi se isti softver, prikupljaju se isti podaci u bazama podataka za FBiH i RS, i oni se replikuju na nivou BiH.

Odgovor:

Ne tvrdimo da nema Registra, već da se podaci u potpunosti ne replikuju na BiH nivou.

Komentar:

Donošenje SP RR BiH je došlo u pravo vrijeme ali je najvažnije da se dokument implementira, da ne da sve ostane "mrtvo slovo na papiru" kao i druge strategije koje su ranije donošene.

Odgovor:

Svjesni smo činjenice da se Strateški dokumenti ne implementiraju u potpunosti. Političke odluke su van našeg opsega djelovanja. Nastojaćemo, koliko je u našoj moći, da se ovaj dokument ozbiljno shvati i implementira u što većoj mjeri.

Komentar:

Potrebno je sprovođenje poljoprivrednog popisa.

Odgovor:

Jedan od ciljeva SP RR je i privlačenje donatorske pomoći za projekte kao što je poljoprivredni popis. S tim u vezi predviđena je mjera 9.8. Provedba poljoprivrednog popisa.

Komentar:

Izrađen je Strateški plan i imamo strateške ciljeve, a da li postoji razrađen Operativni plan?

Odgovor:

Indikativni akcioni plan je integralni dio Nacrta SP RR. Istovremeno SP RR BiH je okvir u koga su integrisani strateški dokumenti entiteta, koji su opet praćeni detaljnim Akcionim planovima.

Komentar:

Nema segmenta razvoja poticaja u ruralna područja. U poticajima za poljoprivredu postoje nepotrebna ograničenja za proizvodnje, npr. za pšenicu na 250 ha ili soju na 100 ha. Znači, ako neko proizvede i prijavi više od 250 ha pšenice, odnosno više od 100 ha soje, tada neće dobiti podsticaj, za tu razliku povećane proizvodnje, što nije dobro.

Odgovor:

BiH je potpisala SSP i time se obavezala na postepeno prilagođavanje sa EU acquis-om, pa i onim dijelom koji se odnosi na poljoprivredu i ruralni razvoj. S tim u vezi u obavezi smo postepeno prilagoditi sistem podsticaja EU, odnosno preći sa plaćanja po jedinici plaćana, podršci dohotku poljoprivrednika.

Komentar:

Smatram da sadašnja osnovica obračuna poticaja prema ha i grlu nije dobra. Ja imam 11 ha plasteničke proizvodnje i imam veći prinos nego neko sa 20 ha. Imam 60 zaposlenih, investirao sam 10 miliona KM i nikada nisam dobio podsticaj, jer me država ne

prepoznaje. Predlažem da se podsticaji daju na osnovu količine proizvoda l i kg. Znae da smo imali problem sa šljivom, sada je problem sa malinama. Srbija traži da se sprovedu analize koje se mogu uraditi samo u Nemačkoj, za koje je potrebno po 20 dana, do tada malina trune na granici. Srbija na taj način kulturno blokira izvoz iz BiH. Ja izvozim papriku u Holandiju i Njemačku, kad izvozimo, u Holandiji ima prioritet paprika iz Holandije, jer je ta zemlja članica EU. Hajde da i mi koristimo iste mjere za uvoz proizvoda u BiH.

Odgovor:

Nacrtom SP RR predviđen je čitav niz mjera koje će doprinijeti zaštiti domaće proizvodnje. Počevši od razvoja zakonodavstva, institucija, graničnih kontrola, laboratorija i investicija u poljoprivredna gazdinstva.

Komentar:

Iz prikazanih podataka jasno je da BiH ima deficit poljoprivrednih proizvoda, mi ne moramo izvoziti. Hajdemo da mi svoje zdrave proizvode prodajemo u BiH, zašto da uvozimo otrovnu hranu. Poljoprivredni i prehrambeni proizvodi iz uvoza su često mnogo jeftiniji od domaćih, a kako je standard stanovništva nizak, cijena igra presudnu ulogu u kupovini. Zbog ovakve ekonomske situacije u BiH i otvorenog tržišta, trgovci pronalaze interes u uvozu jeftine robe koju lako prodaju.

Odgovor:

Unapređenjem životnog standarda stanovništva, povećaće se domaća potražnja za zdravom hranom. Cilj SP RR BiH je unapređenje konkurentnosti, za šta je predviđen čitav niz mjera.

Komentar:

Podnio sam zahtjev za podsticaje za vrijeme ministra Lijanovića, nikada ništa nisam dobio, nikakav odgovor, ništa.

Odgovor:

Nije relevantno za sadržaj ovog dokumenta.

Komentar:

Podnio sam zahtjev za kredit u Razvojnoj banci, ništa nisam dobio. Stranačke osobe dobijaju podsticaje i razvojne kredite da prave kuće, a ja ne mogu dobiti kredit za proizvodnju ni od razvojne banke, ni od privatne banke. Mogu podići kredit samo kod mikro kreditne organizacije sa ekstremnim kamatama.

Odgovor:

Nije relevantno za sadržaj ovog dokumenta.

Komentar:

Uvozi se meso sumnjivog kvaliteta iz Holandije, a ja naši poljoprivrednici ne mogu prodati svoju proizvode. Ako hoću da izvezem svoje meso mogu prodati samo jednom nakupcu. Šta je to ako nije monopol.

Odgovor:

Nije relevantno za sadržaj ovog dokumenta.

Komentar:

Izraženo je mišljenje da prikazani podaci ne odražavaju tačno stanje na terenu, kako po pitanju obradivih površina, tako i po pitanju količina proizvoda.

Odgovor:

U izradi Nacrta SP RR korišteni su zvanični podaci koji su preuzeti od agencija za statistiku i nadležnih ministarstava.

Komentar:

Predloženo je da se podstiče rađanje djece na selu, na način da se uvede dječiji doplati za svu djecu rođenu na selu, 100 KM za prvorodeno dijete, 200 KM za drugorođeno, 300 KM za treće dijete i tako dalje.

Odgovor:

Nizak natalitet je problem za cijelu Republiku Srpsku, a u ruralnim područjima je to još izraženije pitanje. Dječiji doplati nije pitanje na koje se može dati odgovor u okviru SP RR BiH.

Komentar:

Nedostaje mjera za zaštitu domaće proizvodnje. Da bi ljudi živjeli na selu mora im se omogućiti da prodaju ono što proizvedu. Predlaže da se uvedu mjere zaštite od prekomjernog uvoza, barem u periodu kada dopijevaju naši proizvodi, kao što je sada lubenica.

Odgovor:

Nadležne institucije su svjesne problema, stoga su i predviđene mjere za podizanje konkurentnosti, kao i mjera za unaprijeđene vanjske trgovine poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima i zaštitu domaće proizvodnje na svim nivoima (mjera 10.5.).

Komentar:

Traženo je pojašnjenje da li se prikazani podaci za mlijeko odnose samo na mlijeko ili uključuju i mliječne proizvode.

Odgovor:

Podaci o uvozu i izvozu, tzv. tarifni brojevi, ne odnose se samo na jedan proizvod, već na grupe sličnih proizvoda, tako i podaci o mlijeku ne uključuju samo količinu mlijeka već i mliječnih proizvoda.

Komentar:

Istaknut je da zvanična statistika ne vodi evidenciju o zasijanim travnim površinama. Na terenu je jasno da poljoprivrednici uzgajaju travne smjese i biljnu masu za pripremu sjenaža. Takođe podaci o uvozu sjemenskog materijala potvrđuju značaja uvoz sjemena za travne smjese. U više navrata je sugerisano agencijama za statistiku da dopune svoje obrasce za prikupljanje podataka ali nismo naišli na razumijevanje i koristimo ovu priliku da ponovo pozovemo da se ovaj problem riješi.

Odgovor:

Često se susrećemo sa problemom da ne postoji zvanična statistika o određenim vrstama proizvoda. O prijedlogu će biti upoznate statističke agencije.

Komentar:

Naša organizacije (CERDA), učestovala je u organizaciji i održavanju 5 radionica, na 5 različitih mjestima, za 5 različitih sektora, kako bi dali smjernice za izradu Nacrta SP RR. Prikupili smo dosta prijedloga, za koje sam vidio da su u dobrom dijelu uključeni u Nacrt SP RR. Sada kada smo izradili dokument, vidjeli smo da nije tako komplikovano, nije mi jasno što to ranije nismo uradili. Pozivam na dalju saradnju i da ne zaboravite privatni i nevladin sektor. Mi imamo kapaciteta i želju za saradnjom. Prilikom planiranja

Komentar:

Čestitam na izradi dokumenta. I našoj Agenciji (FIPA), će biti vrlo koristan. U zadnje vrijeme pokazan je značajan interes za ulaganja u sektor poljoprivrede i prehrambene industrije. Nama će biti od velike koristi u promovisanju potreba za izlaganje.

Odgovor:

Komentar ne zahtijeva konkretno objašnjenje.

Komentar:

Pozdravljam izradu dokumenta. Dokument je vrlo značajan za unaprjeđenje sektora i uvrštavanje sektora poljoprivrede i RR u podršku EU. Očekuje se da dokument doprinese unapređenju konkurentnosti sektora. FMPVŠ će pružiti potpunu podršku implementaciju SP RR, kao što je pružio i izradi dokumenta.

Odgovor:

Komentar ne zahtijeva konkretno objašnjenje.

Komentar:

Sretni smo što je dokument izrađen. Svi govornici su istakli da je dokument potreban nama, našim poljoprivrednicima, a da je njegov značaj u procesu EU integracija sekundarni interes.

Odgovor:

Komentar ne zahtijeva konkretno objašnjenje.

Komentar:

Izrada Nacrta SP RR je dobar korak i pozdravljam njegovu pripremu. Predlažem da organska proizvodnja zauzme značajno mjesto jer pruža dobru osnovu za ekonomski razvoja. Ističem da nemamo zakon o organskoj proizvodnji na nivou BiH, i predlažem da se njegova izrada ugradi u SP RR.

Odgovor:

U okviru mjere 6.8. predviđena je podrška proizvodnji, certifikaciji i kontroli organske proizvodnje na svim nivoima, u skladu sa najboljim praksama EU-a i zahtjevima tržišta, i u skladu sa nadležnostima u ovoj oblasti.

Komentar:

Povezanost predložene strategije SP RR sa već donesenim dokumentima ili zaključcima Vijeća ministara, entitetskih vlada bi morala da bude jasna i vidljiva, što je i urađeno djelomično. S tim u vezi na svim nivoima vlasti je usvojen „Akcioni plan za realizaciju prioriteta iz izvještaja BiH za 2016“ sa zaduženjima u skladu sa SSP. U ovom akcionom planu (tačka 54. i 55.) su usvojene aktivnosti za prevazilaženje nejasnoća iz preambule ovog dopisa u vezi veterinarske politike, kao i fitosanitarne politike a upravo tačka 53. iz navedenog dokumenta tiče se strategije SP RR.

Odgovor:

Kao polaznu osnovu za izradu SP RR korišteni su planski dokumenti usvojeni na nivou BiH, entiteta i BD.

Komentar:

Sugerisem da se u strategiji SP RR uvrste tekstovi iz odgovora na pitanja za EU iz poglavlja 11, 12 i 27; gdje se može sagledati trenutno stanje u ovoj oblasti. Npr. Stanje po pitanju genetičkih resursa, biodiverziteta, savjetodavnom radu sa farmerima i slično. Što bi se moglo iskoristiti za nadogradnju „Analize stanja“ u PSRR.

Odgovor:

U izradi Nacrta SP RR, korištene su zvanični podaci, koje su dostavile nadležne institucije, koje su takođe uključene u izradu odgovora na Upitnik EK.

Komentar:

Smatram da bi SPRR u poglavljima 4. i 5. kod strateških vizija i mjera trebao sadržavati plan kako dalje koristiti raspoložive resurse i sve to izraziti u nekim mjerama u određenom vremenskom razdoblju. Mislim da trenutno „lutamo“ u viziji kako da iskoristimo poljoprivredno zemljište. Maline npr. se sade bez plana i vizije i oduzimaju najbolje zemljište za stočarsku proizvodnju ili neku drugu biljnu proizvodnju. Sada su malinari u problemima sa plasmanom! U tom smislu smatram da stočarstvo treba da bude strateška oblast u poljoprivredi BiH, ne zanemarujući ostale proizvodnje, a za to bi trebalo planirati određene resurse u poljoprivrednom zemljištu (neki vid proizvodne reonizacije). Ovo je važno i zbog samih poljoprivrednih proizvođača da mogu planirati svoje investicije u budućnosti uz saznanje da će ih država (ova i druge strategije) sigurno podržavati u njihovom odabiru poljoprivredne proizvodnje. Tako da donesene „strategije“ imaju i neki vid odgovornosti i obaveze za one koji je donose.

Odgovor:

SP RR je dokument koji daje osnovu za sveobuhvatan razvoj ruralnih područja, a sa tim u vezi i svih oblasti poljoprivredne proizvodnje.

Komentar:

Smatram da bi bilo bi dobro kada bi SP RR dao određenu projekciju za dati vremenski period i viziju koja je pretvorena u SMART ciljeve. Šta će se desiti na kraju perioda? Koliko je to povećanje svih ciljeva koji su mjerljivi ?

Odgovor:

Odgovor na slabosti i prijetnje sektoru poljoprivrede i ruralnog razvoja u BiH, koji su identifikovani u SWOT analizi, sadržani su u poglavlju 5. Strateški ciljevi i mjera i poglavlju 6. Strateške mjere. Plan za realizaciju mjera, nosioci i rokovi realizacije su sadržani u poglavlju 7. Indikativni akcioni plan.

Komentar:

Čitajući prijedlog SPRR primjetio sam da postoje ciljevi ali nisu mjerljivi i ne vidi se jasan odgovor kako do njih doći. Trebalo bi zadati krajnji cilj izražen kao povećanje: u broju stoke, farmi, prerađivačkih kapaciteta, novouposlenih u poljoprivredi, povećanje turističke ponude, zasijanih površina... Kako i ko će pisati projektne prijedloge za IPA fondove kao i drugi odgovori o načinu izvršenja zadatih ciljeva.

Odgovor:

U poglavlju 6. Strateške mjere, za svaku programiranu mjeru, navedeni su krajnji korisnici mjere i indikatori za praćenje realizacije mjere. Nakon usvajanja SP RR, MSTEO će u saradnji sa nadležnim entitetskim ministarstvima i BD, vršiti monitoring i evaluaciju implementacija SP RR i o istom izvještavati Savjet ministara BiH, na godišnjem nivou.

Komentar:

Dokument omogućava dovoljan opšti sektorski okvir koji omogućava širu pristup sektorskim intervencijama. Uopšte ne vjerujemo da sadrži nešto što bi moglo ugroziti njegovu upotrebljivost. Naprotiv, mi smatramo da je to kvalitetan dokument koji bi zaista mogao da predstavlja korak naprijed. Uz dužno poštovanje ustavnih nadležnosti u sektoru, snažno vjerujemo da će svi nadležni akteri osigurati koherentnost politike i njeno finansiranje iz odgovarajućih budžeta. Dokument može uključivati upućivanje na međusobno reviziju strategije, kako bi se moguće uskladiti vremenski rok sa donatorskim finansiranjem.

Odgovor:

Komentar je generalne konstatacije i ne zahtjeva konkretan odgovor.

Prijedlozi za izmjene i dopune teksta

Prijedlog:

Šta se misli kod formulacije "visok nivo saradnje između javnog i privatnog sektora", da li je termin "javni sektor", u stvari "javna uprava" ako jeste, onda to treba preformulisati u tekstu.

Odgovor:

Da misli se na javni sektor. Prijedlog je prihvaćen i izraz „javna uprava“ je upisan u tekst SP RR

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

1. Uvod

Prijedlog:

Predlaže se dopuna rečenice: „Takođe, dokument je baziran i na temeljnoj analizi postojećeg stanja cjelokupnog sektora. Naprijed navedeni strateški dokumenti kao i sektorske analize koje je finansirala Evropska unija, a realizovao FAO, pružili su čvrste ulazne parametre i osigurali dobar temelj za opravdano i prikladno cilijane mjere“.

Odgovor:

Prijedlog je usvojen i dopunjena je rečenice: „Takođe, dokument je baziran i na temeljnoj analizi postojećeg stanja cjelokupnog sektora. Naprijed navedeni strateški dokumenti kao i sektorske analize koje je finansirala Evropska unija, a realizovao FAO, pružili su čvrste ulazne parametre i osigurali dobar temelj za opravdano i prikladno cilijane mjere“.

Prijedlog:

Referenca vezana za bescarinski pristup je pogrešna, zbog toga što se takav pristup (i) je veoma djelimičan (odnosi se na samo nekoliko proizvoda i specificiranih količina), i (ii) odnosi se na tradicionalnu trgovinu sa Hrvatskom, koja je bila bescarinska trgovina i prije ulaska Hrvatske u EU. Predlaže se da se rečenica izbriše ili da se preformuliše: „Integracijom regionalnog tržišta i uvođenjem bescarinskog pristupa zemljama EU na tržište BiH, stvara se konkurentski pritisak, koji će imati širok raspon implikacija na poljoprivrednu proizvodnju i ruralnu privredu u BiH“.

Odgovor:

Prijedlog je djelimično prihvaćen, rečenica je preformulisana i glasi: „Integracijom regionalnog tržišta, uvođenjem bescarinskog pristupa zemljama članicama, u procesu pristupanja EU, na tržište BiH, stvara se konkurentski pritisak, koji će imati širok raspon implikacija na poljoprivrednu proizvodnju i ruralnu privredu u BiH“.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.1. Značaj poljoprivrede u ekonomiji BiH

Komentar:

Tako npr. na strani 11. u pretposljednem pasusu stoji, citiram, „da se pokrivenost izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda uvozom poboljšava, ali sporo (2006. godine 14,0%, a 2015. godine 29,4% -Vanjsko trgovinska komora BiH)“. Mislilo se vjerovatno na pokrivenost uvoza izvozom i tako bi to trebalo da piše.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica glasi: „Dostupni trgovinski podaci pokazuju da se pokrivenost uvoza izvozom poljoprivredno-prehrambenih proizvoda poboljšava, ali sporo (2006. godine 14,0%, a 2015. godine 29,4% -Vanjsko trgovinska komora BiH)“.

**Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.2. Prirodni resursi kao osnova poljoprivredne proizvodnje**

Prijedlog:

U fusnoti obrazložiti izraz „klimatske promjene“. Predlaže se da obrazloženje glasi: „Klimatske promjene su dugotrajne promjene u statističkoj raspodjeli klimatskih faktora, u vremenskom periodu od desetaka do miliona godina. To može biti promjena u prosječnim klimatskim elementima ili promjena raspodjele klimatskih događaja s obzirom na prosječne vrijednosti, ili pojava sve više krajnjih vremenskih događaja. Klimatske promjene se mogu odnositi na određene posebne regije ili se može odnositi na cijelu Zemlju. U zadnje vrijeme, posebno u vezi sa zaštitom prirodnog okoliša, klimatske promjene se obično odnose na današnje promjene klime. Posebno se to odnosi na sve veći ljudski uticaj na klimatske promjene, koji je povezan s današnjim globalnim otopljenjem. Modifikatori klime su klimatski faktori – oni pojačavaju ili slabe veličinu ili intenzitet klimatskih elemenata, a to su: Zemljina rotacija, Zemljina revolucija, zemljopisna širina, nadmorska visina, raspodjela kopna i mora, udaljenost od mora, morske struje, reljef, jezera, atmosfera, tlo i vegetacija, čovjek.“

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer okvir dokumenta ne ostavlja prostor za detaljno definisanje svih izraza korištenih u tekstu.

Prijedlog:

Predlažemo da se u dokument unese označeni tekst jer ispada da nema nikakvih mogućnosti za navodnjavanje u FBiH, a to nije tačno. Predlaže se da tekst glasi: „Osiguranje vode za potrebe navodnjavanja stoga treba rješavati u okviru izgradnje višenamjenskih akumulacija ili preraspodjelom voda u okviru postojećih akumulacija.“

Odgovor:

Prijedlog teksta se prihvata u potpunosti i glasi: „Osiguranje vode za potrebe navodnjavanja stoga treba rješavati u okviru izgradnje višenamjenskih akumulacija ili preraspodjelom voda u okviru postojećih akumulacija.“

Prijedlog:

Tekst RS i FBiH nije harmonizovan, kao i kod RS za FBiH treba navesti riječne slivove. Upisati tekst: „Teritorija FBiH podijeljena je u dva vodna područja: vodno područje rijeke Save i vodno područje Jadranskog mora. Zbog raskoraka između rasporeda padavina i potreba za vodom u toku vegetacije na prostoru FBiH neophodno je pronaći načine za nadoknadu nedostajuće vode u ključnim razdobljima. Nema tačnih podataka o navodnjavanju površinama u FBiH budući da su sistemi koji su postojali prije rata djelomično ili potpuno devastirani. Imajući u vidu da je izostanak navodnjavanja jedno od glavnih proizvodnih ograničenja pri uzgoju poljoprivrednih kultura, u FBiH izrađen je projekt „Osnove uređenja zemljišta – program navodnjavanja i program okrupnjavanja posjeda u Federaciji BiH“. U okviru projekta planirano je detaljno snimanje stanja postojećih sistema za navodnjavanje, a u konačnici je predviđeno povećanje površine poljoprivrednog zemljišta pod sistemima za navodnjavanje na 30.000 ha do 2021. godine, što bi onda činilo 4% obradivog poljoprivrednog zemljišta u FBiH. Imajući u vidu da je 1990. godine u cijeloj BiH navodnjavano 11.660 ha, ovo je vrlo ambiciozan plan“.

Odgovor:

Prijedlog teksta se prihvata u potpunosti i glasi: "Teritorija FBiH podijeljena je u dva vodna područja: vodno područje rijeke Save i vodno područje Jadranskog mora. Zbog raskoraka između rasporeda padavina i potreba za vodom u toku vegetacije na prostoru FBiH neophodno je pronaći načine za nadoknadu nedostajuće vode u ključnim razdobljima. Nema tačnih podataka o navodnjavanjima površinama u FBiH budući da su sistemi koji su postojali prije rata djelomično ili potpuno devastirani. Imajući u vidu da je izostanak navodnjavanja jedno od glavnih proizvodnih ograničenja pri uzgoju poljoprivrednih kultura, u FBiH izrađen je projekt "Osnove uređenja zemljišta – program navodnjavanja i program okrupnjavanja posjeda u Federaciji BiH". U okviru projekta planirano je detaljno snimanje starja postojećih sistema za navodnjavanje, a u konačnici je predviđeno povećanje površine poljoprivrednog zemljišta pod sistemima za navodnjavanje na 30.000 ha do 2021. godine, što bi onda činilo 4% obradivog poljoprivrednog zemljišta u FBiH. Imajući u vidu da je 1990. godine u cijeloj BiH navodnjavano 11.660 ha, ovo je vrlo ambiciozan plan."

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.3. Šumarstvo

Komentar:

Potpuno asimetrični podaci u odnosu na RS: "Ukupna površina prekrivena šumama u FBiH iznosi 1.465.600 ha, odnosno 56,2% od ukupne površine FBiH. Od toga, ukupna površina dostupnih šuma proizvodnog karaktera iznosi 1.028.700 ha, odnosno oko 39,4% od ukupne površine FBiH. Radi većih površina šibljava i goleti udio šuma i šumskih zemljišta u ukupnoj površini FBiH je nešto veći i iznosi 64,9%". U državnom vlasništvu je 982.893 ha, odnosno 77% šumskih površina, a privatnih šuma bez šumskog zemljišta je 281.965 ha, odnosno 22%, dok je 17.554 ha ili 1% površina uzurpirano.

Čitav dokument je prepun ovakvih primjera asimetričnosti: gdje su podaci o državnim i privatnim šumama za FBiH?

Odgovor:

Za izradu Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH, korišteni su zvanični statistički podaci nadležnih institucija. Međutim sve institucije ne prikupljaju istu vrstu podataka, stoga za jedan entitet ili BD BiH posjedujemo podatke, a za drugi ne. Važno je naglasiti da u kontekstu ovog dokumenta mogu biti upotrijebljeni samo podaci provjerene tačnosti, stoga podaci iz nezvaničnih izvora ne mogu biti upotrijebljeni.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.4.1. Biljna proizvodnja

Prijedlog: Brisati rečenicu kao nepotrebnu: "U RS stanje je bilo nešto bolje nego u FBiH, ali i dalje nepovoljno kada se govori o iskorištavanju oraničnih zemljišnih resursa".

Odgovor:

Prijedlog prihvaćen i obrisana je rečenica: "U RS stanje je bilo nešto bolje nego u FBiH, ali i dalje nepovoljno kada se govori o iskorištavanju oraničnih zemljišnih resursa".

Komentar:

S obzirom da je FBiH pretežno brdsko planinske konfiguracije terena, veći dio livada i pašnjaka BiH je na području FBiH, a iz teksta se stiče obrnut utisak: "U BiH su značajne površine prirodnih livada i pašnjaka (1,05 miliona ha). Ovaj resurs je u funkciji stočarstva i nedovoljno je iskorišćen. Ako se ovom pridodaju i sijane livade, dobije se podatak da u

BiH ima oko 2,3 ha livada i pašnjaka po jednom uslovnom grlu stoke. S obzirom da je došlo do širenja livada i pašnjaka nauštrb obradivih površina i istovremenog smanjenja broja stoke i učešća kabaste stočne hrane u njenoj ishrani, sve veće površine prirodnih livada i pašnjaka se ne koriste produktivno u funkciji stočarske proizvodnje, a iz krajnosti da one mogu biti preopterećene prečestim košenjem i ispašom, došlo se u drugu krajnost da se sve više tih površina zapušta“.

Odgovor:

Komentar nije ocijenjen kao relevantan.

Prijedlog:

Dodati rečenicu: „FBIH ima značajne površine prirodnih livada i pašnjaka (701 hiljada ha)“.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i dodata je rečenica: „FBIH ima značajne površine prirodnih livada i pašnjaka (701 hiljada ha)“.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova 2.4.2. Stočarska proizvodnja

Komentar: S obzirom da je FBIH pretežno brdsko planinske konfiguracije terena, veći dio livada i pašnjaka BiH je na području FBIH, a iz teksta se stiče obrnut utisak:” Uzimajući u obzir raspoloživost prirodnih resursa i broj poljoprivrednih proizvođača koji se bave stočarstvom, ova proizvodnja ima veliki značaj za poljoprivredu u BiH, posebno u FBIH. Dominantni udio livada i pašnjaka u FBIH (60,6%, prosjek za period 2006.-2015.) i značajno učešće u RS (35,1%, prosjek za period 2006.-2015.) u poljoprivrednim površinama predstavlja resurs na kojem je moguće bazirati njen dalji razvoj. Kod analize proizvodnje stočarskih proizvoda polazište je broj stoke po pojedinim vrstama i kategorijama“.

Odgovor:

Komentar nije ocijenjen kao relevantan.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova 2.5. Opremljenost poljoprivrednih gazdinstava

Prijedlog:

U prijeratnom periodu mali farmeri bili su organizovani preko kooperantskih organizacija i državnih preduzeća. Nabavka poljoprivredne mehanizacije bila je na kreditnoj osnovi sa otplaćivanjem na paritetu proizvedenog mlijeka, mesa i proizvoda iz biljne proizvodnje. U tom periodu tehnička opremljenost poljoprivrednim mašinama u 1991. godini za cijelu BiH iznosila je 92.117 jednoosovinskih i dvoosovinskih traktora (S. Z. R BiH, 1991), što u odnosu na raspoložive oranične površine BiH (1.023.000 ha) iznosi 11 ha po jednom traktoru.

U ratnim dešavanjima nastale su značajne štete na poljoprivrednoj mehanizaciji, stočnom fondu i zemljištu. Prema nekim podacima oštećeno je između 50-70% poljoprivredne mehanizacije (PIU, 1996) i 5,25% poljoprivrednog zemljišta.

Po završetku ratnih dejstava pokrenut je program obnove poljoprivrede u kojem su uzele učesće mnoge humanitarne organizacije i državne institucije. Prema istraživanjima (Škabić i dr. 1999) na području FBiH konstatovano je 12.750 jednoosovinskih i 10.232 dvoosovinskih traktora, što u ukupnom broju u odnosu na raspoložive oranične površine po jednoj pogonskoj mašini iznosi 20 ha.

U Bosni i Hercegovini implementirani su razni humanitarni i komercijalni programi nabavke poljoprivrednih mašina ali još uvijek nisu sistematizovani podaci o načinu korištenja tih mašina. Dosadašnja saznanja ukazuju da je iskorištenost poljoprivrednih mašina mala, i da se to odražava na zastarijevanje, nizak nivo pouzdanosti i visoke troškove održavanja. Prosječna starost traktora je 27 godina.

Kupovna moć farmera je veoma mala i preferiraju polovnu mehanizaciju ili novu koja je tehnološki zastarjela i lošeg kvaliteta.

Za modernizaciju poljoprivredne mehanizacije mora se razumjeti struktura korištenja poljoprivrednih traktora, a koja je usko povezana sa karakteristikama poljoprivrednog gazdinstva. Veličina posjeda, proizvodna orijentacija i ostale karakteristike gazdinstva utiču na obim i strukturu rada poljoprivrednih traktora. Generalne mjere koje bi unaprijedile ovaj sektor bile bi sljedeće:

- Da se poveća iskorištenost traktora, jer 23% traktora radi ispod 100 sati godišnje, 43% između 100-200 sati i preko 200 sati 34% traktora, farmerima treba obezbijediti jeftinije energente (plavi dizel) i jeftinije repromaterijale za proizvodnju (sjeme, zaštitna sredstva, min. gnojiva...). Traktor bi trebao da radi 1000 sati po jednoj godini. Manji broj sati dovodi do tehnološke zastarjelosti poljoprivredne mehanizacije.
- Tehnička obrazovanost rukovaoca traktora je loša, te bi je trebalo unaprijediti kroz pohađanje specijalnih kurseva za traktoriste (Pravilno podešavanje i rukovanje sa prskalicama, plugovima, sijalicama i drugim priključnim mašinama). Kroz cjeloživotno učenje i savjetovanje o mogućnostima modernizacije i restrukturiranja poljoprivredne mehanizacije, te njihovog uticaja na okolinu i klimatske promjene.
- Zaštiti zdravlje i povećati bezbjednost proizvodnje poljoprivrednih proizvoda u više segmenata, a kako ljudi koji rukuju poljoprivrednim mašinama tako i konzumente. Poljoprivredne mašine koje se koriste i koje se nalaze na tržištu moraju ispunjavati EU i ISO normative. Ispunjavanjem ovih zahtjeva korisnici poljoprivrednih mašina postaju konkurentniji. Tehničke ispravnosti traktora i priključaka treba da bude na što boljem nivou.
- Osloboditi (smanjiti) troškove registracije za traktore i priključke, jer se trenutno traktor posmatra kao kamion ili drugo transportno vozilo. Izdvojiti traktore i druge poljoprivredne mašine iz resora Ministarstva saobraćaja, i ubaciti pod kontrolu Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.
- Donijeti hitno Pravilnik homologacije traktora i drugih poljoprivrednih mašina, a da bude pod patronatom resora Ministarstva poljoprivrede.
- Traktori i polj. mašine koje se koriste i dolaze na tržište BiH moraju da budu u skladu sa ISO 17989 i da ispunjavaju standarde identične zemljama iz EU. Nekvalitetne mašine su opasnost kako po zdravlje rukovaoca tako također stavljaju naše proizvođače u nepovoljniji položaj zbog nepouzdanosti u radu, ne kvalitetu, smanjenoj proizvodnosti i vijeku trajanja.

Odgovor:

Prijedlog za dopunu teksta nije mogao biti prihvaćen iz tehničkih razloga zbog koncepta izrade dokumenta. Ističemo da je SP RR predviđena podrška unapređenju poljoprivredne mehanizacije i vještina poljoprivrednika mjere 6.2.3. Podrška investicijama u Poljoprivrednu mehanizaciju i 6.3. Podrška stručnom usavršavanju, razvoju znanja i obezbjeđivanju savjeta i informacija.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.7. Organska i integralna proizvodnja

Prijedlog:

Predlaže se da se u fusnotu unese pojašnjenje za izraz organska poljoprivredna proizvodnja i predlaže se tekst: "Prema članu 3. stav (1) tačka k) Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 50/08) definisano je da: "Organski proizvod" podrazumijeva poljoprivredni proizvod koji je proizveden prema principima organske poljoprivredne proizvodnje, koji uključuje specifične metode organske proizvodnje na poljoprivrednom gazdinstvu, kao i djelatnosti uključene u dalju preradu, pakovanje i označavanje proizvoda u skladu s ciljevima, principima i pravilima određenim zakonom".

Odgovor:

Prijedlog za dopunu teksta koji se odnosi na „organski proizvod“ zbog koncepta i obimnosti dokumenta nije prihvaćen.

Prijedlog:

Definiciju preformulisati i uskladiti: "Organska poljoprivreda je proizvodnja zdravstveno bezbjedne, kvalitetne hrane na ekološki održiv način".

Odgovor:

Prihvaćen prijedlog i unesena rečenica: "Organska poljoprivreda je proizvodnja zdravstveno bezbjedne, kvalitetne hrane na ekološki održiv način".

Prijedlog:

Dodati tekst: „U BiH organska poljoprivredna proizvodnja, uglavnom, se razvija u biljnom sektoru, proizvodnji meda, sakupljanju ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva, te destilaciji eteričnih ulja“.

Odgovor:

Prihvaćen prijedlog i dodat tekst: „U BiH organska poljoprivredna proizvodnja, uglavnom, se razvija u biljnom sektoru, proizvodnji meda, sakupljanju ljekovitog bilja, šumskih plodova i gljiva, te destilaciji eteričnih ulja“.

Prijedlog:

Predlaže se da se za rečenicu: "Zakonodavstvo iz oblasti organske proizvodnje doneseno je na nivou entiteta", u fusnoti unese tekst: "Zakon o organskoj proizvodnji „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 12/13; Zakon o poljoprivrednoj organskoj proizvodnji, "Službene novine Federacije BiH", broj 72/16".

Odgovor:

Zbog koncepta dokumenta službeni glasnici navedeni u tekstu a ne fusnoti.

Prijedlog:

Predlaže se da se tekst: „Statistika za sada ne prati ovaj vid proizvodnje. Pored toga, nema registra organskih proizvođača na nivou FBiH. Izvoz je uglavnom vezan za čajeve, suhe gljive i suho divlje voće. U FBiH ne postoji nijedna certificirana organska stočarska farma, a tek dvije farme su u fazi konverzije.“, obriše, a doda tekst: „Statistika za sada ne prati ovaj vid proizvodnje. Pored toga, nema registra organskih proizvođača na nivou FBiH. Izvoz je, uglavnom, vezan za povrće, voće, ljekovito bilje, svježe, zamrznute i suhe gljive, te šumske plodove (malina, kupina, borovnica, brusnica, jagoda). U FBiH ne postoji nijedna certificirana organska stočarska farma, a tek dvije farme su u fazi konverzije. Od 2009. godine egzistira Savez udruženja organskih proizvođača Federacije Bosne i Hercegovine-ORGANSKO FBiH, koji ima 17 članica (sedam kantonalnih asocijacija organskih proizvođača i 10 udruženja koja se bave razvojem organske proizvodnje). ORGANSKO FBiH okuplja oko 2.000 poljoprivrednih proizvođača.

Odgovor:

Prihvaćen prijedlog za izmjenu i dopunu teksta i rečenica glasi: „Statistika za sada ne prati ovaj vid proizvodnje. Pored toga, nema registra organskih proizvođača na nivou FBiH. Izvoz je, uglavnom, vezan za povrće, voće, ljekovito bilje, svježe, zamrznute i suhe gljive, te šumske plodove (malina, kupina, borovnica, brusnica, jagoda). U FBiH ne postoji nijedna certificirana organska stočarska farma, a tek dvije farme su u fazi konverzije. Od 2009. godine egzistira Savez udruženja organskih proizvođača Federacije Bosne i Hercegovine-ORGANSKO FBiH, koji ima 17 članica (sedam kantonalnih asocijacija organskih proizvođača i 10 udruženja koja se bave razvojem organske proizvodnje). ORGANSKO FBiH okuplja oko 2.000 poljoprivrednih proizvođača.

Prijedlog:

Predlaže se da se u fusnoti za izraz ORGANSKO BiH unese pojašnjenje: „ORGANSKO FBiH je osnivač Mreže organskih proizvođača jugoistočne Evrope SEEON (engl. South Eastern Europe Organic Network), koja je registrovana 2014. godine u Berlinu (Njemačka) i koja broji sedam zemalja, te intenzivno provodi međunarodne projekte za razvoj organske poljoprivrede“.

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer okvir dokumenta ne ostavlja prostora za unosenje pojašnjenja svih izraza koji eventualno mogu biti nejasni pojedinim čitaocima.

Komentar:

ORGANSKO FBiH je osnivač Mreže organskih proizvođača Jugoistočne Evrope SEEON sa sjedištem u Berlinu, što pokazuje da imamo dobra saznanja o kretanjima organske proizvodnje na svjetskom tržištu. Takođe, kontinuirano radimo na sprovođenju procedura za organsku poljoprivrednu proizvodnju, implementaciji zakona i podzakonskih akata, te na provođenju međunarodnih projekata koji su od izuzetnog značaja za poljoprivrednu proizvodnju i ruralni razvoj. U pasusu koji se odnosi na FBiH bismo istakli da na nivou FBiH postoje kantonalne asocijacije organskih proizvođača koje su radile na formiranju ORGANSKO FBiH i aktivno rade na razvoju organske poljoprivredne proizvodnje na području FBiH. Savez udruženja organskih proizvođača FBiH broji 17 članica koje imaju preko 2000 poljoprivrednih proizvođača.

Prijedlog:

U poglavlju 2.7. sugerišemo da se naprave dva odvojena poglavlja o organskoj i integralnoj proizvodnji jer se navedene proizvodnje razlikuju. Naime, razlika između organske i integralne proizvodnje je ta što u organskoj proizvodnji u okviru hemijskih metoda nije dozvoljena upotreba sintetičkih hemijskih sredstava nego samo hemijskih sredstava kao što su bakar, sumpor, kalijum polisulfid i dr.

Odgovor:

Iz tehničkih razloga, zbog obimnosti teksta dokumenta prijedlog za razdvajanje poglavlja nije prihvaćen.

Prijedlog:

Iako ne postoji zvanični registar organskih proizvođača na nivou države, mogli bi se koristiti trenutno dostupni podaci certifikacijskih tijela koja djeluju na nivou BiH.

Odgovor:

U izradi Nacrta SP RR su korišteni zvanični podaci, čiju tačnost, kao i metodologiju obrade garantuju nadležnih institucija i statističke agencije.

Prijedlog:

Smatramo da u fokusu Nacrta Strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine treba biti organska poljoprivredna proizvodnja koja ima velika potraživanja na svjetskom nivou, višu cijenu, te samo kvalitetom može donijeti prosperitet ruralnih područja.

Odgovor:

U SP RR predviđena je mjera za podršku organskoj proizvodnji - 6.8. Podrška organskoj proizvodnji, zaštiti okoliša i smanjenje uticaja klimatskih promjena.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.8. Ljekovito, aromatično i samoniklo bilje

Prijedlog:

Predlaže se brisanje rečenice: "Trenutno nema „crvene liste“ ugroženih biljaka ili vrsta koje bi spriječile njihovo prikupljanje.", i upisivanje rečenice: "U FBiH 2014. godini objavljena je Crvena lista ugroženih divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva". U fusnoti unijeti, „Službene novine FBiH, broj 7/14“, u kojim je objavljena Crvena lista ugroženih divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i upisana je rečenica: "U FBiH 2014. godini objavljena je Crvena lista ugroženih divljih vrsta i podvrsta biljaka, životinja i gljiva („Službene novine FBiH“, broj 7/14).

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.12. Poljoprivredni proizvođači

Prijedlog:

U rečenici: "Sve u svemu, poljoprivrednom proizvodnjom u BiH bavi se oko 1.000 pravnih lica i oko 360 hiljada seoskih domaćinstava, od kojih se trećina registrovala kao poljoprivredna gazdinstva u RPG u FBiH, RS i BD BiH", navesti tačno koliko ima seoskih domaćinstava i pravnih lica.

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer ne postoji egzaktn podatak o tačnom broju poljoprivrednih gazdinstava.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.13.1. Pravni okvir

Prijedlog:

U fus noti obrazložiti značenje izraza *Acquis communautaire*. Predlaže se sledeći tekst: „*Acquis communautaire* (pravna stečevina EU) jedan je od najznačajnijih pravnih i političkih principa evropskih integracija. *Aquis* je skup prava i obaveza koje sve države članice obavezuju i povezuju unutar Evropske unije. Pojam *acquis* odnosi se na ukupna prava, obaveze i predanost Zajednici, koji su kumulirani razvojem integracionog procesa, ili koje je EU ostvarila do danas, dosegla u pravnom i političkom smislu. Praksa Suda Evropskih zajednica stavila je *acquis* u rang ustavnog principa. U političkom smislu, ključno je pravilo da su pravna dostignuća Zajednice uslov o kojem se ne može pregovarati. *Acquis*, shvaćen kao ukupno dostignuće Zajednice, svakodnevno se širi, uvećava i reproducira (Direkcija za evropske integracije BiH).”

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer okvir dokumenta ne ostavlja prostora za unosenje pojašnjenja svih izraza koji eventualno mogu biti nejasni pojedinim čitaocima.

Prijedlog:

U fusnotu unijeti „Službene novine Federacije BiH“, broj 47/15, u kojoj je objavljeno donošenje Srednjoročne strategije razvoja poljoprivrednog sektora.

Odgovor:

Zbog ujednačenosti teksta dokumenta, prijedlog nije prihvaćen, a okvir dokumenta ne ostavlja prostora za unosenje pojašnjenja u fusnotama.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.13.2. Budžetski transferi poljoprivredne politike

Komentar:

Ovaj podatak nije tačan: “U entitetima i BD BiH postoje registri poljoprivrednih gazdinstava koji su alfanumerički i potrebna je minimalna intervencija kako bi se uskladili sa EU (definicija gazdinstava i sistema registracije posjeda), kao i definisanje sistema za razmjenu podataka”.

Sistem identifikiranja i kontrole kretanja životinja u BiH je pod direktnim nadležštvom Ureda za veterinarstvo BiH (UZV BiH), a operativne aktivnosti Identifikiranja i kontrole kretanja životinja (SIKKŽ) efikasno i efektivno obavlja Agencija za obilježavanje životinja, koja je u sastavu UZV BiH. Izvor: <http://www.vet.gov.ba/?q=bs/node/245>

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer je riječ o dva različita registra.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

2.13.3. Institucionalni okvir

Prijedlog:

Dodati tekst: „Osnovne organizacione jedinice u Ministarstvu su resori: Kabinet ministra, Sektor za poljoprivredu i prehrambenu industriju, Sektor za ruralni razvoj i poljoprivredne savjetodavne službe, Sektor za poljoprivredna plaćanja, Sektor za veterinarstvo, Sektor za vode, Sektor za šumarstvo i lovstvo, Sektor za upravljanje projektima, Sektor za finansije i računovodstvo, Sektor za pravne, kadrovske i opće poslove, Sektor za informatičke sisteme i Jedinica za internu reviziju. U sastavu Ministarstva je Federalna uprava za šumarstvo. Unutrašnje organizacione jedinice su odsjeci, kojih ima 22.”

Odgovor:

Prijedlog je usvojen i dodat je tekst: „Osnovne organizacione jedinice u Ministarstvu su resori: Kabinet ministra, Sektor za poljoprivredu i prehrambenu industriju, Sektor za ruralni razvoj i poljoprivredne savjetodavne službe, Sektor za poljoprivredna plaćanja, Sektor za veterinarstvo, Sektor za vode, Sektor za šumarstvo i lovstvo, Sektor za upravljanje projektima, Sektor za finansije i računovodstvo, Sektor za pravne, kadrovske i opće poslove, Sektor za informatičke sisteme i Jedinica za internu reviziju. U sastavu Ministarstva je Federalna uprava za šumarstvo. Unutrašnje organizacione jedinice su odsjeci, kojih ima 22.“

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.16.1. Degradacija zemljišta i upravljanje vodama

Prijedlog:

Ubaciti: „Da bi se smanjila degradacija zemljišta pesticidima i drugim štetnim hemijskim sredstvima, sve poljoprivredne mašine koje se koriste u poljoprivrednoj proizvodnji moraju biti redovno kontrolirane od strane ovlaštene laboratorija i institucija. Nekontrolisanom aplikacijom pesticida, mineralnih đubriva i drugih hemijskih materija može se zagaditi zemljište i izgubiti za buduću poljoprivrednu proizvodnju“.

Odgovor:

Prijedlog za dopunu teksta nije prihvaćen iz tehničkih razloga jer smo u obavezi obim teksta SP RR, posebno u dijelu analize trenutne situaciju u sektoru svesti na zadati okvir.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

Prijedlog:

Dopuniti: “BiH treba da u budućnosti gradi poziciju zemlje koja treba da bude na svjetskoj gastro-enološkoj mapi. Da bi bosanskohercegovačkih gastro proizvod bio prepoznatljiv i da bi se razvijao potrebno je educirati i imati kvalitetan kadar koji će znati prezentovati i biti u korak sa svjetskim trendovima. Trenutno ne postoji visoko obrazovna institucija koja bi obrazovala i pomogla razvoj ruralnih područja kroz gastronomiju i enologiju“.

Odgovor:

Prijedlog za dopunu teksta nije prihvaćen iz tehničkih razloga jer smo u obavezi obim teksta SP RR, posebno u dijelu analize trenutne situaciju u sektoru svesti na zadati okvir.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.18. Donatorska podrška

Prijedlog:

Predlaže se dopuna rečenice: „BiH, u odnosu na EU ima status potencijalnog kandidata, obzirom da je 15. februara, 2016. godine, podnesen zahtjev za članstvo u EU i potom 9.decembra 2016., dobila detaljan Upitnik Evropske komisije“.

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i rečenica glasi: „BiH, u odnosu na EU ima status potencijalnog kandidata, obzirom da je 15. februara, 2016. godine, podnesen zahtjev za članstvo u EU i potom 9. decembra 2016., dobila detaljan Upitnik Evropske komisije“.

Prijedlog:

Predlaže se brisanje dijela rečenice rečenice: Trenutno je u toku priprema i davanje odgovora na Upitnik EK koji je BiH dobila 9. decembra 2016. godine, a zavisno od odgovora na Upitnik“, tako da glasi: „Trenutno je u toku priprema i davanje odgovora na Upitnik EK“.

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i rečenica glasi: „Trenutno je u toku priprema i davanje odgovora na Uptnik EK“.

Prijedlog:

Predlažu se izmjene i dopune rečenice: "Nakon prijema odgovora BiH EU Evropska komisija njihovoj daljoj procjeni, od čega će zavisiti moguća preporuka Evropske komisije Vijeću Evropske unije o tome da li status zemlje kandidata za članstvo u EU-i može biti dodijeljen BiH će ili neće odobriti status kandidata BiH", tako da glasi: „Nakon prijema odgovora BiH Evropska komisija njihovoj daljoj procjeni, od čega će zavisiti moguća preporuka Evropske komisije Vijeću Evropske unije o tome da li status zemlje kandidata za članstvo u EU-i može biti dodijeljen BiH“.

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i rečenica glasi: „Nakon prijema odgovora BiH Evropska komisija njihovoj daljoj procjeni, od čega će zavisiti moguća preporuka Evropske komisije Vijeću Evropske unije o tome da li status zemlje kandidata za članstvo u EU-i može biti dodijeljen BiH“.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova **2.14. Finansiranje poljoprivrede**

Prijedlog:

Uvrstiti u konačni tekst u formi fusnote, pojašnjenja pojmova lizing, faktoring i forfeiting. Eventualno, drugačija pojašnjenja predmetnih pojmova mogu dati finansijski bh. stručnjaci, navedeni tekst je preuzet sa Wikipedie, modifikovan, skraćen i prilagođen ovom dokumentu. U fus noti dodati pojašnjenje: "Leasing engl. Iznajmljivanje". U fus noti dodati pojašnjenje: "Faktoring je finansijski posao u domaćoj i međunarodnoj trgovini u kojem se kupuju potraživanja za prodanu robu ili izvršenu uslugu prije dospijeca za naplatu, tj. predstavlja proces prodaje ne dospelih potraživanja. To je finansijska transakcija gdje preduzeće koje očekuje prihod - ima potraživanja (npr. po izdatim fakturama-računima) prodaje ta potraživanja trećoj strani koja se zove Faktor, po sniženoj cijeni, jer od Faktora momentalno dobija gotovinu, koja je neophodna za dalje održavanje poslovanja". U fusnoti dodati pojašnjenje: "Forfeiting (engl. forfaiting, njem. Forfaitierung) je poslovni aranžman između preduzeća - komitenta koji prodaje potraživanje i forfeitera (banke) koji kupuje potraživanje. Ovo je naročito atraktivno za izvoznike i poslovne subjekte koji obavljaju djelatnost u inostranstvu. Forfeiting je kupovina trgovinskog duga, odnosno potraživanja, uz popust i bez prava na regres, pri čemu se dug, odnosno potraživanje, potvrđuju različitim prenosivim instrumentima koje uvoznik daje izvozniku.

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer okvir dokumenta ne ostavlja prostora za unošenje pojašnjenja svih izraza koji eventualno mogu biti nejasni pojedinim čitaocima.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova **2.16.5. Proizvodl sa zaštićenim geografskim porijeklom, izvorni i tradicionalni proizvodl**

Prijedlog:

Za Zakon o hrani u fusnotu unijeti: "Službeni glasnik BiH", broj 50/04". Za Zakon o industrijskom vlasništvu u fusnotu unijeti: "Službeni glasnik BiH", broj 03/02". Za Zakon o zaštiti geografskog porijekla u fusnotu unijeti: "Službeni glasnik BiH", broj 53/10".

Odgovor:

Prijedlog prihvaćen službeni glasnici navedeni u tekstu a ne u fusnoti

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.17. Ravnoopravnost (s)polova

Komentar:

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na svojoj 75. sjednici održanoj 11.03.2013. godine usvojila je Strategiju za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017) („Službene novine Federacije BiH“, broj 22/13). U skladu sa Zaključkom Vlade Federacije Bosne i Hercegovine Stručni tim će pratiti implementaciju ove Strategije.

Prijedlog:

Komentar nema implikacija na eventualnu izmjenu i dopunu teksta.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
2.18. Donatorska podrška

Prijedlog:

Predlaže se brisanje dijela rečenice: „Donacije EU realizovane su u okviru različitih programa (CARDS, PHARE, OBNOVA i dr), a u zadnje vrijeme od 2007. godine, se odvijaju putem IPA i EIDHR“, i rečenica glasi: „Donacije EU realizovane su u okviru različitih programa (CARDS, PHARE, OBNOVA i dr), a u zadnje vrijeme od 2007. godine, se odvijaju putem IPA i EIDHR“, tako da glasi: „Donacije EU realizovane su u okviru različitih programa (CARDS, PHARE, OBNOVA i dr), a od 2007. godine, se odvijaju putem IPA i EIDHR. okviru IPA i programa (2007. – 2013.), EU-a je investirala cca 26 miliona EUR u sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnosti hrane, veterinarstva i fitosanitarni sektor.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica glasi: „Donacije EU realizovane su u okviru različitih programa (CARDS, PHARE, OBNOVA i dr), a od 2007. godine, se odvijaju putem IPA i EIDHR. U okviru IPA i programa (2007. – 2013.), EU-a je investirala cca 26 miliona EUR u sektor poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnosti hrane, veterinarstva i fitosanitarni sektor.

Prijedlog:

Brisati rečenicu: „U bazi podataka Evropske komisije nalazi se 11 projekata koje je EU finansirala u BiH u sektoru poljoprivrede između 2008. i 2016. godine, ukupne vrijednosti 25 miliona EUR“.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica je obrisana.

Prijedlog:

U rečenici: „Uprkos provođenju velikog broja projekata i angažovanju brojnih tehničkih stručnjaka, kako bi se pomoglo rješavanju pitanja u specifičnim sektorskim oblastima, ukupni učinak u BiH je skroman“, riječ „skroman“ obrisati i upisati „djelimičan“.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica glasi: „Uprkos provođenju velikog broja projekata i angažovanju brojnih tehničkih stručnjaka, kako bi se pomoglo rješavanju pitanja u specifičnim sektorskim oblastima, ukupni učinak u BiH je djelimičan“.

Prijedlog:

Korigovati rečenicu: "Zbog nedostatka političke volje da se podrže reforme u sektoru, unutar i između nadležnih struktura vlasti, doveo je do toga da 2013. godine, EU je privremeno obustavi podršku sektoru", tako da glasi: "Nedostatak političkog dogovora da se podrže reforme u sektoru, doveo je do toga da 2013. godine, EU privremeno obustavi podršku sektoru".

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica glasi: „Nedostatak političkog dogovora da se podrže reforme u sektoru, doveo je do toga da 2013. godine, EU privremeno obustavi podršku sektoru“.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

5. Strateški ciljevi i mjere

Prijedlog:

Strateški cilj I Osiguranje stabilnosti dohotka i izjednačavanje uslova poslovanja sa okruženjem, dopuniti: „Strategijom treba omogućiti razvijanje putne i druge infrastrukture kako bi se bosanski proizvod što jednostavnije naša na trpezi konzumenta“.

Prijedlog:

Strateški cilj III Unapređenje tržišnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kroz povećanje dodane vrijednosti, poboljšanje standarda kvaliteta i sigurnosti, i jačanje veza unutar lanaca vrijednosti, dopuniti. "Razvijanje kapaciteta i opreme kod postojećih ovlaštenih laboratorija".

Prijedlog:

Strateški cilj IV Održivo upravljanje prirodnim resursima i prilagođavanje klimatskim promjenama, dopuniti: „U cilju prilagodbe bosanskohercegovačkih obiteljskih poljoprivrednih gazdinstava, na novo zakonodavstvo Evropske unije neophodno je u budućnosti vršiti testiranje tehničke ispravnosti mašina za zaštitu bilja. Ispravnost mašina i uređaja za aplikaciju pesticida direktno utiče na bezbjednu proizvodnju poljoprivrednih proizvoda. Stanje mašina za aplikaciju pesticida se ogleda kroz analizu svih vitalnih sklopova, a ta obaveza se ogleda i kroz EN 13790. Finansiranjem testiranja od Institucija omogućilo bi se proizvodnja bezbjednije, kvalitetnije, jeftinije i sigurnije hrane, a koja je prihvatljiva kako za domaće tako i za inostrano tržište. Kroz ovaj vid indirektno pomoći pomoglo bi se kako poljoprivrednim proizvođačima i potrošačima“.

Zbirni odgovor:

Prijedlozi nisu prihvaćeni jer formulacija strateških ciljeva i mjera mora da bude jasna i sažeta.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

6.2. Podrška investicijama poljoprivrednih preduzeća, proizvođačkih grupa i preradivača

Prijedlog:

Kod indikatora praćenja: "Povećanja prodaje i rast izvoza kao rezultat investicija", navesti odgovarajuću mjernu jedinicu za pojedine indikatore.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i vrijednosti će se izražavati u %.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
6.4. Podrška razvoju ruralne infrastrukture i poboljšanje dostupnosti usluga seoskom stanovništvu

Prijedlog:

U fusnoti navesti obrazloženje izraza „infrastruktura“, predlaže se tekst: „Infrastruktura se tipično odnosi na tehničke strukture i sisteme koji podržavaju društvo, kao npr. ceste, vodovod, kanalizacija, elektro opskrba, itd. Postoji: transportna infrastruktura (putna i željeznička mreža, kanali, luke, aerodromi), energetska infrastruktura (dalekovodna mreža; plinovodi; naftovodi), infrastruktura upravljanja vodom (snabdijevanje pitkom vodom; kanalizacija), komunikaciona infrastruktura (poštanska služba; telefonska mreža; internet; mreža mobilne telefonije; komunikacioni sateliti; podvodni kablovi), infrastruktura upravljanja otpadom (prikupljanje; recikliranje; obrada; finalno odlaganje), infrastruktura nadgledanje Zemlje i mreža mjerenja, mekana infrastruktura (upravna infrastruktura – sistem vlasti i policije; hitne službe; vojna infrastruktura; ekonomska infrastruktura – finansijski sistem; poslovna logistika; proizvođačka infrastruktura; infrastruktura u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu, socijalna infrastruktura – zdravstveni sistem, obrazovni sistem i istraživanje, socijalna skrb, kulturna, sportska i rekreaciona infrastruktura“.

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer okvir dokumenta ne ostavlja prostora za unošenje pojašnjenja svih izraza koji eventualno mogu biti nejasni pojedinim čitaocima.

Prijedlog:

Dopuniti rečenicu da glasi: „Finansiranje će biti obezbeđeno za podršku infrastrukturnih ulaganja, potrebnih za razvoj ruralnih područja, uključujući, ali ne i nužno ograničeno na: objekte za poljoprivredne sadržaje (npr. zelene pijace u zajednicama, otkupne stanice, prostori za sajmove, prodaju i prezentacije proizvoda), lokalni pristup cestama od posebnog značaja za lokalni ekonomski razvoj, pristup poljoprivrednim i šumskim zemljištima, protivgradnu zaštitu, opskrbu energijom, upravljanje otpadom i vodama, lokalni pristup IT tehnologijama, objekte za kulturne, sportske, edukativne i druge aktivnosti lokalnog stanovništva, ruralne službe i servise od zajedničkog interesa grupe sela (IT centri, centri za obuku, zaštita od požara, zanati, turistički punktovi, i sl.), lokalne usluge za brigu o djeci itd“.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica glasi: „Finansiranje će biti obezbeđeno za podršku infrastrukturnih ulaganja, potrebnih za razvoj ruralnih područja, uključujući, ali ne i nužno ograničeno na objekte za poljoprivredne sadržaje (npr. zelene pijace u zajednicama, otkupne stanice, prostori za sajmove, prodaju i prezentacije proizvoda), lokalni pristup cestama od posebnog značaja za lokalni ekonomski razvoj, pristup poljoprivrednim i šumskim zemljištima, protivgradnu zaštitu, opskrbu energijom, upravljanje otpadom i vodama, lokalni pristup IT tehnologijama, objekte za kulturne, sportske, edukativne i druge aktivnosti lokalnog stanovništva, ruralne službe i servise od zajedničkog interesa grupe sela (IT centri, centri za obuku, zaštita od požara, zanati, turistički punktovi, i sl.), lokalne usluge za brigu o djeci itd“.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
6.6. Podrška razvoju javne infrastrukture kvaliteta i usluga u poljoprivredno-
prehrambenom sektoru

Komentar:

Ko je ovo utvrdio: "U BiH se primjenjuju dva različita pravna okvira za rješavanje ovih pitanja: jedan koji provodi Agencija za sigurnost hrane BiH i drugi, koji provodi Institut za intelektualno vlasništva BiH. Ovakva situacija u praksi može da stvori zabunu proizvođačima i njihovim udruženjima što ne može biti trajno rješenje?"

Odgovor:

Postojanje dva pravna okvira za rješavanje pitanja PDO, PGI i TSG, je identifikovan na jednom od redovnih sastanaka Pododbora za poljoprivredu i ruralni razvoj.

Prijedlog:

Indikator praćenja: „Broj imenovanih laboratorija“, korigovati i navesti: „Broj akreditovanih laboratorija“.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i tekst glasi: " Broj akreditovanih laboratorija".

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
6.7. Podrška sistemima i uslugama u veterinarskoj i fitosanitarnoj oblasti

Komentar:

U vezi predloženog dokumenta strategije PSRR imam nekoliko komentara i prijedloga, a tiču se oblasti veterinarstva i stočarstva, odnosno potrebe za harmonizacijom oblasti veterinarstva i stočarstva u BiH, tj. postavljanjem granice djelovanja između ove dvije oblasti.

Naime, postoji određena nejasnoća između veterinarskih i entitetskih zakona o stočarstvu, ili bolje rečeno u primjeni zakona i shvatanju ove oblasti. Zootehnika, zoohigijena, smještaj uzgoj i selekcija, čime se bave entitetski zakoni o stočarstvu, nisu prepoznati od strane EU ali i naših struktura, kao takvi, već se nalaze u sklopu veterinarske politike.

Naše visoko školstvo je koncipirano tako da se za uzgoj, selekciju, zootehniku i sl. školuju stručnjaci na poljoprivrednim fakultetima (smjerovi stočarstvo ili zootehnika), a za zdravije stoke i sigurnost hrane se školuju stručnjaci na veterinarskim fakultetima.

Po mom mišljenju je, radi toga, jedan cijeli segment u stočarskoj proizvodnji zapostavljen, neiskorišten, a postoje veliki resursi u kadrovima, opremi, znanju, ustanovama (FZZP, FAZ, kantonalni zavodi i dr). Potrebno je uskladiti ova dva sektora u BiH (stočarski i veterinarski) sa prilikama u našoj zemlji, a u skladu sa evropskim standardima i principima, odnosno precizirati granice djelovanja veterinarstva i stočarstva, a prema vani se može nastupati kao jedna cjelina i da li će se sve zajedno nazivati „veterinarska politika“ (kao u EU) i nije toliko važno.

Ovo pitanje je možda značajnije kod drugih strateških dokumenata ali i ovdje ima svoj značaj. U vezi gore navedenog, a i radi drugih uočenih nedostataka u prijedlogu teksta PSRR dostavljam sljedeće komentare i sugestije:

U predloženom PSRR, se spominju samo veterinarske službe, pa predlažem da se ukomponuje uzgojno – selekcijska služba. npr u tački 6.7. stoji „dobro uspostavljena veterinarska služba. Treba dodati „ i uzgojno-selekcijska služba“ u cilju kontrole bolesti (ali i možda dodati kontrole zdravlja životinja i kontrole uzgoja, proizvodnosti i td). Analogne izmjene uraditi kroz cijeli PS RR.

Prijedlog:

Rečenicu dopuniti: "Dobro uspostavljena veterinarska i uzgojno-seleksijska služba ima za cilj postizanje odgovarajućeg nivoa kontrole bolesti životinja, kontrole uzgoja, proizvodnosti kao i zadovoljavajućeg sistema sigurnosti hrane, da podiže povjerenje potrošača, unapređuje zaštitu okoliša i poljoprivrede, te doprinosi mogućnostima trgovine životinjama i proizvodima životinjskog porijekla sa trećim zemljama".

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i rečenica glasi: "Dobro uspostavljena veterinarska i uzgojno-seleksijska služba ima za cilj postizanje odgovarajućeg nivoa kontrole bolesti životinja, kontrole uzgoja, proizvodnosti kao i zadovoljavajućeg sistema sigurnosti hrane, da podiže povjerenje potrošača, unapređuje zaštitu okoliša i poljoprivrede, te doprinosi mogućnostima trgovine životinjama i proizvodima životinjskog porijekla sa trećim zemljama".

Prijedlog:

U rečenici izraz „hranom/hranom za životinje“, zamijeniti izrazom hranom za ljudsku i/ili životinjsku upotrebu“.

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen jer je izraz hranom/hranom za životinje opšte prihvaćen.

Prijedlog:

Dopuniti rečenicu tako da glasi: "Potrebno je nastaviti sa daljom izgradnjom institucionalnih i administrativnih kapaciteta u oblasti sigurnosti hrane i veterinarskoj, uzgojno-seleksijskoj i fitosanitarnoj oblasti u BiH.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i glasi: "Potrebno je nastaviti sa daljom izgradnjom institucionalnih i administrativnih kapaciteta u oblasti sigurnosti hrane i veterinarskoj, uzgojno-seleksijskoj i fitosanitarnoj oblasti u BiH.

Prijedlog:

Dopuniti podmjernu 6.7.1., tako da glasi: "Nastavak aktivnosti na harmonizaciji veterinarskog, uzgojno-seleksijskoj i fitosanitarnog zakonodavstva praksi sa EU standardima i najboljim praksama kako bi se podržao razvoj konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda";

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i podmjerna 6.7.1., glasi: "Nastavak aktivnosti na harmonizaciji veterinarskog, uzgojno-seleksijskoj i fitosanitarnog zakonodavstva praksi sa EU standardima i najboljim praksama kako bi se podržao razvoj konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda";

Prijedlog:

Dopuniti podmjernu 6.7.2., tako da glasi: "Jačanje kapaciteta nadležnih tijela i inspekcija za fito oblast i veterinarstvo, uzgojno-seleksijskoj i sigurnost hrane, u skladu sa EU zahtjevima, i najboljim praksama i definisanim nadležnostima;

Odgovor:

Prijedlog je djelimično prihvaćen i podmjerna 6.7.2. glasi: "Jačanje kapaciteta nadležnih tijela i inspekcija za fito oblast i veterinarstvo, i sigurnost hrane, u skladu sa EU zahtjevima, i najboljim praksama i definisanim nadležnostima;

Prijedlog:

Podmjeru 6.8.5. dopuniti da glasi: "Izrada i provedba programa za podršku očuvanju i održivom korištenja genetskih resursa (na primjer: banke gena, terensko prikupljanje, botaničke bašte, podizanje svijesti, publikacije, itd.);

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i podmjera 6.8.5. glasi: "Izrada i provedba programa za podršku očuvanju i održivom korištenja genetskih resursa (na primjer: banke gena, terensko prikupljanje, botaničke bašte, podizanje svijesti, publikacije, itd.);

Prijedlog:

Podmjeru 6.8.6. dopuniti da glasi: "Podrška ciljanim programima za smanjenje učinaka klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju i inovativne akcije (npr. ulaganje u obnovljive izvore energije na poljoprivrednom gazdinstvu-sunčeva i geotermalna energija, energija na organski otpad i sl.).

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i podmjera 6.8.6. glasi: "Podrška ciljanim programima za smanjenje učinaka klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju i inovativne akcije (npr. ulaganje u obnovljive izvore energije na poljoprivrednom gazdinstvu-sunčeva i geotermalna energija, energija na organski otpad i sl.).

Prijedlog:

Indikator praćenja dopuniti da glasi: "Broj vrsta i broj životinja autohtonih pasmina, broj, vrste i površine zasađenih autohtonim sortama za koje je pružena podrška;

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i indikator praćenja glasi: "Broj vrsta i broj životinja autohtonih pasmina, broj, vrste i površine zasađenih autohtonim sortama za koje je pružena podrška.

Prijedlog:

Indikator praćenja dopuniti da glasi: "Vrijednost plaćene podrške KM."

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i indikator praćenja glasi: "Vrijednost plaćene podrške KM."

Prijedlog:

Indikator praćenja dopuniti da glasi: "Nivo podrške za održavanje banaka gena KM."

Odgovor:

Prihvaćen je prijedlog i indikator praćenja glasi: "Nivo podrške za održavanje banaka gena KM."

Prijedlog:

Dodati novi indikator praćenja: "Broj inovativnih projekata za smanjenje učinka klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju".

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen djelimično i indikator praćenja glasi: "Broj projekata za smanjenje učinka klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju".

Prijedlog:

Prijedlog se odnosi na stratešku mjeru 6.8. Podrška organskoj proizvodnji, zaštiti okoliša i smanjenje uticaja klimatskih promjena. U listi podmjera, podmjera 6.8.5 stoji Izrada i provedba programa za podršku očuvanja održivom korišćenju genetičkih resursa (na primjer banaka gena, terensko prikupljanje, botaničke bašte, itd). Međutim, s obzirom da je

već u analizi stanja konstatovano da su u Republici Srpskoj usvojeni Program očuvanja BGR (2008. godine), Program očuvanja šumskih genetičkih resursa (2013. godine), a u FBiH je 2014. godine usvojen Operativni program za BGR u poljoprivredi, smatramo da ova podmjera treba da glasi: Podrška realizaciji postojećih entitetskih programa za podršku očuvanja i održivom korišćenju genetičkih resursa.

Odgovor:

SP RR je okvirni dokument, stoga su podmijerom 6.8.5. obuhvaćeni svi programi za podršku očuvanju i održivom korištenja genetskih resursa, svih nadležnih institucija, na svim administrativnim nivoima.

Prijedlog:

Takođe, kao podmjeru je potrebno uključiti i zaštitu i održivo korišćenje agrobiodiverziteta na entitetskom nivou.

Odgovor:

U SP RR BiH su sadržani ciljevi, mjere i podmijere RR, zajednički za sve nivoe javne uprave u BiH, o kojim je postignut konsenzus nadležnih institucija. S obzirom da su FMPVŠ, MPŠV RS i OPŠV BD, nadležni za programiranje i implementaciju entitetskih politika poljoprivrede i RR, pored zajedničkih strateških mjera RR, u entitetskim i BD planskim dokumentima, mogu predvidjeti mjere od značaja za svoju administrativnu jedinicu.

Prijedlog:

S obzirom da su genetički resursi u nadležnosti entiteta i programi koji se tiču genetičkih resursa treba da se donose na entitetskom nivou, s toga gdje god u tekstu se spominju programi očuvanja genetičkih resursa potrebno je da se doda i riječ entitetskih.

Odgovor:

Mjera 6.8. - Podrška organskoj proizvodnji, zaštiti okoliša i smanjenje uticaja klimatskih promjena, pruža opšti okvir za razvoj programa i mjera na svim nivoima javne uprave (BiH, nivo, entiteti, kantoni i opštine).

Prijedlog:

U skladu sa ovim, prijedlog je da se u strategiju uključi i formiranje međuentitetskog koordinacionog tijela preko kojeg bi se realizovala međuentitetska saradnja po ovim pitanjima, kao i međunarodna saradnja.

Odgovor:

Mjerom 6.10. Podrška razvoju kapaciteta institucionalnog upravljanja, obuhvaćena su pitanja izgradnje kapaciteta i unapređenje horizontalne i vertikalne saradnje nadležnih institucija u okviru BiH, što podrazumijeva i međuentitetsku saradnju. S obzirom da SP RR pruža okvir za razvoj svih nadležnih institucija i politika, istim se ne može prejudicirati naziv, struktura ili funkcija tijela ili organa uprave, koji se mogu formirati u narednom periodu, uz saglasnost nadležnih entitetskih institucija i vlada, kao i institucija i vlade BD.

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
6.9. Podrška razvoju administrativnog sektora i usluga informacijske podrške

Prijedlog: U rečenici: "Uspostavljanje, razvoj i održavanje harmoniziranih registara poljoprivrednih proizvođača", na koji se registar misli? Ako je RPG onda ova konstatacija nije tačna jer je RPG i RK već uspostavljen. Rečenica može da glasi: „Replikacija podataka na državni nivo i dalji razvoj i održavanje harmoniziranih registara poljoprivrednih gazdinstava.“

Odgovor:

Prijedlog je djelimično prihvaćen i rečenica glasi: „Održavanje harmoniziranih registara poljoprivrednih proizvođača.“

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
7. Indikativni akcioni plan

Prijedlog:

Akcioni plan: u skladu s ranijim razmatranjima, možda može da uključi fusnotu na naslov "Indikativni akcioni plan" na strani 81 na lokalnom i na engleskom jeziku 72 na engleskom, navodeći da će "detaljni akcioni planovi će se izrađivati na godišnje" ili slično. U naslovu tabele 7-Indikativni akcioni plan u dodati tekst: "Detaljni akcioni planovi će se izrađivati na godišnje ili slično".

Odgovor:

Prihvata se prijedlog i dodat tekst: "Detaljni akcioni planovi će se izrađivati godišnje".

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova
8.1. Ukupne budžetske alokacije

Prijedlog:

U tabeli 8 Ukupne budžetske alokacije unijeti valutu – KM.

Odgovor:

Prijedlog je prihvaćen i upisana je valuta KM.

Prijedlog:

U tabeli 8 - Ukupne budžetske alokacije (KM), u redu EU, dodati asteriks i ispod tabele upisati tekst: " *Dodjela sektorskih finansijskih sredstava iz pretpristupne pomoći EU-e je predmet (vise) godišnjeg procesa programiranja i može indikativno iznositi 25 miliona EUR za period 2018.-2020". Za EU u fusnoti dodati pojašnjenje: "Jedan euro iznosi 1,955830 konvertibilnih maraka (KM)".

Odgovor:

Prijedlog nije prihvaćen Centralni tim traži da se EU, zvaničnim dokumentom obaveže sa koliko novca će podržati sektor poljoprivrede i RR, u BiH. S obzirom da dokument ne sadrži iznose u stranim valutama nije unesen ni kurs valute (EUR).

Prijedlozi i komentari na tekst sadržan u okviru podnaslova

8.1. Budžetske alokacije po ciljevima

Prijedlog:

Takođe ovaj dokument (počevši od strane 84 na engleskom i strane 93 na lokalnoj jezičkoj verziji), treba uključiti reference na kurs valuta (barem da sadrži referencu na kurs novčane razmjene, možda na početku poglavlja budžeta –molim vas da razmotrite prijedlog na prethodnoj strani), takođe važno je za kontekst narednih faza EU aproksimacije procesa asistencija.

Odgovor:

S obzirom da dokument ne sadrži iznose u stranim valutama nije unesen ni kurs valute (EUR).

BOSNIA AND HERZEGOVINA
MINISTRY OF FOREIGN TRADE AND
ECONOMIC RELATIONS

Broj: 10-4 /17
Sarajevo, 28.12.2017. godine

Na osnovu člana 22, Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa („Službeni glasnik BiH“, broj 5/17), Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH uz Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH 2018.-2021. (u daljem tekstu: SP RR) daje

IZJAVU

1.	Minimalne obaveze u pogledu konsultacija	Objavljeno na web platformi eKonsultacije, Ministarstva pravde BiH i konsultacije su trajale 39 dana, u periodu 14.07.017. do 22.08.2017. godine.
2.	Obrazloženje zaključaka da li pravni propis ima značajnog uticaja na javnost ili ne	Pozivom na član 11, 12, 13. i 14. Pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa pravni propis ima uticaja na javnost.
3.	Obrazloženje odluke o obliku izvršenih konsultacija	Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH predstavlja osnovu za realizaciju politike ruralnog razvoja BiH, kojim se definišu ciljevi ruralnog razvoja, utvrđuju programi, mjere i druge aktivnosti za postizanje ovih ciljeva, uspostavljaju mehanizmi monitoringa i evaluacije, te okvirno utvrđuju potrebna finansijska sredstva i procedure za njihovo korišćenje. Strateški plan BiH je osnova za usmjeravanje svih planova i programa ruralnog razvoja donesenih na svim nivoima vlasti u BiH. S obzirom na prethodno navedeno, i značaj dokumenta za javnost Centralni tim Interresorne komisije za izradu Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH, odlučio je da se pored e-konsultacija, dodatno, organizuju i javne konsultacije/okrugli stolovi.
4.	Nevladine organizacije s kojima su izvršene konsultacije	Spisak učesnika konsultacija iz sektora javne uprave, privrede i nevladinih organizacija nalazi se u prilogu Izjave.

5.	Stav nevladinog sektora	U javnim raspravama ukupno je učestvovalo 133 predstavnika javne uprave, privrednog i civilnog sektora, dok su se za online konsultacije prijavila 4 učesnika. U toku javnih konsultacija o Nacrtu strateškog plana ruralnog razvoja, ukupno je dostavljeno 33 komentara i 65 prijedloga za izmjene i dopune teksta Strateškog plana.
6.	Mjere informisanja javnosti i mišljenje javnosti	Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH je postavljen na web platformu eKonsultacije, što je omogućilo svim partnerima ruralnog razvoja uvid u Nacrt i učešće u procesu javnih konsultacija i dostavljanje komentara, kao i prijedloga za izmjene i dopune teksta dokumenta.
7.	Konsultacije sa domaćim i međunarodnim konsultantima	Interresorna komisija za izradu Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH, je imala konsultantsku podršku USAID/SIDA projekta FARMA II. Takođe, Delegacija Evropske komisije u BiH, bila je u potpunosti informisana u svim fazama izrade dokumenta.
8.	Izjava da je institucija postupila s pripremljenim komentarima u skladu s ovim postupkom i dostavila potrebni izvještaj u skladu s članom 23. stav (3) Pravila	Nakon isteka roka za javnu raspravu, održan je sastanak Centralnog tima Interresorne komisije za izradu Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH, tokom koga su razmotreni pristigli komentari i prijedlozi za izmjene i dopune Nacrta. Prijedlozi koji su ocijenjeni kao relevantni, uvršteni su u Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH, dok je za ostale dato obrazloženje zbog čega nisu prihvaćeni, o čemu je izrađen Izvještaj o održanim javnim konsultacijama sa zainteresovanom javnošću, koji se objavljuje na web platformi eKonsultacija.
9.	Ostale informacije	Na tekst Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH, pribavljena su mišljenja nadležnih institucija, i to: Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, aktom broj: 04-24/1-1763-1/17 P.J., od 04. 09. 2017. godine, navodi budući da je proces izrade SP RR proveden u skladu sa Zakonom o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju („Službeni glasnik BiH“ broj 50/08), te da su pri tom poštovane i preporuke Delegacije EU u BiH, daje pozitivno mišljenje. Ministarstvo za ekonomska odnose i regionalnu saradnju Republike Srpske, aktom broj: 17.02-012-17-183-1/17, od 04.12.2017. godine, dostavilo je

Zaključak Vlade Republike Srpske broj 04/1-012-2-2949/17, usvojen na 154. sjednici održanoj 30.11.2017. godine, u kome Vlada zaključuje (tačka 1) Vlada se upoznala sa „Informacijom o objedinjenim komentarima institucija Republike Srpske na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH 2018-2021. godine i istu usvaja; (tačka 2) Vlada zahtjeva da se izneseni stavovi i sugestije institucija Republike Srpske budu u potpunosti uvaženi u procesu izrade teksta dokumenta iz tačke. U prilogu akta dostavljena je lista stavova Vlade Republike Srpske koji su prihvaćeni osim u dijelu koji se odnosi na Indikativni akcioni plan podmjere 6.1. i 6.2. u okviru mjere - Podrška razvoju javne infrastrukture kvaliteta i usluga u poljoprivredno-prehrambenom sektoru. Pozivajući se na Zakon o ministarstvima („Službeni glasnik BiH“, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09 i 103/09) i Zakonom o hrani („Službeni glasnik BiH“, broj 50/04) primjedbama smatramo neosnovanom.

Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu BD, aktom broj:01.11.-1161DS-003/17, od 23.11.2017.: Vlada Brčko distrikta BiH, dala je saglasnost na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

Kancelarija za zakonodavstvo, aktom broj:03-02-2-765/17, od 19.09.2017. godine, na dostavljeni tekst Nacrta SP RR, nema primjedbi, osim što ukazuje da je o predmetnom strateškom planu potrebno pribaviti mišljenje Ministarstva finansija i trezora BiH, kao i mišljenja nadležnih entitetskih organa i Brčko distrikta BiH, te tako kompletiran materijal dostaviti Savjetu ministara BiH u dalju proceduru.

Direkcija za evropske integracije BiH, u aktu broj: 02C-06-1-1236-2/17, od 25.09.2017. godine navodi da u određenim dijelovima teksta uočeno potreba za tehničkim korekcijama koje se odnose na zamjene termina „*acquis communautaire*“ terminom „*acquis Unije*“ ili skraćeno „*acquis*“ u dijelovima teksta gdje se navodi prvi termin. Također je potrebno termin „*nitratna*

	<p>direktiva“ (stranica 43) zamijeniti punim nazivom direktive kako slijedi: „Direktiva Vijeća 91/676/EEZ od 12. decembra 1991. o zaštiti voda od onečišćenja uzrokovanog nitratima iz poljoprivrednih izvora“. Korekcije su izvršene.</p> <p>Ministarstvo finansija i trezora BiH, aktom broj: 05-02-2-7994-2/17, od 20.09.2017. godine, dostavilo je mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH, te konstatovalo sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Nosioći implementacije mjera iz indikativnog akcionog plana Nacrta strategije koje se odnose na BiH su MSTEО i Kancelarija za veterinarstvo BiH (KZV). b) Implementacija SP RR će imati finansijske implikacije na Proračun institucija BiH i međunarodnih obveza BiH. c) Sredstva predviđena u proračunu MSTEО sa pozicije „podrška sajamskim manifestacijama u zemlji i inostranstvu „ se dodjeljuju i za poljoprivredu i ostale djelatnosti. d) Dokumentom okvirnog proračuna (2018-2020) je planirano povećanje iznosa proračuna KZV na poziciji „ugovorene usluge“ za štampanje markica i kontrolu zaraznih bolesti. e) U tabeli ukupne proračunske alokacije, naveden je ukupan iznos po godinama za implementiranje aktivnosti MSTEО i KZV. f) Predlagač uz Nacrt strategije nije dostavio detaljno obrazloženje finansijskog dijela u kojem je potrebno navesti koliki iznos potrebnih sredstava za implementiranje Strategije se odnosi na MSTEО, a koliko na KZV i da li će se sredstva obezbjediti u okviru postojećih proračuna nosioca aktivnosti ili će biti potrebna dodatna sredstva. <p>Slijedom konstatovanog u tački f. ovog mišljenja, upućuje se predlagač da dostavi obrazloženje finansijskog dijela Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine (2018-2021).</p> <p>MSTEО je na zahtjev MFIT BiH, uputilo Obrazloženje finansijskog dijela Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2021), dopisom broj 10-4-28-3118-6/17, od 02.10.2017.</p>
--	---

Ministarstvo finansija i trezora BiH, dostavilo je akt broj 05-2-2-7994-4/17, od 16.10.2017. godine, u kome se navodi da nema primjedbi na finansijski aspekt Nacrta strateškog plana ruralnog razvoja BiH (2018-2020), te da je dokument upućen na mišljenja resornim entitetskim ministarstvima i Brčko distrikt institucijama. Stoga imajući u vidu da je oblast ruralnog razvoja u slučaju Federacije BiH, u podijeljenoj nadležnosti Federacije BiH i kantona, smatraju neophodnim da predmetni Nacrt strateškog plan bude upućen nadležnim kantonalnim institucijama, na mišljenje, prije upućivanja istog Savjetu ministara BiH.

U skladu sa zahtjevom Ministarstva finansija i trezora BiH, MSTEО je uputilo FMPVŠ dopis br. 10-4-28-3118-10/17, od 07.11.2017. godine kojim se traži mišljenje kantonalnih institucija.

Postupajući prema zahtjevu FMPŠV je dostavilo dopise sa mišljenjima kantonalnih institucija o Nacrtu strateškog plana ruralnog razvoja BiH 2018-2021. godina, kako slijedi u nastavku:

Bosansko-podrinjski kanton Goražde, Ministarstvo za privredu, aktom broj:04-24-1953/17, od 16.11.2017. godine, je daje pozitivno mišljenje na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

Srednjobosanski kanton, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, aktom broj 04-24-sl.17, od 15.11.2017. godine, daje pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH i nema primjedbi.

Županija posavska, Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, aktom broj 08-1-337-1/17, od 10.11.2017. godine, daje pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

Županija zapadnohercegovačka, Ministarstvo gospodarstva, aktom broj 05-06-24-1856/17, od 20.11.2017. godine, daje pozitivno mišljenje na Nacrt Strateškog plana ruralnog razvoja BiH.

Tuzlanski kanton, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, aktom broj 04/1-24-09-28490/17, od 15.11.2017. godine, nema

	<p>primjedbi na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH i daje punu podršku usvajanju dokumenta.</p> <p>Kanton Sarajevo, Ministarstvo privrede, aktom broj 07-05-24-1/17, od 15.11.2017. godine, daje pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH.</p> <p>Hercegbosanska županija, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, aktom broj 08-02-24-2707/17, od 24.11.2017. godine, daje načelno pozitivno mišljenje na predmetni dokument, zbog važnosti usvajanja ovog strateškog dokumenta na nivou BiH, kako bi se ostvarile pretpostavke za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja.</p> <p>Unsko-Sanski kanton, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, aktom broj 08-24-12540-1/17, od 15.11.2017. godine daje pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH.</p> <p>Hercegovačko-neretvanski kanton/županija, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, aktom broj 11-03-26-2719-1/17, od 22.11.2017. godine, daje načelno pozitivno mišljenje zbog važnosti usvajanja ovog strateškog dokumenta na razini BiH, a kako bi se otvorile mogućnosti za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja.</p> <p>Zeničko-dobojski kanton, Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu, aktom broj 05-24-11688-2/17, od 13.11.2017. godine, daje pozitivno mišljenje na Nacrt strateškog plana ruralnog razvoja BiH i nema primjedbi.</p>
--	---